

Базовий курс з управління надзвичайними ситуаціями в сфері громадського здоров'я

Довідник для учасників

Переглянуто в березні 2024

**ЦЕНТР ГРОМАДСЬКОГО
ЗДОРОВ'Я МОЗ УКРАЇНИ**

СЛОВА ПОДЯКИ

Курс «Управління надзвичайними ситуаціями у галузі громадського здоров'я» (PHEM) був розроблений Міжнародним центром з питань освіти та підготовки у сфері охорони здоров'я (I-TECH) для Центру громадського здоров'я України (ЦГЗ) за фінансування Центрів з контролю та профілактики захворювань (CDC) згідно Угоди про співпрацю #NU2HGH000100.

За внесок у розробку цієї навчальної програми особлива подяка:

- Технічній робочій групі PHEM в Україні

Технічні радники, урядові організації України

- Людмила Черненко
- Олександр Скапа
- Антон Фабіш
- Богдан Красько
- Анатолій Гринзовський
- Аліна Крищук

Технічні консультанти, CDC

- Дженніфер Бівер
- Ерік Марбл
- Марісса Моралес
- Христофор Папахараламбус
- Чак Меншіон
- Наталія Подольчак
- Езра Барзілай

I-TECH

- Вівіан Бертман
- Антон Герілович
- Оксана Окаєвич
- Вікторія Філдс
- Ірина Бен
- Діана Савка
- Дженніфер Мас Гілвідіс
- Девід Таунс

Базовий курс з управління надзвичайними ситуаціями в сфері громадського здоров'я

Зміст

Слова подяки	i
Зміст	ii
Введення	iii
Сесія 1: Системи управління надзвичайними ситуаціями в сфері громадського здоров'я в Україні – загальний огляд	1
Сесія 2: Системи управління інцидентами	33
Сесія 3: Кадри для управління надзвичайними ситуаціями у сфері громадського здоров'я	51
Сесія 4: Планування управління надзвичайними ситуаціями у сфері громадського здоров'я	69
Сесія 5: Геоінформаційні системи	103
Сесія 6: Вступ до інформування про ризики та залучення громадськості	135
Сесія 7: Психологічна допомога під час надзвичайних ситуацій у галузі громадського здоров'я	153
Сесія 8: Аспекти підходу «Єдине здоров'я» під час надзвичайних ситуацій у сфері громадського здоров'я	179
Додатки	
Додатки 1: Алфавітний перелік термінів та скорочень	195
Додатки 2: Перелік нормативної документації щодо НС в сфері ГЗ	199
Додатки 3: Додаткові посилання.....	203

Базовий курс з управління надзвичайними ситуаціями в сфері громадського здоров'я

Введення

Мета навчання

Метою цього курсу є орієнтація рятувальників у надзвичайних ситуаціях, персоналу управління надзвичайними ситуаціями у сфері охорони здоров'я, персоналу ГОСД та інших осіб, які мають важливе значення для реагування на надзвичайні ситуації у сфері охорони здоров'я.

Цілі курсу

По закінченню семінару учасники зможуть:

1. Описати програму управління надзвичайними ситуаціями в галузі громадського здоров'я.
2. Визначити компетенції, ролі та обов'язки персоналу, який працює в програмі управління надзвичайними ситуаціями в галузі громадського здоров'я.
3. Охарактеризувати цикл готовності до надзвичайних ситуацій в Україні.
4. Описати основні принципи стратегічного та оперативного планування під час надзвичайних ситуацій у галузі громадського здоров'я.
5. Описати, що ініціює реагування на надзвичайні ситуації у галузі громадського здоров'я.
6. Описати ключові поняття і принципи системи управління інцидентами.
7. Визначити шість принципів інформування про ризики надзвичайних ситуацій.
8. Переглянути структуру керівництва та часові процедури з моменту оцінювання.

Програма курсу

День 1	
Час	Сесія
8:30 – 9:00	Реєстрація
9:00 – 10:00	Вступ та огляд курсу
10:00 – 10:30	Попереднє тестування
10:30 – 10:45	Кава-брейк
10:30 – 12:30	Сесія 1: Системи управління надзвичайними ситуаціями в сфері громадського здоров'я в Україні – загальний огляд
12:30 – 13:30	Перерва на обід
13:30 – 15:00	Продовження сесії 1
15:00 – 15:30	Сесія 2: Системи управління інцидентами
15:30 – 15:45	Кава-брейк
15:45 – 17:15	Продовження сесії 2
17:15 – 17:30	Щоденна оцінка
День 2	
Час	Сесія
8:30 – 8:45	Підсумки 1-го дня
9:00 – 10:30	Сесія 3: Кадри для управління надзвичайними ситуаціями у сфері громадського здоров'я

10:30 – 10:45	Кава-брейк
10:45 – 11:15	Продовження сесії 3
11:15 – 12:30	Сесія 4: Планування управління надзвичайними ситуаціями у сфері громадського здоров'я
12:30 – 13:30	Перерва на обід
13:30 – 15:30	Продовження сесії 4
15:30 – 15:45	Кава-брейк
15:45 – 17:00	Продовження сесії 4
17:00 – 17:15	Щоденна оцінка
День 3	
Час	Сесія
8:30 – 8:45	Підсумки 2-го дня
8:45 – 9:45	Продовження сесії 4
9:45 – 10:30	Сесія 5: Геоінформаційні системи
10:30 – 10:45	Кава-брейк
10:45 – 12:00	Продовження сесії 5
12:00 – 12:30	Сесія 6: Вступ до інформування про ризики та залучення громадськості
12:30 – 13:30	Перерва на обід
13:30 – 15:30	Продовження сесії 6
15:30 – 15:45	Кава-брейк
15:45 – 16:45	Продовження сесії 6
16:45 – 17:00	Щоденна оцінка
День 4	
Час	Сесія
8:30 – 8:45	Підсумки 3-го дня
8:45 – 10:30	Сесія 7: Психологічна допомога під час надзвичайних ситуацій у галузі громадського здоров'я
10:30 – 10:45	Кава-брейк
10:45 – 12:30	Продовження сесії 7
12:30 – 13:30	Перерва на обід
13:30 – 15:30	Сесія 8: Аспекти підходу «Єдинездоров'я» під час надзвичайних ситуацій у сфері громадського здоров'я
15:30 – 15:45	Кава-брейк
15:45 – 16:45	Продовження сесії 8
16:45 – 17:00	Щоденна оцінка
День 5	
Час	Сесія
8:30 – 10:15	Огляд
10:15 – 10:45	Післякурсове оцінювання
10:45 – 11:00	Кава-брейк
11:00 – 12:00	<ul style="list-style-type: none"> • Запитання та відповіді • Подальші дії • Заключне слово • Оцінка курсу
12:00	Завершення курсу

Групові домовленості

Взаємоповага

Конфіденційність

Пунктуальність

Мобільні телефони на беззвучному режимі

Усі беруть участь у дискусіях і груповій роботі

Одночасно говорить одна людина

Сесія 1: Системи управління надзвичайними ситуаціями в сфері громадського здоров'я в Україні – загальний огляд

Цілі навчання

Наприкінці цієї сесії учасники зможуть:

- Визначити основних суб'єктів процесу реагування в Україні.
- Зрозуміти, які закони, нормативні акти, постанови застосовуються в управлінні надзвичайними ситуаціями у сфері громадського здоров'я в Україні.
- Дати визначення хімічної, біологічної, радіаційної, ядерної небезпеки (ХБРЯ).
- Описати цикл готовності до надзвичайних ситуацій та реагування на НС в Україні.
- Перелічити завдання, склад, управління і рівні функціональної підсистеми забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення єдиної державної системи цивільного захисту на національному і субнаціональному рівнях.
- Визнати важливість співпраці під час надзвичайних ситуацій у сфері громадського здоров'я.
- Обговорити багаторівневу координацію під час надзвичайних ситуацій у сфері громадського здоров'я.

Що таке надзвичайна ситуація у сфері громадського здоров'я в Україні?

Надзвичайна ситуація в сфері громадського здоров'я – це виникнення або безпосередня загроза виникнення небезпечної події, що призводить чи може призвести до поширення інфекційних або масових неінфекційних хвороб, інших негативних наслідків для здоров'я людей та потребує вжиття відповідних скоординованих заходів (Закон України "Про систему громадського здоров'я", стаття 1, розділ 1, пункт 19)

Основні суб'єкти реагування на надзвичайні ситуації у сфері ГЗ (органів управління відповідних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту)

1. Міністерство охорони здоров'я України
2. Рада національної безпеки і оборони України
3. Державна служба з надзвичайних ситуацій України
4. Центр громадського здоров'я МОЗ України
5. Центри контролю та профілактики хвороб МОЗ України
6. Регіональні та місцеві органи влади
7. Заклади охорони здоров'я/ лабораторії/ клініки/ лікарні

Крім того:

1. Національна поліція України
2. Служба національної безпеки України
3. Національна гвардія України
4. Система екстреної медичної допомоги та медицини катастроф
5. Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів (у випадках харчових і зоонозних захворювань)
6. Інші органи влади (в рамках різних сценаріїв надзвичайних ситуацій)

1

Координаційні органи

Про функціональні підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту

ПЕРЕЛІК центральних органів виконавчої влади, що створюють функціональні підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту (згідно додатку 1 Положення про єдину державну систему цивільного захисту, із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 30.08.2022 р. № 976)

Найменування центрального органу виконавчої влади	Найменування функціональної підсистеми, що створюється органом
МОЗ України	Підсистема медичного захисту населення Підсистема забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення
Держпродспоживслужба України	Підсистема захисту сільськогосподарських рослин і тварин Підсистема запобігання надзвичайним ситуаціям у сфері громадського харчування і торгівлі
ДСНС України	Підсистема реагування на надзвичайні ситуації, проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт
Міндовкілля	Підсистема моніторингу навколишнього природного середовища
Держводагентство	Підсистема протипаводкових заходів
ДАЗВ	Підсистема запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій в зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення

Кодекс цивільного захисту України (стаття 71)
№ 5403-VI від 02.10.2012 р. (в редакції від 29.10.2022 р.)

Визначає порядок реагування на надзвичайні ситуації у сфері громадського здоров'я і зазначає, що необхідна координація дій органів державної влади та місцевого самоврядування, органів управління та сил цивільного захисту, а також організоване і планомірне здійснення комплексу заходів і робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій:

- Використання контрольних пунктів та центрів управління в надзвичайних ситуаціях;
- Створення спеціальних комісій з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій (комісій з надзвичайних ситуацій);
- Призначення керівників операцій з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;
- Створення штабу з реагування на надзвичайні ситуації;
- Визначення потреб у силах цивільного захисту;
- Залучення сил цивільного захисту до реагування на надзвичайні ситуації.

Кодекс цивільного захисту України, Положення про єдину державну систему цивільного захисту постанова КМ України від 09.01.2014 р. № 11

Залежно від масштабу і особливостей надзвичайної ситуації, що прогнозується або виникла, в Україні або в межах конкретної її території встановлюється один із таких режимів функціонування єдиної державної системи цивільного захисту:

- повсякденного функціонування;
- підвищеної готовності;
- надзвичайної ситуації;
- надзвичайного стану.

Законодавча база для управління надзвичайними ситуаціями у сфері громадського здоров'я в Україні

- Законодавча база має важливе значення для здійснення діяльності у сфері управління НС у ГЗ, включаючи ролі та обов'язки органів управління відповідних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту.
- Заходи реагування на надзвичайні ситуації та нормативно-правова база з часом змінюються в міру появи нових загроз для громадського здоров'я.
- Ознайомлюйтеся з останніми редакціями законів, нормативно-правовими актами, постановами, виданими відповідними українськими органами влади, аби отримати найточнішу та найактуальнішу інформацію щодо управління надзвичайними ситуаціями у сфері громадського здоров'я в Україні.

Ролі та обов'язки суб'єктів управління надзвичайними ситуаціями у сфері громадського здоров'я в Україні

органів управління відповідних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту

Ролі/відповідальність в управлінні надзвичайними ситуаціями у сфері громадського здоров'я

Міністерство охорони здоров'я

- Формулює та впроваджує політику громадського здоров'я, включаючи управління в надзвичайних ситуаціях.
- Забезпечує загальне керівництво, координацію та нагляд за заходами реагування на надзвичайні ситуації у сфері громадського здоров'я.

Рада національної безпеки і оборони

- Координація та управління питаннями національної безпеки та оборони, включаючи надзвичайні ситуації та катастрофи.
- Співпрацює з відповідними організаціями для забезпечення комплексного та інтегрованого реагування.

Державна служба з надзвичайних ситуацій України

- Головний орган, відповідальний за управління надзвичайними ситуаціями та катастрофами в Україні.
- Координує та спрямовує діяльність з реагування на надзвичайні ситуації, у тому числі пов'язані з надзвичайними ситуаціями у сфері громадського здоров'я.

Центр громадського здоров'я МОЗ України

- Координація сил та засобів Центрів контролю та профілактики хвороб під час реагування на НС.
- Центр виконує санітарно-профілактичні, науково-практичні та організаційно-методичні функції у сфері охорони здоров'я.
- Формує регуляторну політику та взаємодіє з іншими міністерствами, науково-дослідними установами, міжнародними, громадськими організаціями, що працюють у сфері громадського здоров'я.
- Здійснює епідеміологічний нагляд, оцінку ризиків та моніторинг загроз для громадського здоров'я.
- Надає експертну оцінку, рекомендації і технічну підтримку обласним і місцевим органам охорони здоров'я.

Регіональні та місцеві органи влади

- Включає обласні державні адміністрації та міські ради.
- Співпраця з організаціями національного рівня та впровадження планів реагування на надзвичайні ситуації у відповідних юрисдикціях.

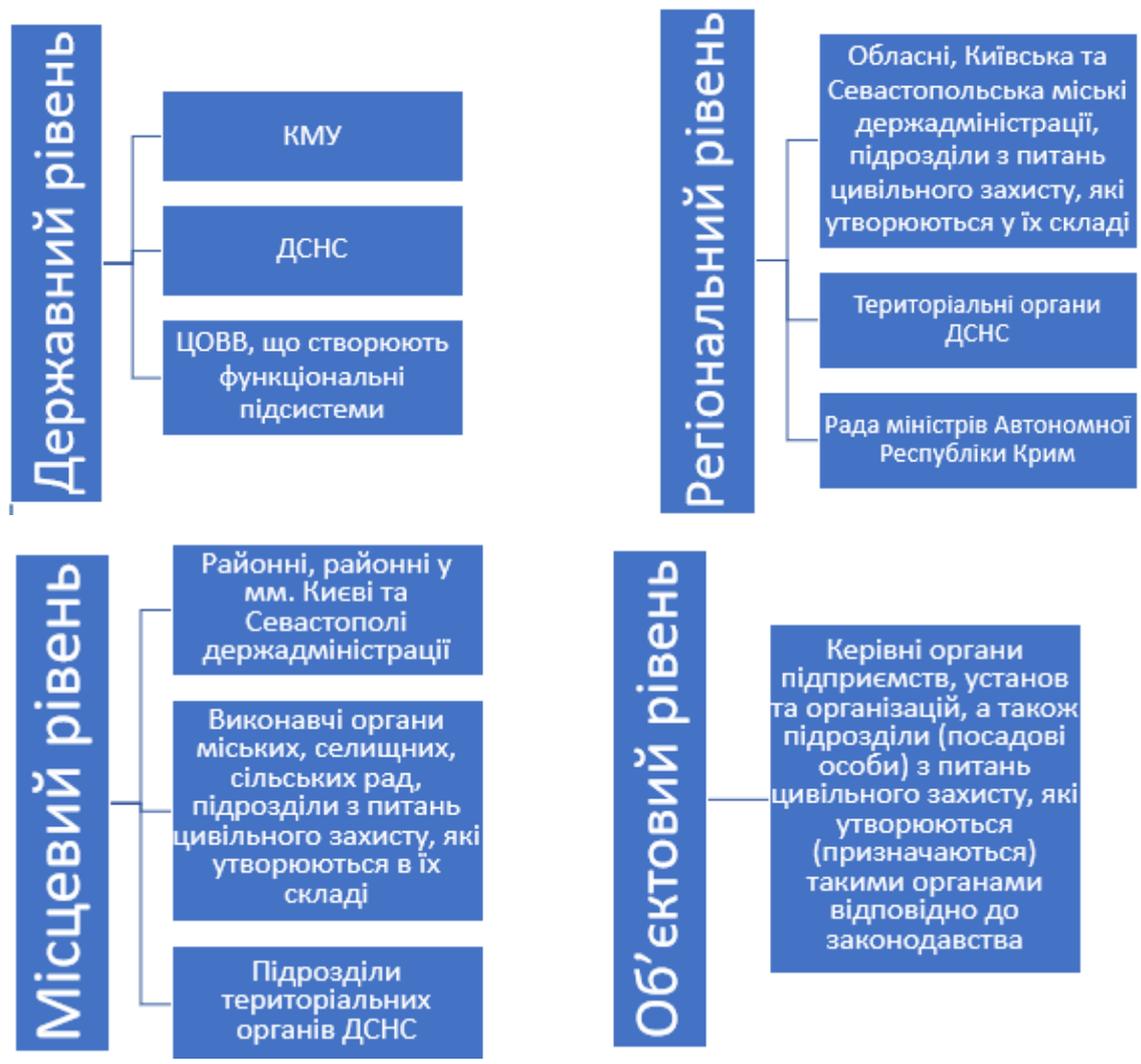
Обласні центри контролю та профілактики хвороб МОЗ України

- Проведення епідеміологічного нагляду, оцінки ризиків і моніторингу загроз для громадського здоров'я на регіональному рівні.
- Впровадження політики та керівних принципів ЦГЗ на регіональному та місцевому рівнях.

Суб'єкти управління надзвичайними ситуаціями у сфері громадського здоров'я
(органи управління відповідних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту)

- Міжсекторальний, спільний підхід до ефективного реагування на надзвичайні ситуації у сфері громадського здоров'я.
- Постійно вдосконалюється з часом.
- Залежить від характеру та масштабу надзвичайної ситуації.

Суб'єкти управління надзвичайними ситуаціями у сфері громадського здоров'я

Обов'язки ЦГЗ на національному рівні в управлінні надзвичайними ситуаціями у сфері громадського здоров'я в Україні

- Спостереження та раннє попередження
  - Нагляд за загрозами і надзвичайними ситуаціями у сфері громадського здоров'я на національному рівні.
    - Моніторинг спалахів захворювань, аналіз даних про стан здоров'я та раннє попередження відповідних органів влади та громадськості.
- Оцінка ризиків та планування реагування
  - Проводить оцінку ризиків для визначення потенційного впливу надзвичайних ситуацій у сфері громадського здоров'я.
  - Розробляє національні плани реагування, протоколи та інструкції для керівництва діями різних зацікавлених сторін під час надзвичайних ситуацій.

Обов'язки ЦГЗ на національному рівні в управлінні надзвичайними ситуаціями у сфері громадського здоров'я

Координація та співпраця:

Центральний координаційний орган, що об'єднує різні відомства, міністерства та зацікавлені сторони, залучені до управління надзвичайними ситуаціями у сфері громадського здоров'я.

Сприяє координації, обміну інформацією та співпраці між цими структурами для забезпечення єдиного та ефективного реагування.

Зміцнення потенціалу та навчання:

Посилює спроможність працівників охорони здоров'я та служб реагування на надзвичайні ситуації.

Проводить навчальні програми, семінари та вправи для підвищення готовності, навичок реагування та знань відповідного персоналу.

Комунікація та обізнаність громадськості:

Поширює точну та своєчасну інформацію серед громадськості, ЗМІ та медичних працівників під час надзвичайних ситуацій у сфері громадського здоров'я.

Забезпечує наявність ефективних комунікаційних стратегій для інформування та навчання громадськості про ризики, профілактичні заходи та доступні медичні послуги.

Обов'язки ЦГЗ на субнаціональному рівні в управлінні надзвичайними ситуаціями у сфері громадського здоров'я

Технічна підтримка та керівництво:

- Надає технічну підтримку, рекомендації та експертизу регіональним і місцевим органам охорони здоров'я.
- Допомогає регіональним ЦКПХ в розробці планів, протоколів і рекомендацій реагування на основі національних засад.

Зміцнення потенціалу на субнаціональному рівні:

- Проводить навчальні програми та семінари для працівників охорони здоров'я та служб реагування на надзвичайні ситуації на регіональному і місцевому рівнях.

Координація та обмін інформацією:

- Сприяє координації та обміну інформацією між національним і субнаціональним рівнями.
- Забезпечує ефективну передачу відповідної інформації, керівних принципів та оновлень субнаціональним органам і установам охорони здоров'я.

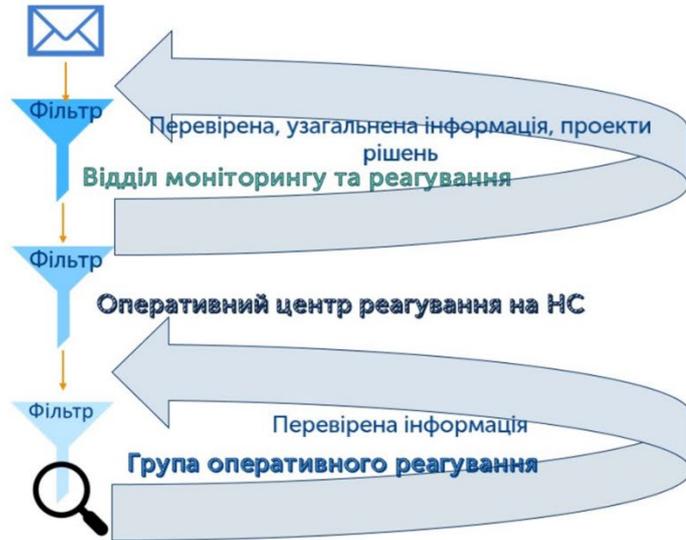

Особливості структури реагування на НС у сфері громадського здоров'я (функції)

Інформація результатів моніторингових досліджень, ЗМІ, органів місцевого самоврядування, пунктів пропуску державного кордону, від установ та закладів охорони здоров'я про можливі загрози для санітарно-епідемічного благополуччя населення

Інформація, що безпосередньо становить загрозу для здоров'я та санітарно-епідемічного благополуччя населення, потребує перевірки та/або реагування

Уточнена інформація про загрози або НС детально вивчається Групою реагування на місці їх виникнення, оперативно передається до ОЦРНС для подальшого прийняття рішень та вжиття заходів

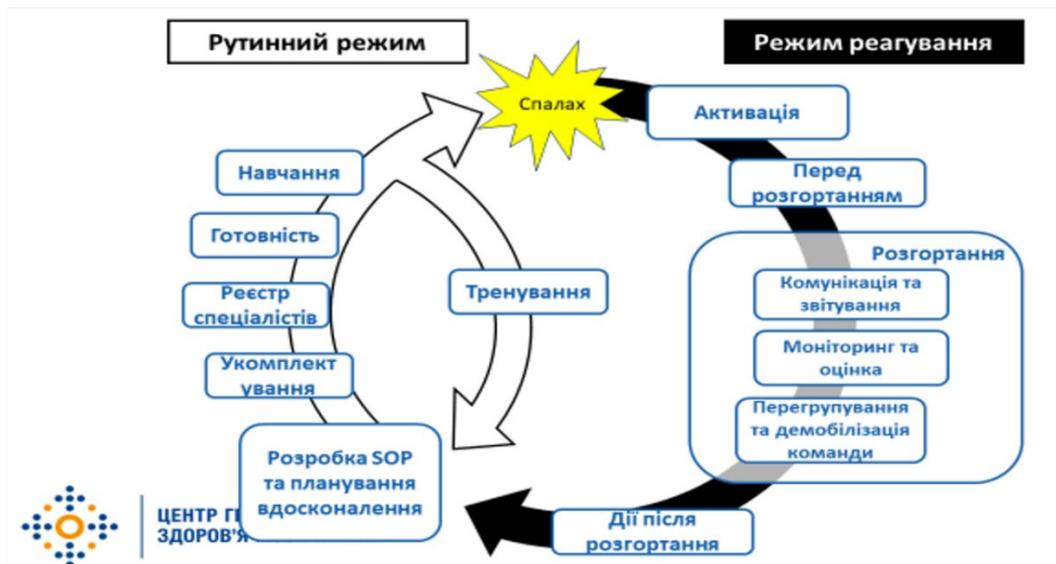
Готовність до надзвичайних ситуацій в Україні

Цикл готовності до надзвичайних ситуацій у світі

- Україна, як і багато інших країн, визначає цикл готовності до надзвичайних ситуацій для ефективного реагування та управління надзвичайними ситуаціями і катастрофами.
- Цикл має чотири фази:
  - Рутинний режим (mitigation)
  - Готовність (preparedness)
  - Режим реагування (response)
  - Відновлення (recovery)

Цикл готовності до надзвичайних ситуацій в Україні

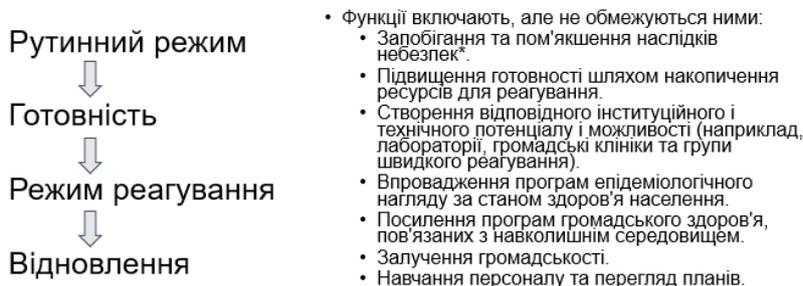
Цикл готовності до надзвичайних ситуацій: пом'якшення наслідків

- Фаза рутинного режиму зосереджена на зменшенні ризиків і вразливості, пов'язаних з потенційними надзвичайними ситуаціями та катастрофами.
- Державна система виявляє потенційні загрози, оцінює їхній вплив і розробляє стратегії для мінімізації їхніх наслідків.
- Це може включати реалізацію інфраструктурних проектів, прийняття законодавства, створення систем раннього попередження, проведення оцінки ризиків і підвищення обізнаності громадськості щодо готовності до надзвичайних ситуацій.

Цикл готовності до надзвичайних ситуацій: готовність

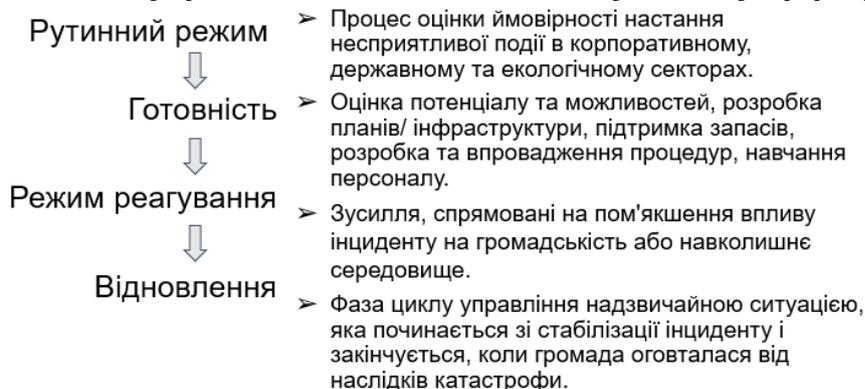
- Готовність передбачає розробку планів, процедур і можливостей, необхідних для ефективного реагування на надзвичайні ситуації.
- Органи управління, урядові установи, місцеві органи влади та служби з надзвичайних ситуацій співпрацюють над створенням планів реагування на надзвичайні ситуації та проведенням навчань для підвищення рівня готовності до них.
- Налагодження каналів комунікації, координація ресурсів і визначення ролей і обов'язків різних зацікавлених сторін.
- Інформування громадськості про порядок дій у надзвичайних ситуаціях і підвищення індивідуальної та громадської готовності.

Програми з управління надзвичайними ситуаціями у сфері громадського здоров'я

*Якщо небезпека має багатосекторальний вплив, наприклад, зоонозні або ядерні загрози, слід залучати інші відповідні сектори.

Елементи управління надзвичайними ситуаціями у сфері громадського здоров'я

Організація управління надзвичайними ситуаціями у сфері громадського здоров'я: 3 рівні

Стратегічний	Оперативний	Тактичний
<ul style="list-style-type: none"> • Найвищий рівень національної структури управління надзвичайними ситуаціями. • Відповідає за стратегічну координацію та розробку політики. • Зазвичай очолюється офісом президента/прем'єр-міністра або делегатом на рівні кабінету міністрів, з виконавчими повноваженнями від відомств-учасників. 	<ul style="list-style-type: none"> • Відповідає за ефективну координацію всіх елементів реагування та підтримання ситуаційної обізнаності для органів влади стратегічного рівня. • Національні центри оперативного реагування на надзвичайні ситуації у сфері громадського здоров'я (ЦОРНС у ГЗ), які керуються структурою та підходом Системи управління інцидентами (СУІ). 	<ul style="list-style-type: none"> • Розташовані якомога ближче до місця інциденту на рівні області або громади. • Відповідає за повсякденну діяльність, спрямовану на досягнення поставлених стратегічних цілей і завдань.

РЕАГУВАННЯ

ГРУПИ РЕАГУВАННЯ ЦКПХ

Обласними центрами контролю та профілактики хвороб МОЗ України (далі – ЦКПХ), відповідно до Положенням про функціональну підсистему забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення єдиної державної системи цивільного захисту, затвердженого наказом МОЗ України від 06 грудня 2022 р. № 2213, утворено та забезпечено роботу груп радіаційного спостереження і дозиметричного контролю, груп хімічного спостереження і контролю, груп епідеміологічного спостереження і контролю, дезінфекційні бригади, мобільні лабораторії, а також визначено регіональних координаторів, відповідальних за роботу зазначених груп реагування.

Кількість осіб, що задіяна до роботи груп реагування в системі ЦКПХ становить:

- 125 осіб у групах радіаційного спостереження та дозиметричного контролю (**29 груп**);
- 228 осіб у групах хімічного спостереження та контролю (**35 груп**);
- 245 осіб у групах епідеміологічного спостереження і контролю (**40 груп**);
- 165 осіб у дезінфекційних бригадах (**36 бригад**).

Ведеться активна робота по розбудові 25 центрів реагування на надзвичайні ситуації, які функціонують на рівні обласних та міста Києва Центрів контролю та профілактики хвороб.

Групове обговорення

- Будь ласка, поділіться, що ви бачите основними моментами в тому, що ми обговорювали на сесії до цього часу.

Типи загроз

Хімічні, біологічні, радіаційні та ядерні (ХБРЯ) загрози та надзвичайні ситуації ХБРЯ

- Важливо бути готовим до загроз застосування нетрадиційної зброї у ході актів тероризму та під час війни, що може спричинити серйозні наслідки для здоров'я.
- Хімічні, біологічні, радіаційні та ядерні загрози є унікальними, з ефектами, що можуть проявлятися від декількох хвилин або годин після вивільнення (хімічні, радіаційні/ядерні) до днів або тижнів пізніше (біологічні).
- Вплив на здоров'я може залежати від ряду факторів.

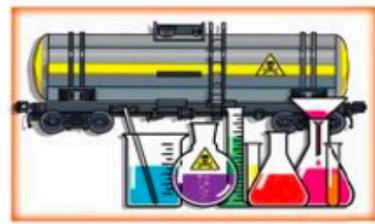
Хімічна загроза

Подія з небезпечними хімічними речовинами – це неминуче або фактичне вивільнення хімічно небезпечних речовин у навколишнє середовище, наслідки чого потребують термінового реагування для локалізації викиду (впливу), захисту людей і навколишнього середовища.

Основні типи хімічних загроз за джерелами їхнього походження

ТРАНСПОРТУВАННЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ ХІМІЧНИХ РЕЧОВИН

ПРОМИСЛОВЕ (КОМЕРЦІЙНЕ ТА НАУКОВЕ) ВИКОРИСТАННЯ

ВІЙСЬКОВІ КОНФЛІКТИ

ТЕРОРИЗМ

1

Ключові ознаки події з НХР
Ознаки, пов'язані з подією
Спостерігається витік хімічної речовини
Пошкоджена ємність (контейнер) або ємності поряд містять маркування небезпечного вантажу
Поряд з місцем події (розливом) знаходяться ємності (контейнери, цистерни, бочки тощо), що можуть використовуватись для транспортування або зберігання НХР
Калюжі, розливи, дим, хмара, походження яких не можливо пояснити
Кольорові калюжі, плями, дим (напр.: зелений, жовтий)
Запахи, походження яких не можливо пояснити (напр.: хлорка, аміак, гіркий мигдаль)
Територія місця події пов'язана з НХР (напр.: виробництво, переміщення, зберігання, використання, поводження з відходами тощо)

Ознаки, пов'язані з природним середовищем
Низькі хмари чи туман, не пов'язані з погодними явищами
Нетипова кількість мертвих тварин на території події та біля неї
Мертва риба, птахи, комахи тощо
Невідомі калюжі або порошки
Маслянисті плями або краплини на поверхні води
Хмари пилу або частинок, що не пояснюється погодою чи інцидентом (наприклад, обвал будівлі)
Пожухла або знебарвлена рослинність в районі виникнення події

Медичні ознаки
Наявність постраждалих без видимих причин та травм
Скупчення постраждалих на місці події або за вітром, або в низинах
У постраждалих однакові симптоми або травми, походження яких є незрозумілим
Ускладнене дихання та кашель, не пов'язані з механічними травмами
Пухирі або подразнення на шкірі, не викликані вогнем
Подразнення очей, яке неможливо пояснити
Дезорієнтація

Подія з масовими постраждалими

Порятунок життя завжди є пріоритетним завданням. Коли подію ідентифіковано як подію з НХР, потрібно визначити обсяги медичних наслідків. Визначення кількості постраждалих і необхідних медичних ресурсів — найважливіше в цьому випадку.

Ключові ознаки хімічної аварії з масовими постраждалими

Ознаки, пов'язані з подією
Більше 10* постраждалих потребують термінової медичної допомоги та госпіталізації
Більше 10* осіб забруднені або перебувають в зоні небезпечного впливу НХР
Будь-яка подія (аварія), яка може спричинити численні жертви в поєднанні з потенційним хімічним забрудненням (наприклад: велика транспортна аварія, обвал будівлі) у місці, де можуть постраждати 10* або більше осіб.

*кількість постраждалих (класифікація) залежить від національного законодавства.

1

Подія, пов'язана зі застосуванням бойових отруйних речовин (БОР), буде значно небезпечнішою та матиме значні медичні наслідки порівняно з промисловою аварією з НХР. Вчасне розпізнання події зі застосуванням бойових отруйних речовин може врятувати сотні життів.

Ознаки події, пов'язаної з застосуванням бойових отруйних речовин

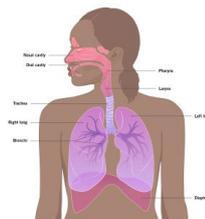
Ознаки, пов'язані з подією
Подія, пов'язана з застосуванням БОР, матиме схожі первинні ознаки з подіями, пов'язаними з промисловими НХР та подіями з масовими постраждалими
Наявність інформації про загрозу теракту
Наявність предмету або залишків предмету, схожого на саморобний вибуховий пристрій
Невідомі особи, що використовують засоби захисту без очевидних причин
Наявність використаних засобів захисту, походження яких не можливо пояснити
Вибух із незначними пошкодженнями або без пошкоджень
Пристрій для розсіювання (рідини, пилу)
Маслянисті плями або краплі на поверхнях
Підозрілі особи, які терміново покидають територію

Шляхи ураження хімічними бойовими речовинами

Хімічний агент	Інгаляція (вдихання)	Проковтування	Контакт зі шкірою або очима
Шкірно-наривної дії	Можливо	Малоймовірно	Типовий
Речовини задушливої дії/легеневі засоби	Типовий	Малоймовірно	Можливо
Нервово-паралітичні агенти	Типовий	Можливо	Типовий
Агенти крові	Типовий	Малоймовірно	Малоймовірно

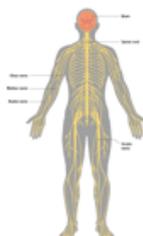
Типи хімічних речовин

- Шкірно-наривної дії – утворювачі пухирів (везиканти)
  - Хімічні речовини, що викликають сильні пухирі в очах, на шкірі та слизовій оболонці носа, носових пазухах, роті, горлі та легенях
- Речовини задушливої дії/легеневі
  - Хімічні речовини, що викликають сильне подразнення або набряк слизової оболонки дихальних шляхів

<https://www.cdc.gov/chemicalemergencies/hcp/chemicals-by-category.html>

- Нервово-паралітичні агенти
  - Хімічні речовини, які перешкоджають нормальній роботі мозку, нервів, м'язів та органів (периферичної нервової системи)
- Агенти крові
  - Хімічні речовини, які перешкоджають доступу кисню на клітинному рівні

<https://www.cdc.gov/chemicalemergencies/hcp/chemicals-by-category.html>

1

Медичні ознаки
Кілька потерпілих з однаковими симптомами
Масові жертви без видимих причин або травм
Раптова втрата свідомості, слабкість, апное або судоми
Помутніння або погіршення зору
Ознаки та симптоми гіперсекреції (наприклад, слинотеча, сльозотеча та діарея)
Подразнення очей, носа, горла, ускладнене дихання
Опікові шкірні ознаки та симптоми (почервоніння, пухирі, свербіж)

Наслідки хімічних загроз

- Хімічні агенти можуть бути твердими, рідкими або газоподібними.
- До загальних наслідків для здоров'я можна віднести такі:
- Дезорієнтація
- Запаморочення
- Сліпота
- Нудота
- Більш серйозні наслідки, що залежать від концентрації агентів, можуть призвести до серйозних травм, знерухомлення та/або смерті.
- Не всі хімічні агенти можна побачити, понюхати або спробувати на смак, але **більшість з них** можна відчутти.

<https://www.cdc.gov/chemicalemergencies/index.html>

Загальна структура першочергових заходів реагування на подію з НХР

Основні фактори, що впливають на оцінювання ступеня складності реагування на загрозу

- Кількість небезпечної хімічної речовини
- Доступність (рівень фізичної безпеки)
- Можливість запобігання
- Можливість попереднього прогнозування наслідків
- Можливість попереднього аварійного планування
- Вплив сторонніх (неконтрольованих, випадкових) факторів
- Складність ідентифікації загрози
- Масштаби та наслідки
- Складність проведення аварійно-рятувальних робіт

1

Ризики

Спільне розуміння ризику гарантує, що всі залучені до реагування на подію підрозділи екстреної допомоги населенню однаково розуміють характер загрози, а їхні зусилля спрямовані на спільну реалізацію завдань з реагування та ліквідації наслідків події. Також це забезпечить:

- Відповідний захист персоналу екстрених служб
- Ефективність прийнятих рішень та вжитих заходів, особливо в умовах міжвідомчої взаємодії
- Однакове розуміння та усвідомлення характеру загрози та можливих ризиків усіма особами, які беруть участь у реагуванні на подію

Визначення сфери оцінки ризиків та побудова концептуальної схеми допоможе у визначенні переліку ймовірних надзвичайних подій та оцінці ризиків.

Концептуальна схема для визначення переліку ймовірних надзвичайних подій та оцінки ризиків

Ризик — це співвідношення ймовірності виникнення події та її можливих наслідків.

Ймовірність		Наслідки				
		1	2	3	4	5
		Незначні	Легкі	Середні	Значні	Катастрофічні
5	Велика вірогідність	С	В	К	К	К
4	Вірогідно	С	В	В	К	К
3	Можливо	Н	С	В	К	К
2	Маловірогідно	Н	Н	С	В	К
1	Лише за виняткових обставин	Н	Н	С	В	В
Ступінь ризику						
Низький		Середній		Високий		Критичний

Базові правила щодо зменшення впливу хімічних агентів для непрофесіоналів, які задіяні при надзвичайних ситуаціях

- Відійдіть від джерела або хмари викиду хімічної речовини, незалежно від її типу (включаючи тварин).

- Як тільки ви опинитеся на чистому повітрі, зніміть одяг, прийміть душ (в ідеалі – 10 хвилин), щоб очистити шкіру та очі.

- Зверніться за медичною допомогою

<https://www.cdc.gov/chemicalemergencies/index.html>

Деконтамінація – це заходи, спрямовані на зниження небезпечної дії забруднювача. Існує два основних методи проведення деконтамінації – фізичне видалення та нейтралізація. До заходів із фізичного видалення входить зняття одягу, механічні дії, такі, як тертя, промокання, миття (змивання).

Примітка. Засоби миття можуть накопичувати забруднення і створювати вторинну загрозу.

Нейтралізація – це використання матеріалів (речовин), що протидіють шкідливій дії забруднювача, нейтралізуючи його небезпечні властивості.

У зв'язку з доступністю та дешевизною основний акцент під час масової деконтамінації потерпілих ставиться на фізичному видаленні забруднення з використанням води. Використання засобів дезактивації може значно сповільнити процес, потребуватиме додаткових ресурсів, особливих знань і вмій від персоналу, який проводить деконтамінацію.

Якщо ресурси обмежені, а потерпілі потребують повторної деконтамінації, можна застосувати повторне змивання забруднення водою, із збільшенням часу миття та використанням засобів до механічного усунення забруднення.

Зони хімічної загрози

Три зони:

- **Зона відчуження (або гаряча зона):** простягається від центру інциденту до межі, де концентрація небезпечних речовин не перевищує гранично допустимого рівня для професійного впливу, і де можливий безпосередній контакт з небезпечними речовинами. Ширина зони – не менше 50 м.
- **Зона зменшення забруднення (або тепла зона):** прилегла до гарячої зони, де концентрація небезпечних речовин не перевищує гранично допустимого рівня професійного впливу і використовується для управління ліквідаційними роботами, облаштування пункту первинної дезактивації та виконання інших додаткових заходів.
- **Зона підтримки (або холодна зона):** розташована за межами теплої зони і використовується для організації оперативного штабу, медичного огляду і сортування постраждалих, аналізу і вивчення даних про інцидент тощо.

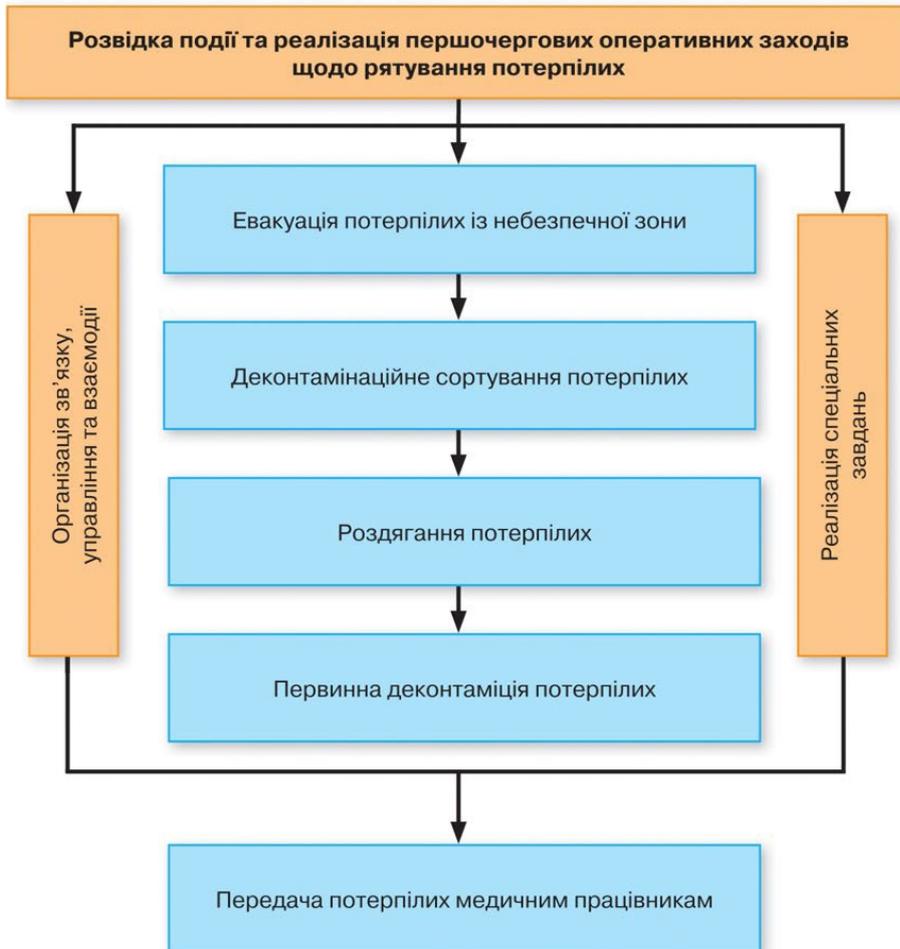
Первинна зона небезпеки

По прибуттю на місце події початкову зону ізоляції та глибину початкової зони небезпеки визначають за допомогою наведеної нижче схеми.

Більш детальний розрахунок прогнозованої зони хімічного забруднення виконується за допомогою «Методики прогнозування наслідків вилливу (викиду) небезпечних хімічних речовин при аваріях на промислових об'єктах і транспорті».

Схема реалізації основного завдання з метою рятування людей у випадку виникнення подій з наявністю небезпечних речовин

Яку інформацію необхідно зібрати про заходи на ураженій території?

Які відомства будуть залученні до реагування на надзвичайну ситуацію?

Біологічні загрози

- Біологічні загрози – це організми і токсини, які можуть спричинити захворювання, інвалідність або загибель людей, худоби та сільськогосподарських культур
- Бактерії
- Віруси
- Біологічні токсини
- Відкритий (аерозольний): поширюється за допомогою літаків, бомб або ракет.
- Прихований: поширюється іншими, непомітними шляхами, такими як їжа, вода, поверхні, вентиляційні системи будівель, від людини до людини/тварини до людини.
- Виявляються через симптоми інфекції та обстеження, а не за допомогою людських органів чуття.

Ознаки біологічних загроз

Ознаки біологічних агентів:

- Пацієнти масово й одночасно звертаються з однаковими симптомами, особливо з лихоманкою, скаргами ураження дихального або шлунково-кишкового тракту;
- Стрімке зростання захворюваності серед здорового населення;
- Нетипові симптоми;
- Наявні симптоми є рідкісними для вашого закладу або регіону (скупчення пацієнтів);
- Загибель худоби може передувати виявленню захворювань у людей.

Біологічні патогенні агенти (БПА/БА)

Згідно наказу МОЗ України №1726 від 30.07.2020 р. БПА розподіляються за чотирма ступенями небезпеки відповідно до рівня їх інфекційної небезпеки (класифікація біологічних агентів):

Група 1: біологічний патогенний агент, який навряд чи може спричинити захворювання людини;

біологічний патогенний агент, який може спричинити захворювання людини і може стати небезпечним для працівників; навряд чи поширюватиметься у популяції; зазвичай існує ефективна профілактика чи лікування;

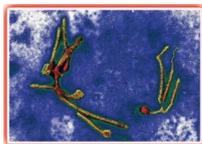
Група 2:

біологічний патогенний агент, який може спричинити серйозні захворювання людини і становити серйозну небезпеку для працівників; може становити ризик поширення у популяції, але зазвичай існує ефективна профілактика або лікування;

Група 3:

біологічний патогенний агент, який спричиняє серйозні захворювання людини і становить серйозну небезпеку для працівників; має високий ризик поширення у популяції; як правило, відсутня ефективна профілактика чи лікування.

Група 4:

Класифікація агентів біологічного тероризму

Категорія А	Категорія В	Категорія С
<p>Високопріоритетні агенти, що становлять ризик для національної безпеки:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Легко поширюються • Висока смертність • Спричинення паніки • Вимагають цілеспрямованої готовності <p>Приклади:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Сибірка • Ботулізм • Натуральна віспа • Чума • Ебола 	<p>Другий за важливістю пріоритет :</p> <ul style="list-style-type: none"> • Помірно легко поширюється • Помірна захворюваність • Потребують вдосконалення методів спостереження і діагностичних можливостей для виявлення <p>Приклади:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Бруцели різних видів • <i>Cryptosporidium parvum</i> • Кишкова паличка • Сальмонела • Холера 	<p>Третій за важливістю пріоритет:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Може бути розроблений для масового поширення • Можливість високої захворюваності та смертності • Може спричинити серйозні наслідки для здоров'я <p>Приклади:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Хантавірус • Мультирезистентний туберкульоз • Кліщовий енцефаліт • Жовта лихоманка

Біологічні загрози

Характеристика біологічних загроз, оцінка ризиків

- Біологічні загрози оцінюються за ступенем впливу небезпечних біологічних чинників на здоров'я людини і поділяються на: 1-й рівень, 2-й рівень, 3-й рівень.
- Основними біологічними загрозами є:
- інфекційні захворювання, що можуть викликати масові спалахи, епідемії, епізоотії, а також появу нових маловивчених інфекцій;
- застосування генетично-модифікованих організмів (трансгенів) в різних сферах;
- неконтрольоване вивільнення або розповсюдження живих організмів із невстановленим механізмом впливу на екосистему;
- природні та техногенні катастрофи, аварії на біологічно небезпечних об'єктах і виробництвах;
- професійні інфекційні захворювання, можливі внаслідок заражень у лабораторіях;
- використання біологічних вразливих агентів у військових і терористичних цілях, також диверсії на біологічно небезпечних об'єктах.

Заходи щодо зменшення біологічного впливу (поради для населення)

- Шукайте інформацію з перевірених джерел у сфері охорони здоров'я та громадського здоров'я.
- Вийдіть із зони ураження.
- Прикрийте рот і ніс тканиною, яка може фільтрувати повітря (3 шари футболки тощо) або використовуйте маску для обличчя.
- Зніміть і запакуйте свій одяг та інші особисті речі, що знаходяться на відкритому повітрі.
- Помийтесь з милом і водою.
- Зверніться за медичною допомогою, але тримайтеся подалі від інших або перебувайте на карантині.

<https://www.ready.gov/biohazard>

1

Біологічна безпека і біологічний захист

(Закон України «Про систему громадського здоров'я», стаття 35)

1. Робота з патогенами і токсинами повинна здійснюватися відповідно до вимог щодо безпечності для здоров'я і життя людини і вимог державних медико-санітарних нормативів і правил щодо запобігання неумисному потраплянню людини під дію патогенів і токсинів чи їх випадковому вивільненню.
2. Вимоги щодо безпечності для здоров'я і життя людини під час використання, застосування, утилізації, знешкодження та проведення інших пов'язаних видів робіт з патогенами і токсинами встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.
3. Суб'єкти господарювання, які здійснюють роботи з біологічними агентами і токсинами, повинні повідомляти про початок таких робіт перед їхнім проведенням у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.
4. Держава забезпечує регулювання та реалізацію заходів щодо запобігання незаконному доступу до цінних біологічних матеріалів, їх незаконному чи неналежному використанню.
5. Особливості здійснення заходів біологічного захисту встановлюються законодавством.

Засоби індивідуального захисту (ЗІЗ)

До ЗІЗ відносяться костюми та інші засоби біологічного захисту:

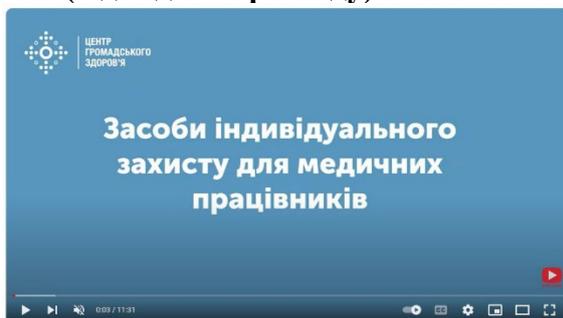
- маски або респіратори, рукавиці, окуляри;
- одноразовий костюм;
- протичумний костюм;
- костюм біологічного і протихімічного захисту з примусовим подаванням кисню.

Наказ МОЗ України № 1777 від 03.08.2020 р. «Про затвердження заходів і засобів щодо попередження інфікування при проведенні догляду за пацієнтами» містить підходи одягання і зняття ЗІЗ, послідовність і правила одягання та зняття ЗІЗ.

На сайті ЦГЗ МОЗ України описано ЗІЗ для медичних працівників:

ЗІЗ (відео для перегляду)

<https://www.youtube.com/watch?v=2XgZeaKiAU>

Випадок: підозра на біологічну загрозу

- Місцева клініка та лікарня повідомляють про 9 не пов'язаних між собою пацієнтів з підозрою на ботулізм.
- 3 пацієнти померли, а 4 залишаються в лікарні.
- Початкове розслідування показало, що всі пацієнти купували їжу на одному й тому ж ринку.

Примітка: як і в попередньому випадку, необхідно залучити як державні, так і місцеві органи самоврядування (ОВА) та установи охорони здоров'я включно із установами ГЗ, встановити епіднагляд і спробувати визначити джерело, знайшовши товари, що часто купуються, а потім дослідити ланцюг поставок і виробництво, щоб визначити, чи був це природний спалах, чи акт біотероризму.

Як би ви розслідували цей кластер, щоб визначити джерело?

Визначити, чи це природний спалах, чи акт біотероризму?

Які відомства будуть залучені до реагування?

Радіаційні/ядерні загрози

- Іонізуюче випромінювання – це енергія, що виділяється радіоактивними матеріалами, які пошкоджують клітини організму.
- У високих дозах може спричинити серйозні захворювання і смерть.
- Два типи радіоактивного забруднення, що впливають на людей:
  - Зовнішнє: радіоактивний матеріал, що потрапив на шкіру, волосся або одяг.
  - Внутрішня: радіоактивні матеріали, які потрапляють у ваше тіло.

https://www.cdc.gov/nceh/radiation/emergencies/pdf/20_316861-A_RadiationResponse-508.pdf

Класифікація радіаційних аварій

Аварія комунальна — радіаційна аварія на об'єктах категорії радіаційної небезпеки I або II, наслідки якої не обмежуються приміщеннями об'єкта і його проммайданчиком, а поширюються на прилеглі території, де проживає населення.
При оголошенні цього класу аварії необхідно негайно вжити заходів щодо мінімізації наслідків аварії та забезпечення захисту персоналу і населення.

Аварія на майданчику — радіаційна аварія на об'єктах категорії радіаційної небезпеки I або II, пов'язана зі значним зниженням рівня захисту персоналу та осіб, які перебувають навколо об'єкта.
При оголошенні цього класу аварії необхідно негайно вжити заходів щодо мінімізації наслідків аварії, захисту персоналу та підготовки заходів щодо захисту населення і територій за межами проммайданчика, якщо виникне така потреба.

Аварія промислова — радіаційна аварія на об'єктах категорії радіаційної небезпеки I, II або III, наслідки якої за прогнозом не можуть поширитися за межі територій виробничих приміщень і проммайданчика об'єкта, а аварійного опромінювання може зазнавати лише персонал.
При оголошенні цього класу аварії необхідно негайно вжити заходів щодо зниження наслідків аварії та захисту персоналу.

Аварійна готовність — небезпечна подія на об'єктах категорії радіаційної небезпеки I, II або III, пов'язана зі значним або невизначеним зниженням рівня захисту персоналу або населення.
При оголошенні цього класу небезпечної події необхідно негайно вжити заходів щодо оцінювання та мінімізації наслідків небезпечної події, підвищити рівень готовності на проммайданчику та рівень готовності організацій, відповідальних за реагування за межами проммайданчика.

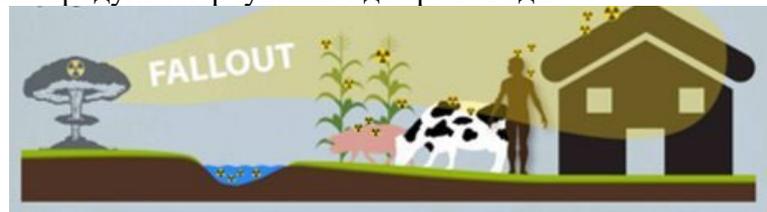
Втрата контролю над джерелом — небезпечна подія, пов'язана з втратою, крадіжкою небезпечних джерел або втратою контролю над небезпечними джерелами, включаючи загрозу тероризму, падіння або неконтрольоване повернення на землю супутника, транспортні аварії під час перевезення радіоактивних речовин, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізаційного випромінювання.

Брудна бомба або пристрій розсіювання радіації

- Суміш вибухових речовин і радіоактивного порошку або гранул.
- Відомий як пристрій для розсіювання радіації.
- Вибухи поширюють радіоактивний матеріал у навколишньому середовищі, але не створюють атомного вибуху.
- Основна небезпека – від вибуху, а не від радіації.
- Люди, які живуть поблизу місця вибуху, є єдиними, хто знаходяться під загрозою радіації, що викликає негайні серйозні захворювання.
- Радіоактивний пил і дим можуть поширюватися далі і сприяти зараженню продуктів харчування та води.

Радіаційні/ядерні загрози: ядерний вибух

- Вибух ядерної зброї.
- Виробляє інтенсивний імпульс тепла, світла, тиску повітря та випромінювання.
- Ефекти:
  - Поранення або смерть від вибуху;
  - Опіки від помірних до тяжких;
  - Спалахова сліпота;
  - Променева хвороба;
  - Контаміновані продукти харчування і вода.
- Люди знаходяться далі від вибуху, але все ще під впливом радіоактивних опадів:
  - Випадання радіоактивних опадів на зовнішню сторону тіла чи одягу або потрапляння всередині тіла;
  - Променева хвороба;
  - Забруднені продукти харчування і джерело води.

Інші форми радіаційного опромінення

- Пристрій радіаційного опромінення: щось, розміщене в певному місці з метою опромінення небезпечними рівнями гамма-випромінювання.
- Аварія на атомній електростанції: аварії або напади радіологічними інцидентами, а не ядерними інцидентами, оскільки вони лише поширюють радіоактивні матеріали
- Аварії на транспорті: аварії, пов'язані з радіоактивними матеріалами. Можуть включати радіофармацевтичні препарати, які є радіоактивними ліками та пристроями, що використовуються для діагностики та лікування захворювань.

людей
на АЕС є

певних

1

Зменшення радіаційної/ядерної загрози для населення

- Зайдіть у будівлю і сховайтеся там щонайменше на 24 години.
- Обережно зніміть забруднений одяг і вимийте відкриті ділянки шкіри водою з милом.
- Залишайтеся в приміщенні, щоб зменшити вплив радіації.
- Слухайте інструкції від перевірених державних установ про те, як залишатись у безпеці.

Випадок: пошкодження атомної електростанції

- На Запорізькій атомній електростанції стався вибух.

Примітка: координація роботи з реагування на НС, як на національному, так і на місцевому рівнях. Для реагування на аварію необхідно залучити Раду національної безпеки і оборони, Державну комісію з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій, Держатомрегулювання, МОЗ, Національну гідрометеорологічну службу на загальнодержавному рівні. На місцевому рівні повинні входити місцеві органи самоврядування (ОВА) і установи охорони здоров'я включно із установами ГЗ (ЦКПХ).

Як би ви оцінили потенційні загрози для здоров'я?

З якими установами ви б координували свої дії, щоб визначити ризик?

Ключові моменти

- Що необхідно для забезпечення реагування на ХБРЯ загрози у сфері громадського здоров'я:
- Нормативно-правова база, що включає механізми дій, співпраці, координації, страхування персоналу, зонування НС, фінансування;
- Створення мережі ОЦРНС та ГОР: забезпечення фахівців відповідними знаннями, навичками, обладнанням, ЗІЗ;
- Ефективна співпраця із суб'єктами цивільного захисту, залучених до реагування: ДСНС, ЦЕМД, органами виконавчої влади;
- Розробка, впровадження і відпрацювання алгоритмів дій;
- Ефективна, скоординована комунікація зі сторонами реагування і населенням.

Використані джерела:

1. ВООЗ <https://www.who.int/home>
2. Центр контролю та профілактики хвороб США <https://www.cdc.gov/index.htm>
3. Європейський Центр контролю та профілактики хвороб https://european-union.europa.eu/index_en
4. Закон України «Про систему громадського здоров'я» від 06.09.2022 № 2573-IX
5. Закон України «Про екстрену медичну допомогу» № 5081-VI
6. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI
7. Постанови Кабінету Міністрів України від 09.01.2014 № 11 «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту» та від 11.03.2015 № 101 «Про затвердження типових положень про функціональні та територіальні підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту»
8. Постанова КМУ від 24.03.2004 № 368 «Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями»
9. Наказ МВС України від 06.08.2018 № 658 «Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій»
10. Наказ МОЗ України від 6.12.2022 № 2213 «Про затвердження Положення про функціональну підсистему забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення єдиної державної системи цивільного захисту»
11. Наказ МОЗ України від 18.08.2021 № 1742 «Про затвердження Порядку проведення епідеміологічного розслідування (розкриття) епідемій і спалахів інфекційних хвороб»
12. Наказ МОЗ України від 30.07.2020 № 1726 «Про затвердження Порядку ведення обліку, звітності та епідеміологічного нагляду (спостереження) за інфекційними хворобами та Переліку інфекційних хвороб, що підлягають реєстрації»
13. Наказ МОЗ України від 03.08.2020 № 1777 «Про затвердження заходів і засобів щодо попередження інфікування при проведенні догляду за пацієнтами»
14. <https://www.osce.org/files/f/documents/9/8/511663.pdf>
15. <https://carpathia.gov.ua/storage/app/sites/21>

Сесія 2: Системи управління інцидентами

Цілі навчання

Наприкінці цього заняття учасники зможуть:

- Описати ключові поняття та принципи системи управління інцидентами (СУІ).
- Визначити стандартизовану термінологію для СУІ.
- Пояснити, як активувати систему управління інцидентами відповідно до українських політик і процедур.
- Переглянути ролі та обов'язки в оперативному реагуванні.
Обговорити функції технічної та операційної підтримки в Україні під час СУІ.

Управління надзвичайними ситуаціями

- Це координація та інтеграція всіх заходів, необхідних для створення, підтримки та покращення спроможності підготуватися до, захистити, реагувати, відновити чи пом'якшити наслідки загрозливих або фактичних природних катаклізмів, актів тероризму чи інших техногенних катастроф.
- Це робиться за допомогою основного набору концепцій, принципів, процедур, організаційних процесів, термінології та стандартних вимог, які застосовуються до широкої спільноти користувачів національної СУІ.

Робота в малих групах

- Який у вас місцевий досвід управління надзвичайними ситуаціями?
- Поділіться кількома прикладами і переліком:
- Успіхів
- Проблем

Досвід США

Терористичні атаки 11 вересня 2001 року та сезони ураганів 2004 та 2005 років підкреслили необхідність зосередитися на покращенні управління надзвичайними ситуаціями, можливостей реагування на інциденти та процесів координації по всій країні.

Комплексний національний підхід, застосований на всіх юрисдикційних рівнях і в усіх функціональних дисциплінах, покращує ефективність персоналу з управління/реагування на надзвичайні ситуації в повному спектрі потенційних інцидентів і сценаріїв небезпеки (зокрема, стихійні лиха, терористична діяльність та інші техногенні катастрофи).

Такий підхід покращує координацію та співпрацю між державними і приватними установами/організаціями в різноманітних діях з управління надзвичайними ситуаціями та реагування на інциденти.

Структура Національної системи управління інцидентами (НСУІ) визначає комплексний національний підхід.

Управління інцидентами

- Інциденти, як правило, починаються і закінчуються локально, і ними щодня керують на найнижчому можливому географічному, організаційному та юрисдикційному рівнях.
- Однак є випадки, коли успішні операції з управління інцидентами залежать від залучення багатьох юрисдикцій, рівнів уряду, функціональних установ та/або дисциплін реагування на надзвичайні ситуації.
- Ці випадки вимагають ефективної та дієвої координації в цьому широкому спектрі організацій і діяльності.

Національна система управління інцидентами (НСУІ)

Національна система управління інцидентами (НСУІ) використовує системний підхід для інтеграції найкращих існуючих процесів і методів у єдину національну структуру управління інцидентами.

Управління інцидентами стосується того, як керуються інцидентами в усіх видах діяльності з внутрішньої безпеки, зокрема:

- запобігання;
- захист і реагування;
- пом'якшення наслідків і
- відновлення.
- НСУІ базується на передумові, що використання загальної структури управління інцидентами надасть персоналу з управління/реагування на надзвичайні ситуації **гнучку, але стандартизовану систему** для управління надзвичайними ситуаціями та заходами реагування на інциденти.
- НСУІ є гнучким, оскільки компоненти системи можна використовувати для розробки планів, процесів, процедур, угод і ролей для всіх типів інцидентів; він застосовний до будь-якого інциденту незалежно від причини, розміру, місця чи складності.
- Крім того, НСУІ забезпечує організований набір стандартизованих операційних структур, що є критично важливим для того, щоб дозволити розрізним організаціям і установам працювати разом у передбачуваний і скоординований спосіб.

1. ГНУЧКІСТЬ

- Компоненти НСУІ можна адаптувати до будь-якої ситуації, від звичайних локальних інцидентів до інцидентів, що вимагають активації міждержавної взаємодопомоги, до тих, що вимагають скоординованої федеральної реакції, незалежно від того, чи це заплановані інциденти (наприклад, великі спортивні чи громадські події), повідомлені (наприклад, ураган) або без повідомлення (наприклад, землетрус).
- Ця гнучкість має важливе значення для того, щоб НСУІ можна було застосовувати в повному спектрі потенційних інцидентів, включаючи ті, що вимагають міжвідомчої, багатюрисдикційної (наприклад, інциденти, що відбуваються вздовж міжнародних кордонів) та/або міждисциплінарної координації.
- Гнучкість у структурі НСУІ полегшує масштабування діяльності з управління надзвичайними ситуаціями і реагування на інциденти.

2. СТАНДАРТИЗАЦІЯ

- Гнучкість управління інцидентами будь-якого розміру вимагає координації та стандартизації між персоналом з управління/реагування на надзвичайні ситуації та їхніми афілійованими організаціями. НСУІ надає набір стандартизованих організаційних структур, які покращують інтеграцію і зв'язок між юрисдикціями та дисциплінами, починаючи із загальної основи готовності і планування.
- Персонал та організації, які прийняли загальну структуру НСУІ, можуть працювати разом, тим самим сприяючи згуртованості між різними організаціями, залученими до всіх аспектів інциденту.
- НСУІ також надає і просуває спільну термінологію, яка сприяє більш ефективній комунікації між установами та організаціями, які спільно реагують на інцидент.

Єдність зусиль

- Єдність зусиль означає координацію діяльності різних організацій для досягнення спільних цілей.
- Єдність зусиль дозволяє організаціям із певною юрисдикційною відповідальністю підтримувати одна одну, зберігаючи при цьому власні повноваження.

Три компоненти структури НСУІ, які дозволяють різноманітним організаціям інтегрувати можливості та досягати спільних цілей:

- Управління ресурсами
- Командування і координація
- Комунікації та управління інформацією

Управління ресурсами

- Інструкції з управління ресурсами НСУІ дозволяють багатьом організаційним елементам співпрацювати та координувати систематичне управління ресурсами — персоналом, командами, приміщеннями, обладнанням і витратними матеріалами. Більшість юрисдикцій або організацій не володіють і не обслуговують усі ресурси, необхідні для вирішення всіх потенційних загроз і небезпек. Тому ефективне управління ресурсами включає використання ресурсів кожної юрисдикції, залучення ресурсів приватного сектору, залучення волонтерських організацій і заохочення подальшого розвитку угод про взаємодопомогу.
- Цей компонент включає три розділи:
  1. Готовність до управління ресурсами;
  2. Управління ресурсами під час інциденту; та
  3. Взаємодопомога.

Командування і координація

- Місцева влада врегульовує більшість інцидентів за допомогою систем зв'язку, диспетчерських центрів і персоналу, який займається інцидентами, в межах однієї юрисдикції. Проте більші та складніші інциденти можуть починатися з однієї юрисдикції, але швидко розширюватися до кількох юрисдикційних та/або міждисциплінарних зусиль, які вимагають зовнішніх ресурсів і підтримки.
- Стандартні системи керування інцидентами та системи координації дозволяють ефективно інтегрувати ці зовнішні ресурси та допомагати персоналу з будь-якої точки країни брати участь у структурі управління інцидентами.
- Компонент командування та координації НСУІ описує системи, принципи та структури, які забезпечують стандартну національну структуру управління інцидентами.
- Незалежно від розміру, складності чи масштабу інциденту, ефективне командування та координація з використанням гнучких і стандартних процесів і систем допомагає врятувати життя та стабілізувати ситуацію.

Командування і координація при надзвичайних ситуаціях складаються з чотирьох зон відповідальності:

1. Тактичні дії із застосування засобів на місці події;
2. Підтримка при інцидентах, яка зазвичай здійснюється в ЕОС; шляхом оперативної та стратегічної координації, отримання ресурсів і збору, аналізу та обміну інформацією;
3. Політичне керівництво і прийняття рішень на вищому рівні; та
4. Інформаційно-роз'яснювальна робота та комунікація із засобами масової інформації та громадськістю для інформування їх про інцидент.

Система міжвідомчих координаційних груп існує для координації цих чотирьох областей у різних функціональних групах НСУІ:

1. Система управління інцидентами – Incident Management System (ICS)
2. Центри екстрених операцій – Emergency Operations Centers (EOC)
3. Міжвідомча координаційна група – Multiagency Coordination Group (MAC Group)
4. Об'єднана інформаційна система – Joint Information Systems (JIS)

Описуючи уніфіковану доктрину зі спільною термінологією, організаційними структурами та оперативними протоколами, НСУІ дає змогу всім учасникам інциденту – від керівника інциденту на місці події до національних лідерів у разі великої катастрофи – гармонізувати та максимізувати результати своїх зусиль.

Керований діапазон контролю

- Підтримка відповідного діапазону контролю допомагає забезпечити ефективне управління інцидентами.
- Це дозволяє керівництву керувати підлеглими та контролювати їх, а також спілкуватися з усіма ресурсами, які вони контролюють, і керувати ними.
- Тип інциденту, характер завдання, небезпеки та фактори безпеки, досвід керівника та підлеглих, а також доступ до зв'язку між підлеглими та керівником – усі фактори, які впливають на керований діапазон контролю.
- Оптимальний діапазон контролю для управління інцидентами – один керівник на п'ятьох підлеглих:
  - Однак для ефективного управління інцидентами часто потрібні співвідношення, які значно відрізняються від цього.
  - Співвідношення 1:5 є орієнтиром, і персонал, який працює з інцидентами, використовує найкраще судження, щоб визначити фактичний розподіл підлеглих між керівниками для даного інциденту або активації EOC.

Система управління інцидентами /Incident Command System (ICS)

- ICS використовується всіма рівнями влади, а також багатьма НУО та організаціями приватного сектора. ICS застосовується в різних галузях і дозволяє менеджерам з інцидентів з різних організацій працювати разом.
- Ця система включає п'ять основних функціональних сфер, укомплектованих за потреби для конкретного інциденту:
  - Командування;
  - Операції;
  - Планування;
  - Логістика та
  - Фінанси/адміністрація.

Командир з питань інциденту і уніфіковане командування

Єдиний командир з питань інциденту: командир з питань інциденту несе одноосібну відповідальність (у межах своїх повноважень) за встановлення цілей щодо інциденту та несе відповідальність за забезпечення того, щоб діяльність у разі інциденту працювала на досягнення цілей.

Уніфіковане командування: особи, призначені їхніми юрисдикційними або організаційними органами (або департаментами в межах однієї юрисдикції), спільно визначають пріоритети та цілі, розподіляють ресурси та працюють разом, щоб забезпечити виконання інтегрованих операцій на випадок інцидентів і максимізувати використання призначених ресурсів.

Планування публічних інформаційних комунікацій

- Добре розроблені та скоординовані плани і стратегії громадської інформації, освіти та комунікації дозволяють своєчасно, узгоджено, точно і доступно ділитися інформацією про громадську безпеку, включно з рятувальними заходами чи маршрутами евакуації через системи загрози і оповіщення.
- Плани повинні включати процеси, протоколи та процедури розробки проектів прес-релізів; списки ЗМІ; контактну інформацію для обраних/ призначених посадових осіб, громадських лідерів, організацій приватного сектору і громадських організацій. Планувальники повинні переконатися, що їхні плани інформаційної комунікації сприяють поширенню публічної інформації.

Менеджмент комунікацій

Практики управління зв'язком і міркування, описані нижче, допомагають персоналу з різних дисциплін, юрисдикцій, організацій і установ ефективно спілкуватися один з одним під час інцидентів.

Стандартизовані типи зв'язку

- Персонал, який займається ліквідацією надзвичайних ситуацій, і їхні афілійовані організації повинні використовувати стандартні типи зв'язку, зокрема:
  - **Стратегічний:** вказівки високого рівня, включаючи рішення щодо пріоритетів ресурсів, визначення ролей і обов'язків, а також загальні напрямки дій з управління інцидентами;
    - **Тактичний:** зв'язок між командним і тактичним персоналом на місці події та відомствами та організаціями, які співпрацюють;
    - **Підтримка:** координація для підтримки стратегічних і тактичних комунікацій (наприклад, комунікації між лікарнями щодо замовлення ресурсів, диспетчеризації та відстеження; комунікації щодо дорожнього руху та громадських робіт);
    - **Громадськість:** сповіщення і попередження, прес-конференції.

Цивільний захист

Єдина державна система цивільного захисту населення і територій – це сукупність органів управління, **сил і засобів** центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, які реалізують державну політику у сфері цивільного захисту.

Цивільний захист (ЦЗ) – це система організаційних, інженерно-технічних, санітарно-гігієнічних, протиепідемічних та інших заходів, які здійснюються центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підпорядкованими їм силами і засобами, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форм власності, добровільними рятувальними формуваннями, що забезпечують виконання цих заходів з метою запобігання і ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, які загрожують життю і здоров'ю людей, завдають матеріальних збитків у мирний час і в особливий період.

Сили цивільного захисту — аварійно-рятувальні формування, спеціалізовані служби та інші формування цивільного захисту, призначені для проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт з ліквідації надзвичайних ситуацій.

Засоби цивільного захисту — протипожежна, аварійно-рятувальна та інша спеціальна техніка, обладнання, механізми, прилади, інструменти, вироби медичного призначення, лікарські засоби, засоби колективного та індивідуального захисту, які призначені та використовуються під час виконання завдань цивільного захисту.

Органи управління цивільного захисту — органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, виконавчі органи міських, районних у містах (у разі їх створення), селищних та сільських рад, керівні органи підприємств, установ та організацій, а також їх структурні підрозділи (посадові особи), призначені для безпосереднього керівництва діяльністю у сфері цивільного захисту відповідно до компетенції.

Координаційні органи — державна, регіональні, місцеві комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій, комісії з питань надзвичайних ситуацій підприємств, установ, організацій, державна, регіональні, місцеві та об'єктові спеціальні комісії з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, що утворюються для координації діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, підприємств, установ та організацій, пов'язаної з техногенно-екологічною безпекою, захистом населення і територій, запобіганням і реагуванням на надзвичайні ситуації.

Нормативна документація у сфері реагування на НС у системі громадського здоров'я

- Кодекс цивільного захисту України
- ЗУ «Про систему громадського здоров'я» від 06.09.2022 №2573-IX
- Постанова Кабінету Міністрів України від 09.01.2014 №11 «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту»
- Наказ МОЗ України від 06.12.2022 №2213 «Про затвердження Положення про функціональну підсистему забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення єдиної державної системи цивільного захисту та Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства охорони здоров'я України», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 14.12.2022 за №1601/38937
- План реагування на надзвичайні ситуації функціональної підсистеми забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення єдиної державної системи цивільного захисту + Регіональні плани реагування на надзвичайні ситуації
- Інструкція щодо організації взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій і Міністерством охорони здоров'я України в разі виникнення надзвичайних ситуацій (нова редакція, координація ДСНС, ЦУМК, ЦГЗ, ЦКПХ)

КАБІNET МІНІСТРІВ УКРАЇНИ ПОСТАНОВА

КАБІNET МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
ПОСТАНОВАвід 9 січня 2014 р. № 11
КиївПро затвердження Положення про єдину державну систему
цивільного захисту

- Це Положення регулює питання здійснення заходів цивільного захисту в державі, визначає склад органів управління і сил цивільного захисту, планування діяльності єдиної державної системи цивільного захисту, порядок виконання нею завдань та організації взаємодії.

У цьому Положенні терміни питання здійснення заходів цивільного захисту вживаються у такому значенні:

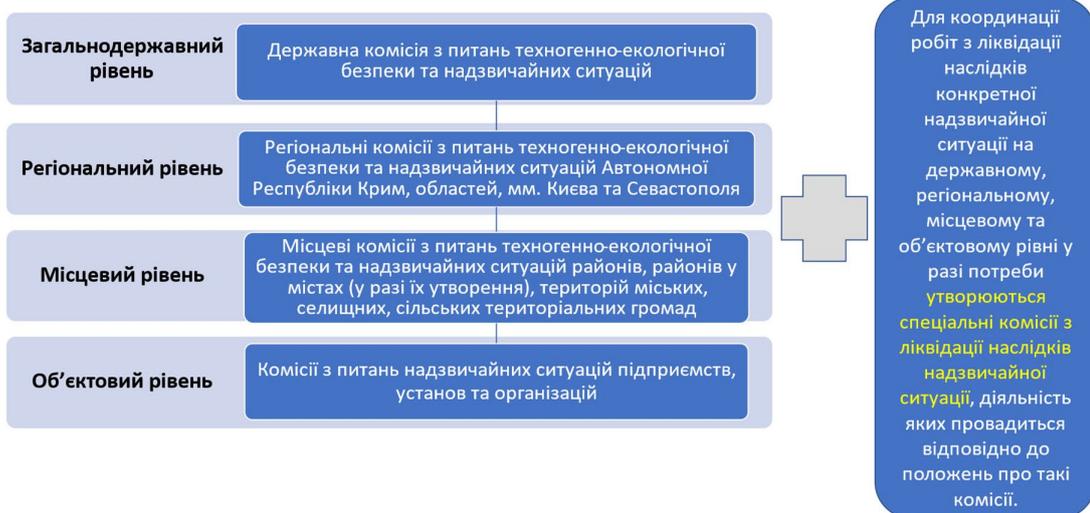
- **Єдина державна система цивільного захисту** – сукупність органів управління, сил і засобів центральних та місцевих органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, виконавчих органів рад, підприємств, установ та організацій, які забезпечують реалізацію державної політики у сфері цивільного захисту;
- **Органи управління цивільного захисту** – органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, виконавчі органи міських, районних у містах (у разі їх створення), селищних та сільських рад, керівні органи підприємств, установ та організацій, а також їх структурні підрозділи (посадові особи), призначені для безпосереднього керівництва діяльністю у сфері цивільного захисту відповідно до компетенції;
- **Координаційні органи** – державна, регіональні, місцеві комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій, комісії з питань надзвичайних ситуацій підприємств, установ, організацій, державна, регіональні, місцеві та об'єктові спеціальні комісії з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, що утворюються для координації діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, підприємств, установ та організацій, пов'язаної з техногенно-екологічною безпекою, захистом населення і територій, запобіганням і реагуванням на надзвичайні ситуації;
- **Регіон** – територія Автономної Республіки Крим, області, м. Києва та Севастополя.

Інші терміни вживаються у значенні, наведеному в [Кодексі цивільного захисту України](#).

Керівництво та загальна структура єдиної державної системи цивільного захисту

- Керівництво єдиною державною системою цивільного захисту здійснює Кабінет Міністрів України.
- Безпосереднє керівництво діяльністю єдиної державної системи цивільного захисту здійснює ДСНС.
- Єдина державна система цивільного захисту складається з постійно діючих функціональних і територіальних підсистем.
- Функціональні підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту (далі – функціональні підсистеми) створюються у відповідних сферах суспільного життя центральними органами виконавчої влади з метою захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій у мирний час та в особливий період, забезпечення готовності підпорядкованих їм сил і засобів до дій, спрямованих на запобігання і реагування на надзвичайні ситуації.
- Безпосереднє керівництво діяльністю функціональної підсистеми здійснюється керівником органу чи суб'єкта господарювання, що створив таку підсистему.
- Безпосереднє керівництво діяльністю територіальної підсистеми, її ланки та субланки здійснюється посадовою особою, яка очолює орган, що створив таку підсистему, ланку, субланку.

Координаційні органи

35

Про функціональні підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту

ПЕРЕЛІК центральних органів виконавчої влади, що створюють функціональні підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту (згідно додатку 1 Положення про єдину державну систему цивільного захисту, із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 30.08.2022 р. № 976.

Найменування центрального органу виконавчої влади	Найменування функціональної підсистеми, що створюється органом
МОЗ	Підсистема медичного захисту населення
	Підсистема забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення
Держпродспоживслужба	Підсистема захисту сільськогосподарських рослин і тварин
	Підсистема запобігання надзвичайним ситуаціям у сфері громадського харчування і торгівлі

Єдина державна система цивільного захисту населення і територій (структура щодо ГЗ)

Режими функціонування

Залежно від масштабу і особливостей надзвичайної ситуації, що прогнозується або виникла, в Україні або в межах конкретної її території встановлюється один із таких режимів функціонування єдиної державної системи цивільного захисту:

- повсякденного функціонування;
- підвищеної готовності;
- надзвичайної ситуації;
- надзвичайного стану.

Рівень надзвичайної ситуації визначається відповідно до [Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями](#), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 березня 2004 р. № 368 (Офіційний вісник України, 2004 р., № 12, ст. 740; 2009 р., № 24, ст. 800; 2013 р., № 41, ст. 1477).

- У період дії надзвичайного стану в разі його введення єдина державна система цивільного захисту функціонує відповідно до вимог [Кодексу цивільного захисту України](#) та з урахуванням особливостей, що визначаються згідно із [Законом України «Про правовий режим надзвичайного стану»](#) та іншими нормативно-правовими актами.
- В особливий період єдина державна система цивільного захисту функціонує відповідно до вимог [Кодексу цивільного захисту України](#) та з урахуванням особливостей, що визначаються згідно із Законами України [«Про правовий режим воєнного стану»](#), [«Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»](#), а також іншими нормативно-правовими актами.

[«Про правовий режим воєнного стану»:](#)

1) виникнення особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру (стихійного лиха, катастроф, особливо великих пожеж, застосування засобів ураження, пандемій, панзоотій тощо), що створюють загрозу життю і здоров'ю значних верств населення;

Переведення органів управління та сил цивільного захисту в режим підвищеної готовності та режим надзвичайної ситуації

(ПОСТАНОВА КМУ №223 від 14 березня 2018 року «Про затвердження Плану реагування на надзвичайні ситуації державного рівня»)

10. Органи управління та сили цивільного захисту переводяться з режиму повсякденного функціонування в режим підвищеної готовності та режим надзвичайної ситуації у разі переведення єдиної державної системи цивільного захисту у відповідні режими функціонування.

11. Переведення єдиної державної системи цивільного захисту або її окремих територіальних підсистем в режим підвищеної готовності та надзвичайної ситуації здійснюється за рішенням Кабінету Міністрів України у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайної ситуації.

Взаємодія органів управління та сил цивільного захисту

- З метою запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, мінімізації їх можливих наслідків, організації узгодженого реагування сил цивільного захисту на небезпечні події і надзвичайні ситуації між оперативно-черговими (черговими, диспетчерськими) службами органів виконавчої влади всіх рівнів, підприємств, установ та організацій (у разі їх утворення) і оперативно- черговими службами ДСНС організовується обмін інформацією про загрозу або виникнення надзвичайної ситуації і хід ліквідації її наслідків у сфері відповідальності відповідної чергової служби.
- Взаємодія під час здійснення заходів щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій та/або ліквідації їхніх наслідків організовується через спеціально призначені оперативні групи або представників відповідних центральних і місцевих органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, які залучаються до здійснення таких заходів.
- Повноваження зазначених оперативних груп або представників визначаються відповідними центральними та місцевими органами виконавчої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування.

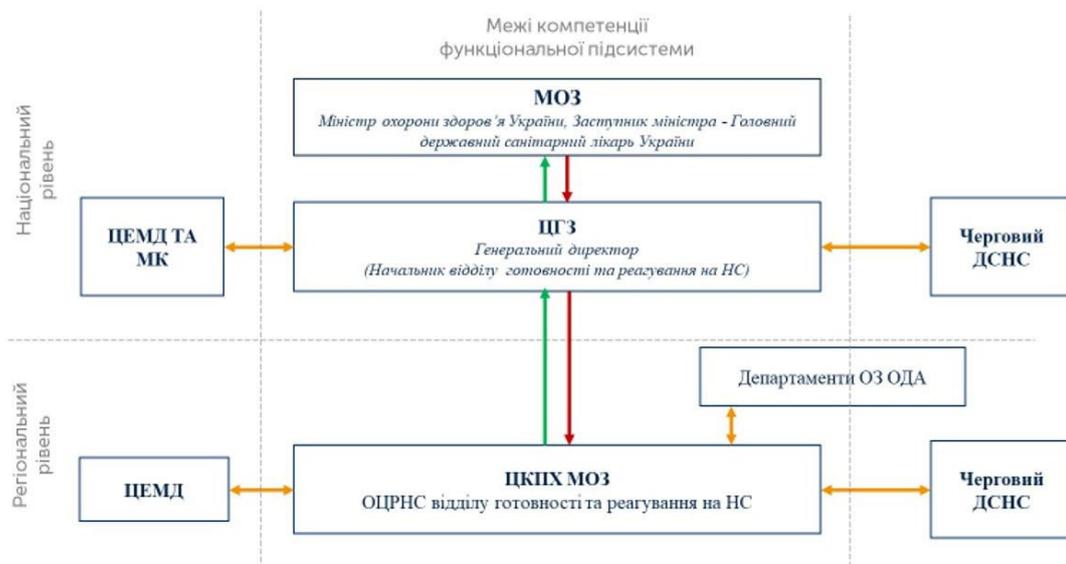

Діалог

- Поділіться, будь ласка, вашим досвідом взаємодії з силами цивільного захисту?
- Наскільки зрозумілими для вас були зони відповідальності залучених сторін у цій взаємодії, що хотілось би покращити?

ПЛАН

реагування на надзвичайні ситуації функціональної підсистеми забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення єдиної державної системи цивільного захисту
 Інформування

Особливості структури реагування на НС у сфері громадського здоров'я (функції) – відділи моніторингу та реагування на небезпеки

Основні функції відділів моніторингу та реагування:

2

Особливості структури реагування на НС у сфері громадського здоров'я (функції) – Оперативний центр реагування на НС у сфері ГЗ

Основні функції Оперативних центрів реагування на НС у сфері ГЗ:

Особливості структури реагування на НС у сфері громадського здоров'я (функції) – Групи (бригади) оперативного реагування на НС у сфері ГЗ

Основні функції Груп (бригад) оперативного реагування на НС у сфері ГЗ:

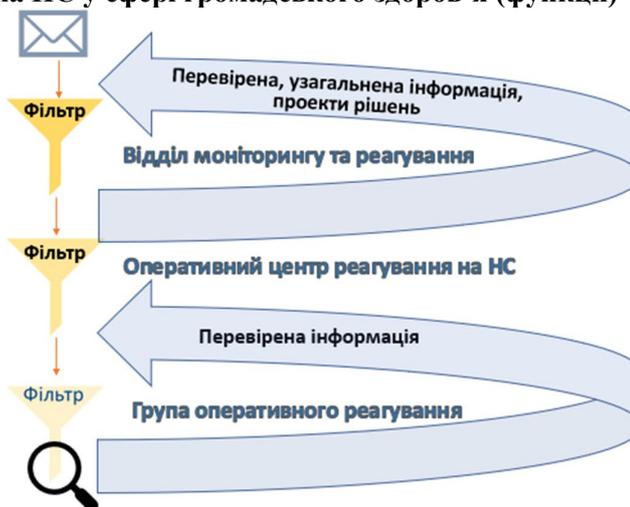

Особливості структури реагування на НС у сфері громадського здоров'я (функції)

Інформація результатів моніторингових досліджень, ЗМІ, органів місцевого самоврядування, пунктів пропуску державного кордону, від установ і закладів охорони здоров'я про можливі загрози для санітарно-епідемічного благополуччя населення.

Інформація, що безпосередньо становить загрозу для здоров'я та санітарно-епідемічного благополуччя населення, потребує перевірки та/або реагування.

Уточнена інформація про загрози або НС детально вивчається Групою реагування на місці їхнього виникнення, оперативно передається до ОЦРНС для подальшого прийняття рішень і вжиття заходів.

Матеріально-технічна база для забезпечення реагування

1. Створення на базі ЦКПХ:

- Оперативного центру реагування на надзвичайні ситуації (входять фахівці відділу моніторингу та реагування, фахівці інших підрозділів (епідеміологічний профіль, лікарі-гігієністи, лабораторна ланка Центру, комунікаційний відділ);
  - Групи оперативного реагування: групи радіаційного спостереження і дозиметричного контролю, групи хімічного спостереження і контролю, групи епідеміологічного спостереження і контролю, дезінфекційні бригади, мобільні лабораторії.
  - Групи – основна і резервна. В кожній групі повинен бути призначений керівник групи, що комунікує з ОЦРНС, за кожною групою закріплюється водій та транспортний засіб, рекомендовано визначити людину, яка відповідатиме за комунікацію, який буде співпрацювати з групою. Фахівець, що відповідає за комунікацію може фіксувати роботу групи для подальшого розміщення в медіа, може готувати матеріали для комунікації зі ЗМІ (для директора Центру або уповноваженої особи) тощо;
  - Чергова (диспетчерська) служба.
2. **Відділ моніторингу та реагування веде реєстр фахівців**, що вже залучені до груп реагування або можуть бути залучені до реагування, з внесенням до реєстру інформації щодо кваліфікації працівника, професійних навичок (який вид досліджень проводить), розміри ЗІЗ, адреса проживання, контактна інформація.
  3. **Реєстр потужностей ЦКПХ.** Найвже лабораторно-інструментальне обладнання, який вид, тип досліджень може проводити Центр (обласний осередок) і ті територіальні структури, що можуть бути або вже залучені до реагування, щоб у разі необхідності оперативно направити в район виникнення НС необхідних фахівців з відповідним обладнанням, з урахуванням часу проведення відбору проб та їх дослідження. Або у випадку відсутності необхідного обладнання чи фахівців, оперативно проінформувати ЦГЗ для виділення таких спеціалістів з інших регіонів. Враховується акредитація та атестація установи.
  4. **Місце зберігання засобів індивідуального захисту.** В Центрі визначається окреме приміщення (шафа тощо) для зберігання ЗІЗ, за типом реагування (епідеміологічний профіль, хімічний захист, протирадіаційний захист). Рекомендовано для основного складу ГР зберігати ЗІЗ поіменно, для кожного фахівця, щоб у випадку необхідності взяти необхідний розмір і кількість ЗІЗ. Якщо ЗІЗ будуть зберігатися впорядковано за розмірами і типом (видом) реагування, маючи реєстр фахівців, навіть якщо залучаються додаткові фахівці, з реєстру вже буде відомо відповідний розмір, що дозволить швидко екіпірувати відповідного фахівця.
  5. **Графік чергування фахівців/водіїв.**

Комунікація у рамках функціональної підсистеми санітарного та епідемічного благополуччя населення

🧠 👤 Подумайте – Обговоріть у парі – Поділіться

- Індивідуально витратьте 5 хвилин на те, щоб записати відповіді на наступні питання:
  - Які ключові висновки ви дізналися під час цього заняття?
  - Які 2 речі, які ви дізналися на цій сесії, ви зможете застосувати, коли повернетеся до своєї роботи?
  - Чи було щось незрозуміле або що ви хотіли б обговорити далі? Будьте конкретними.
- У парах поділіться тим, що ви написали.
- Підбийте підсумки у великих групах.

Сесія 3: Кадри для управління надзвичайними ситуаціями у сфері громадського здоров'я

Цілі навчання:

Наприкінці цього заняття учасники зможуть:

- Перерахувати ролі та обов'язки команд (груп) з управління надзвичайними ситуаціями у сфері громадського здоров'я (РНЕМ).
- Визначити, як команди/ролі та обов'язки вписуються в цикл готовності до надзвичайних ситуацій в Україні на національному та субнаціональному рівнях.
- Описати розгортання під час підвищеної потреби в кадрах в Україні (міжсекторальна взаємодія).
- Визначити, які фахівці входять до складу групи оперативного реагування (ГОР).

Потреба в сильних кадрах у сфері громадського здоров'я та реагування на надзвичайні ситуації

«Досягнення та підтримка прогресу в досягненні **глобальних цілей у сфері громадського здоров'я**, таких як загальне охоплення послугами охорони здоров'я та **безпека здоров'я**, вимагають наявності медичного персоналу, здатного виконувати весь спектр основних функцій громадського здоров'я, включаючи готовність до надзвичайних ситуацій та реагування на них.»

- ВООЗ *Національний кадровий потенціал для виконання основних функцій громадського здоров'я, включаючи забезпечення готовності до надзвичайних ситуацій та реагування на них: Дорожня карта для узгодження внесків ВООЗ та партнерів, 2022 рік*

Визначення

Управління надзвичайними ситуаціями у сфері громадського здоров'я:

- Процес прогнозування, запобігання, підготовки, виявлення, реагування, контролю і відновлення після наслідків загроз громадському здоров'ю з метою мінімізації впливу на здоров'я та економіку.

Планування кадрів:

- Визначає й аналізує потреби організації у кількості, типі та якості персоналу для досягнення цілей.
- Визначає, який набір досвіду, знань і навичок необхідний, і встановлює послідовність кроків, щоб отримати потрібну кількість потрібних людей у потрібному місці в потрібний час.

Нормативна документація у сфері реагування на НС в системі громадського здоров'я України

- Кодекс цивільного захисту України
- Закон України «Про систему громадського здоров'я» від 06.09.2022 №2573-IX
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту» від 09.01.2014 №11
- Наказ МОЗ України «Про затвердження Положення про функціональну підсистему забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення єдиної державної системи цивільного захисту та Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства охорони здоров'я України» від 06.12.2022 №2213
- План реагування на надзвичайні ситуації функціональної підсистеми забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення єдиної державної системи цивільного захисту + Регіональні плани реагування на надзвичайні ситуації
- Наказ МОЗ та МВС України «Про затвердження Інструкції щодо організації взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій і Міністерством охорони здоров'я України в разі виникнення надзвичайних ситуацій» від 03.04.2018 №275/600 (координація ДСНС, УНПЦ ЕМД та МК, ЦГЗ, ЦКПХ)

НД України щодо підготовки кадрів для реагування на НС в сфері ГЗ

- Закон України "Про систему громадського здоров'я" № 2573-XI від 06.09.2022, розділ II, стаття 10, пункт 21 "забезпечення підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації кадрів у сфері громадського здоров'я" здійснює Головна експертна установа у сфері громадського здоров'я.
- Розділ VII, стаття 50 присвячена кадровому забезпеченню системи громадського здоров'я.
- Наказ МОЗ України № 2213 від 06.12.2022 "Положення про функціональну підсистему забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення єдиної державної системи цивільного захисту" в режимі повсякденного функціонування здійснюється організація підготовки фахівців.

Єдина державна система цивільного захисту населення і територій (структура щодо ГЗ)

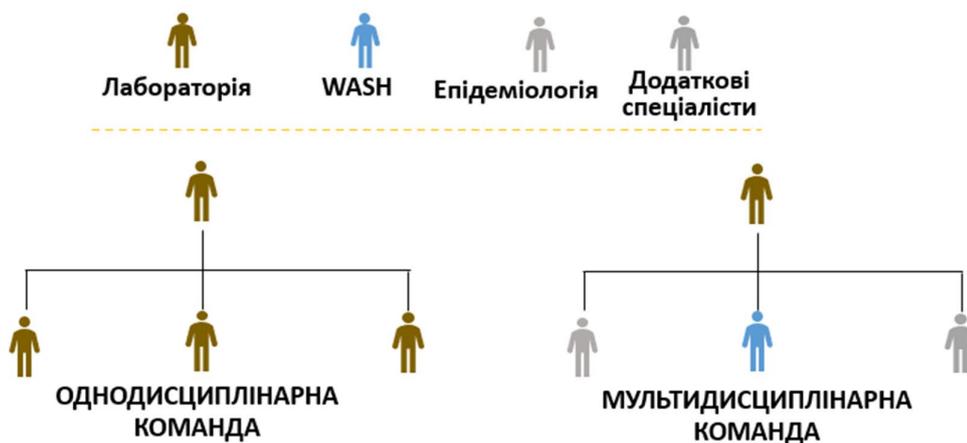
Категорії працівників управління НС у сфері громадського здоров'я

- Фахівці громадського здоров'я на національному та субнаціональному рівнях
- Лікарі та спеціалісти з контролю інфекційних захворювань
- Експерти з інфекційного контролю у сфері охорони здоров'я
- Епідеміологи, мікробіологи та ветеринари у сфері громадського здоров'я
- Відповідальні фахівці за закупівлю медичних виробів
- Менеджери з реагування на надзвичайні ситуації у сфері громадського здоров'я
- Групи оперативного реагування (ГОР)

Персонал і навчання

- Формують два типи груп реагування на надзвичайні ситуації:
  - **Основна** - персонал, який постійно працює в штабі з реагування на надзвичайні ситуації;
  - **Резервна** - персонал, який може бути перепризначений з інших програм або партнерів для виконання ролей, необхідних під час реагування.
- Навчання потрібне на постійній основі:
  - На основі оцінки потреб на організаційному/інституційному та індивідуальному рівнях;
  - Визначення необхідних знань, навичок, умінь (KSAs);
  - Аналіз існуючих можливостей для співпраці з партнерами та іншими секторами.
- Різні форми: аудиторні заняття, участь у плануванні РНЕМ, наставництво, польові завдання, як оперативні, так і дискусійні вправи.

Приклади структур ГОР

Групи оперативного реагування НЕ завжди є «командами»

3

ГОР у сфері громадського здоров'я

Групи оперативного реагування на НС у сфері ГЗ

Основні функції груп оперативного реагування на НС у сфері ГЗ:

- Перевірка отриманої інформації про НС, її систематизація, аналіз і прогнозування можливих наслідків НС на місці її виникнення та передача інформації до ОЦРНС.
- Оцінка потенційних і фактичних наслідків НС на місці події.
- Проведення моніторингу факторів середовища життєдіяльності шляхом відбору, транспортування проб з подальшим проведенням їх лабораторно-інструментальних досліджень, оцінки санітарно-гігієнічної та епідемічної ситуації під час виникнення НС і участь у ліквідації її наслідків.
- Організація робіт з локалізації і ліквідації наслідків НС у сфері громадського здоров'я.
- Здійснення безперервного спостереження і контролю за розвитком НС та її впливу на санітарно-епідемічне благополуччя населення.
- Комунікація (**оповіщення**) та координація дій на місці виникнення НС з суб'єктами забезпечення цивільного захисту під час реагування на НС.
- Проведення комунікаційних заходів (**населення**) за погодженням з ОЦРНС, використання матеріальних і кадрових ресурсів тощо при реагуванні на НС та ліквідації її наслідків.
- Аналіз застосованих заходів і використаних ресурсів при реагуванні на НС.

Інші ролі: режим реагування на НС

Керівник ГОР: епідеміолог	<ul style="list-style-type: none"> ○ Складає оперативний план реагування на спалах або іншу надзвичайну ситуацію; ○ Розподіляє обов'язки між членами команди ГОР; ○ Проводить швидку оцінку даних для визначення сприятливих факторів для поширення негативних наслідків спалаху або іншої надзвичайної ситуації та групи ризику; ○ Проводить навчання залученого персоналу.
Фахівець лабораторії	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ознайомлюється з даними лабораторних досліджень (за наявності); ○ Оцінює можливість проведення лабораторної діагностики на місці спалаху або іншої НС. Розробляє план транспортування зразків до лабораторій; ○ Складає перелік необхідних матеріалів.
Інші фахівці з реагування	<ul style="list-style-type: none"> ○ Проводять швидку оцінку екстреної інформації; ○ Шукають необхідні докази захворювання або іншої події, що сталася.

Склад ГОР і посади – кращий міжнародний досвід

РЕАГУВАННЯ на НС

ГРУПИ РЕАГУВАННЯ ЦКПХ

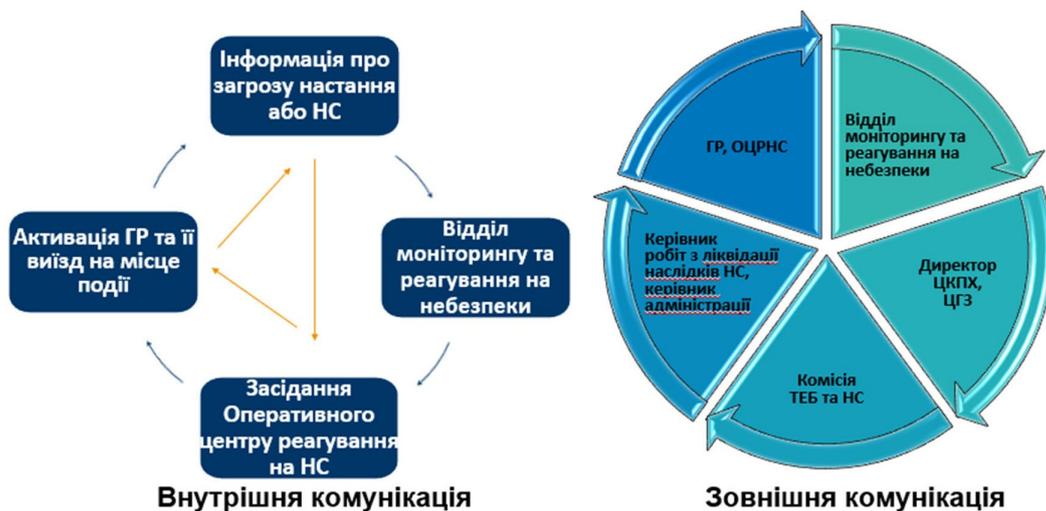
Обласними центрами контролю та профілактики хвороб (ЦКПХ) МОЗ України, відповідно до Положення про функціональну підсистему забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України № 2213 від 14 грудня 2022 року, утворено та забезпечено роботу груп радіаційного спостереження і дозиметричного контролю, хімічного спостереження і контролю, групи епідеміологічного спостереження і контролю, дезінфекційних бригад і мобільних лабораторій (далі – групи реагування), а також визначено регіональних координаторів, відповідальних за роботу зазначених груп реагування.

3

- Кількість осіб, що задіяна до роботи груп реагування в системі Центрів контролю та профілактики хвороб становить:
  - 125 осіб у групах радіаційного спостереження і дозиметричного контролю (**29 груп**);
  - 228 осіб у групах хімічного спостереження і контролю (**35 груп**);
  - 245 осіб у групах епідеміологічного спостереження і контролю (**40 груп**);
  - 165 осіб у дезінфекційних бригадах (**36 бригад**).

Ведеться активна робота по розбудові 25 центрів реагування на надзвичайні ситуації, які функціонують на рівні обласних центрів контролю та профілактики хвороб та ЦКПХ міста Києва

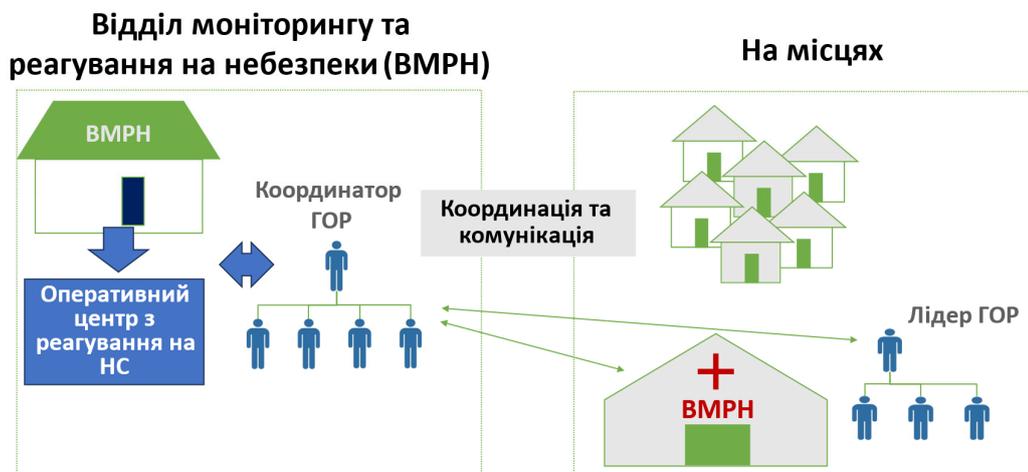
Схема реагування на НС у рамках функціональної підсистеми санітарного та епідеміологічного благополуччя населення

Комунікація у рамках функціональної підсистеми санітарного та епідемічного благополуччя населення

Поєднання управління та координації

ГОР в системі реагування на надзвичайні ситуації

Ролі команди реагування ГОР

Керівник групи відбору проб:

- Залежно від ситуації, перебуває поруч з працівником відбору проб та асистентом або на безпечній відстані від них (джерел небезпеки);
- Спрямовує та координує роботу працівника з відбору та асистента;
- Забезпечує заходи з евакуації персоналу у разі виникнення небезпечної події на місці відбору проб, що може призвести до травмування працівника або/та асистента;
- Документує процес відбору проб;
- Підтримує зв'язок з керівником ГОР;
- Контролює фізичний і психологічний стан працівника з відбору проб та асистента.

Працівник відбору проб групи відбору:

- У разі відбору проб з одного місця, визначає послідовність місць відбору проб, спосіб маркування місць відбору проб і схему відбору проб;
- Здійснює відбір проб;
- Працює із засобами виявлення та ідентифікації (портативними приладами, детекторами тощо);
- Передає відібрані зразки асистенту, за необхідності допомагає упакувати їх.

Асистент команди відбору проб:

- Працює з набором інструментів для відбору проб;
- На вимогу працівника відбору проб готує та передає необхідні матеріали та приладдя;
- Приймає відібрані проби, пакує та маркує тару;
- Інформує керівника групи про хід виконання робіт.

Джерело: СОП з процедур реагування на надзвичайні хімічні ситуації, МОЗ України

Робота в малих групах

Опишіть останнє реагування на надзвичайну ситуацію:

- o Яка була загроза чи надзвичайна ситуація?
- o Як швидко ви зреагували?
- o Скільки працівників були задіяні в ГОР при реагуванні?
- o Які висновки були зроблені після реагування?
- o Які недоліки були виявлені?
- o Як ви усунули недоліки?
- o Чи були проведені тренінги з персоналом ГОР з врахуванням недоліків останньої події реагування?

Цикл готовності до надзвичайних ситуацій в Україні

Випадок: Можлива хімічна атака (режим реагування)

У сусідньому місті повідомляють про можливу хімічну атаку. Люди звертаються з ймовірними ознаками та симптомами. Група оперативного реагування виїжджає на місце і відбирає проби повітря, ґрунту і води

- Хто має бути в групі відбору проб?

Схема обміну інформацією під час відбору проб

Ролі групи оперативного реагування відносно зон хімічної загрози

	Ролі	Холодна зона	Тепла зона	Гаряча зона
1	Керівник групи	Визначає ЗІЗ відповідно до загрози та умов відбору проб		
2	Персонал служби підтримки ГОР	Приготування сумішей/розчинів для деконтамінації персоналу		Попередній аналіз місця відбору проб; огляд та маркування місця; відбір проб; звіт керівнику ГОР
3	Персонал служби підтримки ГОР		Знезаразити групу відбору проб та обладнання	
4	Працівник з відбору проб та асистент	Готує інструменти для відбору проб		
5	Працівник з відбору проб та асистент			Визначає пріоритетну кількість та місця відбору проб, веде відеозапис; підтримує зв'язок з керівником ГОР
6	Працівник з відбору проб			Здійснює відбір зразків відповідно до визначеного пріоритету, маркує зразки, підтримує радіозв'язок
7	Працівник з відбору проб			Упаковує та позначає зразки, заповнює форми
8	Персонал служби підтримки ГОР		Знезаражує персонал і зразки	
9	Група відбору проб	Заповнює звітні документи Заповнює протокол відбору проб		Заповнює звітні документи, заповнює протокол відбору проб

Джерело: СОП з процедур реагування на надзвичайні хімічні ситуації, МОЗ України

Ролі та обов'язки в надзвичайних ситуаціях у сфері громадського здоров'я

- Різні загрози вимагають різного реагування та різного персоналу.
- Для ефективного реагування на надзвичайні ситуації у сфері громадського здоров'я персонал повинен володіти різноманітними знаннями, навичками та вміннями.

Основні навички та функції, необхідні для реалізації зусиль із реагування на НС

Ролі:	Епідеміологія	Лабораторна діяльність	Профілактика і контроль інфекцій	Лікування випадків	Додаткові спеціалісти	Комунікації щодо ризиків
Обов'язки:	<ul style="list-style-type: none"> • Перегляд даних, зібраних у закладах охорони здоров'я (наприклад, порядкові списки) • Оцінка та покращення (за потреби) відповідності стандартизованим визначенням випадків та інструментам • Визначення груп ризику, демографії тощо • Співпраця з місцевими епідеміологами або спеціалістами з епідеміологією та підвищення їхньої спроможності перевіряти та аналізувати дані 	<ul style="list-style-type: none"> • Оцінювати процес відбору, транспортування та тестування зразків • Навчати процедур відбору, транспортування та правильного тестування зразків • Оцінювати можливості лабораторії для тестування на відповідні патогени 	<ul style="list-style-type: none"> • Забезпечувати використання належних засобів індивідуального захисту і дотримання принципів профілактики і контролю медичними працівниками та установами • Досвід розслідувань спалаху захворювань 	<ul style="list-style-type: none"> • Оцінювати клінічне ведення пацієнтів • Сприяти забезпеченню необхідними матеріалами, медикаментами тощо для функціонування закладу охорони здоров'я • Підвищувати спроможність працівників закладів охорони здоров'я лікувати пацієнтів 	<ul style="list-style-type: none"> • Підвищувати обізнаність членів спільноти про захворювання та залучати до участі в боротьбі зі спалахом 	<ul style="list-style-type: none"> • Виявляти чутки та хибні уявлення, які існують у суспільстві • Виявляти перешкоди, що унеможливають прийняття заходів з профілактики та контролю

Визначити чисельність персоналу в надзвичайних ситуаціях

Реєстр фахівців ЦКПХ, які реагують на НС в ГЗ

- Відділ моніторингу та реагування на небезпеки ЦКПХ веде реєстр фахівців, які вже залучені до груп реагування або можуть бути залучені до реагування, з внесенням до реєстру інформації щодо кваліфікації працівника, професійних навичок (який вид досліджень проводить фахівець), розміри ЗІЗів, адреса проживання, контактна інформація.
- Реєстр потужностей ЦКПХ. Наявне лабораторно-інструментальне обладнання, який вид, тип досліджень може проводити ЦКПХ та ті територіальні структури, що можуть бути або вже залучені до реагування, щоб у разі необхідності

оперативно направити в район виникнення НС необхідних фахівців з відповідним обладнанням, з урахуванням часу проведення відбору проб та їх дослідження. Або у випадку відсутності необхідного обладнання чи фахівців, оперативно проінформувати ЦГЗ для виділення таких спеціалістів з інших регіонів.

- Місце зберігання ЗІЗ. В ЦКПХ визначається окреме приміщення (шафа тощо) для зберігання ЗІЗів, за типом реагування (епід профіль, хімічний захист, протирадіаційний захист). Рекомендовано для основного складу ГОР зберігати ЗІЗи поіменно, для кожного фахівця, щоб у випадку необхідності взяти необхідний розмір та кількість ЗІЗів. Відповідно до реєстру фахівців, навіть якщо залучаються додаткові фахівці, з реєстру вже буде відомо відповідний розмір ЗІЗ, що дозволить швидко екіпірувати відповідного фахівця.
- Графік чергування фахівців та водіїв

Робота у малій групі

Кожній групі буде призначено кейс для спільного опрацювання (біологічна надзвичайна ситуація, хімічна надзвичайна ситуація, стихійне лихо або радіаційна небезпека).

Дайте відповіді на такі запитання:

1. Хто повинен бути залучений до реагування на дану надзвичайну ситуацію?
2. Які навички знадобляться кожному з членів команди?
3. Чи є у вас необхідний персонал для проведення заходу? Якщо ні, що ви зробите, щоб забезпечити виконання всіх ролей?

---

1. Біологічна надзвичайна ситуація

В населеному пункті А в приватному господарстві захворіла корова і господар зарізав її. М'ясо корови не віддав на лабораторне дослідження, а сім'я вживала цю яловичину. Ще пригостили сусідів і родичів (не сказали, що корова була хвора напередодні забою). Через три доби сам господар, який проводив забій худоби та сусід, який йому допомагав, зі скаргами на високу температуру та виразки на руках потрапили до лікарні.

Хто повинен бути залучений до реагування на дану надзвичайну ситуацію?

Які навички знадобляться кожному з членів команди?

Чи є у вас необхідний персонал для проведення заходу? Якщо ні, що ви зробите, щоб забезпечити виконання всіх ролей?

---

2. Хімічна надзвичайна ситуація

В передмісті Куп'янську Харківської області під час чергового ракетного обстрілу влучила ракета неподалік хімічного заводу. Виникла загроза хімічної НС

Хто повинен бути залучений до реагування на дану надзвичайну ситуацію?

Які навички знадобляться кожному з членів команди?

Чи є у вас необхідний персонал для проведення заходу? Якщо ні, що ви зробите, щоб забезпечити виконання всіх ролей?

---

3. Стихійне лихо (паводок)

В квітні 2023 року в Рівненській, Дніпропетровській, Полтавській, Волинській, Черкаській, Київській, Чернігівській областях України було затоплено паводком біля 1000 домогосподарств, більше ніж в 30-ти населених пунктах було порушене транспортне сполучення. Ваші дії? Міжсекторальна взаємодія?

Хто повинен бути залучений до реагування на дану надзвичайну ситуацію?

Які навички знадобляться кожному з членів команди?

Чи є у вас необхідний персонал для проведення заходу? Якщо ні, що ви зробите, щоб забезпечити виконання всіх ролей?

---

4. Радіаційна небезпека

В лісі неподалік населеного пункту Б чоловік знайшов предмет (схожий на болванку). Приніс додому цей предмет і сховав в сараї. Через декілька днів поніс цей предмет здати на металобрухт і там було виявлено, що ця болванка «фонить». Були викликані відповідні служби і знешкодили цей предмет, який був джерелом радіації.

Хто повинен бути залучений до реагування на дану надзвичайну ситуацію?

Які навички знадобляться кожному з членів команди?

Чи є у вас необхідний персонал для проведення заходу? Якщо ні, що ви зробите, щоб забезпечити виконання всіх ролей?

Використані джерела

1. ВООЗ <https://www.who.int/>
2. CDC <https://www.cdc.gov/index.htm>
3. EU CDC <https://www.ecdc.europa.eu/en>
4. Кодекс цивільного захисту України, 02.10.2012, № 5403-VI
5. Закон України «Про систему громадського здоров'я» від 06.09.2022, № 2573-IX
6. Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту» від 09 січня 2014, № 11
7. Наказ МОЗ України та МВС України «Про затвердження Інструкції щодо організації взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій і Міністерством охорони здоров'я України в разі виникнення надзвичайних ситуацій» від 03.04.2018, № 275/600
8. Наказ МОЗ України від 06 грудня 2022, № 2213 «Положення про функціональну підсистему забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення єдиної державної системи цивільного захисту»
9. Наказ МОЗ України від 03.08.2020, № 1777 «Про затвердження заходів і засобів щодо попередження інфікування при проведенні догляду за пацієнтами»

Сесія 4: Планування управління надзвичайними ситуаціями у сфері громадського здоров'я

Цілі навчання

Наприкінці цієї сесії учасники зможуть:

- Оцінити поточну готовність до надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я та координацію.
- Описати концепції ситуаційної обізнаності та підходи до надзвичайних ситуацій.
- Описати процес виявлення потенційних небезпек і аналізу того, що може статися, якщо небезпека станеться.
- Описати основи стратегічного та оперативного планування під час надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я.
- Переглянути джерела для збору та аналізу інформації.
- Ознайомитися з основними областями стандартних операційних процедур і їхнім використанням для польового дослідження та оцінки ризику.
- Перелічити елементи проведення експрес-оцінки ризику подій для здоров'я населення.
- Обговорити оперативне планування та планування на випадок непередбачених ситуацій для РНЕ.
- Переглянути принципи тактичного планування надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я.
- Обговорити важливість 72-годинного оцінювання.

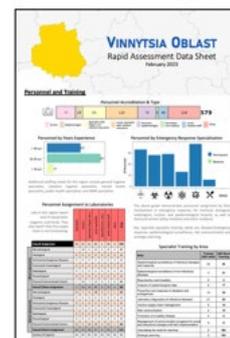
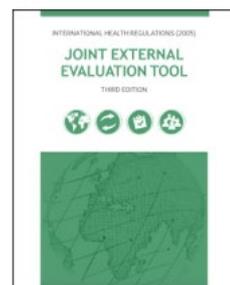

Діалог

На вашу думку, який рівень готовності України до ефективної координації та реагування на наступну надзвичайну ситуацію у сфері громадського здоров'я?

Як оцінити готовність?

- Існують різні інструменти, які базуються на роботі минулих угод і рамок, наприклад, GHSA та IHR (2005).
- Нещодавні оцінки були здійснені для України:
  - ЖЕЕ (завершено, але звіт ще не доступний на сайті ВООЗ);
  - Глобальний індекс безпеки здоров'я (2021).
- Рекомендовано використовувати ці висновки для інформування про подальшу оцінку та виявлення факторів ризику/прогалів у можливостях:
  - Тобто швидкі оцінки за допомогою UW, які проводяться областями (див. праворуч).

Індекс GHS 2021

«Хоча багато країн змогли швидко розвинути потенціал для боротьби з COVID-19, **усі країни залишаються надзвичайно неготовими** до зустрічі з майбутніми загрозами епідемії та пандемії. Однак існує чудова можливість зробити нові потужності більш довговічними для подальшого довгострокового підвищення готовності».

- Інтерактивна модель (доступна як робоча книга Excel на www.ghsindex.org) пропонує широкий спектр аналітичних інструментів, що дозволяє глибше досліджувати показники глобальної безпеки охорони здоров'я. Користувачі можуть:
  - фільтрувати країни за регіоном, населенням або рівнем доходу;
  - безпосередньо порівняти будь-які дві країни;
  - переглянути показники країни за обидва роки індексу GHS (2019 та 2021);
  - вивчити кореляції між показниками.
- Профілі країн, які включають консультаційні джерела та обґрунтування оцінки, також включені до моделі індексу GHS 2021.

<https://www.youtube.com/watch?v=qapf6xfABko>

Індекс GHS 2021: Україна

- Профіль України:
  - 113 сторінок звіту з описом результатів оцінки на основі загальнодоступних даних;
  - Організовано за 6 категоріями з відповідними показниками (див. праворуч);
  - Оцінка, надана для кожної підкатегорії за кожним показником, включаючи:
    - обґрунтування виставлення балів;
    - звернулися до джерел;
    - Великі прогалини існують у всіх областях;
    - Результати можуть бути інструментом для керівництва процесами перевірки зацікавленими сторонами та інклюзивного планування для найкращого усунення недоліків.

Аналіз ситуації в галузі громадського здоров'я

- 230612-PHSA-Ukraine-May2023-FINAL-UKR.pdf
- Метою цього документа є створення спільного розуміння ситуації навколо охорони здоров'я України та сприяння координації діяльності на основі фактичних даних між усіма агенціями, які працюють з населенням, яке постраждало від кризи.
- Аналіз ситуації в галузі охорони здоров'я (PHSA) містить:
  - стисле резюме кризової ситуації;
  - оцінку загроз громадському здоров'ю;
  - оцінку загроз системі охорони здоров'я;
  - врахування вразливих груп; та
  - аналіз швидкості надання гуманітарної медичної допомоги та оцінка її доступності.

Деякі визначення

- **План реагування на надзвичайні ситуації (або план на випадок надзвичайних ситуацій або операційний план):** залежно від установи чи юрисдикції; описує ресурси, потужності та можливості, які агентство/організація використовуватиме для реагування, зокрема:
  - опис цілей, політики та концепції операцій;
  - структуру, повноваження та відповідальність для системного, скоординованого та ефективного реагування.
- **План дій при інциденті:**
  - усний або письмовий план із зазначенням цілей, пов'язаних із стратегією управління інцидентом;
  - на основі оцінки масштабу, впливу надзвичайної ситуації та наявності ресурсів і можливостей;
  - включає ідентифікацію оперативних ресурсів, призначень, вкладень, які забезпечують вказівки, та важливу інформацію для управління інцидентом протягом одного або кількох операційних періодів (зазвичай від кількох до 24 годин).
- **Стандартні операційні процедури (СОП):** набір інструкцій або вказівок, у яких докладно описано, які дії має виконувати персонал ЕОС, а також як, коли, ким і чому – для конкретних подій або завдань.

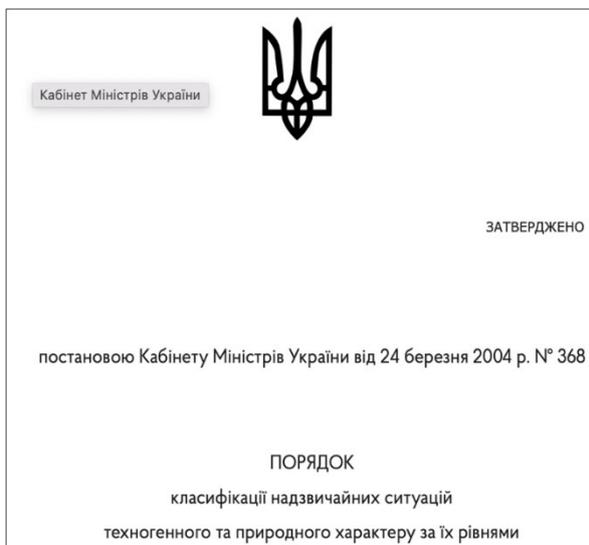
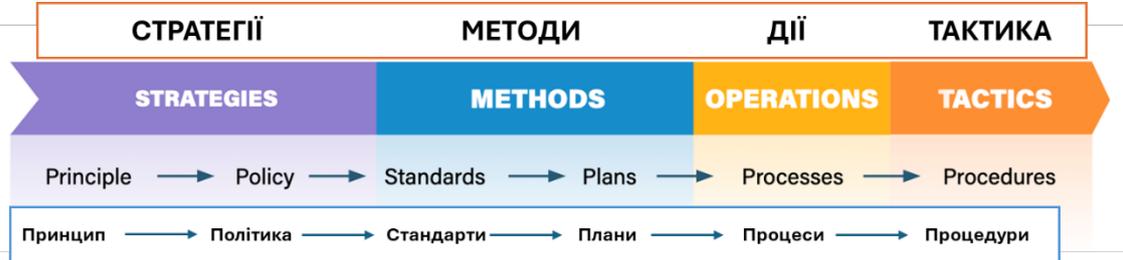

Діалог

Чому важливо планувати управління надзвичайними ситуаціями у сфері громадського здоров'я?

Від стратегії до тактики

- Плани та процеси планування займають середину континууму між авторитетним керівництвом (викладенням принципів, політикою) та діями щодо впровадження.
- Мета плану: пов'язати стратегію з тактикою шляхом опису методів, операцій і дій для досягнення цілей і завдань.

Класифікація надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (далі – *надзвичайна ситуація*) за їх рівнями здійснюється для забезпечення організації взаємодії центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій у процесі вирішення питань, пов'язаних з надзвичайними ситуаціями та ліквідацією їх наслідків.

Залежно від обсягів заподіяних наслідків, технічних і матеріальних ресурсів, необхідних для їх ліквідації, надзвичайна ситуація класифікується як **державного, регіонального, місцевого або об'єктового** рівня.

Для визначення рівня надзвичайної ситуації встановлюються такі критерії:

1. Територіальне поширення та обсяги технічних і матеріальних ресурсів, що необхідні для ліквідації наслідків надзвичайної ситуації;
2. Кількість людей, які постраждали або умови життєдіяльності яких було порушено внаслідок надзвичайної ситуації;
3. Розмір заподіяних (очікуваних) збитків.

НС державного рівня – ситуація, яка...

1. поширилась або може поширитися на територію інших держав;
2. поширилась на територію двох чи більше регіонів України (Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва та Севастополя), а для її ліквідації необхідні матеріальні і технічні ресурси в обсягах, що перевищують можливості цих регіонів, але не менш як один відсоток від обсягу видатків відповідних місцевих бюджетів (надзвичайна ситуація державного рівня за територіальним поширенням);
3. призвела до загибелі понад 10 осіб або внаслідок якої постраждало понад 300 осіб (постраждалі — особи, життя або здоров'ю яких було заподіяно шкоду внаслідок надзвичайної ситуації), чи було порушено нормальні умови життєдіяльності понад 50 тис. осіб на тривалий час (більш як на 3 доби);

НС державного рівня – ситуація, ...

1. внаслідок якої загинуло понад 5 осіб або постраждало понад 100 осіб, чи було порушено нормальні умови життєдіяльності понад 10 тис. осіб на тривалий час (більш як на 3 доби), а збитки (оцінені в установленому законодавством порядку), спричинені надзвичайною ситуацією, перевищили 25 тис. мінімальних розмірів (на час виникнення надзвичайної ситуації) заробітної плати;
2. збитки від якої перевищили 150 тис. мінімальних розмірів заробітної плати;
3. яка в інших випадках, передбачених актами законодавства, за своїми ознаками визнається як надзвичайна ситуація державного рівня.

НС регіонального рівня – ситуація, яка...

1. поширилась на територію двох чи більше районів (міст обласного значення) Автономної Республіки Крим, областей, а для її ліквідації необхідні матеріальні і технічні ресурси в обсягах, що перевищують можливості цих районів, але не менш як 1 відсоток обсягу видатків відповідних місцевих бюджетів (надзвичайна ситуація регіонального рівня за територіальним поширенням);
2. призвела до загибелі від 3 до 5 осіб або внаслідок якої постраждало від 50 до 100 осіб, чи було порушено нормальні умови життєдіяльності від 1 тис. до 10 тис. осіб на тривалий час (більш як на 3 доби), а збитки перевищили 5 тис. мінімальних розмірів заробітної плати;
3. збитки від якої перевищили 15 тис. мінімальних розмірів заробітної плати.

НС місцевого рівня – ситуація, яка...

1. вийшла за межі територій потенційно небезпечного об'єкта, загрожує довкіллю, сусіднім населеним пунктам, інженерним спорудам, а для її ліквідації необхідні матеріальні і технічні ресурси в обсягах, що перевищують власні можливості потенційно небезпечного об'єкта;
2. внаслідок якої загинуло 1-2 особи або постраждало від 20 до 50 осіб, чи було порушено нормальні умови життєдіяльності від 100 до 1000 осіб на тривалий час (більш як на 3 доби), а збитки перевищили 0,5 тис. мінімальних розмірів заробітної плати;
3. збитки від якої перевищили 2 тис. мінімальних розмірів заробітної плати.

Одна країна з кількома ступенями або кілька країн з одним ступенем

Класифікуються надзвичайні ситуації, а не країни.

В одній країні може бути кілька надзвичайних ситуацій у будь-який момент часу. Загалом, множинні аварійні ситуації в одній країні слід класифікувати окремо, якщо вони географічно та епідеміологічно відрізняються один від одної, напр. землетрус в одній частині країни та спалах хвороби в іншій. Нові надзвичайні ситуації, які безпосередньо пов'язані з поточною класифікованою надзвичайною ситуацією, не вимагають окремої оцінки, напр. спалах кору в контексті конфлікту та переміщення.

Надзвичайна ситуація з кількома країнами оцінюється колективно та має лише один ступінь.

WHO levels for graded emergencies

Ungraded

A public health event or emergency that is being monitored by WHO but that does not require a WHO operational response.

1

Grade

A single country emergency requiring a limited response by WHO, but that still exceeds the usual country-level cooperation that the WHO Country Office (WCO) has with the Member State. Most of the WHO response can be managed with in-country assets. Organizational and/or external support required by the WCO is limited. The provision of support to the WCO is coordinated by an Emergency Coordinator in the Regional Office.

2

Grade

A single country or multiple country emergency, requiring a moderate response by WHO. The level of response required by WHO always exceeds the capacity of the WCO. Organizational and/or external support required by the WCO is moderate. The provision of support to the WCO is coordinated by an Emergency Coordinator in the Regional Office. An Emergency Officer is also appointed at headquarters to assist with the coordination of Organization-wide support.

3

Grade

A single country or multiple country emergency, requiring a major/maximal WHO response. Organizational and/or external support required by the WCO is major and requires the mobilization of Organization-wide assets. The provision of support to the WCO is coordinated by an Emergency Coordinator in the Regional Office(s). An Emergency Officer is also appointed at headquarters, to assist with the coordination of Organization-wide inputs. On occasion, the WHE Executive Director and the Regional Director may agree to have the Emergency Coordinator based in headquarters. For events or emergencies involving multiple regions, an Incident Management Support Team at headquarters will coordinate the response across the regions.

Рівні ВООЗ для диференційованих надзвичайних ситуацій

Ungraded

Подія або надзвичайна ситуація у сфері громадського здоров'я, яка контролюється ВООЗ, але не потребує оперативного реагування ВООЗ.

1 Grade

Надзвичайна ситуація в одній країні, яка вимагає обмеженого реагування з боку ВООЗ, але все одно виходить за рамки звичайної співпраці на рівні країни, яку Бюро ВООЗ у країні веде з державою-членом. Більшою частиною заходів ВООЗ можна управляти за допомогою внутрішніх активів. Організаційна та/або зовнішня підтримка, необхідна Бюро, обмежена. Надання підтримки Бюро координується координатором з надзвичайних ситуацій у регіональному офісі.

2 Grade

Надзвичайна ситуація в одній країні або кількох країнах, що вимагає помірної реакції ВООЗ. Рівень реагування, необхідний ВООЗ, завжди перевищує можливості Бюро ВООЗ у країні. Організаційна та/або зовнішня підтримка, що вимагається Бюро, є помірною. Надання підтримки Бюро координується координатором з надзвичайних ситуацій у регіональному офісі. У штаб-квартирі також призначається офіцер з надзвичайних ситуацій, який допомагає координувати підтримку в масштабах всієї організації.

3 Grade

Надзвичайна ситуація в одній країні або кількох країнах, що вимагає великої/максимальної реакції ВООЗ. Організаційна та/або зовнішня підтримка, що вимагається Бюро ВООЗ у країні, є основною і вимагає мобілізації активів всієї організації. Надання підтримки Бюро координується координатором з надзвичайних ситуацій у Регіональному офісі. У штаб-квартирі також призначається інспектор з надзвичайних ситуацій, який допомагає в координації внесків всієї організації. Іноді Виконавчий директор WHE та Регіональний директор можуть домовитися про те, щоб координатор з надзвичайних ситуацій знаходився в штаб-квартирі. У разі подій або надзвичайних ситуацій, що охоплюють кілька регіонів, група підтримки управління інцидентами в штаб-квартирі координуватиме реагування в різних регіонах.

Планування тактичного рівня та управління реагуванням

Автономія:

- Тактичний рівень повинен мати:
  - свободу визначати курс дій на основі поставлених цілей;
  - здатність виходити на робочий рівень, щоб запитувати ресурси за потреби;
- Рішення щодо тактичних дій повинні прийматися на найнижчому рівні;
- Вищі рівні повинні уникати керування конкретними діями чи завданнями, за винятком випадків, коли це продиктовано політикою чи обмеженнями ресурсів.

Плани надзвичайних ситуацій(НС) / Contingency plans (CP)

- Сучасні принципи управління надзвичайними ситуаціями відстоюють підхід до всіх небезпек:
  - Загальні процеси та структури управління інцидентами, що застосовуються до всіх заходів реагування, побудовані навколо чітких процесів прийняття рішень, які підтримуються планами реагування на конкретні небезпеки.
- Країни повинні розуміти небезпеки, які загрожують здоров'ю населення.
- Цей аналіз використовується для визначення основних загроз здоров'ю, для яких необхідно розробити та впровадити окремі CP.

План реагування на надзвичайні ситуації державного рівня

(далі – надзвичайні ситуації) розроблено для впорядкування та координації дій органів державної влади, органів місцевого самоврядування, органів управління та сил цивільного захисту, суб'єктів господарювання, спрямованих на ліквідацію наслідків та надання допомоги постраждалим, у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайної ситуації.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ ПОСТАНОВА

від 14 березня 2018 р. № 223
Київ

Про затвердження Плану реагування на надзвичайні ситуації державного рівня

{Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ
[№ 916 від 06.11.2019](#)
[№ 1065 від 04.12.2019](#)
[№ 161 від 03.03.2020](#)
[№ 826 від 09.09.2020](#)
[№ 456 від 23.02.2022](#)
[№ 416 від 28.04.2023](#)}

Відповідно до [частини першої](#) статті 130 Кодексу цивільного захисту України Кабінет Міністрів України **постановляє**:

1. Затвердити [План реагування на надзвичайні ситуації державного рівня](#), що додається.
2. Визнати такими, що втратили чинність, постанови Кабінету Міністрів України згідно з [переліком](#), що додається.

Прем'єр-міністр України

В.ГРОЙСМАН

План реалізується шляхом:

- Інформування та оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайної ситуації;
- Переведення органів управління та сил цивільного захисту в режим підвищеної готовності та режим надзвичайної ситуації;
- Дії органів управління та сил цивільного захисту в режимі підвищеної готовності та режимі надзвичайної ситуації;
- Управління під час ліквідації наслідків надзвичайної ситуації;
- Залучення сил цивільного захисту і проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт;
- Взаємодії органів управління та сил цивільного захисту;

- Організації основних видів забезпечення під час проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт і ліквідації наслідків надзвичайної ситуації.

ПЕРЕЛІК органів управління і сил цивільного захисту, що залучаються до ліквідації наслідків надзвичайної ситуації державного рівня

• МВС (Національна поліція, Національна гвардія)	• Міноборони
• Міндовкілля	• Мінсоцполітики
• Мінекономіки	• ДСНС
• Мінінфраструктури	• Держкомтелерадіо
• МОЗ	• Держатомрегулювання
• МЗС	• Адміністрація Держспецзв'язку
	• Міненерго

Міністерство охорони здоров'я

- Контроль запобігання виникненню надзвичайних ситуацій;
- Організація та проведення моніторингу і прогнозування виникнення надзвичайних ситуацій та їх розвитку, визначення ризиків їх виникнення відповідно до повноважень;
- Надання доступної, безоплатної, своєчасної та якісної екстреної медичної допомоги постраждалим унаслідок надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків;
- Розгортання сортувального майданчика та проведення медичного сортування постраждалих;
- Епідеміологічний нагляд за станом захворюваності населення, показниками середовища життєдіяльності людини та відповідного лабораторного моніторингу з метою прогнозування та запобігання виникненню надзвичайних ситуацій;
- Забезпечення медичного захисту населення;
- Створення, раціональне збереження і використання резерву матеріальних ресурсів та фінансових ресурсів, необхідних для запобігання і реагування на надзвичайні ситуації.

Міністерство охорони здоров'я

Які підпорядковані структури може використовувати МОЗ для забезпечення цих функцій?

Нормативна документація у сфері реагування на НС у системі громадського здоров'я

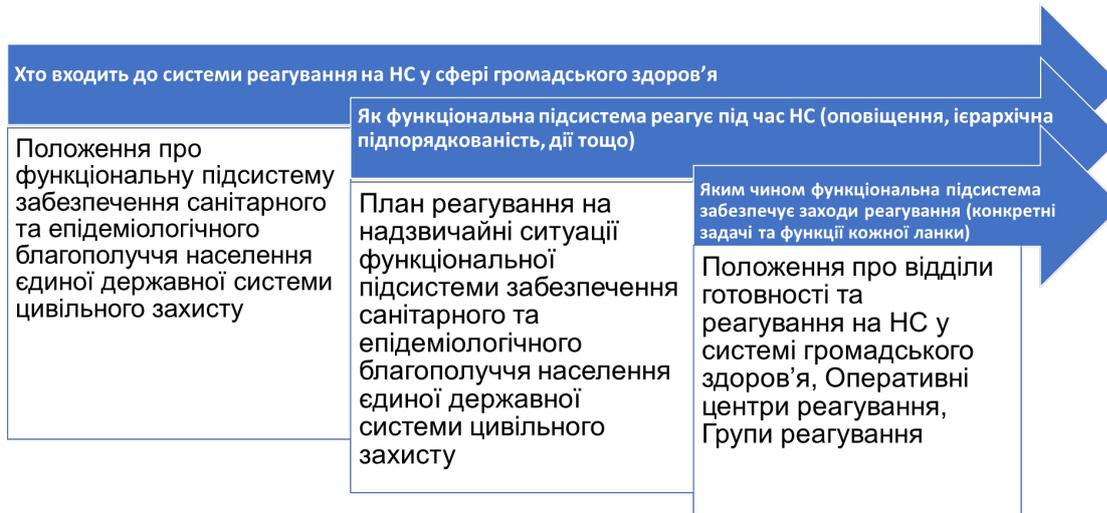
Положення про функціональну підсистему забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення єдиної державної системи цивільного захисту – визначає **основи створення функціональної підсистеми забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення єдиної державної системи цивільного захисту** (далі – функціональна підсистема), її склад, завдання та рівні.

План реагування на надзвичайні ситуації функціональної підсистеми забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення єдиної

державної системи цивільного захисту – визначає порядок дій функціональної підсистеми забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення.

Положення про відділи готовності та реагування на НС у системі громадського здоров'я, Оперативні центри реагування, Групи реагування – визначають безпосередні завдання та функції сил та засобів функціональної підсистеми забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення під час реагування на НС.

Нормативна документація у сфері реагування на НС у системі громадського здоров'я

План реагування на надзвичайні ситуації функціональної підсистеми забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення

Введення в дію

Переведення органів управління та сил цивільного захисту в режим підвищеної готовності та режим НС

Критерії НС визначаються відповідно до Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 березня 2004 року № 368.

Залежно від обсягів заподіяних наслідків, технічних і матеріальних ресурсів, необхідних для їх ліквідації, надзвичайна ситуація класифікується як **державного, регіонального, місцевого або об'єктового рівня.**

Для визначення рівня надзвичайної ситуації встановлюються такі **критерії**:

1. **територіальне поширення** та обсяги технічних і матеріальних ресурсів, що необхідні для ліквідації наслідків надзвичайної ситуації;
2. **кількість людей**, які внаслідок дії уражальних чинників джерела надзвичайної ситуації загинули або постраждали, або нормальні умови життєдіяльності яких порушено;
3. **розмір збитків**, завданих уражальними чинниками джерела надзвичайної ситуації, розраховується відповідно до Методики оцінки збитків від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р. № 175.

Визначення рівня ризику для надзвичайної ситуації (оцінка ризиків)

Обговорення

Чи розумієте ви свій обсяг роботи в рамках реагування на надзвичайні ситуації?

Порядок інформування

Інформація про загрозу виникнення або виникнення НС, її можливі наслідки негайно подається до чергового зміни Оперативного центру реагування на НС відділу готовності та реагування на надзвичайні ситуації Центру від: оперативно-чергової служби державного центру управління в надзвичайних ситуаціях ДСНС, диспетчерських служб центрів екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, центрів контролю та профілактики хвороб адміністративно-територіальної одиниці (далі – ЦКПХ), Державного закладу «Український науково-практичний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф Міністерства охорони здоров'я України» –

відповідно до Інструкції щодо організації взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій і Міністерством охорони здоров'я України в разі виникнення надзвичайних ситуацій, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України від 03 квітня 2018 року № 275/600, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 19 квітня 2018 року за № 479/31931.

Переведення органів управління та сил цивільного захисту в режим підвищеної готовності та режим НС

Постанова Кабінету Міністрів України від 09.01.2014 №11 «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту»:

п. 22. Підставами для тимчасового введення в Україні або в межах конкретної її території для єдиної державної системи цивільного захисту режиму надзвичайної ситуації є:

- на державному рівні – виникнення надзвичайної ситуації, що класифікується як ситуація державного рівня;
- на регіональному рівні – виникнення надзвичайної ситуації, що класифікується як ситуація регіонального рівня;
- на місцевому рівні – виникнення надзвичайної ситуації, що класифікується як ситуація місцевого рівня.

Рівень надзвичайної ситуації визначається відповідно до Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їхніми рівнями, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 березня 2004 р. № 368.

П. 23. Режим підвищеної готовності та режим надзвичайної ситуації в Україні або в межах конкретної її території вводиться:

- за рішенням Кабінету Міністрів України – на території усієї держави або її окремих регіонів;
- за рішенням Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій – на території відповідного регіону;
- за рішенням райдержадміністрацій та органів місцевого самоврядування – на території відповідного району (міста).

Функції

Головних державних санітарних лікарів територій у системі реагування
Закон України від 06.09.2022 № 2573-IX [Про систему громадського здоров'я](#)

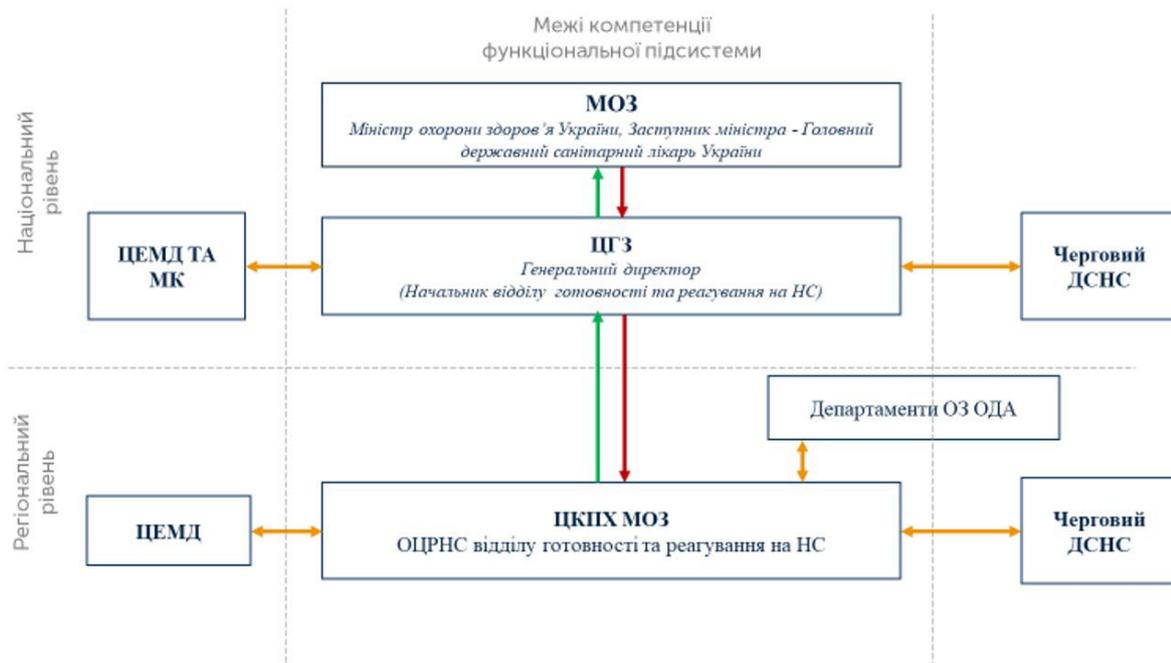
Режим надзвичайної ситуації

Головні державні санітарні лікарі територій:

- забезпечують координацію, організацію робіт та взаємодію органів управління, сил і засобів функціональної підсистеми;
- організують збір даних про обстановку в зоні НС, їхній аналіз та узагальнення;
- організують роботу з локалізації або ліквідації наслідків НС державного, регіонального та місцевого рівня;
- залучають до виконання робіт з ліквідації наслідків НС необхідні групи реагування, мобільні лабораторії, у тому числі ті, які функціонують в інших регіонах;
- вживають заходи, необхідні для уникнення або мінімізації впливу небезпечних факторів на населення;
- встановлюють межі зони розповсюдження небезпечних факторів та організують визначення небезпечних факторів, які можуть вплинути на населення внаслідок виникнення НС;
- організують здійснення постійного контролю за станом середовища життєдіяльності на території;
- вивчають обставини, що склалися, та подають інформацію про вжиті заходи, причини виникнення та результати ліквідації наслідків НС, а також пропозиції щодо подальших дій із запобігання її розвитку;
- інформують в межах компетенції населення про наслідки та прогноз розвитку НС, хід її ліквідації та правила поведінки в зоні НС;
- організують підготовку рекомендацій щодо правил поведінки під час НС в залежності від характеру НС, вжиття заходів, направлених на уникнення або мінімізації впливу на здоров'я населення, яке проживає на зоні НС.

ПЛАН

реагування на надзвичайні ситуації функціональної підсистеми забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення єдиної державної системи цивільного захисту

Функції

відділів готовності та реагування на надзвичайні ситуації Центру та ЦКПХ у системі реагування

Закон України від 06.09.2022 № 2573-IX [Про систему громадського здоров'я](#)

Відділи готовності та реагування на надзвичайні ситуації Центру та ЦКПХ:

- здійснюють збір інформації про виникнення і розвиток ситуації, проводять її аналіз та здійснюють попередню оцінку оперативної обстановки;
- готують в межах повноважень **розгорнуту доповідь про оперативну обстановку (радіаційну, хімічну, біологічну, сейсмічну, гідрогеологічну, гідрометеорологічну) на території адміністративно-територіальної одиниці та надають її головним державним санітарним лікарям** відповідних областей, міста Києва та Севастополя, Автономної Республіки Крим для прийняття відповідних рішень;
- готують проекти рішень, головних державних санітарних лікарів відповідних областей, міста Києва та Севастополя, Автономної Республіки Крим, розробляють проекти організаційно-розпорядчих документів (наказів, розпоряджень, доручень, планів, протоколів тощо);
- забезпечують підготовку та надання інформаційних матеріалів для підготовки брифінгів, виступів тощо;
- координують взаємодію оперативних груп під час проведення робіт з реагування та ліквідації наслідків НС;**
- забезпечують організацію взаємодії та взаємного інформування з органами управління та силами цивільного захисту, залученими до виконання відновних робіт.**

Функції

ОЦРНС у системі реагування

ПОСТАНОВА КМУ від 14 березня 2018 р. N 223

Про затвердження Плану реагування на надзвичайні ситуації державного рівня

- Функції Оперативних центрів реагування на надзвичайні ситуації:
  - Проведення моніторингу інформації щодо потенційних і фактичних НС у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення;
  - Організація і проведення теоретичних та практичних навчальних заходів для фахівців залучених до ОЦРНС та ГОР національного і територіального рівня, у тому числі міжвідомчих;
  - **Збір, аналіз, підтвердження інформації, прогнозування виникнення розвитку загрози настання НС або настання НС для планування подальших дій реагування, з урахуванням оцінки поточної ситуації на певному об'єкті/ території, а також сил і засобів цивільного захисту функціональної підсистеми забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення Міністерства охорони здоров'я;**
  - **Безпосереднє реагування на надзвичайну ситуацію**, координація дій залучених до реагування фахівців закладів громадського здоров'я та інших зацікавлених суб'єктів шляхом надання консультативної, організаційної та методичної допомоги у сфері громадського здоров'я;
  - **Оцінка фактичних та потенційних наслідків НС**, здійснення постійного прогнозування зони можливого поширення надзвичайної ситуації та масштабів можливих наслідків;
- Функції Оперативних центрів реагування на надзвичайні ситуації:
  - Формування і надання пропозицій, проектів управлінських рішень керівнику Центру за погодженням керівника відділу готовності та реагування на надзвичайні ситуації Центру щодо вжиття заходів для ліквідації наслідків НС і відновлення належного рівня санітарно-епідемічного благополуччя населення;
  - Розробка матеріалів для комунікації та інформування населення про можливі ризики настання НС або під час НС та ліквідації її наслідків;
  - **Координація дій під час реагування на НС і ліквідації її наслідків** з закладами громадського здоров'я, взаємодія з центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами господарювання;
  - **Надання консультативної і практичної допомоги** закладам громадського здоров'я, центральним органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування і суб'єктам господарювання під час реагування на НС та ліквідації її наслідків;
  - **За результатами засідання ОЦРНС і на основі оцінки ризиків керівник ОЦРНС надає пропозицію керівнику відділу готовності та реагування на надзвичайні ситуації Центру щодо необхідності активації ГОР.**

Функції

Груп реагування у системі реагування

Постанова Кабінету Міністрів України від 09.01.2014 №11 «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту»

Групи (бригади) оперативного реагування забезпечують наступні функції:

- Перевірка отриманої інформації про НС, її систематизація, аналіз і прогнозування можливих наслідків НС на місці її виникнення та передача інформації до ОЦРНС;
- Оцінка потенційних і фактичних наслідків НС для підготовки ОЦРНС пропозицій з метою формування проектів відповідних управлінських рішень;
- Проведення моніторингу стану середовища життєдіяльності людини, санітарно-гігієнічної та епідемічної ситуації під час виникнення НС і участь у ліквідації її наслідків;
- Розробка, формування і надання пропозицій, проектів управлінських рішень керівнику ОЦРНС щодо ліквідації наслідків НС і зниження їхнього негативного впливу на стан санітарно-епідемічного благополуччя населення;
- Організація робіт з локалізації і ліквідації наслідків НС у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення;
- Здійснення безперервного спостереження і контролю за розвитком НС у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення;
- Комунікація та координація дій на місці виникнення НС з органами влади, суб'єктами господарювання та іншими залученими до реагування структурами, установами та організаціями;
- Формування пропозицій керівнику ОЦРНС щодо забезпечення ГШР запасами і ресурсами для готовності до реагування на НС і їх використання при реагуванні на НС;
- Аналіз застосованих заходів і використаних ресурсів при реагуванні на НС;
- Розробка матеріалів для комунікації та інформування населення за погодженням з ОЦРНС.

Залучення сил цивільного захисту

1. До робіт з ліквідації наслідків НС залучаються сили цивільного захисту функціональної підсистеми МОЗ в межах компетенції.
2. Рішення про залучення сил цивільного захисту на **державному рівні** приймає **Міністр охорони здоров'я** на підставі оперативної обстановки НС, а також звернень органів державної влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, на території яких виникла НС, або керівника робіт з ліквідації наслідків НС.
3. Рішення про залучення сил цивільного захисту на **регіональному або місцевому рівні** приймає **головний державний санітарний лікар відповідної області, міста Києва та Севастополя, Автономної Республіки Крим** на основі оперативної обстановки НС, а також звернень органів державної влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, на території яких виникла НС, або керівника робіт з ліквідації наслідків НС.
4. При загрозі виникнення НС або виникненні НС державного рівня та отриманні інформації про характер та масштаби НС, керівником функціональної підсистеми МОЗ – Міністром охорони здоров'я України приймається рішення щодо переведення в режим готовності сил цивільного захисту функціональної підсистеми.
5. **За потреби**, а також для підвищення оперативності реагування на НС державного, регіонального або об'єктового рівнів, проведення аналізу та

формування прогнозу щодо можливості розповсюдження НС на інші території та/або за межі країни, до виконання відповідних заходів цивільного захисту **можуть залучатись інші сили цивільного захисту розташовані в інших регіонах. Координацію взаємодії** мобільних лабораторій (у разі їх створення) з силами цивільного захисту функціональної підсистеми МОЗ та інших центральних органів виконавчої влади **на державному рівні** здійснює заступник Міністра охорони здоров'я – **головний державний санітарний лікар України.**

Регіональні Плани реагування на НС у сфері громадського здоров'я функціональної підсистеми санітарного та епідемічного благополуччя

Пп.1 п.1 ст. 130 Кодексу цивільного захисту України – **план реагування на надзвичайні ситуації розробляється** у масштабі України, галузі, Автономної Республіки Крим, **області**, міст Києва та Севастополя, району, територіальної громади, району у місті, суб'єкта господарювання (крім об'єкта підвищеної небезпеки), **а суб'єктами господарювання (крім об'єктів підвищеної небезпеки) з чисельністю працюючого персоналу 50 осіб і менше розробляється і затверджується інструкція щодо дій персоналу суб'єкта господарювання у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій.**

Регіональний План реагування на надзвичайні ситуації функціональної підсистеми забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення має містити наступні розділи:

- Визначення рівня ризику для надзвичайної ситуації;
- Інформування та оповіщення про загрозу виникнення або виникнення НС;
- Переведення органів управління і сил цивільного захисту в режим підвищеної готовності та режим НС;
- Дії Центру контролю та профілактики хвороб в режимі підвищеної готовності та режимі НС;
- Залучення сил цивільного захисту;
- Комунікація органів управління функціональної підсистеми і сил цивільного захисту при реагуванні на НС.

Завдання відділів реагування Центрів контролю та профілактики хвороб

Відповідно до оновленого Положення про відділи реагування на надзвичайні ситуації на відділи покладено такі завдання:

- **Виконання заходів цивільного захисту відповідно до Кодексу цивільного захисту** у рамках функціональної підсистеми забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення єдиної державної системи цивільного захисту;
- **Реагування на надзвичайні ситуації у сфері громадського здоров'я та участь у ліквідації їхніх наслідків, організація роботи і координації дій фахівців**, які залучені до Оперативного центру реагування на надзвичайні ситуації у сфері громадського здоров'я Центру та Груп (бригад) оперативного реагування на надзвичайні ситуації у сфері громадського здоров'я Центру;
- **Участь у розробці рекомендацій, пропозицій** для центральних і місцевих органів виконавчої влади, суб'єктів господарювання, населення, закладів громадського здоров'я та інших суб'єктів забезпечення цивільного захисту, що залучені до реагування на НС та ліквідації їхніх наслідків, **щодо правил поведінки під час НС в залежності від характеру НС, про вжиті заходи або ті, які необхідно**

вжити, направлених на уникнення або мінімізацію впливу на здоров'я населення, яке потрапило або може потрапити в зону впливу НС (зону ураження).

План роботи відділу реагування центрів контролю та профілактики хвороб

З метою забезпечення виконання завдань, що покладені на відділ реагування, до Плану роботи відділу рекомендовано включити такі основні заходи:

- Збір та систематизація даних щодо лабораторних досліджень, які проводить ЦКПХ;
- Проведення аналізу моніторингових лабораторно-інструментальних досліджень та оцінки впливу факторів середовища життєдіяльності людини на здоров'я і санітарно-епідемічне благополуччя населення в регіоні;
- Проведення збору та систематизації інформації щодо санітарно-епідемічної ситуації в області, лабораторних досліджень питної води, лабораторних досліджень атмосферного повітря, лабораторних досліджень води поверхневих водойм, лабораторних досліджень ґрунту;
- Участь в організації та проведенні епідеміологічних розслідувань випадків (спалахів) інфекційних хвороб, а також розслідувань причин і умов виникнення масових неінфекційних захворювань (уражень, отруєнь), хімічних, радіаційних, ядерних загроз і НС;
- Участь у здійсненні заходів попередження надзвичайних ситуацій та ефективного управління ними при загрозі або виникненні надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру;
- Моніторинг та аналіз інформації сайтів територіальних органів Держпродспоживслужби, управління з питань НС та ЦЗ ОДА та інших відомств, ЗМІ щодо випадків НС на території області;
- Проведення аналізу стану неінфекційної захворюваності населення в області, визначення основних факторів середовища життєдіяльності людини, що впливають на рівень неінфекційної захворюваності;
- Організація та участь у проведенні навчань з працівниками ЦКПХ, що залучені до роботи в Оперативному центрі реагування на НС та Групах (бригадах) оперативного реагування, в тому числі міжвідомчих.

Взаємодія між відділами моніторингу та реагування на небезпеки і відділами епідеміологічного нагляду (спостереження) і профілактики інфекційних хвороб

Заходи щодо забезпечення реагування на загрози та НС біологічного походження (спалахи інфекційних хвороб):

- Завідувачі або представники відділів епідеміологічного нагляду (спостереження) та профілактики інфекційних хвороб – залучаються до роботи в ОЦРНС в разі виникнення або загрози виникнення надзвичайних ситуацій, пов'язаних з інфекційними захворюваннями;
- ЦКПХ формує групи (бригади) оперативного реагування – групи епідеміологічного спостереження і контролю, до складу яких мають входити: лікар-епідеміолог, помічник лікаря-епідеміолога, фахівець для відбору необхідних зразків, водій;

Принципи реагування на загрози та НС біологічного походження полягає у такому:

- Відділ епідеміологічного спостереження і контролю та відділ моніторингу та реагування на небезпеки на постійній основі обмінюються даними щодо

поточного стану епідемічної ситуації в області/регіоні та повідомленнями про виникнення або загрозу виникнення надзвичайних ситуацій, які пов'язані з інфекційними агентами;

- Відділ моніторингу та реагування на небезпеки при отриманні повідомлень щодо поточного стану епідемічної ситуації в області/регіоні та/або повідомлень про виникнення або загрозу виникнення надзвичайних ситуацій проводить аналіз поточної ситуації на наявність класифікаційних ознак виникнення або загрози виникнення надзвичайних ситуацій;
- За результатами оцінки отриманої інформації відділом моніторингу та реагування на небезпеки, у випадку виявлення ознак виникнення або загрози виникнення надзвичайних ситуацій інфекційного походження (наприклад, зростання кількості хворих у певному регіоні на певну нозологію), активується робота ОЦРНС, до роботи якого залучаються фахівці епідеміологічного профілю, а також працівники інших відділів залежно від стану і характеру ситуації;

На засіданні ОЦРНС розглядається поточна ситуація з поширення загроз формується перелік заходів реагування, розробляються рекомендації, направлені на запобігання поширення інфекційних агентів та у разі необхідності приймається рішення про направлення груп епідеміологічного спостереження і контролю у район виникнення НС (фахівці, які входять до групи реагування забезпечуються відповідними ЗІЗ, обладнанням, транспортом);

- Інформація про актуальний стан НС групою реагування оперативно передається до ОЦРНС з метою формування подальших рішень щодо ліквідації та мінімізації наслідків НС і організації подальших заходів реагування на НС;
- За результатами проведеної роботи групою реагування готується інформаційна довідка щодо проведеної роботи та вжитих заходів реагування на виникнення або загрозу виникнення НС, яка пов'язана з інфекційним агентом.

- Політики
- Стандартні операційні процедури (СОП) - в Укр Стандартний операційний алгоритм(СОА)

Планування тактичного рівня та управління реагуванням

- Тактичний рівень – це 3-й рівень реагування, зазвичай розташований якомога ближче до інциденту, на рівні району чи громади.
- Відповідає за повсякденні дії для досягнення встановлених стратегічних і оперативних цілей і завдань.
- Розробити План дій у випадку інциденту - Incident Action Plan(IAP), які:
  - зосереджуються на вимірних/досяжних діях;
  - описують механізми, які будуть використані з наявними тактичними ресурсами для досягнення результату;
  - визначають встановлений «операційний період» (зазвичай 24 години для реагування в системі громадського здоров'я).
- Важливо координувати роботу з іншими агенціями, включаючи міжнародних партнерів, щоб забезпечити найкращі результати (так само, як і на вищих рівнях).

Стандартні операційні процедури (СОП)

- СОП — це документ, який описує регулярно повторювані операції, щоб гарантувати, що вони виконуються правильно (якість) і завжди однаковим чином (послідовність).
- Поради щодо підготовки СОП:
  - Використовувати чітку, недвозначну мову;
  - Процедури = дії. Використовуйте слова дії, наприклад: «підготувати», «чернетка», «контакт», «розмістити», «призначити» тощо;
  - Блок-схеми можуть передавати інформацію краще, ніж текст;
  - Має бути повним і логічним, з будь-яким додатковим пояснювальним матеріалом у додатку.

Обговорення

Що стосується СОП:

- Чи користуєтеся ви ними?
- Як ви їх використовуєте?

СОА в Центрах екстреної допомоги ГЗ

- СОА:
  - передбачають конкретні інструкції, пов'язані з рівнем активації, який підтримує процес управління інцидентами/подіями;
  - описують, як слід вживати заходів і які організаційні посади відповідають за їхнє виконання;
  - керують реалізацією встановлених можливостей;
  - побудовані на операційних процесах і політиках відповідальної юрисдикції або адаптовані до них;
  - змінено відповідно до вимог партнерів і зацікавлених сторін.
- Коли конкретна операційна ціль може бути досягнута різними способами залежно від обставин, СОА може мати форму стандартної операційної інструкції (СОІ).

Зразок формату СОП

Найосновніша форма СОП:

- **Вступ, передумови та мета:** короткий опис суті процедури, її мети та якої частини реагування на надзвичайні ситуації вона стосується;
- **Процедура:** яка організаційна посада є відповідальною; яка мета; результат або продукт процедури; і покрокові процеси, необхідні для цього;
- **Безпека:** будь-які необхідні інструкції;
- **Додатки:** будь-який додатковий пояснювальний або допоміжний матеріал, такий як списки контактів, розташування ресурсів, спеціальні інструкції з експлуатації обладнання зв'язку тощо.

СОА для режиму спостереження

- Програма управління ризиками передбачає постійний моніторинг небезпек і загроз.
- Моніторинг може проводитися всередині або через РНЕОС, щоб установа постійно перебувала в режимі «спостереження».
- СОА стосуватимуться:
  - небезпек, які необхідно контролювати;
  - як має відбуватися моніторинг;
  - які організаційні посади за це відповідають;
  - що вони повинні робити, коли перевищено певні порогові значення загрози;
  - що вони повинні робити при виявленні та оцінці нових загроз.

СОП для режиму тривоги

- Рання фаза «підйому» або фаза очікування активації, коли надзвичайна подія сталася або є неминучою.
- РНЕОС проводить інтенсивний моніторинг інциденту, готуючись до потенційної активації.
- Зазвичай передбачає збільшення персоналу та діяльності.
- СОП:
  - кожна функція IMS матиме список підготовчих процедур (хоча не всі функції обов'язково будуть активовані);
  - якщо повне впровадження IMS є практичним або неможливим, призначений менеджер події пропрацює процес підготовки до реагування шляхом визначення ресурсів і встановлення зв'язків на основі встановлених процедур;
  - може включати певні порогові значення або тригери для підвищення рівня активації.

СОП для режиму реагування

- РНЕОС частково або повністю активовано, з призначеним персоналом, який функціонує відповідно до технічних завдань на своїх посадах
- СОП нададуть конкретні вказівки або вказівки (пов'язані із законами, політикою та передовою практикою) щодо того, як і коли слід виконувати процедури, зокрема:
  - Кого залучати;
  - Які кроки необхідні;
  - Чому.
- Загальні для визначення різних рівнів реагування на основі ступеня надзвичайної ситуації:
  - **Найвищий рівень має справу з подіями найбільшого масштабу, обсягу та впливу:** вимагає найбільших ресурсів та координації, часто із залученням міжнародних партнерів;
  - **Найнижчий рівень відноситься до відносно незначних подій,** для яких усі заходи реагування в основному знаходяться в межах можливостей і ресурсів національного РНЕОС.

Плани надзвичайних ситуацій (НС) / Contingency plans (CP)

- Сучасні принципи управління надзвичайними ситуаціями відстоюють підхід до всіх небезпек:
  - Загальні процеси і структури управління інцидентами, що застосовуються до всіх заходів реагування, побудовані навколо чітких процесів прийняття рішень, які підтримуються планами реагування на конкретні небезпеки.
- Країни повинні розуміти небезпеки, які загрожують здоров'ю населення.
- Цей аналіз використовується для визначення основних загроз здоров'ю, для яких необхідно розробити та впровадити окремі СР.
- Метою планування на випадок надзвичайних ситуацій є пом'якшення потенційних наслідків цих загроз для здоров'я та готовність реагувати, якщо загрози спричинять надзвичайну ситуацію.
- Більшість планів на випадок надзвичайних ситуацій здійснюється на міжгалузевому або міжвідомчому рівні, щоб забезпечити координацію та максимізувати:
  - синергію дій готовності та реагування;
  - використання ресурсів.

Блок-схема планування надзвичайних ситуацій у режимі безпеки

Подумайте – Обговоріть у парі – Поділіться

1. **Індивідуально** витратьте 5 хвилин на те, щоб записати відповіді на наступні питання:
  - Які ключові висновки ви дізналися під час цього заняття?
  - Які 2 речі, які ви дізналися на цій сесії, ви зможете застосувати, коли повернетесь до своєї роботи?
  - Чи було щось незрозуміле або що ви хотіли б обговорити далі? Будьте конкретними.
2. У парах поділіться тим, що ви написали.
3. Підбийте підсумки у великих групах.

Ситуаційна обізнаність: вступ

Ви коли-небудь були свідком чогось настільки травматичного, що вам було важко пригадати все, що сталося під час події?

Ситуаційна обізнаність(CO) / Situational awareness (SA)

визначення

- Процес збереження обізнаності про те, що відбувається в даному середовищі в певний час, з акцентом на вплив змін у середовищі.
- За словами доктора Міки Ендслі, інженера та колишнього головного наукового співробітника ВПС США, SA:

СПРИЙМАННЯ елементів навколишнього середовища в обсязі часу і простору, РОЗУМІННЯ їхнього значення та ПРОЕКТУВАННЯ їхнього стану в найближчому майбутньому.

Ситуаційна обізнаність: 3 рівні

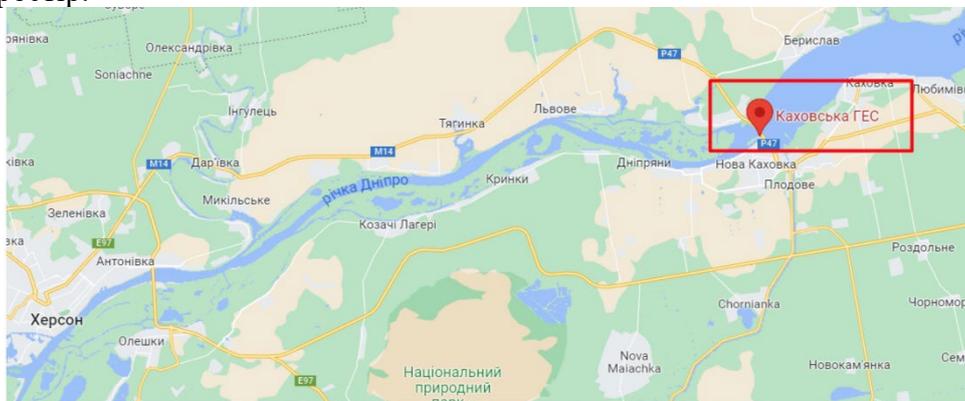
3 рівні CO ведуть до прийняття рішення та вжиття дій:

1. Сприйняття
2. Розуміння
3. Передбачення

Ситуаційна обізнаність, рівень 1: сприйняття

- 1-й рівень СО – це **сприйняття** – спостереження за випадковим середовищем у часі та просторі.
- Спостереження включає ключові точки даних і відповідну інформацію, час, простір.

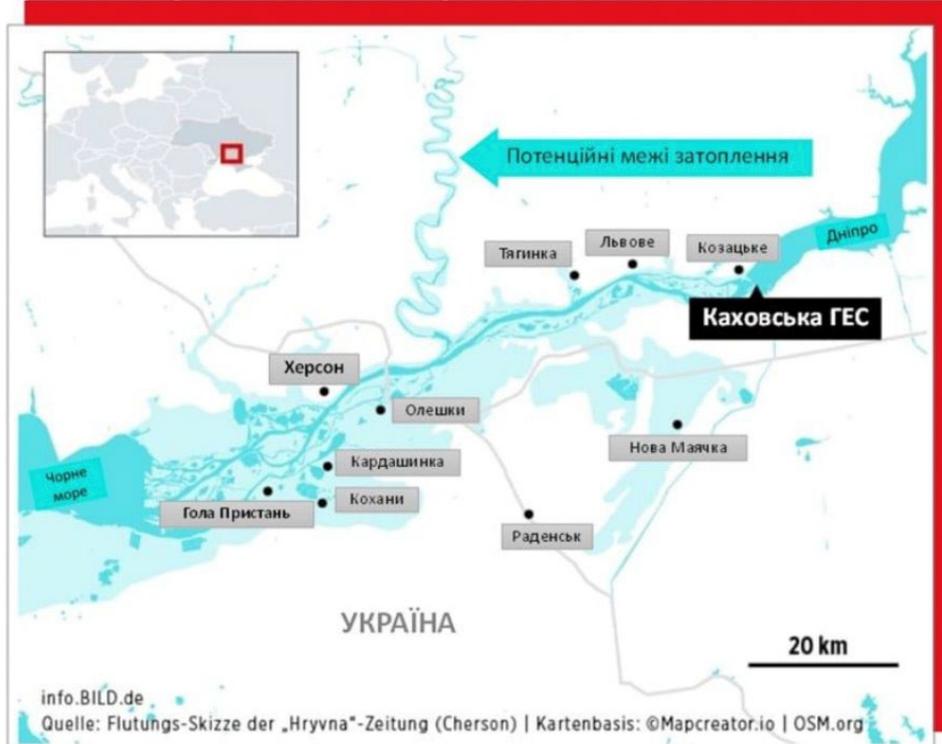
- Що можна сказати про час, простір і середовище, пов'язані з цим зображенням?
- Яке значення має це зображення для операцій?

Ситуаційна обізнаність, рівні 2 і 3: розуміння та передбачення

- Рівень 2: персонал РНЕОС повинен **зрозуміти** ситуацію, орієнтуючись на елементи інформації, отриманої на рівні 1 (сприйняття).
- На основі отриманої інформації особа, яка приймає рішення:
  - вивчає дані;
  - формує паттерни;
  - визначає значимість;
  - складає цілісну картину події.
- Рівень 3: **Прогнозування**
  - на основі розуміння, отриманого на Рівні 2, особа, яка приймає рішення, може прогнозувати та передбачати майбутні реакції стану; приклад: використання рівнів 1 і 2 для прогнозування уповільнення спалаху інфекційного захворювання.

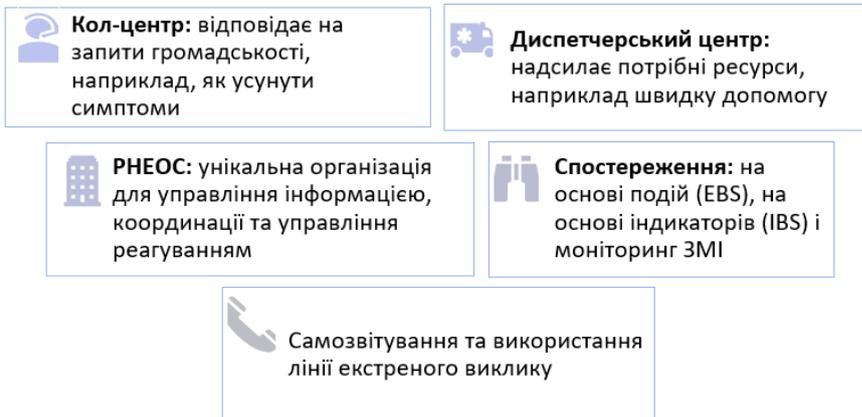
Приклад візуальних даних: карта потенційних меж затоплення

обговорення

- Як цей тип інформації може допомогти у прийнятті рішень?

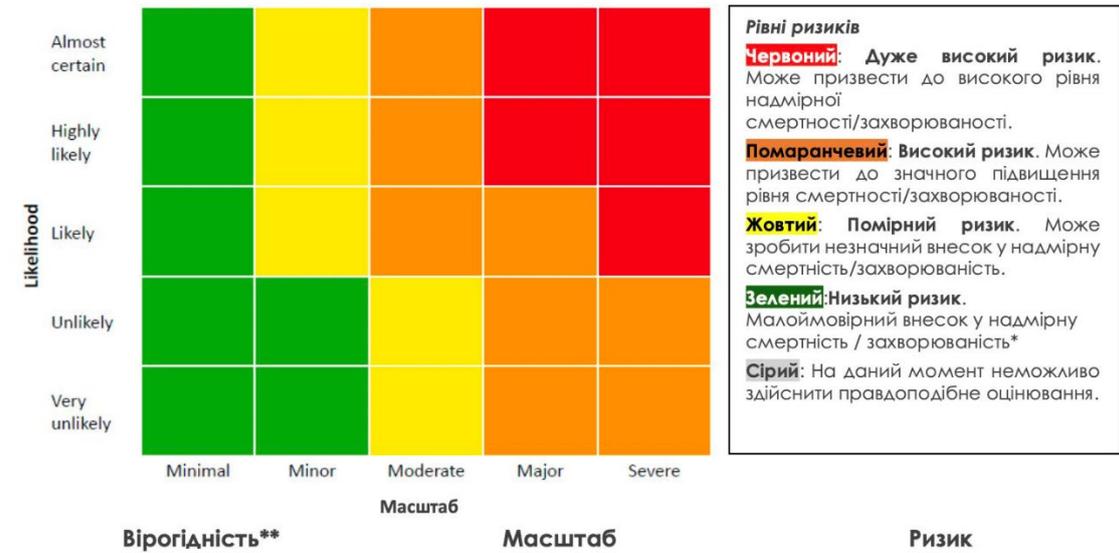
Джерела інформації СО

обговорення

- Як ви використовували дані **Ситуаційної обізнаності** в минулому, щоб повідомити про деактивацію?

Матриця Ризиків

<p>Яка ймовірність того, що буде спалах або значне збільшенн кількості випадків/проблем*** найближчі три місяці?</p>	<p>Який потенційний масштаб впливу від спалаху або значне збільшення кількості випадків/проблем на населення?</p>	<p>Враховуючи вірогідність і масштаби впливу, яким є ризик з точки зору надмірної захворюваності/смертності для населення протягом наступних трьох місяців?</p>
--	---	---

Міжнародна шкала ядерних подій INES (International Nuclear Event Scale)

Рівень аварії за шкалою INES	Клас небезпеки	Населення та довкілля
7	Грандіозна (глобальна) аварія	Великий викид радіоактивного матеріалу з обширними наслідками для здоров'я людей та довкілля, який потребує здійснення запланованих та довгих контрзаходів на великих територіях.
6	Серйозна (тяжка) аварія	Значний викид радіоактивного матеріалу, який вірогідно, потребує здійснення запланованих контрзаходів. Реалізація заходів щодо захисту персоналу і населення у повному обсязі на обмеженій території, значне пошкодження активної зони реактора.
5	Аварія з широкими наслідками (з ризиком для довкілля)	Обмежений викид радіоактивного матеріалу, який, вірогідно, потребує здійснення деяких запланованих контрзаходів. Реалізація заходів щодо часткового захисту персоналу і населення на обмеженій території. Декілька смертних випадків від опромінення.
4	Аварія з локальними наслідками (у межах АЕС)	Мала імовірність того, що потрібні заплановані контрзаходи, окрім заходів з контролю за харчами на місцевому рівні. Опромінення населення у межах допустимої дози, гострі наслідки для здоров'я персоналу. Щонайменше один смертний випадок від опромінення.
3	Серйозна подія	Невеликий викид. Опромінення, яке в 10 разів перевищує встановлений річний ліміт для працівників. Нелетальний детермінований ефект для здоров'я (наприклад, опіки) від опромінення.
2	Подія середньої тяжкості (інцидент)	Подія з потенційними наслідками для безпеки. Опромінення осіб з населення, яке перевищує 10 мЗв. Опромінення працівника, яке перевищує встановлені річні межі.
1	Незначна подія (аномалія)	
0	Подія нижче шкали	Не виникає небезпеки

Радіологічні бар'єри і контроль	Глибокоешелонований захист	Приклади подій
		Аварія на Чорнобильській АЕС, СРСР, 1986 рік. Аварія на Першій Фукусімській АЕС, Японія, 2011 рік.
		Аварія на ВО «Маяк», СРСР, 1957 рік.
Тяжке пошкодження активної зони реактора. Викид великих кількостей радіоактивного матеріалу в межах установки з великою вірогідністю значного опромінення населення. Він може бути спричинений грандіозною аварією з виникненням критичності або пожежею.		Аварія на АЕС Три-Майл-Айленд, США, 1979 рік.
Розплавлення або пошкодження палива, внаслідок чого відбувся викид більш ніж 0,1% загальної кількості палива активної зони. Викид значних кількостей радіоактивного матеріалу в межах установки з високою вірогідністю значного опромінення населення.		Аварія на ядерному об'єкті Токаїмура (Аварія на ядерному об'єкті Токаїмура), Японія, 1999 рік.
Потужність доз опромінення у робочій зоні перевищує 1 Зв/годину. Сильне радіоактивне забруднення в зоні, яка непередбачена проєктом, з низькою вірогідністю значного опромінення населення.	Близький до аварії випадок на АЕС, коли не зберігаються засоби забезпечення безпеки. Втрачене або вкрадене високоактивне закрите джерело. Доставлене не за призначенням високоактивне закрите джерело за відсутності належної інструкції з його використання.	Пожежа на АЕС Вандельос, Іспанія, 1989 рік.
Рівні випромінювання в робочій зоні експлуатації перевищують 50 мЗв/год. Значне радіоактивне забруднення в межах установки, яке поширюється на зону, яка не передбачена проєктом.	Значні відмови засобів забезпечення безпеки, але без фактичних наслідків. Виявлено високоактивне закрите безгосподарне джерело, пристрій чи транспортне пакування, при цьому засоби забезпечення безпеки зберігаються. Порушення паковального комплексу високоактивного закритого джерела.	Численні події.
	Переопромінення осіб з населення, яке перевищує встановлені річні межі. Невеликі проблеми з елементами забезпечення безпеки функціонування реактора – при цьому зберігається працездатність значної частини глибокоешелонованого захисту. Втрачене або вкрадене радіоактивне джерело, пристрій або транспортне пакування низького рівня активності.	Численні події.
		Численні події.

72-годинний підхід до оцінювання

- У разі раптово виниклої катастрофи оперативні рішення необхідно приймати негайно; навіть швидка оцінка іноді може тривати тижнями.
- Для вирішення цієї проблеми Всесвітня продовольча програма (ВПП) і партнери розробили підхід до 72-годинної оцінки.
- Прагне запропонувати міцну основу для прийняття оперативних рішень навіть у надзвичайно складних і складних ситуаціях.
- Інформація перевіряється та уточнюється шляхом постійного оновлення, коли стають доступними нові дані, наприклад:
  - відвідування місць;
  - дистанційне зондування;
  - опитування за допомогою мобільного телефону;
  - соц. медіа;
  - і, можливо, більш широкі багатогалузеві оцінки на більш пізньому етапі.
- Точне налаштування та оновлення початкових оцінок здійснюються з часом і регулярно передаються через послідовні звіти.

72-годинний підхід до оцінювання спрямований на усунення інформаційної прогалини в критичні години після раптових катастроф.

72-годинне оцінювання – 3 етапи

- **Етап 1. Готовність даних:** забезпечення наявності організованої та повністю працездатної системи для зберігання та обміну доступними готовими до картування (тобто з геоприв'язкою) даними країни ДО катастрофи.
- **Етап 2. Початкова оцінка:** використовує найкращу наявну інформацію про ймовірні чи відомі географічні наслідки стихійного лиха – наприклад, епіцентр, магнітуду та карти поштовхів для землетрусів – і відповідні оцінки населення, розташованого в зоні стихійного лиха чи поблизу нього, скільки потребуватиме допомоги на основі вразливості; відповідає на 2 важливі запитання:

- Які напрями допомоги є пріоритетними?
- Скільки людей потребують допомоги?
- **Етап 3. Польова перевірка:** у міру надходження даних необхідно продовжувати перевірку/уточнення припущень з етапу 2; передбачає поєднання прямого/непрямого спостереження за наслідками лиха, в тому числі з:
  - команди польової оцінки;
  - телефонних дзвінків ключовим інформаторам у постраждалих від стихійних лих районах;
  - супутникових знімків;
  - вторинних даних.

Обговорення

- У вас є запитання чи коментарі?
- Ваш досвід такий самий чи відрізняється?
  - Як саме?
- Наші системи схожі чи відрізняються?
  - Як саме?

Інфекційні захворювання									
Для інфекційних захворювань, вакцини що доступні та входять до національного плану, позначені зеленим, червоним – навпаки, недоступні, але входять до національного плану сусідніх держав, якщо рівень вакцинації відповідає цільовому, він позначений зеленим, червоним – якщо нижчий за цільовий.									
Хвороба/стан	Вакцина	Нац. план	Ціль* (%)	Рівень** (%)	Серп '22 Ризик	Травень '23			Коментарі
						Вірогідн.	Масштаб	Ризик	
COVID-19	T	T***	70	35	Помірний	Існує	Помірний	Високий	Низький рівень вакц., суттєві звор.; підв. потенціал; літо
Кір	T	T	>95	74	Високий	Існує	Помірний	Високий	Високий потенціал спалаху
Туберкульоз	T	T	>79%	71	Високий	Існує	Помірний	Високий	Дуже високі показники, в тому числі МРТБ
Холера	T	H***	нед	нед	Високий	Висока	Помірний	Помірний	12 років без випадків; нема ІКФ, про нові штамми; локал. к Півдню
Дифтерія	T	T	>79	73	Високий	Існує	Малий	Помірний	Поодинокі випадки; можливість ескалації
Гастроентерит (ієровірус, шигелла, салмонела)	H	нед	нед	нед	Помірний	Висока	Малий	Помірний	Відомі спалахи; впливають на тиснячі рік
Гепатит А та Е	T	H	невід	невід	Помірний	Існує	Малий	Помірний	Вражає кілька тисяч людей; самообмежений
Гепатит В	T	T	>90	62	Помірний	Існує	Малий	Помірний	~1% нас. уражене, лікування обмеж., довгостр. проблема
Гепатит С	H	нед	нед	нед	Помірний	Існує	Малий	Помірний	~3.2% нас. уражене, лікування обмеж., довгостр. проблема
ВІД	H†	нед	95	72	Високий	Існує	Малий	Помірний	Недост. Лікування/діагност. вкл. доступ до ліків
Грип	T	H***	75	1	Помірний	Низька	Помірний	Помірний	Нижче порогу, скорочується, літо
Менингококова ІКФ	T	H	невід	невід	Помірний	Існує	Малий	Помірний	Поодинокі випадки енцефаліту; ймовірна ескалація
Паротит	T	T	>90	74††	Помірний	Існує	Малий	Помірний	Нещодавні спалахи у дітей, слабка тяжкість
Коклюш	T	T	>79	73	Помірний	Існує	Малий	Помірний	Нещодавній незначний спалах, низька ефективність вакц.
Пневмококова ІКФ	T	H	невід	невід	Помірний	Існує	Малий	Помірний	Поширена причина смертності, включаючи дітей до 5
Поліомієліт (сVDPV)	T	T	>89	62	Помірний	Існує	Мінімальний	Помірний	Помірний ризик спалаху, викликаного вакциною
Ротавірус	T	H	нед	нед	Помірний	Висока	Малий	Помірний	Відомі спалахи; впливають на тиснячі рік
Сибірська виразка	T	H***	нед	нед	Помірний	Низька	Малий	Низький	Поодинокі випадки
Ботулізм	H	нед	нед	нед	Низький	Низька	Мінімальний	Низький	Поодинокі випадки

Інфекційні захворювання (продовження)									
Для інфекційних захворювань, вакцини що доступні та входять до національного плану, позначені зеленим, червоним – навпаки, недоступні, але входять до національного плану сусідніх держав, якщо рівень вакцинації відповідає цільовому, він позначений зеленим, червоним – якщо нижчий за цільовий.									
Хвороба/стан	Вакцина	Нац. план	Ціль* (%)	Рівень** (%)	Серп '22 Ризик	Травень '23			Коментарі
						Вірогідн.	Масштаб	Ризик	
ККГ та хантавірус	H	нед	нед	нед	Помірний	Дуже низька	Мінімальний	Низький	Поодинокі випадки
ХІВ	T	T	>79	74	Низький	Існує	Мінімальний	Низький	Якісне нещодавнє покриття вакц. весні і осінь
ВПЛ	T	H	80	0	Помірний	Низька	Мінімальний	Низький	Вис. рівень ризику шийки матки, довгостр. проблема
Лейшмаіоз	H	нед	нед	нед	Помірний	Низька	Мінімальний	Низький	Поодинокі випадки
Лептоспіроз	H†	нед	нед	нед	Помірний	Існує	Мінімальний	Низький	Поодинокі випадки; збільш. влітку, повільн. зараження
Хвороба Лайма	H	нед	нед	нед	Помірний	Існує	Мінімальний	Низький	Поодинокі випадки; збільш. влітку, зараження
Віспа мавп	T	H***	нед	невід	Низький	Існує	Мінімальний	Низький	Поодинокі випадки, збільш. влітку фестивалі
Інші ІПСШ	H	нед	нед	нед	Помірний	Низька	Малий	Низький	Тисячі випадків на рік, значн. част. не діагностовано
Сказ	H†	нед	нед	нед	Помірний	Існує	Мінімальний	Низький	Поодинокі випадки, хоча тенденція зростає
Рикетсіозні захв.	T	H***	нед	нед	Помірний	Існує	Мінімальний	Низький	Збільшений ризик влітку, але масштаб обмежений
Краснуха	T	T	>79	74	Помірний	Низька	Мінімальний	Низький	Поодинокі випадки
Правець	T	T	>79	73	Помірний	Існує	Малий	Низький	Високий ризик в умовах конфлікту та влітку
Кліщовий енцефал.	T	H***	нед	нед	Помірний	Існує	Мінімальний	Низький	Поодинокі випадки в деяких регіонах, збільш. влітку
Туляремія	H††	нед	нед	нед	Низький	Низька	Мінімальний	Низький	Менше двох випадків на рік
Черевний тиф	T	H***	нед	нед	Помірний	Низька	Малий	Низький	Не повідомлялося про випадки в 2022
Вітряна віспа	T	H	невід	невід	Помірний	Низька	Мінімальний	Низький	Загалом, невеликий вплив, зменш. влітку
Вірус Зах. Нілу	H	H	нед	нед	Помірний	Існує	Мінімальний	Низький	Поодинокі випадки, багато безсимпт., збільш. влітку

Неінфекційні захворювання									
Для НІЗ, рівні нижчі за середні в Європі, позначені зеленим, тотожні – янтарним, значно перевищуючі – червоним.									
Хвороба/стан	% усіх смертей	на 100 000	> < Євр.	Дані року	Серп '22 ризик	Травень '23			Коментарі
						Вірогідність	Масштаб	Ризик	
ССЗ	66	1072	>>	2017	Високий	Низька	Значний	Високий	Причина смертності #1;
Рак	14	204	<	2017	Високий	Існує	Значний	Високий	Причина смертності #2; проблеми з доступом до ліків
Хронічні респ. захв.	2	5671	<	2019	Високий	Низька	Помірний	Помірний	Багато не діагностовано; покращ. постач. кисню
Діабет	<1	6	<	2020	Високий	Низька	Помірний	Помірний	Багато не діагностовано; покращ. доступ до інсуліну

<https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-public-health-situation-analysis-phsa-december-2023-enuk>

Як ви гадаєте, яке значення має високий ризик ССЗ в контексті надзвичайних ситуацій?

Ключові моменти

- Існуючі інструменти, такі як ЖЕЕ та індекс GHS, дають уявлення про глобальну ситуацію з безпекою охорони здоров'я в Україні та є хорошою відправною точкою для планування та впровадження покращень, включаючи розробку більш детальних оцінок за потреби.
- Планування управління надзвичайними ситуаціями у сфері громадського здоров'я необхідно здійснювати на кількох рівнях: стратегічному, оперативному і тактичному.
- Відділ **готовності та реагування** виконує важливу ключову роль на всіх етапах циклу готовності (планування, організація/оснащення, навчання, тренування, оцінка та вдосконалення).
- Сучасні принципи управління надзвичайними ситуаціями відстоюють підхід до всіх небезпек, який включає загальні процеси управління інцидентами, що застосовуються до всіх заходів реагування, а також реагування на конкретні небезпеки або плани на випадок надзвичайних ситуацій.
- Розробка сценарію забезпечує основу для планування на випадок надзвичайних ситуацій і формує консенсус щодо характеру потенційної кризи та реагування, яке необхідно надати.
- Планування на тактичному рівні стосується повсякденних дій, необхідних для досягнення встановлених стратегічних і оперативних цілей і завдань.
- СОА – це набір інструкцій або вказівок, у яких детально описано, які дії має вжити персонал ОЦРНС та ГОР – а також як, коли, ким і чому – для конкретних подій або завдань.
- Ситуаційна обізнаність означає спостереження за тим, як інцидент розвивається з часом.
- 72-годинна оцінка намагається вирішити проблему дефіциту інформації одразу після катастрофи, зосереджуючись на 3 етапах: підготовка даних, початкова оцінка та перевірка на місці.

Сесія 5: Геоінформаційні системи

Цілі навчання

До кінця цієї сесії учасники зможуть:

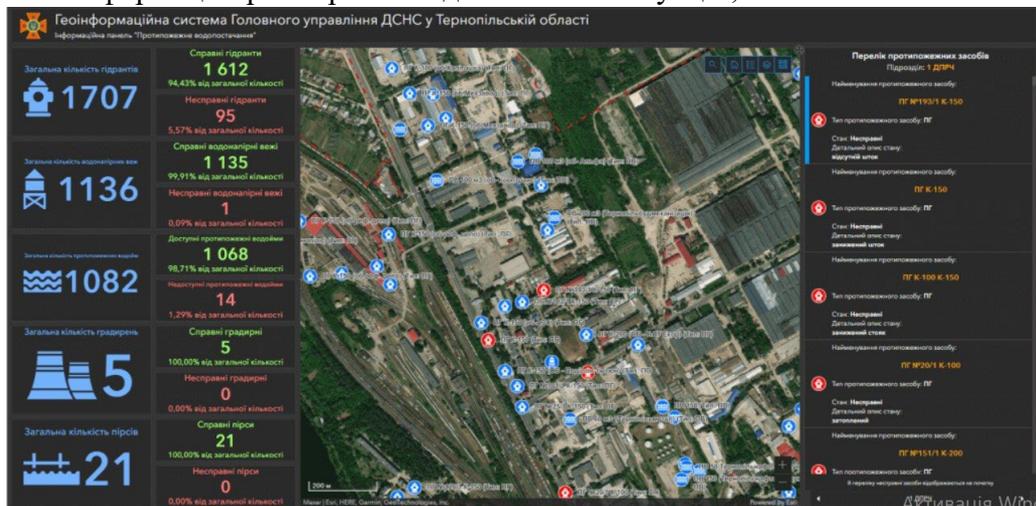
- Зрозуміти, що таке геоінформаційні системи та їхнє застосування.
- Ознайомитися з растровими та векторними даними.
- Пояснити, як символізувати дані.
- Застосувати картографічні компоненти до карти.
- Створити нові шейп-файли.
- Зрозуміти, як використовувати дані для просторового аналізу.

Визначення

- **Геоінформаційні системи (ГІС)** – це інформаційні системи, призначення яких збирати, зберігати, аналізувати та відображати просторові дані.
- Люди використовують ГІС, щоб відповісти на конкретні запитання, пов'язані з даними. Люди збирають дані, розробляють процедури, визначають дослідницькі питання та визначають завдання аналізу для виконання в ГІС.
- **Геоінформаційна система (ГІС) в охороні здоров'я** – це аналітично-картографічний ресурс, який застосовується у сфері охорони здоров'я і призначений для отримання, накопичення, узагальнення, аналізу та візуалізації даних про поширення хвороб, фактори навколишнього середовища, соціально-економічного показники та інфраструктуру медичних закладів з метою оцінки ризиків і моделювання впливу на стан здоров'я населення.

Галузі застосування ГІС при надзвичайних ситуаціях в галузі громадського здоров'я

- Розробка технічних засобів збору, реєстрації, збереження, передачі й обробки просторової інформації з використанням комп'ютерної техніки;
- Розробка і створення баз даних у медичній і суміжних галузях, а також систем керування базами просторових даних;
- Розробка та удосконалення геоінформаційного картографування при загрозах надзвичайних ситуацій;
- Застосування системних підходів до аналізу багаторівневої і різноманітної геоінформації при загрозах надзвичайних ситуацій;

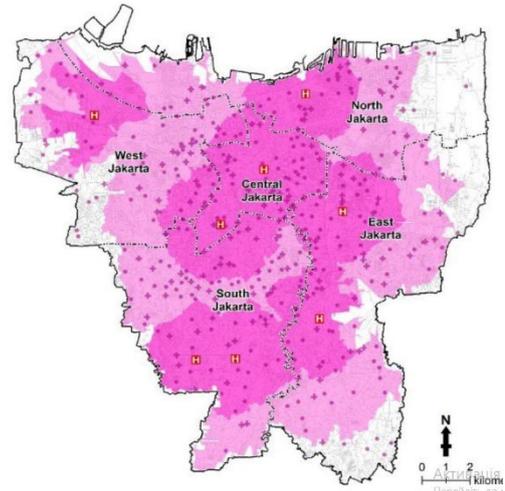
- Застосування телекомунікаційних систем збору, аналізу, обробки і поширення просторово-часової геоінформації, особливо при ризиках надзвичайних ситуацій;
- Застосування принципів картографічного аналізу та моделювання для виявлення просторових географічних закономірностей, зв'язків і тенденцій при ризиках надзвичайних ситуацій;
- Розробка і вдосконалення інфраструктури просторових даних, методів і технології збереження й використання геоінформації на основі розподілених баз даних і знань.

LEGEND

- Covid-19's referral hospital
- Other hospital
- Public health center
- Road network
- Boundary, province
- Boundary, city

The service area of Covid-19's referral hospital (distance-based)

- 0 - 5 kilometres
- 5 - 10 kilometres

Graph depicting service area of referral hospital of COVID-19 in Jakarta based on distance of 5 and 10 km (source: own elaboration, 2020) Windows.

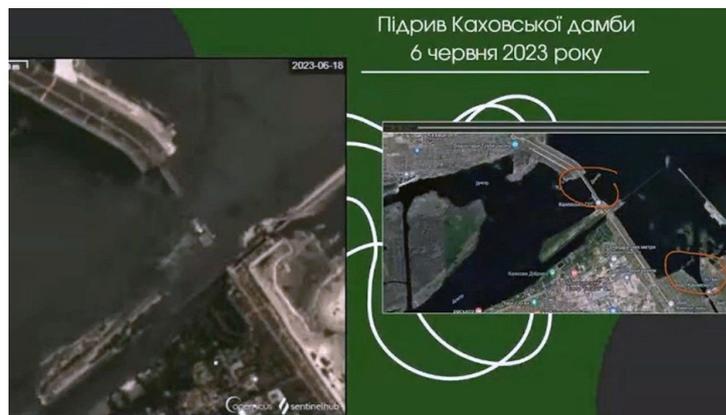
Геоінформаційні системи в управлінні надзвичайними ситуаціями

Реагування на повені

- Моделювання висоти гребня річки, дати і розташування на основі гідрологічних вимірювань
- Оцінка збитків

Реагування на стихійні лиха

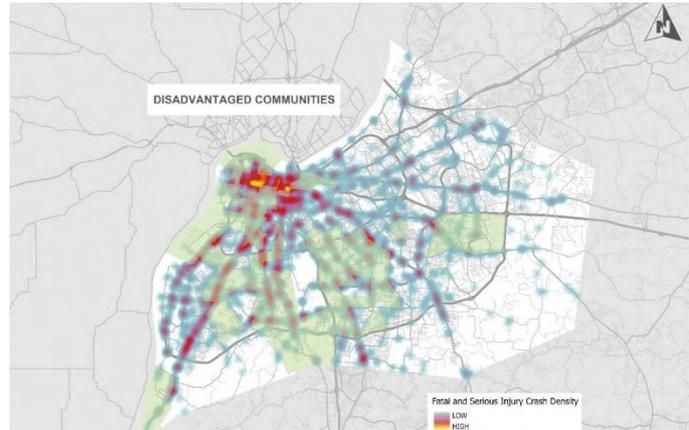
- Використання ГІС з метою отримати допомогу в межах території з пошкодженою мережею доріг та поза межами цих територій
- Маршрут евакуації

<https://armyinform.com.ua/2023/11/16/liczeyisty-doslidyly-kahovsku-katastrofu-za-dopomogoyu-gis-tehnologij/>

Боротьба з лісовими пожежами

- Прогнозування можливого поширення пожежі

<https://www.esri.com/about/newsroom/blog/prioritizing-louisville-road-safety-projects/>

Запитання

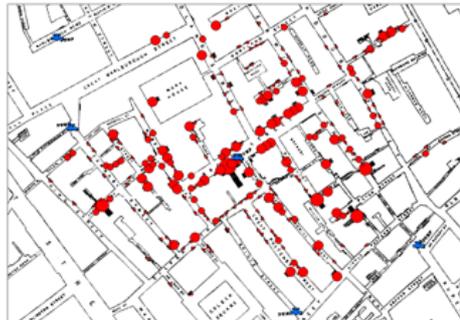
- Коли і хто використав картографічний метод для запобігання поширення інфекційних хвороб?

Передумови розвитку ГІС

Застосування просторового аналізу Джоном Сноу (John Snow)

Лікар Джон Сноу

Карта центральної частини Лондона з позначеннями місць летальних наслідків холери (синім позначено – місця забору води, червоним – летальні випадки за [адресою](#))

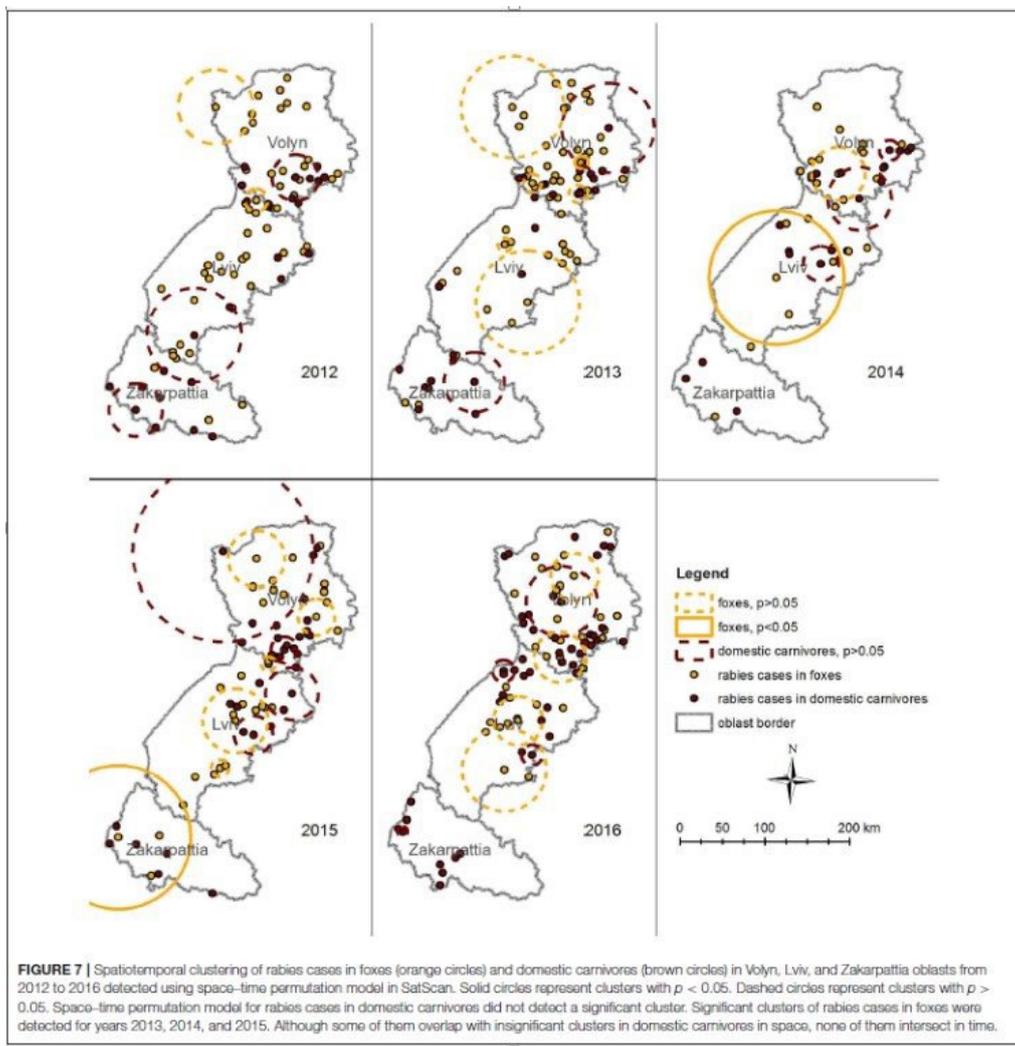

Водна колонка – джерело виникнення епідемії

Основні задачі, що вирішують ГІС

1. Обробка матеріалів польових вимірювань і спостережень, оформлення їх у вигляді карт та схем.
2. Зберігання картографічних даних різних типів.
3. Відображення окремих картографічних даних і різних комбінацій даних.
4. Підготовка карт різних типів до друку.
5. Пошук даних за їх положенням, атрибутами, розташуванням відносно певного об'єкту чи групи об'єктів.

6. Аналіз місцезнаходження об'єктів, топологічних відношень, наявності та щільності розподілу об'єктів.
7. Аналіз атрибутів об'єктів карт, класифікація даних.
8. Аналіз та відображення змін даних у часі.
9. Робота з різними типам баз даних по пошуку та виборці інформації, пов'язаної з певною територією чи об'єктами, формування звітів.
10. Побудова графічних структур, мережевий аналіз, вирішення транспортних задач.
11. Моделювання рельєфу, місцевості, розвитку певних подій на місцевості.
12. Оформлення результатів аналізу даних у вигляді різних типів карт, картограм, діаграм.
13. Вирішення задач проектування об'єктів та територій.
14. Обмін даними з іншими ГІС та інформаційними системами.

Відмінність ГІС від інших інформаційних систем

Інформація має просторову прив'язку

Можливість керування величезними об'ємами даних

Розвинений інструментарій для введення, збереження, аналізу і моделювання просторових даних

ГІС є інструментом підтримки прийняття рішень

Ключові переваги ГІС

- Зручне для користувача відображення просторових даних.
- Прийняття обґрунтованих рішень.
- Інтеграція даних усередині організації.
- Зручний засіб для створення картографічних зображень.

Географічна інформаційна система

Програмне забезпечення ГІС

Пропріетарне програмне забезпечення: ArcGIS, MapInfo...

Вільне програмне забезпечення: QGIS, GRASS, gvSIG

- Мобільне
- Настільне
- Серверне

Яке програмне забезпечення варто використовувати сьогодні?

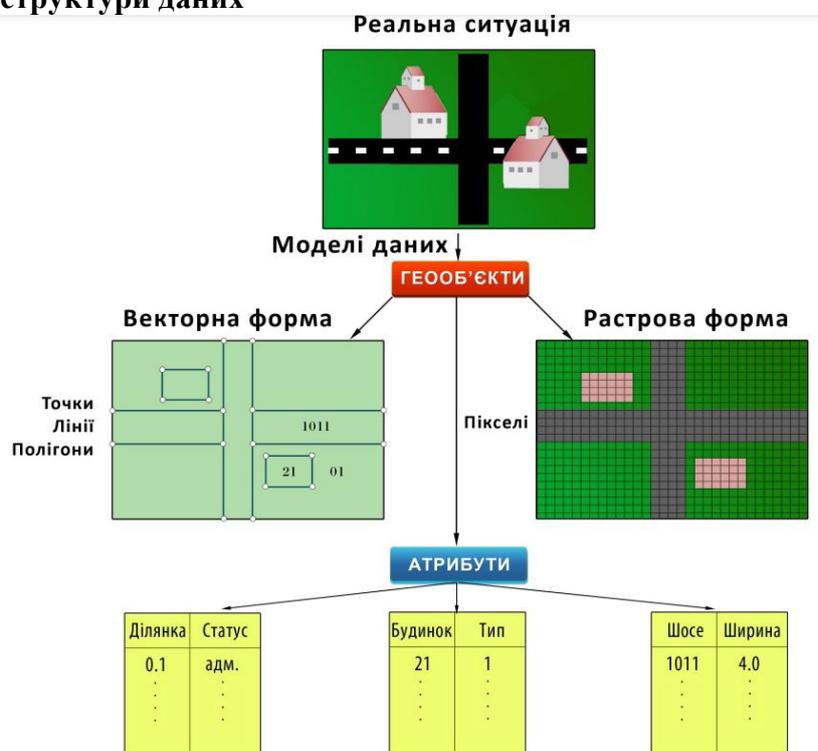
ArcGIS Pro (від ESRI)

- Комерційне програмне забезпечення (дороге у придбанні), але налагоджена система персональних та корпоративних знижок.
- Кожне розширення – це додаткова вартість програмного забезпечення або кредити в хмарі.
- Працює в Windows і частково в Mac.
- Повний набір функцій та інструментів ГІС.
- Інтеграція з ArcGIS Online.
- Повністю розроблена програма навчання (онлайн модулі, підручники).
- Комплексна підтримка (пряма підтримка від ESRI, документація на кожен інструмент).
- Кращий вибір для мережевого аналізу наборів транспортних даних.

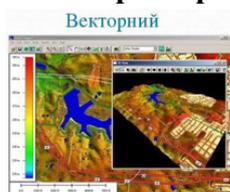
QGIS

- Безкоштовний інструмент із відкритим кодом.
- Не потрібно платити за розширення – просто підключіться до плагінів з відкритим кодом.
- Працює на будь-якій операційній системі.
- Багато доступних інструментів, але їх бракує для певних функцій.
- Інструменти може розробити кожен, тому продуктивність і документація суперечлива.
- Підтримка через форуми.
- Можливість швидкої зміни мов шляхом перезапуску програми.

Для подання просторових даних ГІС використовують растрові та векторні структури даних

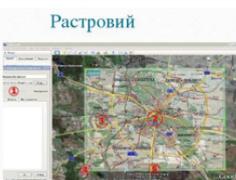

Типи геопросторових даних

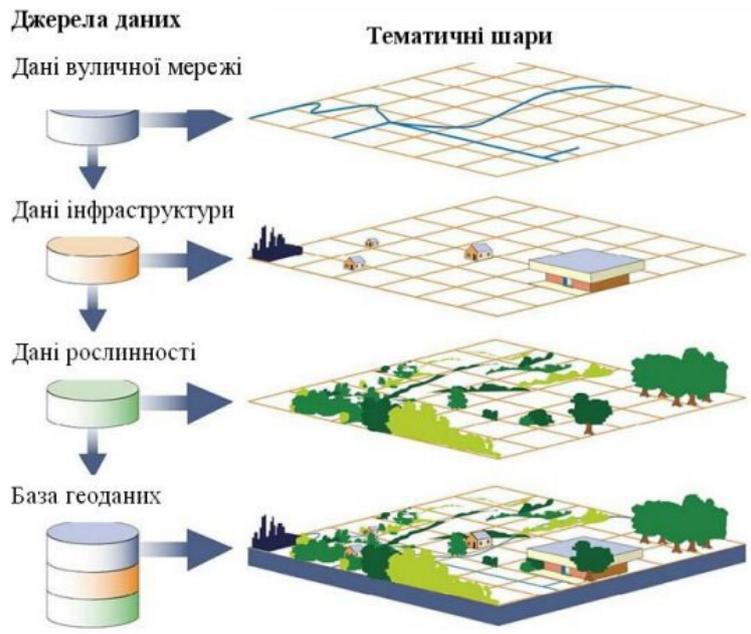

Геопросторові або координатні дані можуть бути представлений у двох різних формати даних:

Векторні дані: точки, лінії та багатокутники.

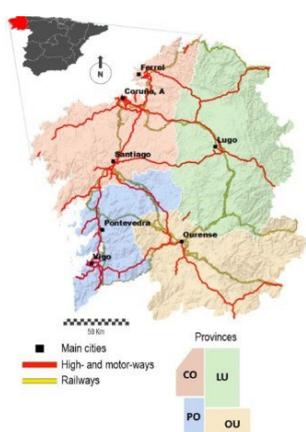
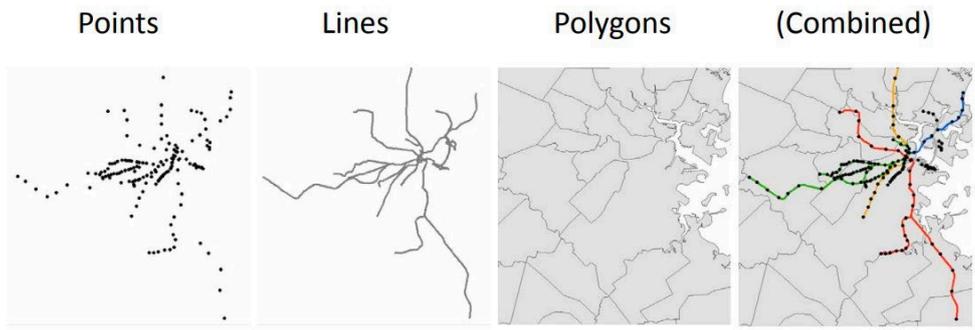

Растрові дані: матриця рядків і стовпців.

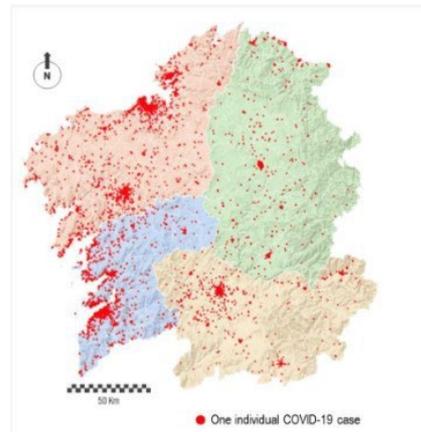

Векторна модель (Vector Geographic Data Model)

Складовими частинами векторної моделі є геометричні об'єкти (точки, лінії, полігони), атрибути (ознаки, пов'язані з об'єктами) та зв'язки між цими об'єктами.

Регіон Галісія в Іспанії. Кольори фону відповідають чотирьом провінціям: Ла -Корунья (CO), Луго (LU), Оренсе (OU) і Понтеведра (PO). Показано основну мережу дорожньої інфраструктури та найбільш густонаселені міста.

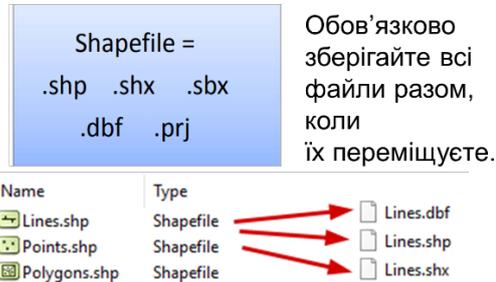
Відображення випадків Covid-19. На карті відображено окремо кожен випадок Covid -19, який просторово розташований на основі його приватної адреси.

Стратегія геопросторового аналізу та картографування для дрібних і детальних даних про COVID-19 за допомогою ГІС, Анхель Мірамонтес Карбаллада і Хосе Бальса-Баррейро

Типи даних: векторний формат файлів

- Шейп-файл є найпоширенішим векторним форматом файлів.
- Шейп-файл «А» насправді є набором кількох різних файлів з різними розширеннями.

При додаванні файлів до ArcGIS Pro, ви побачите лише один файл, а не кожне розширення.

Растрова модель даних / (Raster Geographic Data Model)

Найменший неподільний елемент растрової моделі називають пікселем або коміркою.

Дані, збережені в растровому форматі, представляють явища реального світу такими способами:

- Фізичні дані та дані навколишнього середовища, такі як висота та температура.
- Тематичні дані представляють такі характеристики, як землекористування і дані про ґрунти.
- Зображення можуть включати скановані карти або креслення і фотографії будівель.

У ГІС зображення і растрові дані зазвичай використовуються для:

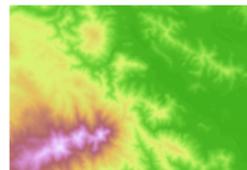
Зображення як базові карти

Зазвичай дані зображення в ГІС використовуються як фонове зображення для інших шарів функцій.

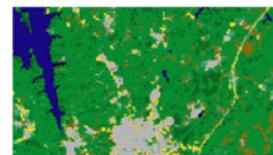
Растри як карти поверхні

Растри добре підходять для представлення даних, які постійно змінюються на ландшафті (поверхні).

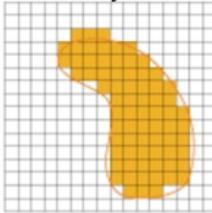
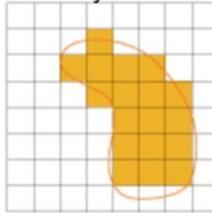
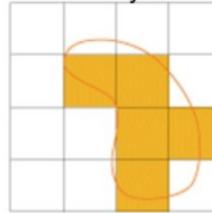

Растри як тематичні карти

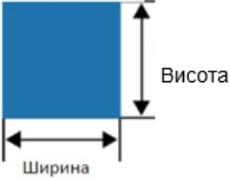
Растри, що представляють тематичні дані, можуть бути отримані шляхом аналізу інших даних. Поширеним застосуванням аналізу є класифікація супутникового зображення за категоріями земного покриття.

Брати до уваги розрішення: можливе неточне просторове розрішення через розмір пікселя чи лунки

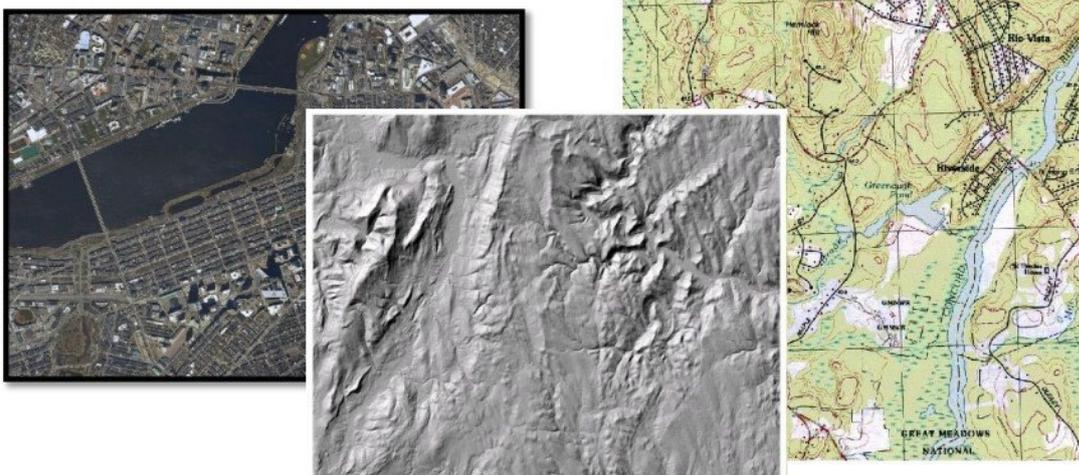
<p>Полігон 71 кв. м</p> 	<p>73 кв. м Лунка 1 м 16x16 лунок</p> 	<p>72 кв. м Лунка 2 м 8x8 лунок</p> 	<p>80 кв. м Лунка 4 м 4x4 лунки</p>
---	---	---	--

	<ul style="list-style-type: none"> • Менший розмір лунки • Вище розрішення • Вища просторова точність • Повільніше відображення • Повільніший процес • Більший розмір файлу 		<ul style="list-style-type: none"> • Більший розмір лунки • Менше розрішення • Менша просторова точність • Швидше відображення • Швидший процес • Менший розмір файлу
---	---	---	---

Типи даних: растрові дані

- Растрові дані включають аерофотознімки, цифрові моделі рельєфу і відскановані карти.

Яка одиниця растрових даних?

Типи даних: растровий формат файлів

Існує багато різних розширень растрових файлів, включаючи загальні формати зображень.

Деякі формати можуть містити файли з різними розширення, подібні до шейп-файлу.

Недоліки і переваги растрових моделей

До недоліків растрових моделей відносять:

- Географічні об'єкти характеризуються менш точною інформацією про місце розташування і менш точною інформацією про їхні розміри;
- Растри потребують більших обсягів пам'яті комп'ютера;
- Регулярна структура не пристосована до змін складного рельєфу;
- Розриви безперервності передаються недостатньо добре;
- Втрачаються точні місця розташування точок вершин і дна.

Подання географічних об'єктів растровими моделями має такі переваги:

- Це проста модель;
- Растр відображує безперервно охоплену територію;
- Растрові дані простіші для обробки і забезпечують більш високу швидкість;
- Введення растрових даних є менш трудомістким процесом.

Процес розробки карти

Почніть з поєднання даних з кількох джерел.

Далі виберіть дані, проаналізуйте та символізуйте дані.

На завершення, вставте назву, легенду, стрілку компаса, шкалу та мітки.

Векторні символи

Feature Type	Visual Variable				Graphic Element		
	Size	Pattern Texture	Color Lightness	Color Saturation	Shape	Orientation	Color Hue
Point	Small ↓ Large	Coarse ↓ Fine	Light ↓ Dark	Pale ↓ Intense	Spring House Mine	Live Tree Dead Tree	Live Tree Dead Tree
Line	Medium ↓ Low	Medium ↓ Low	Medium ↓ Low	Medium ↓ Low	National Border Trail Section Line	Asphalt Road Concrete Road	National Border State Border
Area	High ↓ Low	Medium ↓ Low	Medium ↓ Low	Medium ↓ Low	Gravel Sand	Orchard Field Crop	Land Water

From: *Making Maps: A Visual Guide to Map Design for GIS* by John Krygier and Denis Wood - makingmaps.owu.edu

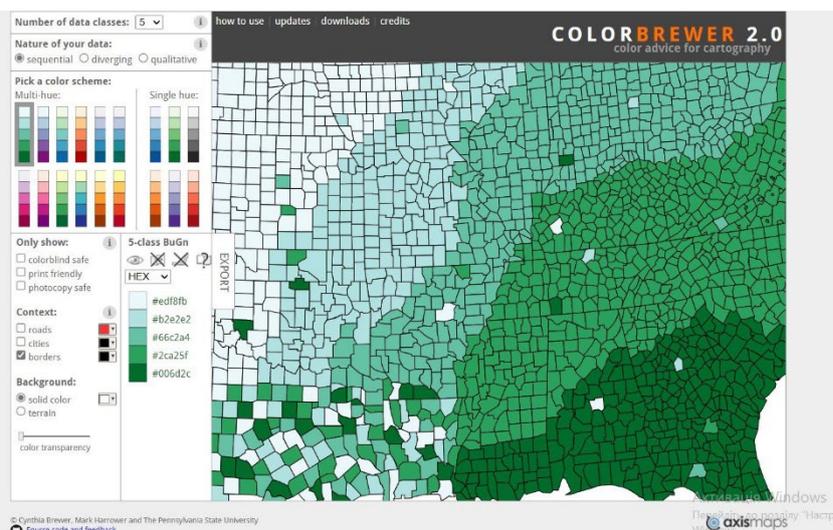
Растрові символи

Позначте свій шар одним символом.

- **Розтягнути**
Розтягує значення вздовж колірної лінійки.
- **Розрізнити**
Групує дані на основі вибраної кількості кольорів і застосовує колірну схему.
- **Класифікувати**
Призначає колір для кожної групи значень.
- **Унікальні значення**
Призначає колір для кожного значення.
- **Векторне поле**
Відображає значення як векторні символи.

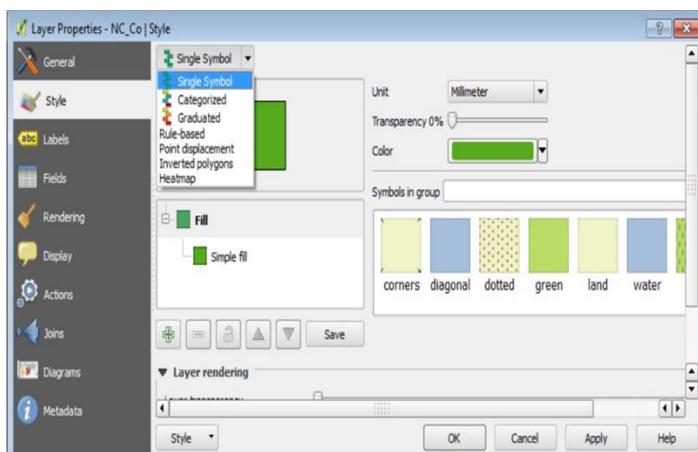
Підказки щодо вибору кольору

Відповідність між типом даних і типом колірної схеми:

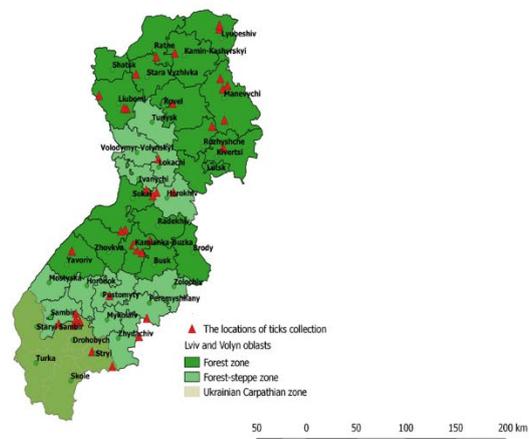

The screenshot shows the ColorBrewer 2.0 interface. On the left, the 'Nature of your data' is set to 'qualitative'. Under 'Pick a color scheme', the 'Multi-hue' section is selected, and a green color scheme is chosen. The 'Only show' section has 'borders' checked. The 'Background' is set to 'solid color'. The main map area displays a vector field of green shades over a map of Ukraine. The interface includes options for 'Number of data classes' (set to 5), 'how to use', 'updates', 'downloads', and 'credits'. The title 'COLORBREWER 2.0' and subtitle 'color advice for cartography' are visible at the top right.

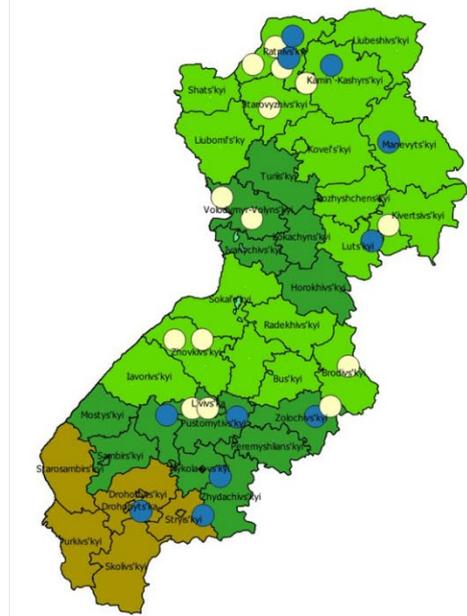
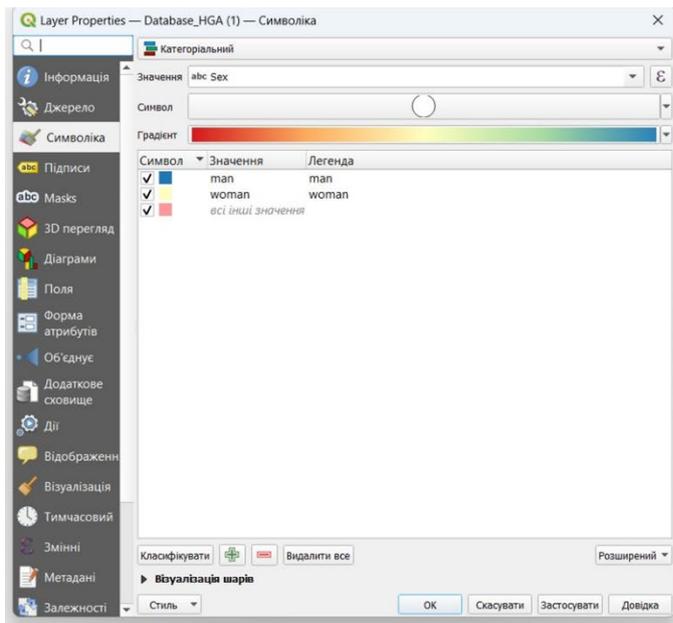
Дані, які позначають символами

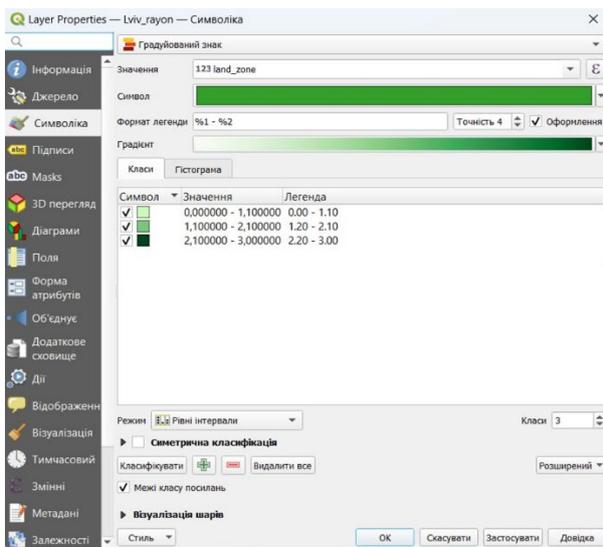
The screenshot shows the 'Layer Properties - NC_Co | Style' dialog box in ArcGIS. The 'Style' tab is active, and 'Single Symbol' is selected. The 'Color' is set to a green color. The 'Unit' is 'Millimeter'. The 'Transparency' is 0%. The 'Color' dropdown is set to green. The 'Fill' section shows 'Simple fill'. The 'Layer rendering' section is visible at the bottom.

Дані, які характеризують за категоріями

Числові дані

Приклад макету карти

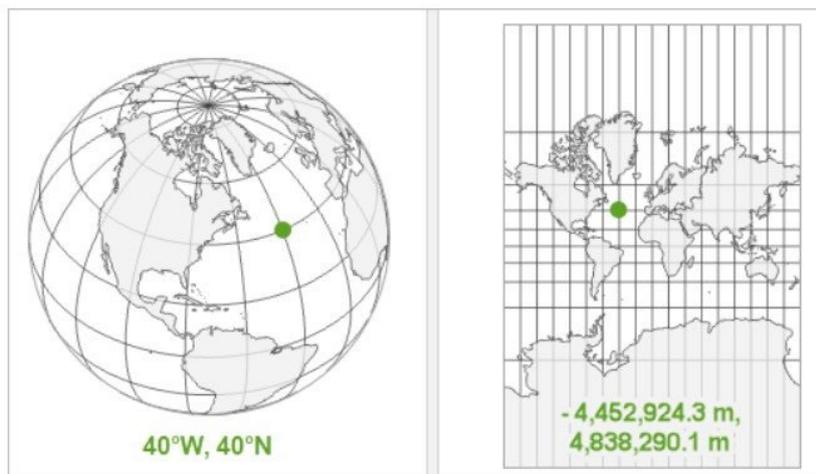
- Дизайн макета карти – це приблизна розробка збалансованого розташування.
- Карти, заголовок, легенда, шкала, мітки – усе потребує відносного позиціонування та розміру.
- Мета полягає в тому, щоб розробити макет карти, яка буде відповідати на ваші запитання щодо дизайну.
- Кому потрібна карта?
- Для кого створюють карту (цільова аудиторія)?
- Яке призначення карти?

SAFOSO — Q/A session-critical aspects in GIS papers
 Animal Health Matters.
 For Safe Food Solutions.

Проекції карти: Чому важливо їх враховувати?

Якщо система координат неправильна або відсутня, дані не відобразяться в правильному місці.

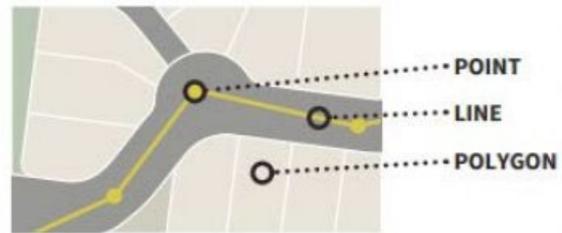

Створення нових шейп-файлів

Шейп-файл – це векторний формат файлу, який використовується в ГІС-картографії для представлення об'єктів реального світу шляхом зберігання інформації про їхнє розташування, форму і атрибути географічних об'єктів на карті.

Існує три основні типи шейп-файлів:

- Точка;
- Лінія;
- Багатокутник.

Створення нового шейп-файлу випадків із CSV

Ідентифікація розташування	Широта	Довгота	Випадки
100	50.46119	30.61259	3
101	50.49349	30.70385	1
102	50.44962	30.51343	6
103	50.47651	30.53307	4

1. Знайдіть широту та довготу у своєму CSV.
2. Перенесіть в QGIS/ArcPro.
3. Зрозумійте, чи вони були отримані на телефоні/планшеті (тобто, швидше за все, у системі географічних координат – WGS84).

Ви повинні перетворити всі значення, щоб вони були в одній системі вимірювання.

Таблиця: десяткові градуси.

50°27'16.78" N 30°31'25.68" E

Жовте поле: градуси, хвилини, секунди.

Створення нового шейп-файлу

Безіменний проект — QGIS

Проект Редагувати Вид Шар Налаштування Плагіни Вектор Растр База даних Веб Сітка Обробка даних Довідка

Диспетчер джерел даних Ctrl+L

- Створити шар
- Додати шар
- Вставити шари та групи...
- Додати з файлу визначення шарів...

Копіювати стиль

Вставити стиль

Копіювати шар

Вставити шар/групу

Відкрити таблицю атрибутів F6

Вмикнути редагування

Зберегти зміни шару

Поточні зміни

Зберегти як...

Зберегти як файл визначення шарів...

Видалити шар/групу Ctrl+D

Дублювати шари

Налаштувати масштабне відображення шарів

Встановити СК шарів Ctrl+Shift+C

Встановити СК проекту з шару

Властивості шару...

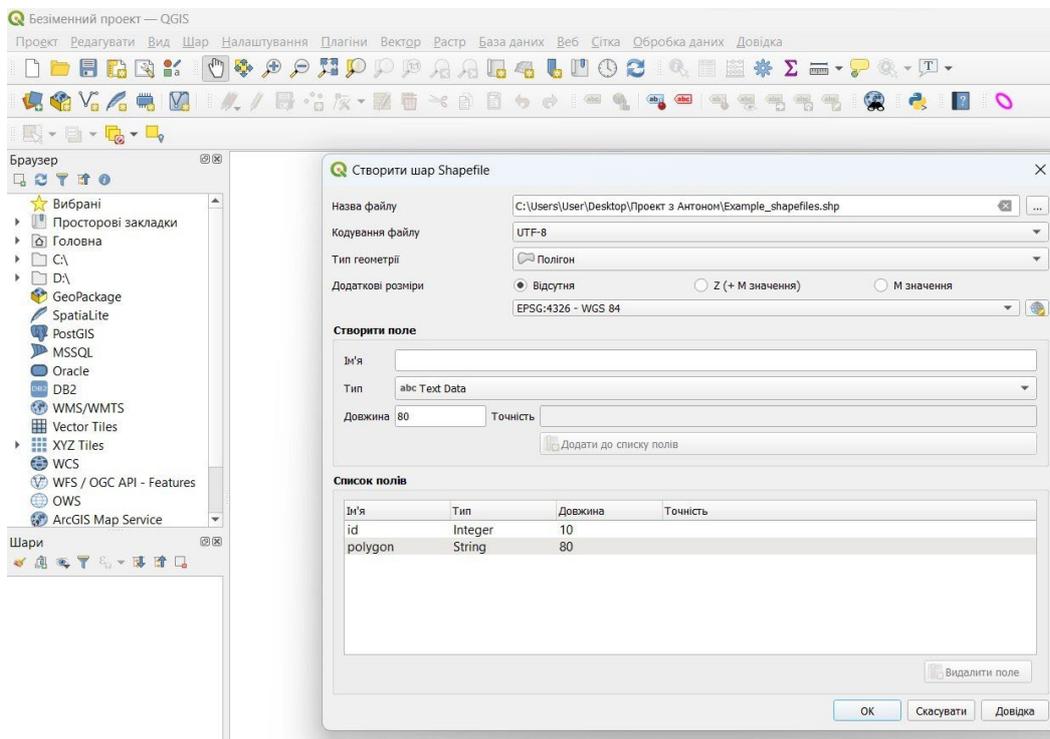
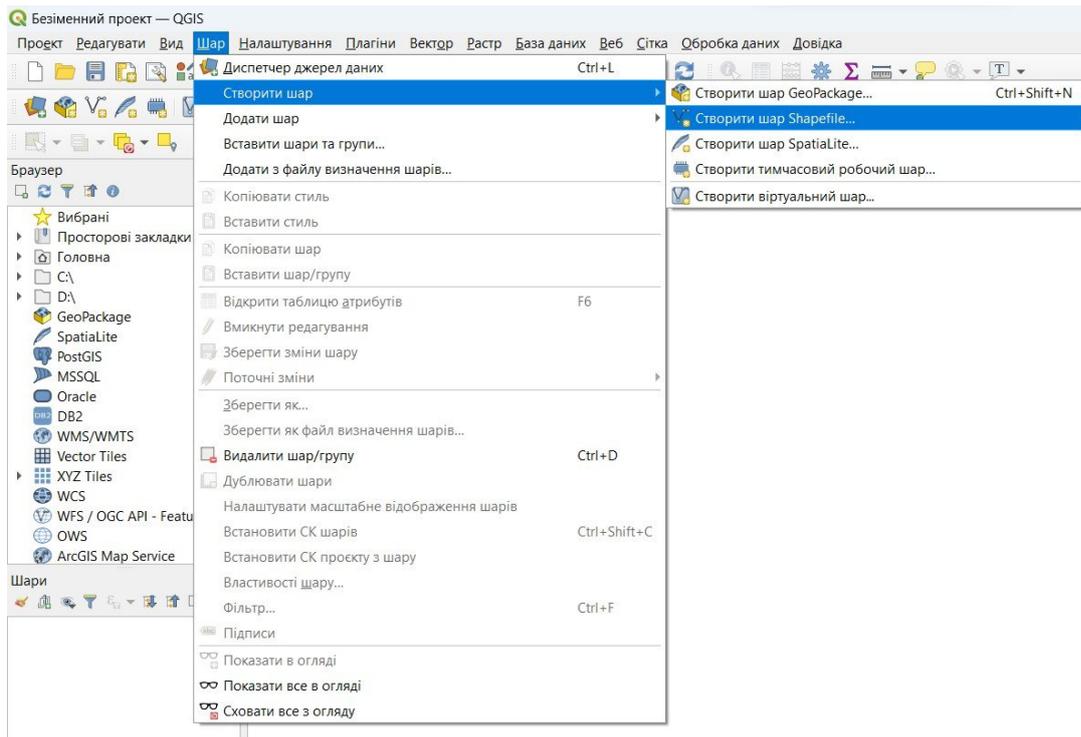
Фільтр... Ctrl+F

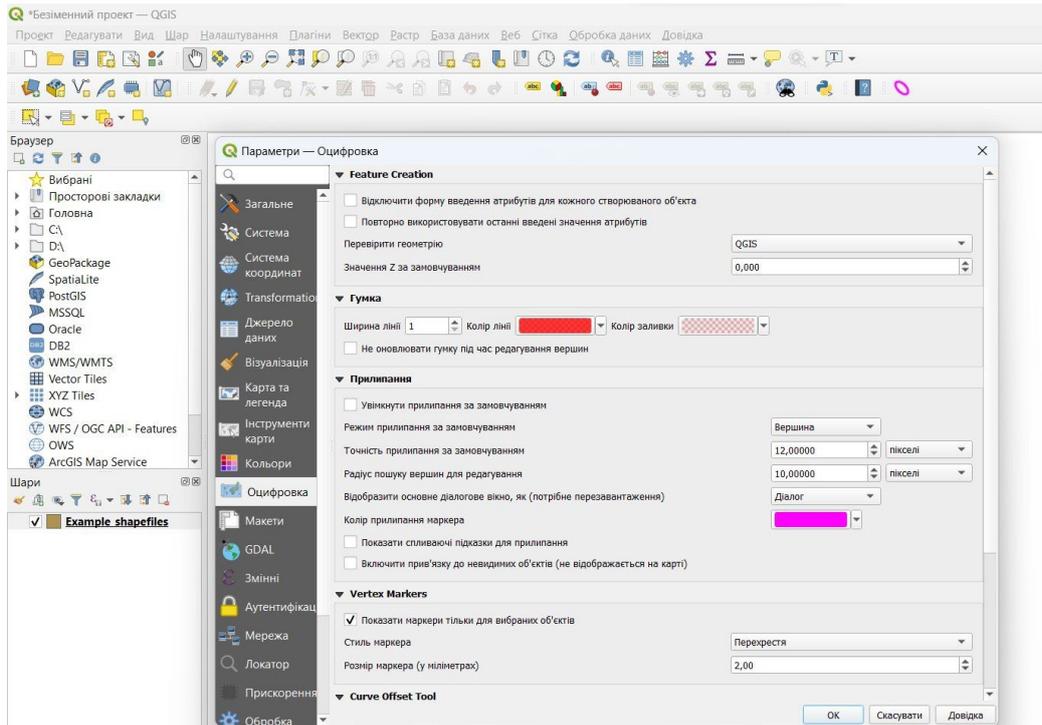
Підписи

Показати в огляді

Показати все в огляді

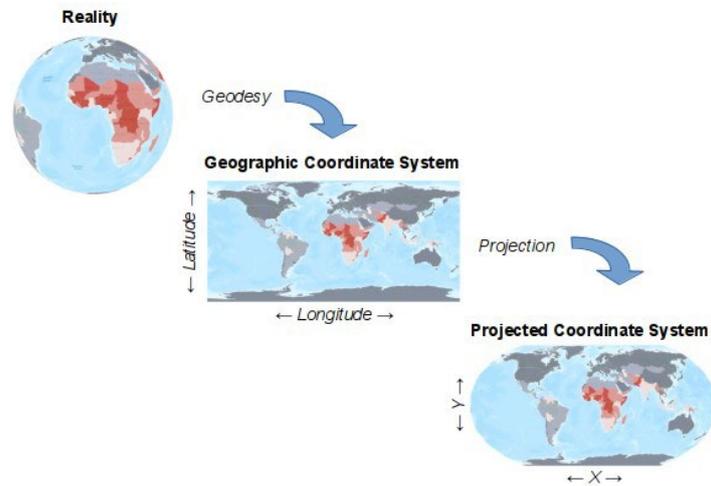
Сховати все з огляду

Характеристика системи координат

1. Дані часто починаються з географічної системи координат.
2. Вони проєктуються в спроектовану систему координат.
3. Проєкція залежить від розташування даних та аналізу.

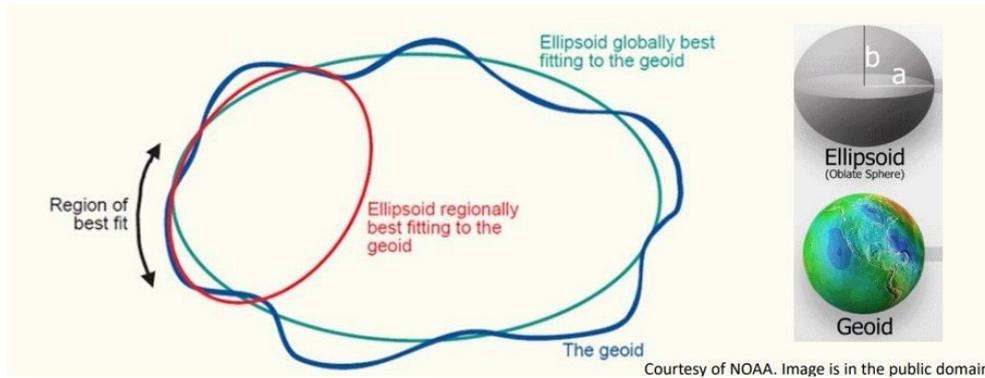

Source: Michael Minn, <https://michaelminn.net/tutorials/gis-projections/index.html>

Системи, які часто зустрічаються

Географічні системи координат

- NAD83 (North American Datum) – найкраще підходить для Північної Америки.
- WGS1984 (World Geodetic System) – найкраще підходить для глобусу/світу.

Просторовий аналіз ГІС даних та його застосування

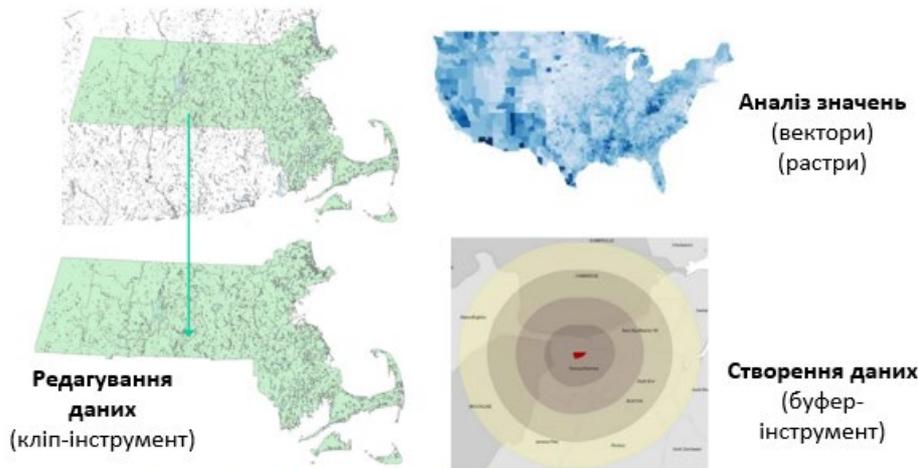
Просторовий аналіз — це процес інтерпретації, оцінки та моделювання ГІС-даних.

Отримана інформація обробляється за допомогою спеціалізованих комп'ютерних програм і класифікується за кількістю та складністю завдань: від простої візуалізації до комплексної аналітики за допомогою конкретних інструментів.

Просторовий аналіз у ГІС включає п'ять ключових етапів:

- розуміння мети;
- підготовку даних;
- вибір відповідних інструментів і методів;
- дослідження;
- оцінку результатів.

Що можна зробити?

Images © sources unknown. All rights reserved. This content is excluded from our Creative Commons license. For more information, see <https://ocw.mit.edu/help/faq-fair-use/>

Спеціальні інструменти використовуються для кількісного аналізу та взаємозв'язку між вашими даними

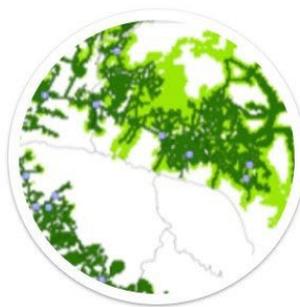
Images © sources unknown. All rights reserved. This content is excluded from our Creative Commons license. For more information, see <https://ocw.mit.edu/help/faq-fair-use/>

Інструменти

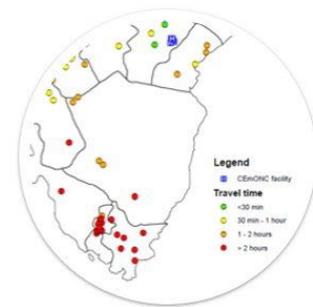
Аналіз доступності

Обчисліть поверхню часу в дорозі, повідомивши час, необхідний для того, щоб дістатися до найближчого медичного закладу

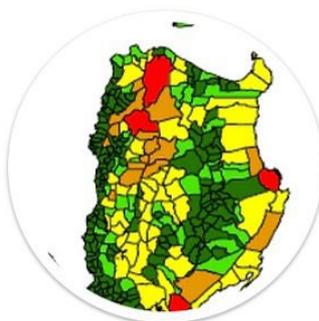
Аналіз географічного охоплення

Враховуйте охоплення кожного закладу охорони здоров'я, щоб оцінити частину цільової популяції, яка не отримуватиме медичної допомоги, незважаючи на фізичну доступність

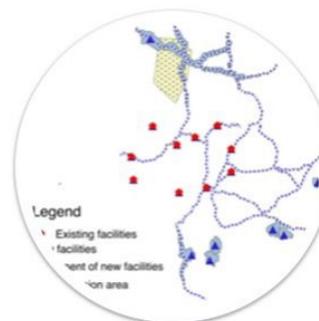
Аналіз напрямлень

Розрахуйте час у дорозі та відстані, що розділяють різні типи закладів охорони здоров'я

Зональна статистика

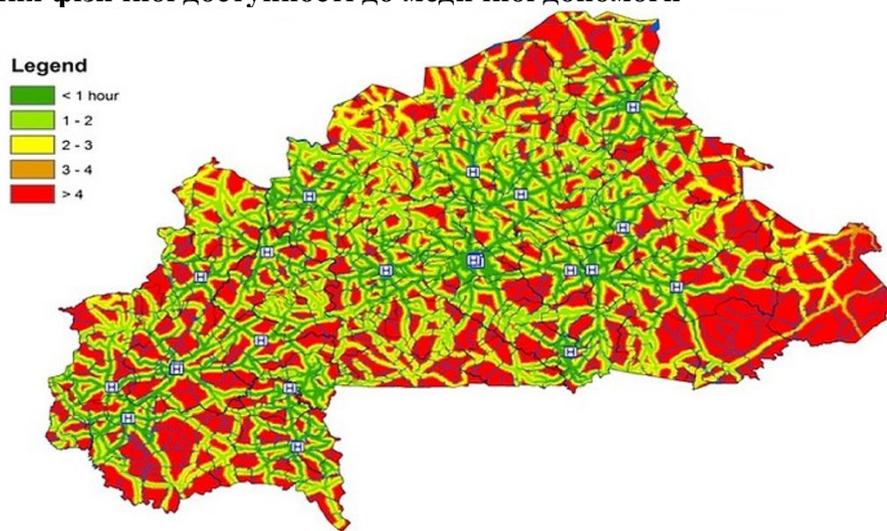
Отримайте відсоток населення, яке охоплюється в кожному субнаціональному підрозділі

Масштабування аналізу

Визначте оптимальне місце для будівництва нових закладів охорони здоров'я

Підтримка загального охоплення послугами охорони здоров'я шляхом моделювання фізичної доступності до медичної допомоги

<https://www.accessmod.org/>

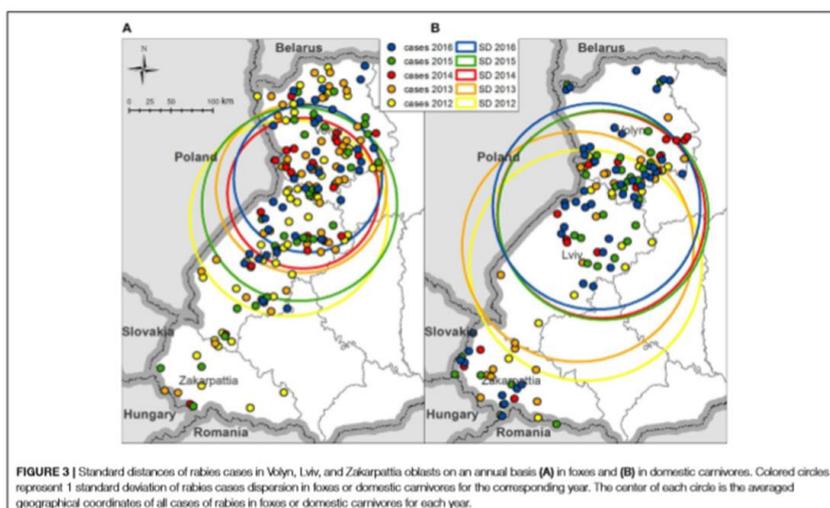
Що таке просторова статистика?

- Методи аналізу просторових розподілів, моделі, процеси та відносини.
- Вони об'єднують простір (близькість, площа, зв'язність та/ або інші просторові відносини) безпосередньо в математику.

Описова просторова статистика

- Середній центр
Описує центр розподілу вибірки та дає уявлення про географічне зміщення розташування вибірки або значень.
- Еліпс стандартного відхилення
Характеризує спрямованість у розподілі місць відбору проб і характеризує дисперсію крапок навколо середнього центру.
- Стандартна відстань
Вимірює дисперсію ділянок відбору проб і може використовуватися для порівняння розподілу кількох множин точок.

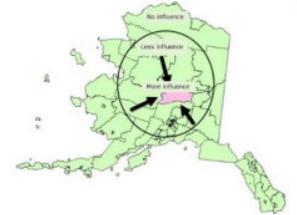
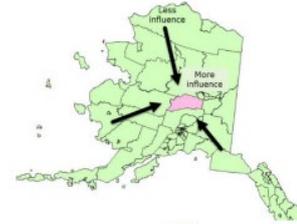
Сказ в Україні

Q/A session-critical aspects in GIS papers

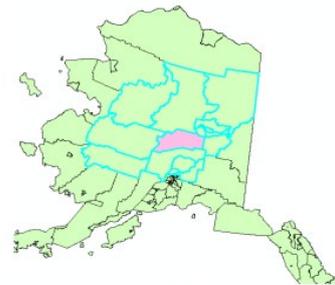
Сусідство: моделі відстані

- Зворотна відстань:
Особливості впливають на всі інші особливості, але чим ближче щось, тим більший вплив воно має.
- Смуга відстані:
Особливості поза вказаною відстанню не впливають на особливості в межах області.
- Зона байдужості:
Поєднує зворотну відстань і діапазон відстані.

Сусідство: моделі суміжності

- Метод найближчих сусідів:
Вказану кількість особливостей сусідів включено в розрахунки.
- Суміжність багатокутників (полігонів):
Багатокутники, які мають спільне ребро або вузол впливають на кожен інший.
- Просторові ваги:
Вказані за користувачем (наприклад, час у дорозі або відстані).

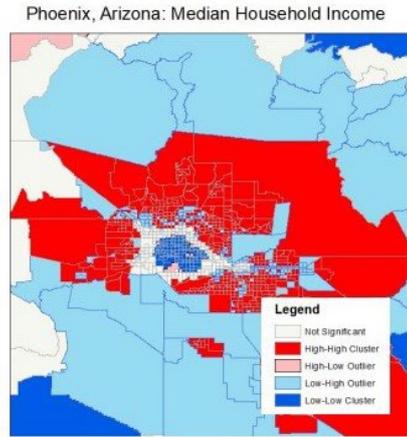
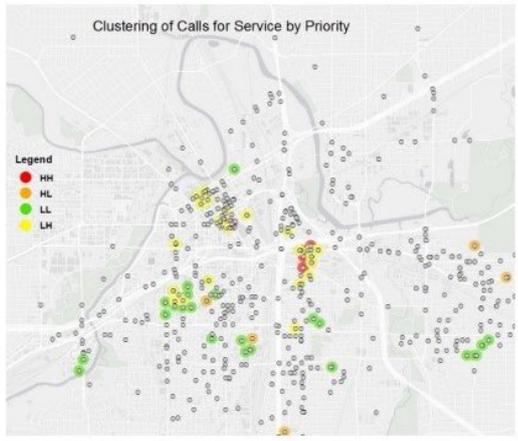
Просторова автокореляція (Moran's I)

- Вимірює моделі значень атрибутів, пов'язаних із особливостями (наприклад, середня вартість житла, відсоток жінок тощо).
- Порівнює значення об'єкта з сусідніми об'єктами і всією досліджуваною територією.
- Вказує на кластери високих або низьких значень (позитивне значення I) або викиди (негативне значення I).

Калашнікова Т.М. Оцінка просторової взаємодії територіальних економічних систем Дніпропетровської області на основі індексів Морана / Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика, Випуск 13/2017

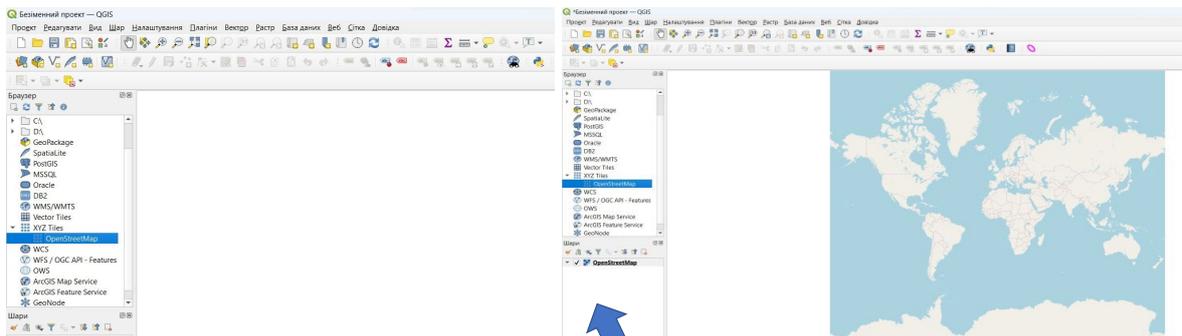
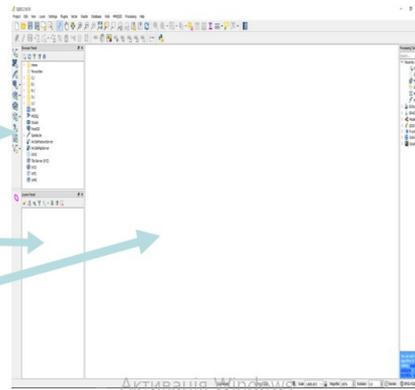
Просторова автокореляція (Moran's I)

© sources unknown. All rights reserved. This content is excluded from our Creative Commons license. For more information. see <https://ocw.mit.edu/help/faq-fair-use/>

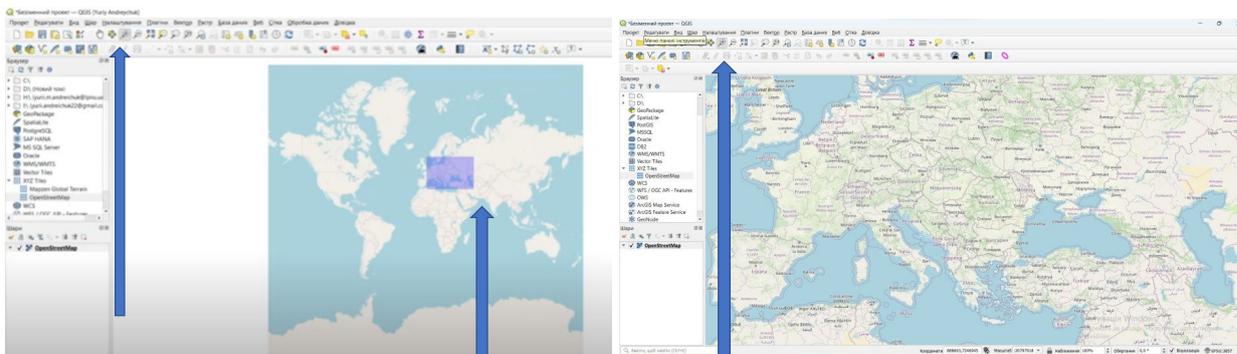
Практичне завдання 1 - створення геоінформаційного проекту

- Базова структура складається з трьох вікон:
  - Каталог (Браузер)
    - Доступ до місць розташування файлів/даних
  - Панель шарів
    - Показано шари в поточному проекті
  - Вікно перегляду
    - Візуалізація даних проекту

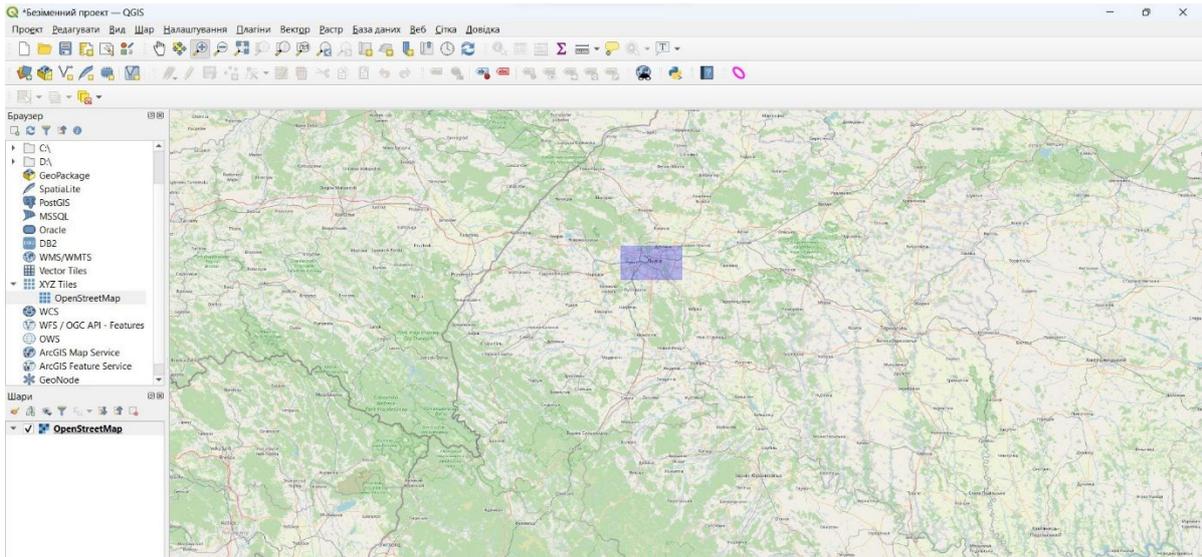
1. Додати базову карту OpenStreerMap:
2. Переходимо в панель браузер і вибираємо з'єднання XYZ Tiles
3. Розкриваємо його і вибираємо OpenStreerMap

1. Перетягуємо його у робочу область проекту
2. Таким чином, у нас з'явилась карта робочої області
3. В панелі «Шари» - відповідно з'явився елемент OpenStreerMap

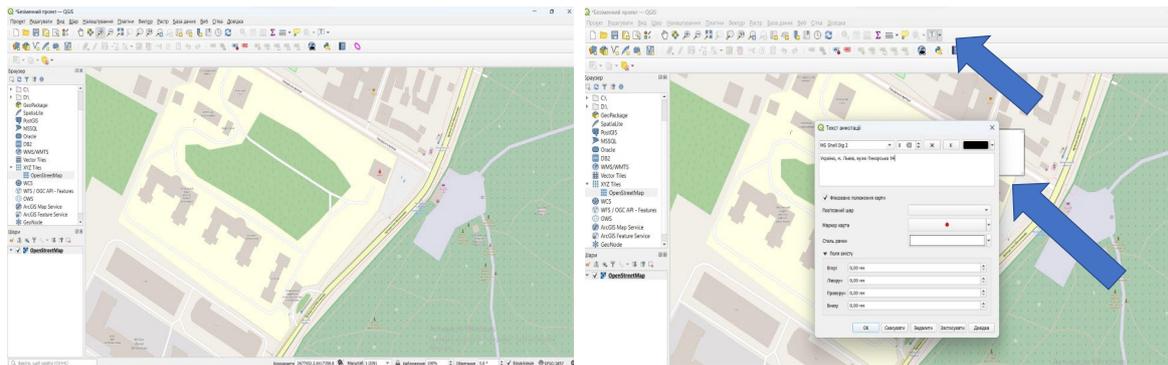

1. В панелі інструментів навігації на карті обираємо інструмент збільшити
2. І виділяємо область, яка нас цікавить

1. У нашому випадку це територія нашого місця праці
2. І знову збільшуємо за допомогою інструмента - збільшити

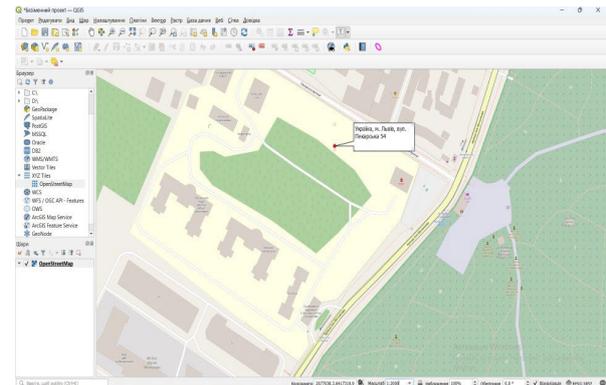
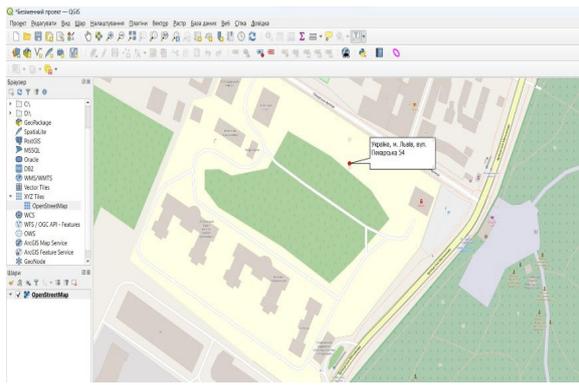

В даному прикладі я шукала Львівську обласну інфекційну лікарню і тому збільшувала крок за кроком.

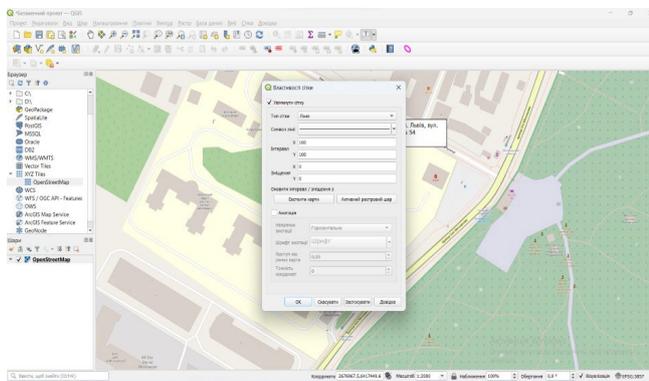
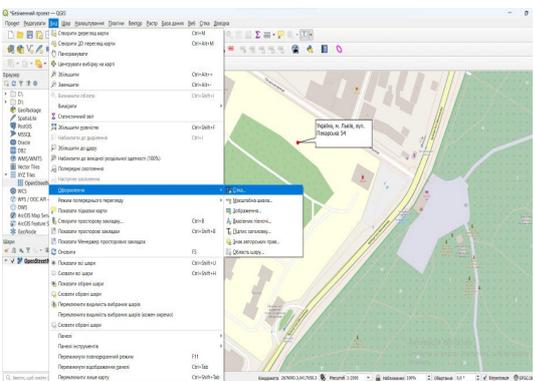
1. Ось ми знайшли нашу інфекційну лікарню.
2. І наступним кроком є встановлення анотації або підпису до цієї локації.

1. Відповідно на панелі інструментів роботи з анотаціями ми вибираємо інструмент – текстова анотація.
2. Ставимо на карту курсор – з'являється вікно, яке ми можемо заповнити.
3. Записуємо - Україна, місто Львів, назву вулиці та номер будинку і натискаємо «ок».

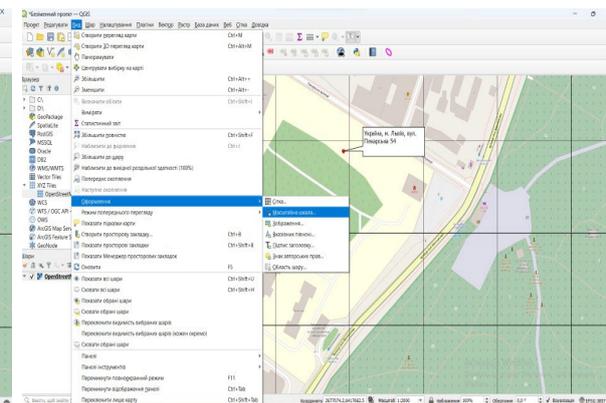
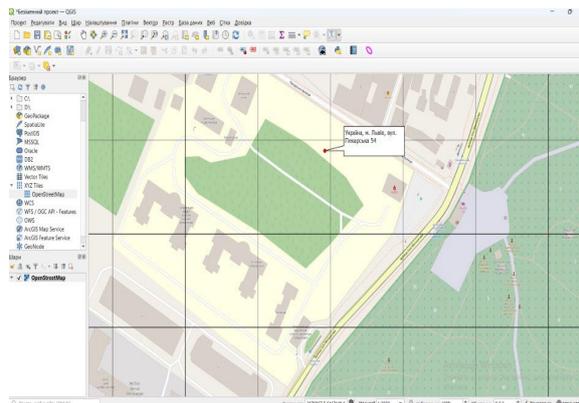
1. Ми можемо змінити ширину квадрата.
2. Ось ми маємо анотацію з адресою нашого місця праці.

1. Далі в рядку стану або статусному рядку прописуємо масштаб 1:2000.
2. Таким чином, наша карта буде мати масштаб 1 до 2000.

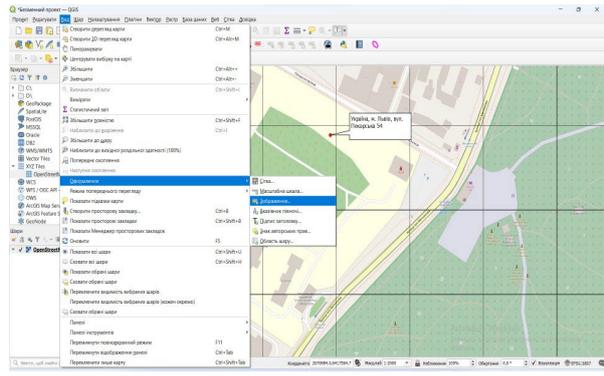
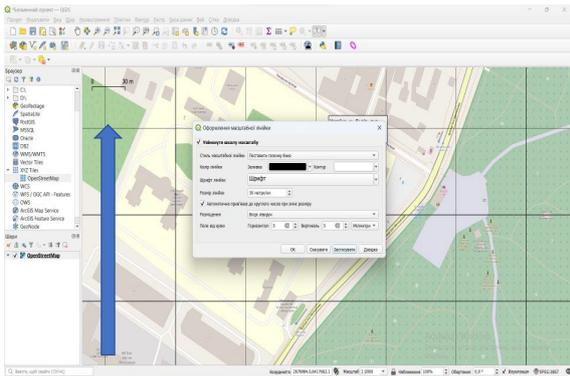
1. Переходимо до оформлення карти.
2. Заходимо в меню – Вид – вибираємо оформлення – сітка.

1. У відповідному вікні натискаємо галочку – увімкнути сітку і залишаємо значення 100 на сто метрів.
2. Ок – застосувати.

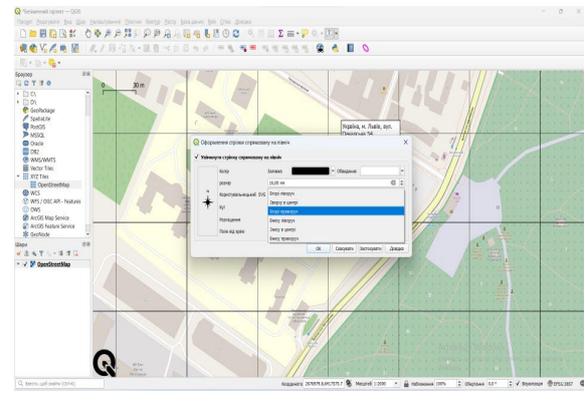
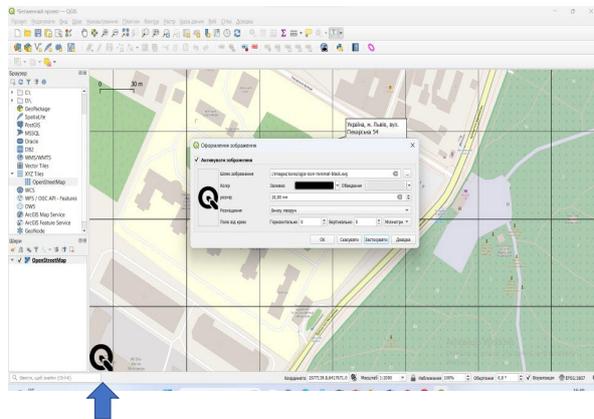

Таким чином, ми додали сітку до нашого проекту.

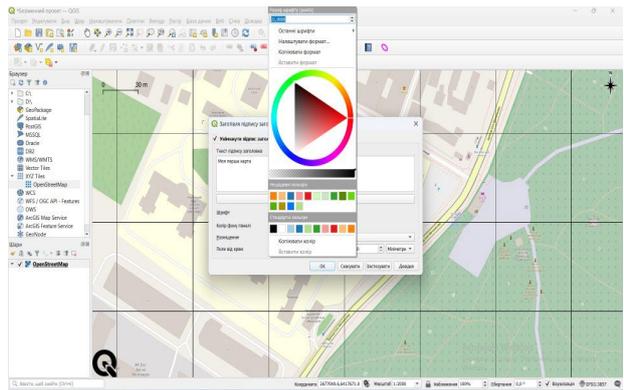
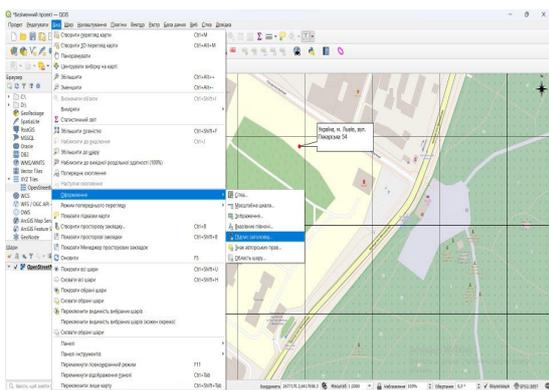
1. Далі оформляємо масштаб.
2. Заходимо в меню – Вид – вибираємо оформлення – масштабна шкала.

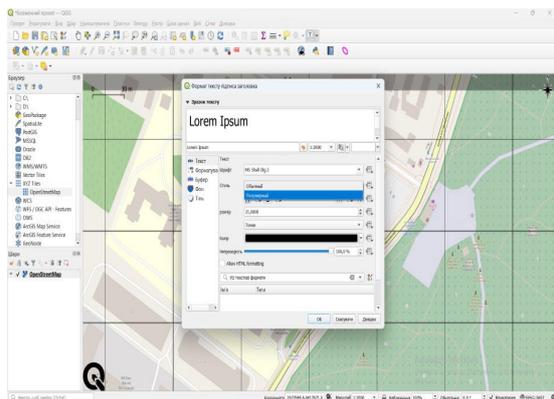
1. Натискаємо галочку – увімкнути шкалу масштабу.
2. Вказуємо поля від краю рівні 5 – натискаємо застосувати.
3. У лівому верхньому кутку з'являється масштаб.

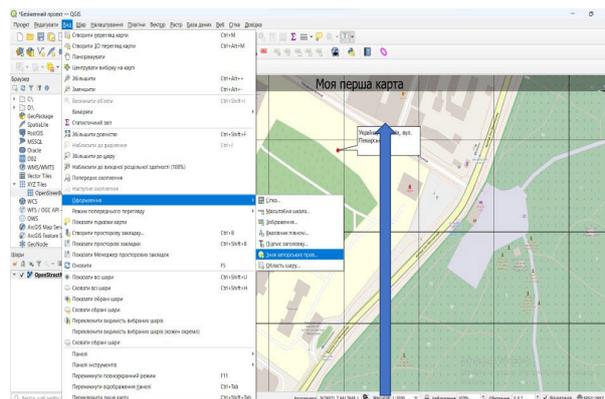
1. Натискаємо галочку активувати зображення та обираємо зображення, яке нам підходить.
1. Наступний елемент оформлення карти – вказівник півночі – вмикаємо його.
2. Вибираємо положення – вгорі праворуч – застосувати.

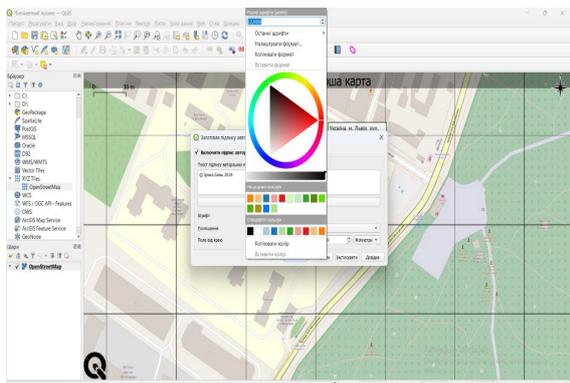
1. Продовжуємо оформляти карту – текст заголовку.
2. Вмикаємо увімкнути підпис та записуємо назву нашої карти - можемо назвати «Моя перша карта».
1. Збільшуємо шрифт до 20.

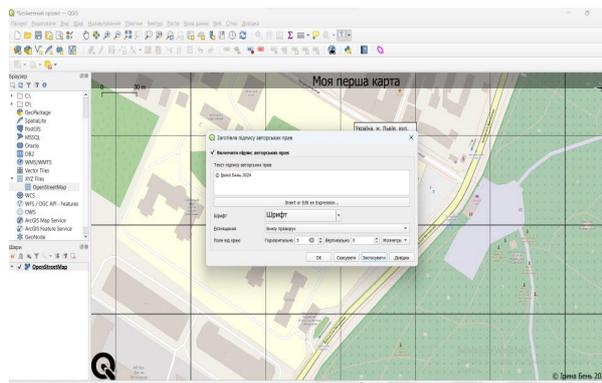
1. Натискаємо ок - застосувати.

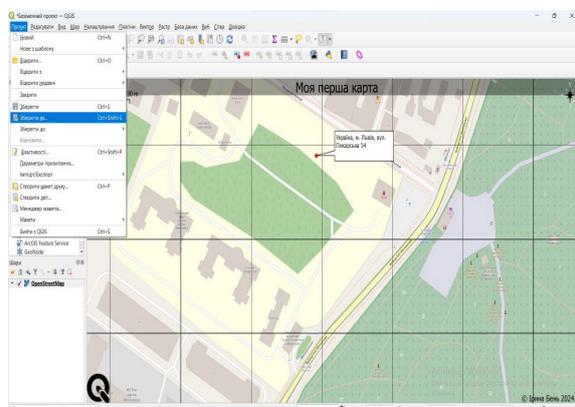
1. З'являється назва – Моя перша карта.
2. Також можемо додати знак авторського права.

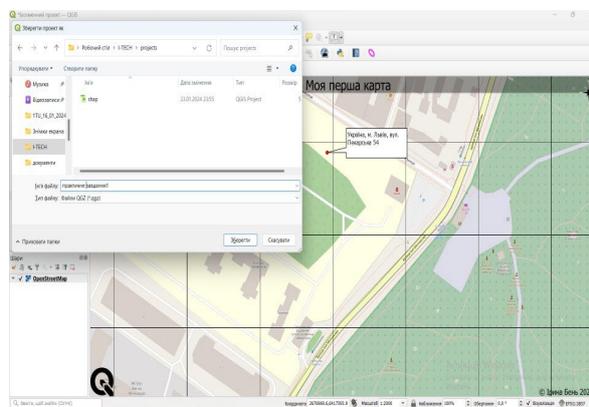
1. Включаємо галочку – авторське право.
2. Записуємо своє прізвище та ім'я та рік.
3. В прикладі я написала свої дані.

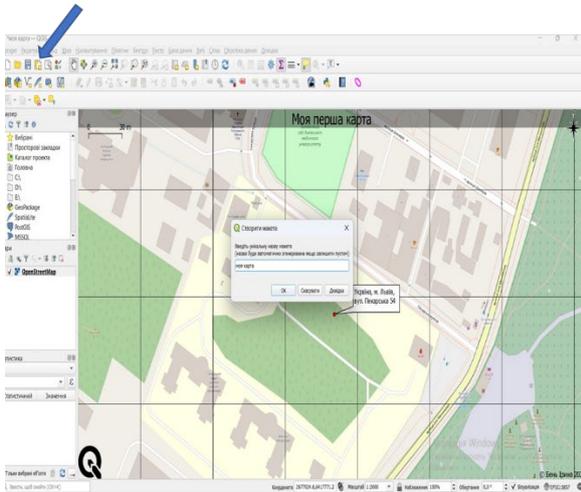
1. Корегуємо шрифт і відстань від краю.
2. Натискаємо ок – застосувати.

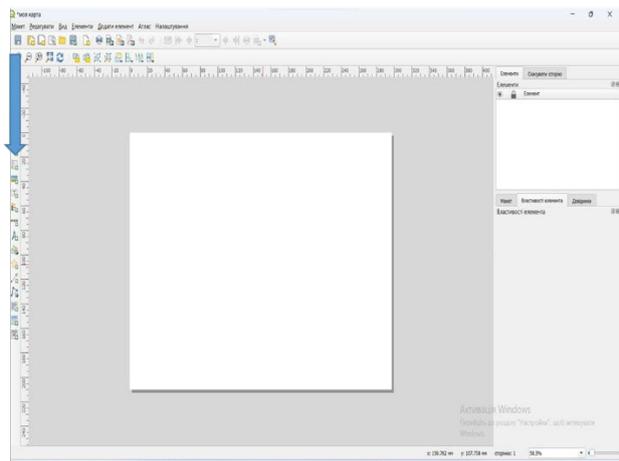
1. Заключне наше завдання – зберегти карту у вигляді проекту.
2. Натискаємо кнопку на меню – проект – зберегти як

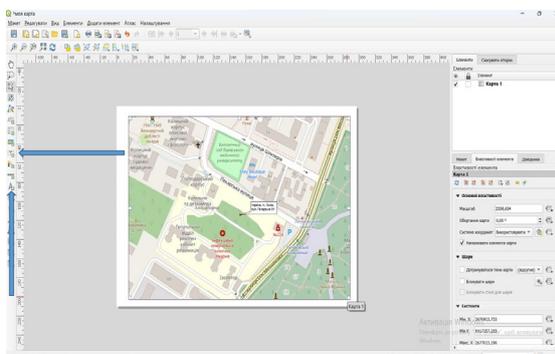
1. Нам відкривається папка, де ми зберігаємо проект
2. Та, відповідно, обираємо йому назву.

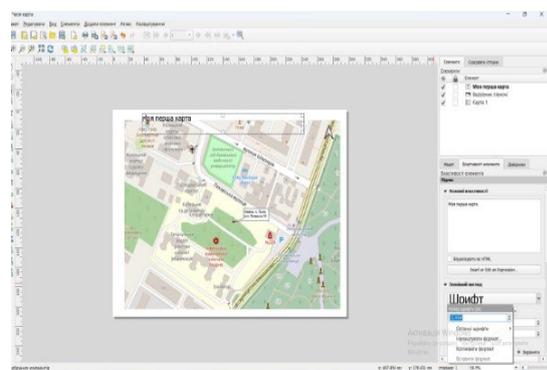
На панелі інструментів вибираємо - Створити макет друку і вносимо назву

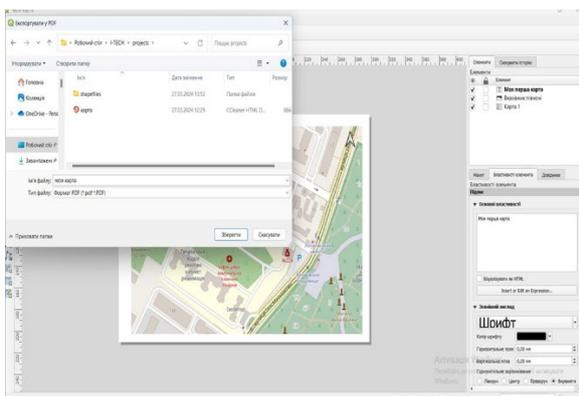
Відкривається макет і вибираємо - Додати карту

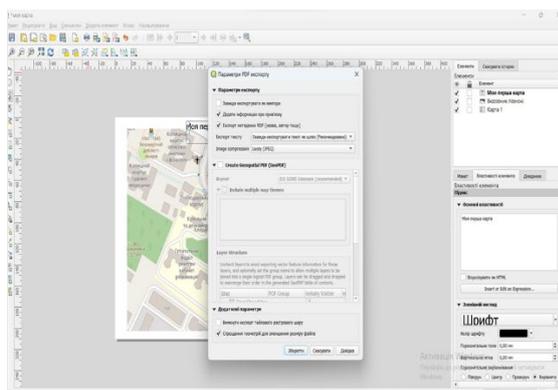
Додаємо карту та значок - вказівник півночі та назву карти

Редагуємо шрифт

Зберігаємо карту на комп'ютері у форматі PDF з можливістю роздрукувати

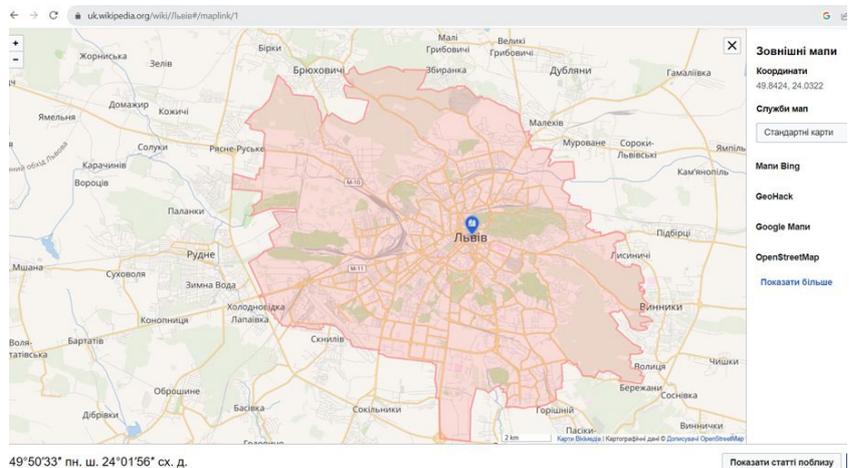

Практичне завдання 2:

1. Створити таблицю в форматі Excel.
2. Перший рядок містить найменування полів.
3. Жодних розривів та пропущених рядків не може бути.
4. Обов'язково таблиця має містити координати X/Y (десяткові градуси).
5. Окремі колонки для області, району, населеного пункту.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I
1	Район	Rayon	НОАТУУ рай: Населений п	Location	НОАТУУ	Lat	Long		
2	Іванічківський	Ivanuchivskiy	721100000 с. Милатин	Муїатун		721183001	50.550556	24.536944	
3									
4									

1. Знайти координати населених пунктів.
2. Зберегти у форматі CSV.

Додати шейп-файли України, областей, районів

Безіменний проект — QGIS

Проект Редагувати Вид Шар Налаштування Плагіни Вектор Растр База даних Веб Сітка Обробка даних Довідка

Диспетчер джерел даних Ctrl+L

Створити шар

Додати шар

Вставити шари та групи...

Додати з файлу визначення шарів...

Копіювати стиль

Вставити стиль

Копіювати шар

Вставити шар/групу

Відкрити таблицю атрибутів F6

Вмикнути редагування

Зберегти зміни шару

Поточні зміни

Зберегти як...

Зберегти як файл визначення шарів...

Видалити шар/групу Ctrl+D

Дублювати шари

Налаштувати масштабне відображення шарів

Встановити СК шарів Ctrl+Shift+C

Встановити СК проекту з шару

Властивості шару...

Фільтр... Ctrl+F

Підписи

Показати в огляді

Показати все в огляді

Сховати все з огляду

Додати векторний шар... Ctrl+Shift+V

Додати растровий шар... Ctrl+Shift+R

Додати шар сітки...

Додати текстовий з роздільниками шар... Ctrl+Shift+T

Додати шари PostGIS... Ctrl+Shift+D

Додати шар Spatialite... Ctrl+Shift+L

Додати просторовий шар MSSQL...

Додати просторовий шар DB2...

Додати просторовий шар Oracle... Ctrl+Shift+O

Додати/редагувати віртуальний шар...

Додати шар WMS/WMTS... Ctrl+Shift+W

Додати XYZ шар...

Add ArcGIS Map Service Layer...

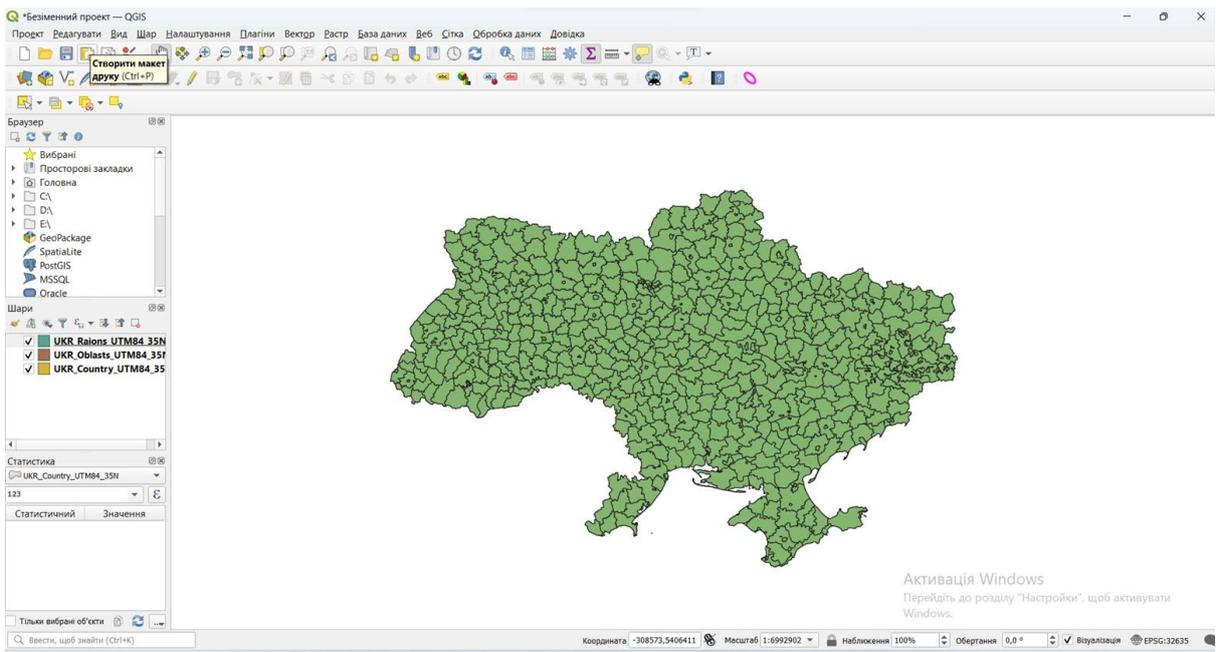
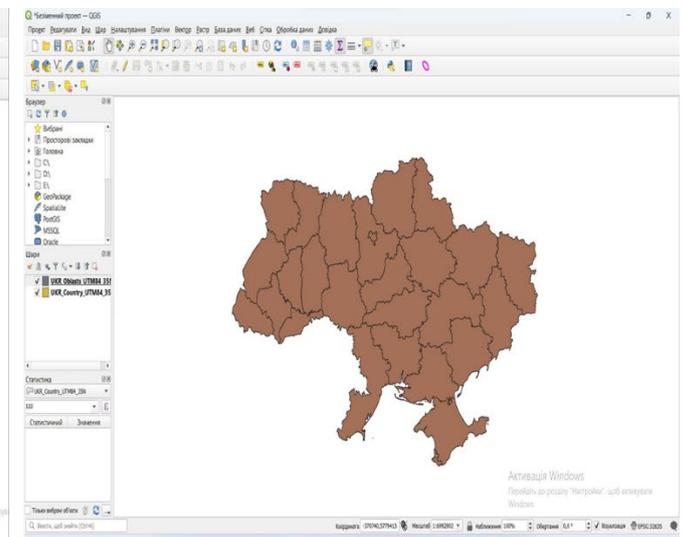
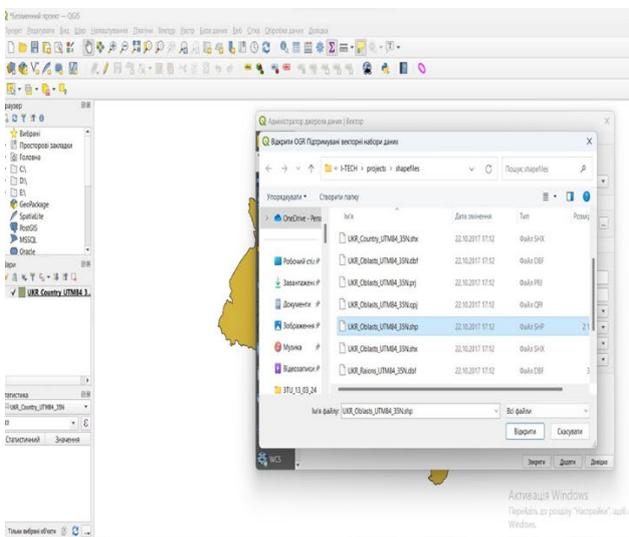
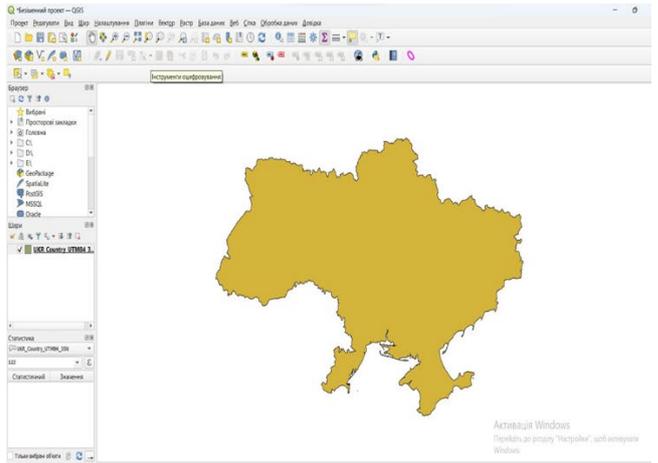
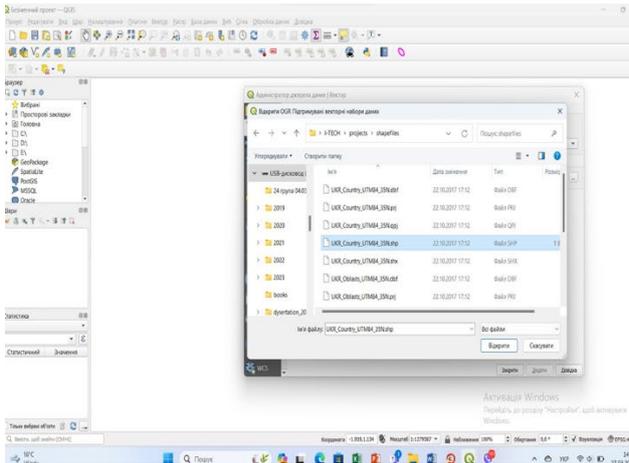
Додати шар WCS...

Додати шар WFS...

Add ArcGIS Feature Service Layer...

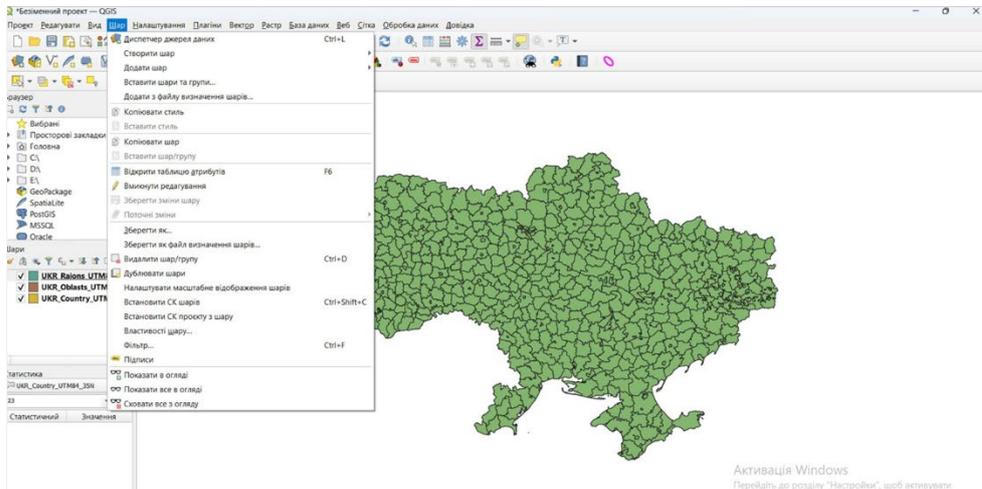
Add Vector Tile Layer...

Активация Wi
Перейдіть до розд

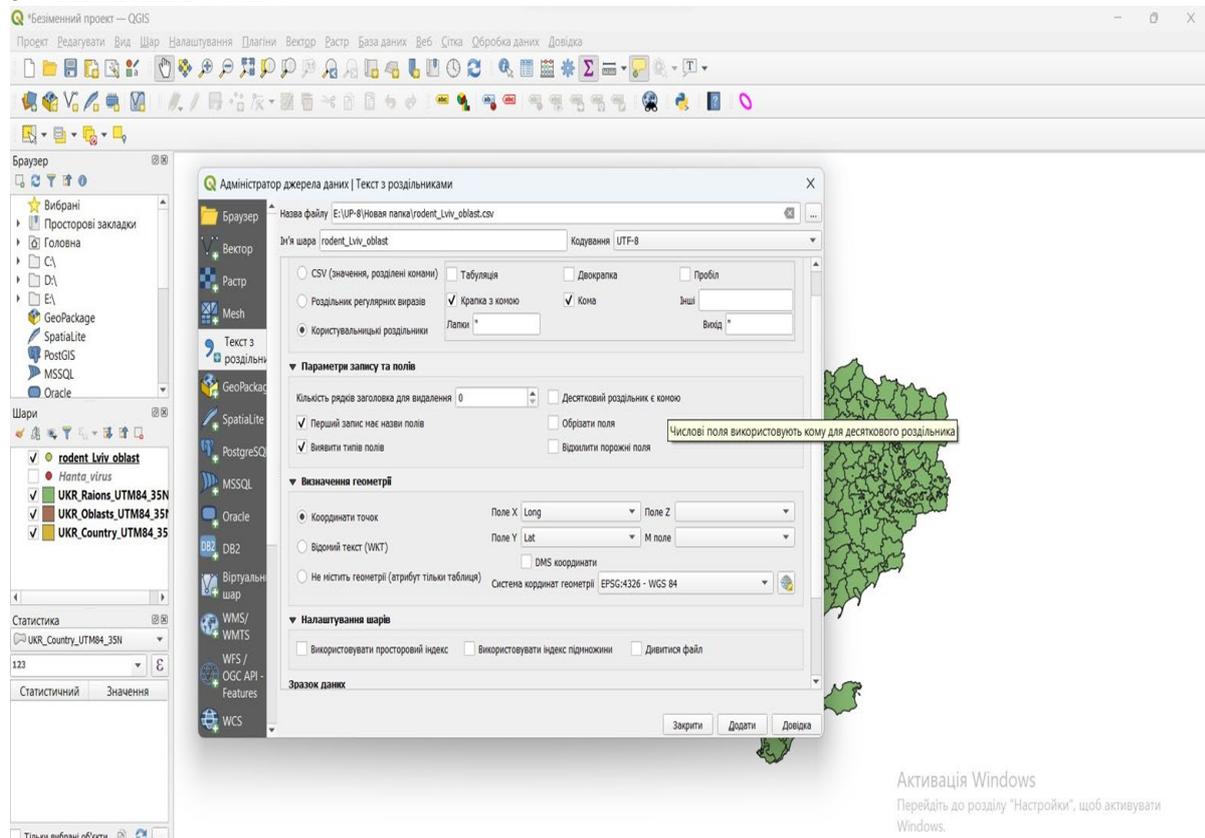
Додаємо файл у форматі CSV

Виберіть Шар → Додати шар → Додати текстовий шар з роздільниками

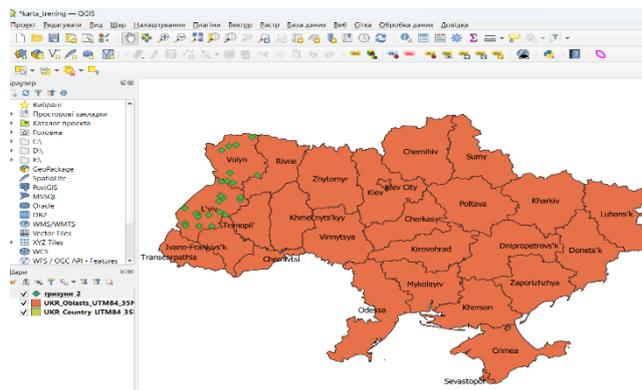
Завантаження текстових файлів у QGIS

1. Перегляньте місце розташування файлу CSV.
2. Змініть кодування на UTF-8.
3. Виберіть «перший запис має назви полів».
4. Виберіть поля з координатами
  - I. Широта=Y, Довгота= X
  - II. Припускаємо, що XY координати співпадають з координатною системою поточного проекту QGIS.
5. Натисніть «ОК».

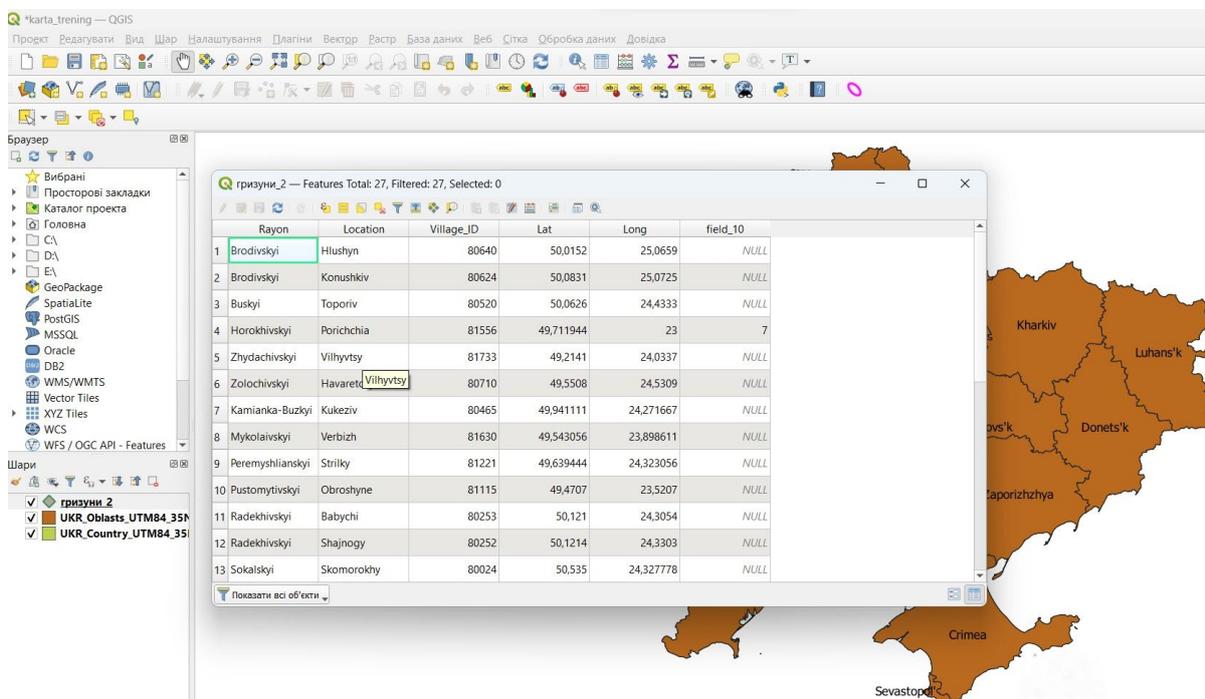

Переглянути дані

- Перегляд атрибутивної таблиці перед переходом до візуалізації даних може вплинути на стиль візуалізації, аби створити щось змістовне
- Відкрийте атрибутивну таблицю одного зі своїх шейп-файлів і подивіться на її вміст:
  - Натисніть на шар правою кнопкою миші Відкрийте атрибутивну таблицю

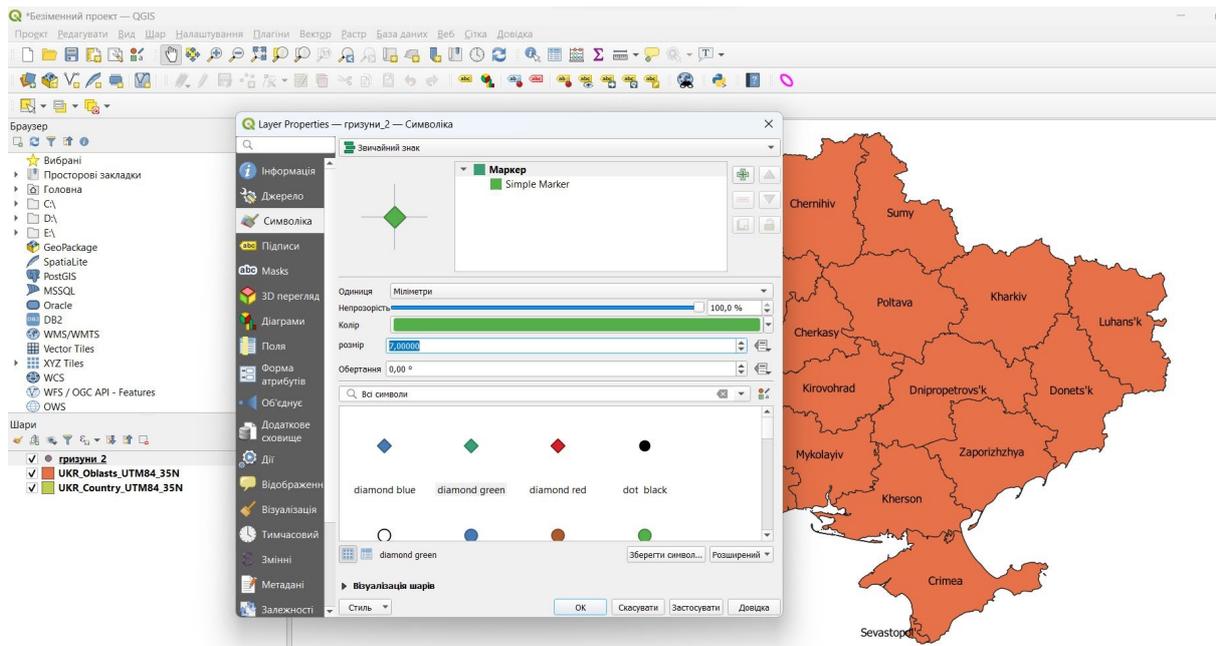
Робота з таблицею атрибутів

Робота з властивостями шару та символами

Подивіться інші налаштування у вікні «Властивості шару»

- Стилі символів
- Міток
- Введення метаданих

Використані матеріали

1. Геоінформаційні системи і бази даних : монографія / В. І. Зацерковний, В. Г. Бурачек, О. О. Железняк, А. О. Терещенко. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2014. – 492 с.
2. MIT OpenCourseWare <https://ocw.mit.edu> RES.STR-001 Geographic Information System (GIS) Tutorial IAP 2022
3. <http://knowledgecentre.resilientfoodsystems.co/assets/resources/pdf/how-to-create-a-shapefile-in-qgis.pdf>
4. <http://www.geoguide.com.ua/survey/survey.php?part=gis>
5. <https://eos.com/uk/blog/prostorovyi-analiz/>
6. https://portal.phc.org.ua/uk/who_materials/single/132/
7. <https://qgis.org/uk/site/>

Сесія 6: Вступ до інформування про ризики та залучення громадськості

Цілі навчання

Наприкінці цієї сесії учасники зможуть:

- Визначити чотири основні принципи інформування про ризики надзвичайних ситуацій і залучення громадськості (risk communication and community engagement (RCCE)).
- Пояснити фази кризи і комунікаційний ритм.
- Визначити, як включити принципи інформування про ризики надзвичайних ситуацій і залучення громадськості в роботу.
- Описати, як бути ефективним речником під час надзвичайних ситуацій.

Що таке комунікація?

Комунікація є двосторонньою. **Ми спілкуємося з людьми.**

Ефективна комунікація відбувається тоді, коли ваше повідомлення зрозуміле.

Визначення: надзвичайна ситуація

- Будь-яка подія або інцидент у сфері громадського здоров'я, що становить ризик для життя, здоров'я та інфраструктури, включаючи природні, погодні та техногенні руйнування, спалахи інфекційних захворювань, а також вплив шкідливих біологічних, радіологічних і хімічних агентів.
- Багато з них включають в себе аспекти декількох подій, таких як спалах хвороби після стихійного лиха або під час збройного конфлікту. Такі ситуації часто називають комплексними гуманітарними надзвичайними ситуаціями.
- Охоплює «кризи» і «катастрофи».

Визначення: інформування про ризики

- Надає громаді інформацію про конкретний тип (добрий чи поганий) і величину (сильний чи слабкий) наслідків впливу або поведінки.
- Як правило, інформування про ризики – це обговорення негативних наслідків та ймовірності того, що вони настануть.
- Інформування про ризики можна використовувати, щоб допомогти людині зробити вибір щодо поведінки, наприклад, куріння, вакцинації або проходження медичного лікування.

Що таке інформування про ризики та залучення громадськості?

Інформування про ризики надзвичайних ситуацій і залучення громадськості є широким поняттям.

Що таке інформування про ризики і чому це важливо?

Під час надзвичайних ситуацій люди по-різному сприймають і обробляють інформацію.

Що я можу зробити, щоб захистити свою сім'ю, себе, громаду, засоби до існування?

Ділитися тим, що ми знаємо, коли ми це знаємо, і що ми робимо, щоб отримати відповіді.

Інформування про ризики (ІР) допомагає надати постраждалим під час надзвичайних ситуацій інформацію, щоб вони могли приймати **найкращі рішення в умовах** неймовірно **складних часових обмежень** і змиритися з **недосконалою природою вибору**.

Що є найважливішим ресурсом для громад в умовах надзвичайної ситуації?

ІНФОРМАЦІЯ часто є першим і єдиним ресурсом, який рятувальники можуть надати постраждалим громадам на початку надзвичайної ситуації.

«Правильне повідомлення в потрібний час від потрібної людини може врятувати життя» – Барбара Рейнольдс, доктор філософії, старший радник Центру контролю та профілактики захворювань США з питань комунікації в кризових ситуаціях і ризиків.

Приклад: COVID-19 і маски

- На початку пандемії – фокус на людях із симптомами і краплинному поширенні. Повітряно-крапельне поширення та ризик від безсимптомних осіб не акцентується.
- На початку пандемії в США: людям казали не купувати і не носити маски, оскільки не було значного поширення інфекції в громаді, а влада хотіла переконатися, що медичні заклади мають достатньо масок.
- Пізніше стало зрозуміло, що аерозольна і безсимптомна передача важлива, і що передача в громаді була широко розповсюджена. Пізніше з'ясувалося, що маски мають ефект.

ГРУПОВА ДИСКУСІЯ:

1. Які потенційні негативні наслідки може мати неточна, неповна, несвоєчасна або культурно неприйнятна комунікація?
2. Які сильні сторони комунікації?
3. Які аспекти були неефективними або могли б бути покращені?

Інформування про кризові та надзвичайні ситуації

- Поєднує в собі необхідність інформування про ризики і переваги для вашої спільноти в умовах термінових обмежень у часі.
  - Під час надзвичайної ситуації рішення щодо ризиків та поведінки повинні прийматися у вузькі часові рамки.
- Охоплює терміновість кризової комунікації, розширює можливості для прийняття рішень і передається експертом, який може бути учасником.
- Допомогає окремим особам або цілим громадам приймати найкращі рішення щодо їхнього добробуту під час надзвичайної ситуації.
- Може використовуватися, щоб допомогти людині прийняти рішення у відповідь на такі питання:
  1. Чи варто мені звертатися до лікаря?
  2. Чи потрібно очищати питну воду?
  3. Чи потрібно евакуювати свій будинок?
  4. Чи варто забирати дитину зі школи?

6

Небезпека та обурення

Небезпека! + **Обурення** = **Ризик**

Наукова або технічна міра того, наскільки небезпечним є ризик

Емоційний показник того, наскільки негативно сприймається ризик

Вправа: Небезпека та обурення

Зараження малярією в ендемічній зоні в Західній Африці

	Високий ступінь небезпеки	Низький рівень небезпеки
Високий рівень обурення		
Низький рівень обурення		

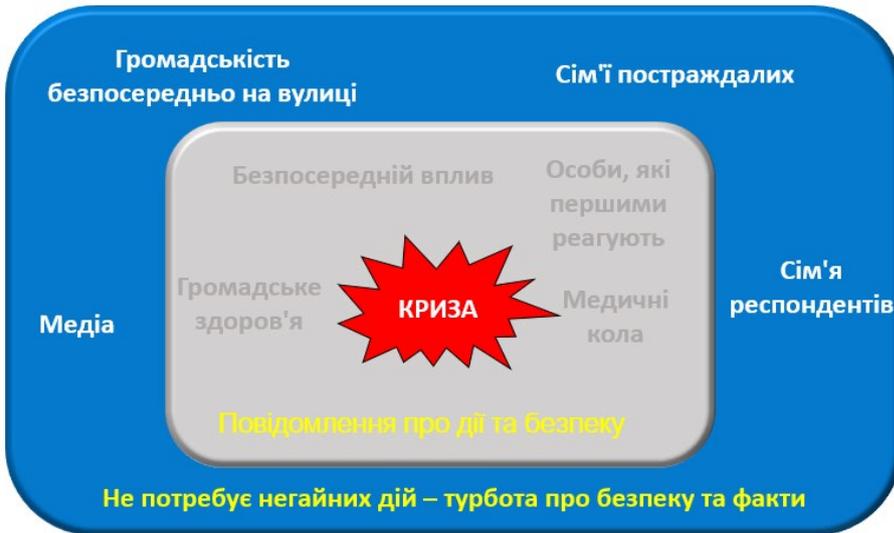
Вправа: Небезпека та обурення

Доступ до їжі, води та житла заблокований опозиційними силами

	Високий ступінь небезпеки	Низький рівень небезпеки
Високий рівень обурення		
Низький рівень обурення		

Ставлення аудиторії до події

Етапи надзвичайної ситуації

- Кожна надзвичайна ситуація розвивається поетапно.
- На кожному етапі люди потребують певних типів інформації.
- Розуміння моделі кризи може допомогти нам передбачити проблеми та належним чином відреагувати на них.

Ритм комунікації під час надзвичайної ситуації

Підготовка

- Розвивайте партнерство і будуйте відносини.
- Підготуйте і протестуйте повідомлення.
- Підготуйтеся до типів катастроф, з якими ви найчастіше стикаєтеся.
- Створюйте плани кризових комунікацій.
- Проведіть відбір і навчання речників.
- Визначте процедуру затвердження для оприлюднення інформації.
- Залучайте громади до планування готовності.

Початок

- Висловлюйте емпатію:
  - Поставте себе на їхнє місце.
  - Швидко читайте соціальні мережі, щоб знати, про що думають люди.

Підтримка

- Переконайтеся, що громада розуміє поточні ризики та дії, які вона може вжити для зменшення ризику або шкоди.
- Оновлюйте повідомлення, якщо оцінка ризику змінюється.
- Надайте більше довідкової інформації – чи траплялося таке раніше, як ми можемо запобігти цьому, скільки часу знадобиться для відновлення.
- Сегментуйте аудиторію – пояснюйте різні ризики, які існують для різних людей.
- Заохочуйте громадську підтримку та співпрацю з органами реагування та відновлення.
  - Заохочуйте людей перевіряти своїх сусідів, спілкуватися з людьми похилого віку.
- Усувайте непорозуміння, чутки та незрозумілі факти.
  - Відстежуйте соціальні та новинні медіа, публічні коментарі або заяви на зустрічах, щоб виявити чутки, дезінформацію та вирішити непорозуміння.

Рішення

- Мотивуйте людей діяти або залишатися пильними.
- Сприяйте готовності громади до можливих майбутніх криз.
- Обговорюйте, документуйте і діліться уроками, отриманими під час реагування.
- Оцінюйте плани.

Міжнародні медико-санітарні правила Інформування про ризики та принципи залучення громадськості

Основні можливості ММСП щодо інформування про ризики

Прозорість і завчасне оголошення

Прозорість і завчасне оголошення

Чому важливо, щоб ми були прозорими у своїй комунікації та поширювали інформацію на ранній стадії?

Прозорість і завчасне оголошення

- Забезпечити можливість захистити себе тим людям, які перебувають в зоні реального чи потенційного ризику.
- Підтримувати та зміцнювати довіру між органами влади, населенням і партнерами.
- Люди запам'ятовують перше повідомлення, яке вони чують.
- Якщо ми не надамо інформацію, це зроблять інші. Чи є їхня інформація достовірною?

Компоненти першого повідомлення

1. Вираження емпатії
2. З'ясування фактів/заклик до дії
  - Хто?
  - Що?
  - Де?
  - Коли?
  - Чому?
  - Як?
3. Чого ми не знаємо
4. Процес отримання відповідей (що ми робимо, щоб отримати відповіді?)
5. Заява про зобов'язання
6. Рекомендації (за можливості, пропустіть, якщо ще не готові)
  - Для отримання додаткової інформації:
  - Заплановане оновлення:

Прозорість і завчасне оголошення

Що таке емпатія?

Чим це відрізняється від співчуття?

1. Розповідати людям те, що ми знаємо, коли ми це знаємо.
2. Розповідати людям, чого ми не знаємо, і що ми робимо, щоб отримати відповіді.
3. Повідомляти людям, коли ми будемо ділитися додатковою інформацією.

Основні можливості ММСП у сфері інформування про ризики

Координація комунікації

Координація комунікації з громадськістю

Коли найкраще розвивати партнерство з організаціями, з якими Ви, ймовірно, будете працювати під час надзвичайних ситуацій?

- До надзвичайної ситуації
- Коли Ви реагуєте на надзвичайну ситуацію
- Після завершення надзвичайної ситуації

Принципи співпраці у сфері екстреної комунікації

1. Розвивайте партнерство до виникнення проблеми.
2. Надайте детальну інформацію про те, як приймалися рішення в сфері громадського здоров'я.
3. Залучайте партнерів із постраждалої громади.
4. Будьте готові пояснити партнерам організаційні системи та процеси.
5. Будьте готові взаємодіяти та надавати інформацію критикам.
6. Не очікуйте, що партнерство означатиме, що всі повідомлятимуть одне й те саме.
7. Будьте готові адаптуватися та залучати нових партнерів під час надзвичайної ситуації, якщо певні громади не можуть бути охоплені.

Ваш план інформування про ризики

- Планування може створити **шаблон і процес** для початкових дій і рішень.
- **Процес розробки плану часто важливіший за сам план.**
- План корисний лише тоді, коли **всі учасники знають, про що в ньому йдеться**, і погоджуються зі своїми ролями.
- **Сценарій**
Які небезпеки можуть зачепити вашу місцевість?
- **Аудиторії**
Хто є потенційною/імовірною аудиторією? Аудиторія може включати членів громади, медичних працівників, партнерів тощо.
- **Канали зв'язку**
До кого моя аудиторія звернеться за достовірною інформацією під час надзвичайної ситуації? Що таке резервні канали?

- Ролі організації та зацікавлених сторін

Яка ймовірна роль мого офісу під час надзвичайної ситуації? Яка роль моїх партнерів і зацікавлених сторін? Чи всі учасники знають про свої ролі та погоджуються з ними?

- **Проекти повідомлень**

Чи є у нас актуальні повідомлення для цієї події? Чи є вони актуальними/приспособленими до моєї аудиторії? Хто є найкращим спікером, щоб донести це повідомлення?

- **Основні міркування**

Що потрібно мати моїй організації, щоб забезпечити своєчасну та ефективну комунікацію під час надзвичайної ситуації?

При розробці свого плану пам'ятайте

- Бути **реалістами**
- Враховувати **найгірші** сценарії
- Знати, **що** включити
- Використовувати план як джерело **необхідної** інформації
- Підтримувати план в **актуальному стані**

Сценарій

- 24 лютого 2022 року збройні сили Російської Федерації розпочали напад на Україну. Було завдано значної шкоди інфраструктурі, а Організація Об'єднаних Націй підтвердила жертви серед цивільного населення.
- Українці тікають від конфлікту, що супроводжується високим рівнем переміщення населення як всередині країни, так і через кордон до Польщі, Румунії, Молдови, Угорщини, Словаччини, Росії та Білорусі.
- Мільйони людей потребують життєво необхідної гуманітарної допомоги по всій Україні, а країни, що приймають біженців, потребують як негайної, так і довгострокової підтримки.
- Переміщення та перенаселеність підвищують ризик передачі інфекційних захворювань, зокрема COVID-19, поліомієліту, кору та інших хвороб.
- Було створено Гуманітарний координаційний центр, включаючи Гуманітарний хаб у Львові (Україна) та Міжвідомчий координаційний центр з питань реагування на потреби біженців у Кракові (Польща).
- Міністерство охорони здоров'я України та ВООЗ створили міжвідомчу робочу групу з питань охорони здоров'я для координації реагування системи охорони здоров'я на надзвичайну ситуацію, пов'язану з переміщенням населення в країні.

Робота в малих групах

- Хто є ймовірною **аудиторією**, яка потребуватиме інформації та ресурсів?
- На які **питання** вони хотіли б отримати відповіді?
- Яку інформацію було б корисно зібрати в рамках початкової **експрес-оцінки**, **щоб** посилити зусилля з комунікації?
- Які існують потенційні джерела та канали отримання **достовірної інформації**?
- Хто є потенційними **партнерами і зацікавленими сторонами**, з якими може працювати ваша організація?
- Які потенційні **проблеми і занепокоєння** можуть вплинути на комунікацію з постраждалими громадами та їхнє залучення?

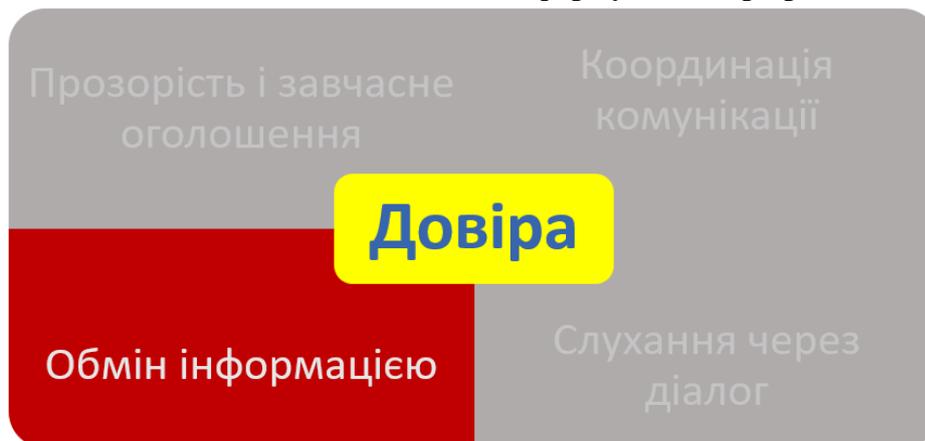

Основні можливості ММСП щодо інформування про ризики

Обмін інформацією

Обмін інформацією

- Швидкий і ефективний обмін інформацією має вирішальне значення для того, щоб люди могли приймати обґрунтовані рішення.
- Ми повинні розуміти, що люди вважають достовірними джерелами інформації.
- Комунікація не буде успішною, якщо люди не розуміють і не приймають її.
- Довіра до повідомлення та речника є життєво важливою.

- Знати політику своєї організації
- Як відбувається процес взаємодії зі ЗМІ?
- Чи маєте ви право говорити від імені вашої організації?
- Чи є у вас найсвіжіша інформація, якою ви можете поділитися?

Вас відрядили для реагування на спалах інфекції. Репортер підходить до Вас поблизу місця події та просить дати інтерв'ю про Вашу роль у реагуванні. Як Ви реагуєте?

- погодитися на співбесіду
- Скажете «без коментарів»
- Направите їх до вашого медіа-офісу
- Скажете «Я не знаю»

Катастрофи – це медіа-події

- Нам потрібно, щоб ЗМІ були там
- Документуйте те, що відбувається
- Надайте важливі захисні заходи для громадськості
- Знайте, як достукатися до своєї аудиторії та що потрібно цій аудиторії

Джерело: РБК-Україна

Шість принципів інформування про кризові та надзвичайні ситуації (CERC)

- 1 **Будьте першими:** кризи чутливі до часу. Швидка передача інформації має вирішальне значення. Для громадськості першоджерела інформації часто стають найкращим джерелом.
- 2 **Будьте праві:** точність створює довіру. Інформація може включати в себе те, що відомо, що невідомо, і що робиться для отримання відповідей.
- 3 **Заслугувати на довіру:** чесність і правдивість не повинні ставитися під загрозу під час кризи.
- 4 **Висловлюйте емпатію:** кризи завдають шкоди, і страждання слід визнавати словами. Звертаючись до того, що люди відчувають, і до проблем, з якими вони стикаються, ми будемо довіру і взаєморозуміння.
- 5 **Спонукайте до дії:** надання людям значущих справ заспокоює тривогу, допомагає навести порядок і сприяє певному відчуттю контролю.
- 6 **Виявляйте повагу:** шанобливе спілкування особливо важливе, коли люди почуваються вразливими. Шанобливе спілкування сприяє співпраці та взаєморозумінню.

Повна інтеграція інформування про кризові та надзвичайні ситуації допомагає гарантувати, що **обмеженні ресурси добре управляються** і **можуть принести найбільшу користь на кожному етапі реагування на надзвичайну ситуацію.**

<https://emergency.cdc.gov/cerc/index.asp>

Робота зі ЗМІ – поради для успіху

- Обмежте використання жаргону та абрєвіатур
- Адаптуйте повідомлення так, щоб їх було легко зрозуміти
- Використовуйте гумор з обережністю або не використовуйте його взагалі
- Спростовуйте негативні твердження, не повторюючи їх
- Збирайте відгуки
- Уникайте односкладових речень, кліше та непродуманих коментарів

Як бути ефективним речником – за 3 кроки...

1. **Знайте свою аудиторію**
  - Репортер – це не ваша аудиторія.
  - Ви зможете краще зрозуміти потреби своєї аудиторії, якщо зрозумієте її ставлення до інциденту.
  - Потреби та інтереси аудиторії змінюватимуться з розвитком кризи.
2. **Знайте своє повідомлення**
  - Використовуйте тези як «меню», а не як сценарій.
3. **Знати себе та свою організацію**
  - Це більше, ніж «поводитися природно». Кожна організація має свою ідентичність. Спробуйте втілити цю ідентичність.

Резюме – роль речника

- Зміцнює довіру та авторитет
- Перетворює Вашу організацію з «вона» на «ми»
- Повідомляє про те, хто, що, де, коли, чому і як
- Розширює можливості людей
- Заручається підтримкою

Президент України Володимир Зеленський

Основні можливості ММСП щодо інформування про ризики

Слухання через діалог

Слухання через діалог

- Забезпечити ефективні комунікаційні зусилля
- Змістовна взаємодія з постраждалими та залученими сторонами
- Зрозуміти сприйняття громади
- Адаптувати комунікаційні повідомлення, матеріали та стратегії

Групове обговорення

Як дізнатися, що Вас почули?

- Громада знає краще, ніж ми коли-небудь зможемо знати.
- Вони краще знаються у віруваннях, звичаях і соціальних нормах громади.
- Вислуховування та врахування думки громади, яка постраждала від кризи, є життєво важливим для успішної комунікації та інтервенцій.

Групове обговорення

Яким чином Ви можете отримати інформацію від громади, яка постраждала під час кризи?

Створення дискусії у спільноті

Інструменти	Що це таке
Карта громади	Члени громади малюють карту своєї громади, на якій позначають географічні об'єкти та установи, до яких мешканці могли б звернутися під час спалаху хвороби чи іншого лиха.
Сезонний календар/ графік подій	Члени громади описують зміни за допомогою простого календаря, щоб визначити періоди найбільших труднощів або вразливості. Цю вправу можна використати для створення хронології певної події, наприклад, нещодавнього спалаху епідемії або минулої кризи, щоб виявити сильні сторони громади.
Прогулянка громадою і спостереження	Пройдіться громадою та поспостерігайте за повсякденними практиками та ресурсами громади.
Спостереження за домогосподарствами та закладами	Відвідайте домогосподарства для спостереження за санітарією, гігієною та/або наданням допомоги. Відвідайте заклади для спостереження за медичними послугами та/або заходами першого реагування.
Дискусійні групи	Фасилітована дискусія між групою схожих людей з громади, щоб краще зрозуміти їхні знання, ставлення та сприйняття, а також зібрати зворотній зв'язок.
Індивідуальні інтерв'ю	Ставте конкретні запитання окремим членам громади, щоб отримати глибше розуміння місцевої готовності до надзвичайних ситуацій та отримати зворотній зв'язок щодо можливих дій громади.
Розповідь історій	Члени спільноти розповідають нам про свій досвід, щоб дослідити комунікацію та реакцію.

Вас запросили до групи експертів на майбутню міську нараду, присвячену реагуванню. Чого ви НЕ повинні робити під час засідання?

- Надавати учасникам роздаткові матеріали та ресурси.
- Надавати довгий, детальний огляд того, чим займається ваша організація.
- Надавати учасникам можливість поставити запитання.
- Залучати експертів, які можуть розглянути різні аспекти заходу.

Не виступайте з лекціями на міських зборах

- Легко, але не ефективно
- Не змінює думки/поведінку
- Ключ: не давайте рішення, а допомагайте аудиторії знайти рішення, ставлячи запитання

Дайте людям можливість висловити свої проблеми

Громадські форуми, такі як загальні збори, дають можливість постраждалим висловити свої занепокоєння, а тим, хто реагує, – внести свій вклад.

- Слухайте
- Визнайте занепокоєння
- Ставте запитання
- Заохочуйте пошук фактів
- Поділіться силою
- Пропонуйте умовні зобов'язання: не давайте обіцянок і не перевиконуйте зобов'язання

Ми спілкуємося з людьми.

Впровадження принципів інформування про ризики надзвичайних ситуацій і залучення громадськості

Впровадження принципів інформування про ризики надзвичайних ситуацій і залучення громадськості

1. Залучати принципи інформування про ризики НС на ранній стадії процесу
2. Включіть у свій план реагування на надзвичайні ситуації
3. Включати питання комунікації в експрес-оцінку
4. Достовірні джерела інформації, ключові зацікавлені сторони, обмеження охоплення, чутки, бар'єри для ефективних інтервенцій
5. Розуміти процес прийняття рішень про те, якою інформацією ділитися
6. Говорити з аудиторією простою мовою
7. Підготуватися до ролі прес-секретаря на випадок, якщо ви будете потрібні
8. Допоможіть нам розповісти історію – поділіться з нами фотографіями і підписами про вашу роботу

The screenshot shows a web browser displaying a CDC article. The URL is <https://www.cdc.gov/vhf/ebola/outbreaks/responder/every-day-is-a-monday.html>. The page title is "Ebola (Ebola Virus Disease)". The article title is "Fighting Ebola: Every day is a Monday". The text describes the challenges of fighting Ebola in the Democratic Republic of the Congo, mentioning John Saindon, a CDC representative, and the USAID Disaster Assistance Response Team (DART). It highlights the complexity of the outbreak and the role of responders in the field.

Fighting Ebola: Every day is a Monday

It's dawn in the eastern area of the Democratic Republic of the Congo as John Saindon gets ready for another day. He is part of a team of U.S. responders working to win the fight against the Ebola outbreak. He knows that diseases are just a plane ride away and already this outbreak has seen cases in DRC and Uganda.

Since May of this year Saindon has been based in the city of Goma. He is the CDC representative on the U.S. Agency for International Development's (USAID) Disaster Assistance Response Team (DART). As the team's deputy leader for medical and public health, he helps decide where USAID resources can be best put to work against the disease.

The job of a DART deputy usually involves long days of partner meetings with Congolese and UN agencies and aid organizations in the field. It's a different role than the one Saindon played in the 2014-16 West African Ebola outbreak, where he worked to build a network of laboratories in Liberia and speed up the transportation and testing of specimens.

But the current outbreak has a lot of differences from that one, he explained. The DRC is home to large and diverse population with different cultures and languages. Ongoing conflicts pit more than 100 armed groups against government troops and each other.

"This is probably going to be among the most challenging endeavors CDC has participated in, just because of the complexity."

Photo credit: Ben Dahl, CDC

Ключові моменти

- Інформування про ризики та залучення громад – це систематичний і спланований процес спілкування з громадами та залучення їх до процесу прийняття рішень.
- Ставлення людини чи громади до події допомагає визначити, які типи повідомлень потрібні.
- Успішна комунікація в надзвичайних ситуаціях передбачає довіру та впевненість.
- Чотири фази комунікації під час надзвичайної ситуації: підготовка, початок, підтримка та рішення.
- Чотири основні можливості ММСП у сфері інформування про ризики: прозорість і раннє оповіщення, комунікація і координація, обмін інформацією та слухання через діалог.
- Шість принципів інформування про ризики в кризових і надзвичайних ситуаціях: бути першим, мати рацію, бути достовірним, висловлювати співчуття, заохочувати до дій і виявляти повагу.
- Щоб бути ефективним речником, ви повинні знати свою аудиторію, своє послання, себе і свою організацію.

Ресурси

Фото: Спеціаліст з управління надзвичайними ситуаціями CDC GRRT Луїс Ернандес працює в рамках програми GOARN в рамках реагування на лихоманку Ебола в ДРК у 2018 році. Його спорядження перед річкою Конго. Червень 2018 року

- Веб-сайт CDC Crisis & Emergency Response Communication (CERC)
<http://emergency.cdc.gov/cerc/>
- Вебінари CDC CERC (кожен вебінар триває приблизно 1 годину):
  - [Вступ до комунікації в умовах кризових та надзвичайних ситуацій \(CERC\)](#)
  - [Психологія кризи](#)
  - [Повідомлення та аудиторії](#)
  - [Залучення громадськості](#)
  - [Речник](#)
  - [Канали зв'язку](#)
- Інструменти та шаблони CERC -
<https://emergency.cdc.gov/cerc/resources/templates-tools.asp>
- Coursera - [Спілкування під час глобальних надзвичайних ситуацій](#)
- BOOЗ - <https://openwho.org/courses/risk-communication>

Сесія 7: Психологічна допомога під час надзвичайних ситуацій у галузі громадського здоров'я

Цілі навчання

До кінця цієї сесії учасники зможуть:

- Визнати важливість оцінки психологічної допомоги своїм колегам та громадськості під час надзвичайних ситуацій у галузі громадського здоров'я.
- Обговорити принципи дій з першої психологічної допомоги при роботі зі своєю командою.
- Пояснити, як перша психологічна допомога може бути інтегрована в щоденні завдання реагування.
- Переглянути підходи до оцінки психологічних потреб під час надзвичайних ситуацій у галузі громадського здоров'я у вашій команді, зокрема виявлення випадків, які потребують втручання.
- Переглянути, як виявляти випадки гендерно зумовленого насильства та втручатися в них.
- Перелічити три стратегії надання психологічної допомоги під час надзвичайних ситуацій у галузі громадського здоров'я, зокрема перенаправлення до спеціалістів у важких випадках психологічного стресу.
- Визначити кроки, яких можуть вжити представники сил реагування для сприяння добробуту і самопомозі до настання надзвичайної ситуації, під час та після дій з реагування на неї.

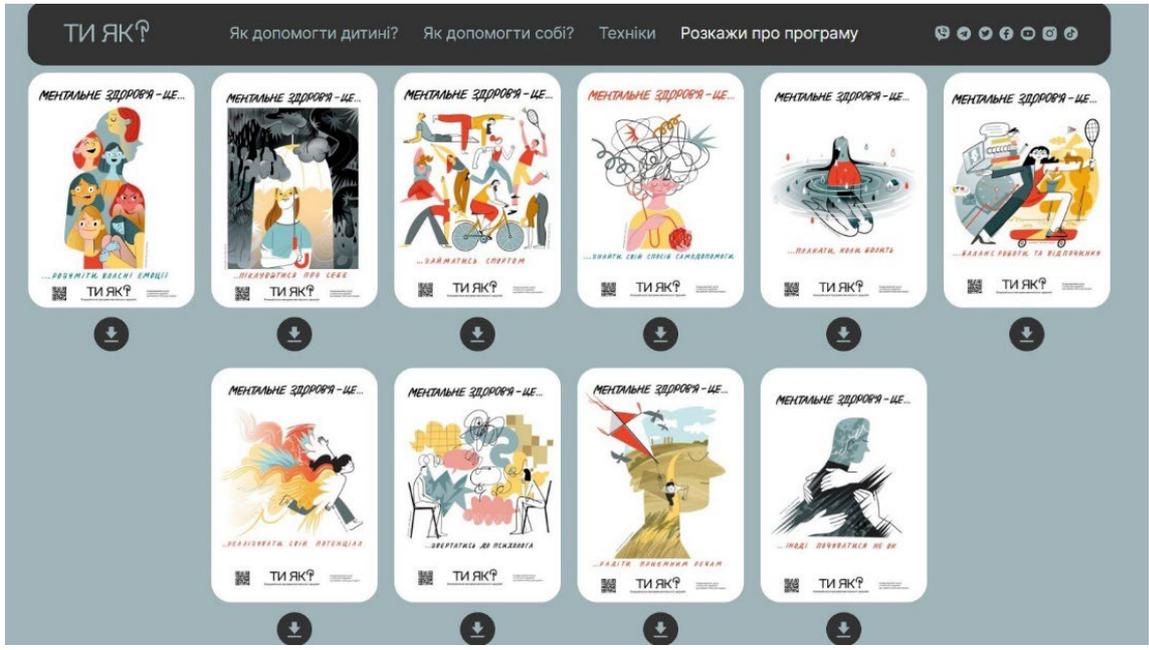
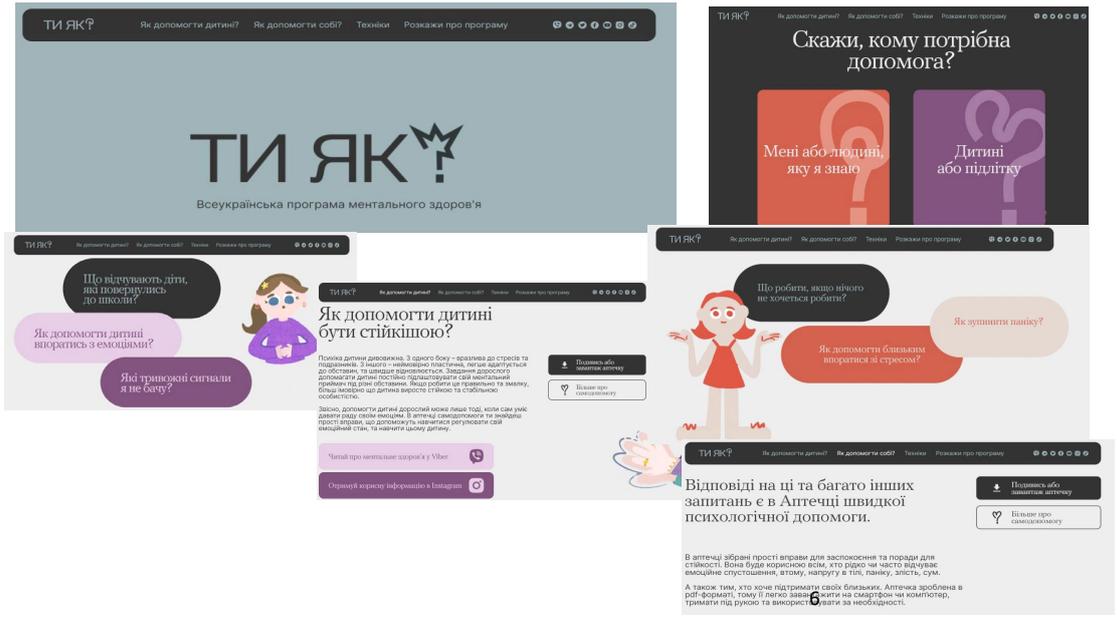
Що таке резилентність?

- Процес успішної адаптації до негараздів або значних джерел стресу.
- Уміння «прийти в норму» після важких часів.
- Це **НЕ** означає відсутність труднощів, скоріше це здатність контролювати свої реакції і потенційно рости після подолання проблеми.
- Цьому **МОЖНА** навчитися.

Перша психологічна допомога

- Перша психологічна допомога (ППД) – це заходи загальної підтримки та допомоги ближнім, які відчувають страждання.
  - Гостра інтервенція для зменшення початкового дистресу, викликаного травматичними подіями
  - Докази обґрунтовані
  - Підвищує відчуття безпеки, зв'язку з громадою, спокою та надії
  - Розширює доступ до соціальної, фізичної та емоційної підтримки
  - Підвищує самоефективність
- ППД – це підхід, який призначений для формування резилентності.
- ППД **НЕ** є терапією.

<https://www.howareu.com>

Визначення

- Стрес** → Фізіологічна реакція на будь-яку потребу у змінах.
- Дистрес** → Коли людина не в змозі впоратися або адаптуватися до викликів, з якими стикається.
- Травма** → Стрес, який пригнічує здатність людини впоратися і відновити рівновагу.
- Лихо** → Подія або травма, яка пригнічує не лише окремих людей, а й всю громаду.

ОЦІНКА ШКАЛИ СПРИЙМАНОГО СТРЕСУ (PSS-10)

← → ↻ samopomi.ch/get-tested/perceived-stress-scale-pss 🔍 🏠 ⚙️ 🗨️ 🛡️ 👤 🔒

🏠 / Пройти тестування / Шкала сприйманого стресу (PSS-10)

Шкала сприйманого стресу (PSS-10)

Обведіть, будь ласка, відповідний варіант відповіді.

Впевніться, що Ви вибрали не більш як один варіант відповіді на кожне запитання.

Будь ласка, дайте щонайбільш правильну і чесну відповідь, вказавши, яка підходить саме Вам

1. Як часто останнього місяця Ви турбувалися через непередбачені події? *
 Ніколи Майже ніколи Інколи Доволі часто Часто

---

2. Як часто за останній місяць Вам видавалося складним контролювати важливі в Вашому житті речі? *
 Ніколи Майже ніколи Інколи Доволі часто Часто

---

3. Як часто за останній місяць Ви відчували нервову напругу чи стрес? *
 Ніколи Майже ніколи Інколи Доволі часто Часто

---

4. Як часто за останній місяць Ви відчували впевненість у тому, що впораєтеся з вирішенням Ваших особистих проблем? *
 Ніколи Майже ніколи Інколи Доволі часто Часто

Високий рівень PSS корелює з

- швидкістю старіння (збільшується кількість маркерів старіння),
- високим рівнем кортизолу,
- зниженням імунітету та депресії.

Реакції на стрес

- **Фізіологічна:** реакція організму на стрес, зокрема підвищений рівень гормонів стресу.
- **Психосоціальна/поведінкова:** зміна в поведінці людини через стрес.

Психосоціальні стресові реакції на лихо чи катастрофу

- Почуття, думки та поведінка, які ми відчуваємо або маємо безпосередньо перед переживанням складних ситуацій або одразу після них.
- Ці реакції можуть бути довготривалими і, можливо, поглиблюватися.
- Люди реагують по-різному під час стресу, і багато факторів можуть впливати на те, як люди реагують, зокрема:
  - Тип події
  - Реагування на лихо
  - Ступінь ураження/контакту людини з подією
  - Індивідуальні особливості кожної людини

Як розпізнати реакцію на стрес? (Симптоми)

• Поведінкові – Вживання або зловживання різними речовинами; – Труднощі у спілкуванні або вислуховуванні; – Дратівливість, спалахи гніву, часті сварки; – Неможливість відпочити або розслабитися; – Частий плач; – Уникнення діяльності або місць, які викликають спогади; – Схильність до нещасних випадків; – Звинувачення; – Ізоляція	• Фізичні • Шлунково-кишкові проблеми • Головні болі, інші болі; • Порушення зору; • Втрата або набір ваги; • Пітливість або озноб; • Тремтіння або посмикування м'язів; • Людину легко налякати; • Хронічна втома або порушення сну; • Порушення імунної системи	• Фізіологічні/емоційні • Відсторонення; • Заперечення; • Тривога або страх; • Депресія; • Відчуття провини; • Апатія; • Горе; • Релігійні сумніви • Розумові • Проблеми з пам'яттю; • Дезорієнтація і плутанина; • Труднощі при прийнятті рішень; • Втрата об'єктивності

Гендерно зумовлене насильство

- Сексуальне насильство зростає під час конфлікту як з боку учасників бойових дій, так і з боку тих, хто не бере у ньому участь.
- Прийняття широкого визначення сексуального насильства, вшанування індивідуального досвіду та особистості постраждалих знизить бар'єр для інклюзії, що може призвести до збільшення кількості людей, які беруть участь у наданні допомоги.
- Жертви гендерно зумовленого насильства потребують направлення на медичне обстеження та правове документування насильства.
- ППД може принести користь, але багатьом постраждалим знадобиться більш інтенсивна підтримка.

Робота у малих групах: чому ППД важлива?

- Чому психологічна перша допомога важлива?

- Кому психологічна перша допомога піде на користь?

Важливість ППД

- ППД допоможе створити співчутливе середовище для тих, хто пережив трагедії, та працівників.
- Ви можете допомогти людині визначити, що їй потрібно в конкретний час. Ви будете знати, як надати негайну підтримку тим, хто потрапив у стресові ситуації.
- Ви можете допомогти іншим впоратися з лихом.
- ППД призначена для людей у стані стресу, які нещодавно зазнали серйозної кризової події; вона приносить користь кожному, хто відчуває стресову реакцію.

Емоційна адаптація

- Коли ми перебуваємо в стані дистресу, деякі способи можуть допомогти нам емоційно адаптуватися:
  - Прийняти подію та наші втрати
  - Відновити почуття володіння та контролю над своїм життям
  - Ідентифікація, позначення та вираження наших емоцій
- ППД було розроблено, щоб допомогти людям емоційно адаптуватися якомога швидше.

Принципи ППД

ДИВИТИСЯ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Перевірити з точки зору безпеки. ➤ Перевірити наявність людей з очевидними терміновими основними потребами. ➤ Перевірити наявність людей з серйозними реакціями на стрес. 	
СЛУХАТИ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Запропонувати допомогу людям, які можуть її потребувати. ➤ Запитати про потреби і проблеми людей. ➤ Слухати людей і допомагати їм відчувати спокій. 	
НАПРАВЛЯТИ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Допомагати людям задовольнити основні потреби і отримати доступ до послуг. ➤ Допомагати людям справлятися з проблемами. ➤ Надавати інформацію. ➤ Зв'язувати людей з їхніми близькими та соціальною підтримкою. 	

Відповідні направлення до вищого рівня медичної допомоги

Запитання і важливе повідомлення щодо принципу «Дивитися»: безпека середовища

<h4 style="margin: 0;">Запитання</h4> <div style="background-color: #f4a460; padding: 5px; margin: 5px 0;"> <p>Які небезпеки ви можете побачити в навколишньому середовищі, такі як активний конфлікт, пошкоджені дороги, нестабільні будівлі, пожежа або повені?</p> </div> <div style="background-color: #f4a460; padding: 5px; margin: 5px 0;"> <p>Чи можете ви бути там без ймовірної шкоди для себе чи інших?</p> </div>	<h4 style="margin: 0;">Важливе повідомлення</h4> <div style="background-color: #f4a460; padding: 10px; margin: 5px 0;"> <p>Якщо ви не впевнені в безпеці місця, де відбувається криза, то не йдіть. Постарайтеся надати допомогу людям, які її потребують. За можливості спілкуйтеся з людьми, що потрапили в біду, з безпечної відстані.</p> </div>
---	--

Запитання і важливе повідомлення щодо принципу «Дивитися»: люди з очевидними нагальними базовими потребами

Запитання	Важливе повідомлення
Чи є критично поранені, які потребують екстреної медичної допомоги?	Знайте свою роль і намагайтеся надати допомогу людям, які потребують спеціальної допомоги або мають очевидні нагальні базові потреби. Перенаправте людей з критичними пораненнями до медичного персоналу або інших осіб, які пройшли навчання з надання першої медичної допомоги.
Хтось потребує порятунку, наприклад, чи є люди, які потрапили в пастку або перебувають у безпосередній небезпеці?	
Чи є у когось очевидні нагальні базові потреби, такі як захист від негоди, порваний одяг?	
Яким людям може знадобитися допомога у контексті доступу до основних послуг та особливої уваги з метою захисту від дискримінації та насильства?	
Хто ще поруч може допомогти? З наданням медичних, соціальних послуг, продуктів харчування тощо.	

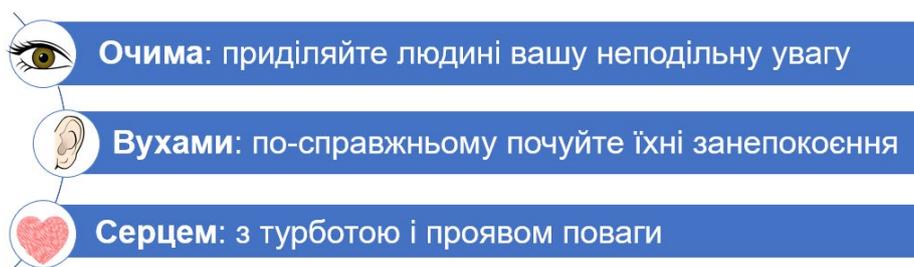
Запитання і важливе повідомлення щодо принципу «Дивитися»: люди з реакціями на дистрес

Запитання	Важливе повідомлення
Чи є люди, які виглядають вкрай засмученими, не в змозі рухатися самостійно, не реагують на оточуючих або перебувають у шоці?	Подумайте, кому може бути корисна ППД і як ви можете найкраще допомогти. Визначте випадки, які потребують перенаправлення для більш інтенсивної підтримки.
Хто є найбільше постраждалими і де вони знаходяться?	
Які найбільш стресові фактори (вибух, гендерно зумовлене насильство тощо)?	

Принцип «Слухати»

Важливо правильно дослухатися до людей, яким ви допомагаєте, щоб зрозуміти їхню ситуацію та потреби, допомогти їм почуватися спокійно та бути в змозі запропонувати відповідну допомогу. Навчіться слухати разом зі своїми:

Принцип «Слухати»: 1. Звертайтеся до людей, яким може знадобитися підтримка

- Звертайтеся до людей шанобливо і відповідно до їхньої культури.
- Представтеся по імені та від організації.
- Запитайте, чи можете ви надати допомогу.
- Якщо можливо, знайдіть безпечне і тихе місце для розмови.
- Допоможіть людині відчувати себе комфортно; наприклад, якщо можете, запропонуйте воду.
- Постарайтеся убезпечити людину.
  - Усуньте людину від безпосередньої небезпеки, якщо це можливо.
  - Постарайтеся захистити людину від впливу засобів масової інформації заради її приватності і захисту гідності.
  - Якщо людина дуже засмучена, постарайтеся переконатися, що вона не самотня.

Принцип «Слухати»: 2. Запитайте про потреби та проблеми людей

- Хоча деякі потреби можуть бути очевидними, наприклад, ковдра або покриття для когось, чий одяг порваний, завжди запитуйте, що потрібно людям і що їх турбує.
- Дізнайтеся, що для них найважливіше в цей момент, і допоможіть їм визначити їхні пріоритети.

Принцип «Слухати»: 3. Дослухайтеся до людей і допоможіть їм відчувати себе спокійно

- Залишайтеся поруч з людиною.
- Не тисніть на людину, щоб вона говорила.
- Слухайте, якщо людина захоче розповісти про те, що сталося.
- Якщо вона дуже засмучена, допоможіть їй відчути спокій і постарайтеся переконатися, що вона не самотня.

Як ви допомагаєте людям відчути себе спокійно?

- Тримайте тон голосу спокійним і м'яким.
- Якщо це доречно в культурному контексті, намагайтеся підтримувати зоровий контакт з людиною, коли ви з нею розмовляєте.
- Нагадайте людині, що ви тут з метою їй допомогти. Нагадайте, що вона в безпеці, якщо це правда.
- Якщо у когось є відчуття нереальності того, що відбувається, або відірваності від свого оточення, встановлення контакту зі своїм поточним оточенням і собою може допомогти людині. Ви можете зробити це, попросивши потерпілого:
  - Поставити ноги на підлогу і відчути їх.
  - Постукати пальцями або руками по колінах.
  - Звернути увагу на деякі нетривожні речі навколо, наприклад, те, що людина може бачити, чути або відчувати. Нехай вона розкаже вам, що бачить і чує.
  - Заохочуйте людину зосередитися на своєму диханні і дихати повільно.

Принцип «Направляти»: 1. Допоможіть людям задовольнити основні потреби та отримати доступ до послуг

При допомозі людям задовольнити основні потреби, враховуйте наступне:

- Відразу після кризової події спробуйте допомогти людині, яка потрапила в біду, задовольнити основні потреби, про які вона просить, такі як їжа, вода, дах над головою і санітарні потреби.
- Дізнайтеся, які конкретні потреби мають люди, такі як догляд за здоров'ям, одяг або предмети для годування маленьких дітей (чашки та пляшки), і спробуйте перенаправити їх для отримання наявної допомоги.
- Забезпечте відповідні направлення (медичні тощо).
- Переконайтеся, що вразливі або маргіналізовані групи людей не залишаються поза увагою.
- Прослідкуйте, що трапилося з людьми, якщо ви пообіцяли це зробити.

Принцип «Направляти»: 2. Допоможіть людям впоратися з проблемами

- Допоможіть людям визначити можливості отримання підтримки в їхньому житті, наприклад, від сім'ї або друзів, які можуть допомогти їм у поточній ситуації.
- Надайте практичні пропозиції людям щодо задоволення власних потреб.
- Попросіть людину подумати, як вона справлялася зі складними ситуаціями в минулому, і підтвердити свою здатність справлятися з поточною ситуацією.
- Запитайте людину, що допомагає їй відчувати себе краще. Заохочуйте використовувати позитивні стратегії подолання кризових ситуацій і уникати негативних стратегій.

Які стратегії подолання кризових ситуацій є ефективними?

Заохочуйте позитивні стратегії подолання	Перешкоджайте негативним стратегіям подолання
<ul style="list-style-type: none"> • Достатньо відпочивайте • Їжте якомога частіше і пийте воду • Спілкуйтеся та проводьте час із родиною та друзями • Обговорюйте проблеми з кимось, кому довіряєте • Виконуйте дії, які допомагають вам розслабитися (гуляйте, співайте, моліться, грайте з дітьми) • Виконуйте фізичні вправи • Знайдіть безпечні способи допомогти іншим у кризі та залучіться до громадської діяльності 	<ul style="list-style-type: none"> • Не вживайте наркотики, не куріть і не пийте алкоголь • Не спіть весь день • Не працюйте весь час без перерв або відпочинку • Не відгороджуйтеся від друзів і близьких • Не нехтуйте елементарною особистою гігієною • Не будь жорстоким

Принцип «Направляти»: 3. Надання людям інформації

Люди, які постраждали від кризової події, хочуть отримати точну інформацію про:

- Подію
- Близьких або інших осіб, які постраждали від цієї події
- Їхню безпеку
- Їхні права
- Те, як отримати доступ до послуг і речей, які їм потрібні

При наданні інформації постраждалим людям

- Поясніть джерело інформації, яку ви надаєте, і наскільки воно надійне.
- Говоріть тільки те, що знаєте – не вигадуйте інформацію і не давайте неправдивих сподівань.
- Повідомлення мають бути простими і точними; повторюйте їх, щоб переконатися, що люди чують і розуміють інформацію.
- Інформацію може бути корисним надавати групам постраждалих людей, щоб усі почули одне й те саме повідомлення.
- Повідомте людям, чи будете ви тримати їх в курсі нових подій, включаючи місце і час інформування.

Особливі міркування: жертви гендерно зумовленого насильства

- Можуть не хотіти спілкуватися.
- Можуть занижувати рівень дистресу.
- Відчувати сором.
- Потребувати медичного огляду.
- Потребувати збору доказів для судових заходів.

Принцип «Направляти»: 4. Зв'язок з близькими та соціальна підтримка

- Допомагайте сім'ям триматися разом, а дітям – разом з батьками та близькими.
- Допомагайте людям зв'язуватися з друзями та родичами, щоб вони могли отримати підтримку; наприклад, забезпечте їм спосіб зателефонувати близьким.
- Якщо людина дає вам знати, що молитва, релігійна практика або підтримка релігійних лідерів можуть бути корисними для неї, спробуйте зв'язати її зі своєю духовною спільнотою.
- Допомагайте об'єднати постраждалих людей, щоб вони допомогли одне одному. Наприклад, попросіть людей допомогти піклуватися про людей похилого віку або поєднайте людей без сім'ї з іншими членами громади.

Кризова ситуація і духовність

- Пам'ятайте про релігійні переконання людини та майте до них повагу.
- Запитайте людину, що в цілому допомагає їй відчувати себе краще. Заохочуйте її робити те, що допомагає їй справлятися з кризою, зокрема духовні практики, якщо вона про це згадує.
- Слухайте про духовні переконання або запитання, які можуть виникнути у людини, з повагою і без осуду.
- Не нав'язуйте людині свої переконання, духовні чи релігійні інтерпретації кризової ситуації.
- Не погоджуйтеся чи не відкидайте духовні переконання або інтерпретації кризової ситуації, навіть якщо людина просить вас зробити це.

Мета полягає у створенні та підтримці середовища:

1. Безпеки
2. Спокою і комфорту
3. Відчуття зв'язку з громадою
4. Розширення власних можливостей
5. Надії

Сприяти відчуттю безпеки

- Видалити або зменшити вплив загрози заподіяння шкоди.
- Допомогти людям задовольнити основні потреби в їжі, воді, даху над головою, фінансовій та матеріальній допомозі та отримати невідкладну медичну допомогу.
- Забезпечити фізичний і емоційний комфорт.
- Надавати повторювану, просту і точну інформацію різними способами про те, як задовольнити ці основні потреби.

Сприяти відчуттю спокою

- Стабілізувати людей, що перебувають у стані перевантаження чи дезорієнтації.
- Забезпечити середовище, за можливості, віддалене від стресових ситуацій або впливу виду, звуків і запахів надзвичайної ситуації.
- Вислуховувати людей, які бажають поділитися своїми історіями та емоціями, не змушуючи їх говорити.
- Пам'ятати, що не існує правильного чи неправильного способу відчувати.
- Бути доброзичливими і співчутливими, навіть якщо людям важко.
- Надавати точну інформацію про лихо або травму і зусилля, що вживаються, щоб допомогти постраждалим зрозуміти ситуацію.

Сприяти відчуттю зв'язку з громадою

- Допомогти людям зв'язатися з друзями та близькими.
- Тримати сім'ї разом.
- По можливості тримати дітей з батьками або іншими близькими родичами.
- Допомогти налагодити контакти з людьми, які можуть надати підтримку (друзі, родина чи ресурси допомоги від громади).
- Поважати культурні норми щодо статі, віку та сімейних структур.

Сприяти розширенню власних можливостей

- Залучати людей до задоволення власних потреб.
- Допомагати у прийнятті рішень, допомагати розставити пріоритети у проблемах та їхньому вирішенні.
- Переконуювати людей, що їхні почуття нормальні.

Сприяти отриманню допомоги

- Дізнатися про види і місця надання державних і недержавних послуг.
- Надавати інформацію та спрямовувати людей до доступних служб.
- Зв'язувати людей із доступними службами.
- Коли люди висловлюють страх або занепокоєння, нагадати їм, що попереду їх очікує ще більше допомоги або послуг (якщо ви це знаєте).

- Запропонувати практичну допомогу людям для вирішення їхніх нагальних потреб та проблем.
- Надавати інформацію про стрес і подолання стресу.

Сприяти надії

- Передавати сподівання, що люди одужують.
- Бути поруч бути готовим допомогти.

Комунікація під час ППД

Те, як ви спілкуєтеся з людьми, які потрапили у біду, є дуже важливим.

- Люди, які пережили кризову подію, можуть бути дуже засмучені, стурбовані або розгублені.
- Деякі люди можуть звинувачувати себе в тому, що сталося під час кризи.
- Спокій і розуміння можуть допомогти людям, які потрапили в біду, відчувати себе більш захищеними, що їх розуміють, поважають і піклуються належним чином.
- Деякі люди можуть не хотіти говорити про те, що сталося або про свої обставини, хоча вони можуть цінувати це, якщо ви розмовлятимете з ними спокійно, дасте їм знати, що ви поруч, якщо вони хочуть поговорити, або пропонуватиме практичну підтримку, таку як їжа або склянка води.
- Мовчання деякий час може дати людині простір і спонукати її поділитися з вами своїми переживаннями, якщо вона захоче.

Як виглядає правильна комунікація під час ППД?

- Пам'ятайте як про свої слова, так і про мову тіла, наприклад, міміку, зоровий контакт, жести і те, як ви сидите або стоїте по відношенню до іншої людини.
- Постарайтеся знайти тихе місце для розмови і мінімізувати зовнішні відволікаючі фактори.
- Поважайте конфіденційність і зберігайте історію людини в таємниці, якщо це доречно.
- Залишайтеся поруч з людиною, але дотримуйтеся відповідної дистанції залежно від її віку, статі та культури.
- Будьте терплячі і спокійні.
- Дайте людині зрозуміти, що ви слухаєте; наприклад, кивнути головою.
- Надайте фактичну інформацію, якщо вона у вас є. Будьте чесними щодо того, що ви знаєте і не знаєте. Надавайте інформацію так, щоб людина могла зрозуміти – нехай вона буде простою.
- Визнайте відчуття людини і будь-які втрати або важливі події, про які вона вам розповідає, такі як втрата будинку або смерть близької людини.
- Визнайте сильні сторони людини і те, як вона допомогла собі.
- Дозвольте їй побути в тиші.

Речі, які НЕ можна говорити і робити під час ППД

- Не тисніть на людину і не примушуйте розповідати її історію.
- Не перебивайте і не квапте людину (наприклад, не дивіться на годинник і не говоріть занадто швидко).
- Не торкайтеся людини, якщо ви не впевнені, що це доречно.
- Не судіть про те, що вона зробила або не зробила, або як вона себе почуває. Не кажіть: «Ви не повинні відчувати себе так» або «Вам слід радіти, що ви вижили».
- Не вигадуйте речі, яких ви не знаєте.
- Не використовуйте занадто технічні терміни.
- Не розповідайте людині чужу історію.
- Не говоріть про власні проблеми.
- Не давайте неправдивих обіцянок або фальшивих запевнень.
- Не думайте і не поведіться так, ніби ви повинні вирішити всі проблеми людини за неї.
- Не забирайте у людини сили і відчуття того, що вона здатна піклуватися про себе.
- Не говоріть про людей негативними термінами (наприклад, не називайте їх «божевільними»).

5, 4, 3, 2, 1 ВПРАВА НА «ЗАЗЕМЛЕННЯ»

ЯК ЦЕ ЗРОБИТИ:

Ця техніка проведе вас через усі ваші п'ять почуттів, щоб допомогти нагадати вам про реальність сьогодні. Це заспокійлива техніка, яка може допомогти вам пережити важкі або стресові ситуації.

Для початку зробіть глибокий вдих животом.

5 – ДИВИСЬ: Подивіться навколо, знайдіть 5 речей, які ви бачите, і назвіть їх вголос. Наприклад, можна сказати: «Я бачу комп'ютер, я бачу чашку, я бачу рамку для фотографій».

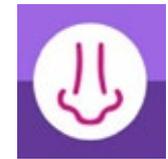
4 – ВІДЧУВАЙ: Зверніть увагу на своє тіло і подумайте про 4 речі, які ви можете відчувати, і назвіть їх вголос. Наприклад, ви можете сказати: «Я відчуваю, що мої ноги теплі в шкарпетках; я відчуваю волосся на задній частині шиї або я відчуваю стілець, на якому я сиджу».

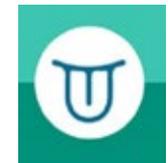
3 – СЛУХАЙ: Прислухайтесь до 3 звуків. Це може бути звук руху на вулиці, звук набору тексту або звук бурчання вашого шлунку. Назвіть ці три речі вголос.

2 – НЮХАЙ: Назвіть дві речі, запах яких ви можете відчувати. Якщо дозволено, можете переміститися в інше місце і щось понюхати. Якщо ви нічого не відчуваєте в даний момент або не можете поворухнутися, то назвіть свої 2 улюблених запахи.

1 – СМАКУЙ: Назвіть одну річ, яку ви можете спробувати на смак. Це може бути зубна паста або м'ятна жуйка після обіду. Якщо нічого не можете спробувати на смак, то назвіть улюблену на смак їжу.

Зробіть ще один глибокий вдих животом, щоб закінчити вправу.

Стрес, який відчувають рятувальники

- Служби швидкого реагування мають фізично та емоційно складну роботу.
- Хронічний вплив травматичних подій у поєднанні з інтенсивним стресом на роботі може з часом завдати психічної та емоційної шкоди.
- «Втома від співчуття» може виникнути від емоційного навантаження при роботі з людьми, які пережили травматичні події.
  - Втома від співчуття – це екстремальний психічний стан, що характеризується вигоранням та вторинною травмою.
- Існують стратегії, які ви можете використовувати, щоб допомогти собі до реагування на подію, а також під час і після неї, і які можуть допомогти вам уникнути наслідків втоми від співчуття.

Підготовка до реагування

- Постарайтеся дізнатися якомога більше про те, якою буде ваша роль під час реагування.
- Якщо ви будете довго їхати або працювати під час реагування, поясніть це близьким, які, можливо, захотять зв'язатися з вами.
  - Придумайте способи, за допомогою яких ви можете спілкуватися з ними.
  - Зробіть очікування близьких реалістичними і зніміть з себе тиск.
- Поговоріть зі своїм керівником і складіть план того, хто буде виконувати будь-які термінові поточні робочі обов'язки, не пов'язані з кризисною ситуацією, поки ви задіяні в реагуванні.

Практикуйте гнучкість

- Як представник сил реагування на кризові ситуації, вам потрібно буде практикувати гнучкість.
- Визнайте межі ситуації:
  - Обмеженість ресурсів
  - Атмосфера хаосу
  - Забруднення навколишнього середовища
  - Постійні загрози
  - Організаційні та операційні реалії

Під час реагування

- Обмежте свій час на роботу поодиночці, намагаючись працювати в команді.
- Ті, хто реагують на кризову ситуацію, відчувають стрес. Коли стрес накопичується, це може викликати:
  - **Вигорання** – почуття крайнього виснаження і перевантаженості.
  - **Вторинний травматичний стрес** – стресові реакції та симптоми, що виникають внаслідок впливу травматичного досвіду іншої людини, а не безпосередньо впливу травматичної події.
- Підтримуйте ставлення із гнучкістю, терпінням і толерантністю.
- Практикуйте самоконтроль і притримуйтеся свого темпу.
- Плануйте регулярні контакти з колегами, родиною та друзями, щоб пережити те, що ви відчуваєте.
- Заплануйте короткі перерви на релаксацію/управління стресом для базового догляду за тілом і відпочинок.
- Прийміть той факт, що ви не можете змінити все.

Ознаки вигорання

- Смуток
- Депресія
- Апатія
- Легке розчарування
- Звинувачення оточуючих, дратівливість
- Брак почуттів, байдужість
- Ізоляція або відсторонення від інших
- Поганий догляд за собою (гігієна)
- Втомленість/виснаженість
- Перевантаженість
- Можливі відчуття:
  - Невдача
  - Нічого, що ви можете зробити, не допоможе
  - Ви погано виконуєте свою роботу
  - Вам потрібен алкоголь/ інші речовини, щоб впоратися

Ознаки вторинного травматичного стресу

- Надмірне занепокоєння або страх перед тим, що станеться щось погане.
- Легко можна налякати, або людина перебуває весь час «на варті».
- Фізичні ознаки стресу (наприклад, швидко серце б'ється).
- Кошмари або періодичні думки про травматичну ситуацію.
- Відчуття, що чужа травма – твоя.

Після реагування

- Очікуйте пережити період реінтеграції.
- Зверніть увагу на сигнали ваших друзів і близьких про те, що ви залишаєтеся або занадто захоплюєтеся, зосереджені на катастрофі або кризовій ситуації.
- Визнайте, що травма, свідком якої ви стали, швидше за все, змінить ваш світогляд.
- Докладіть навмисних зусиль, щоб відновити особисті стосунки та здорову докризову діяльність.
- Будьте поблажливі до себе.
- Беріть участь у публічних заходах з відновлення (наприклад, групах підтримки).
- Зверніть увагу на здоров'я і харчування, включаючи повноцінний режим сну.
- Знайдіть час для саморефлексії за допомогою ведення щоденника або медитації.
- Будьте відкритим для отримання любові та підтримки від інших.
- Знайдіть речі, які змусять вас сміятися.

Самодопомога під час ППД

Це важливі рекомендації, які допоможуть вам впоратися зі стресом під час роботи:

- Підтримуйте здоровий розпорядок дня.
- Регулярно займайтеся фізичними вправами, дотримуйтеся збалансованої дієти і пийте достатню кількість води.
- Зберігайте надію. Вірити в щось, що має для вас сильне значення, будь то сім'я, Бог, країна або ідеал.
- Пригадайте, як ви справлялися зі стресом раніше? Зосередьтеся на своїх особистих стресових реакціях і бажаному механізмі подолання.
- Відпочивайте достатньо. Робіть регулярні перерви і намагайтеся робити довгі повільні вдихи, якщо відчуваєте, що починаєте збуджуватися або перевантажуватися, навіть на короткі періоди.
- Уходьте, коли закінчиться ваша зміна. Трохи відпочиньте, щоб бути ефективними в наступну зміну.
- Залишайтеся на зв'язку зі своєю системою підтримки.

Потенційні бар'єри для самопомоги

- Занадто багато обов'язків на роботі та поза нею.
- Відчуття, що якщо ви скажете «ні», на вас будуть дивитися зверхньо.
- Несподівані надзвичайні ситуації.
- Стурбованість тим, що вас сприймають слабким.
- Самокритика, високі очікування та нездатність змінити очікування за більш стресових обставин.
- Обмежений час у графіку.
- Завжди ставити роботу на перше місце.
- Робота за викликом або позмінно.
- Недосипання.
- Відсутність підстраховки.
- Відсутність відчуття, що ви можете «відключитися».
- Бажання, щоб вас сприймали ідеальним.
- Завжди надавати пріоритет іншим над собою.
- Низький моральний дух.

Самопомога: емоції та стратегії на основі поведінки

- Уважність
- Медитація
- Релаксація/дихання
- Йога
- Фізичні вправи

Робота з негативними думками

- 1. Змініть мову тіла** - першим кроком до позбавлення від негативу буде зміна пози й виразу обличчя.
- 2. Обговоріть проблему** - при розмові ви перетворюєте свій настрій на слова, емоції набувають форми, і їх стає видно в потрібній перспективі
- 3. Виділіть одну хвилину на очищення розуму від всіх думок** - Зверніть увагу на те, що відбувається у свідомості і які думки там домінують, ви зможете виправити ситуацію, додавши частинку позитиву..
- 4. Змініть тон думок** - від незначної зміни формулювання емоційний відтінок самої фрази чи думки стає кардинально іншим.
- 5. Застосуйте творчий підхід** - Виплескування емоцій у творчість — це своєрідна арт-терапія, що не лише стане розрядкою, але й покращить настрій. Негативні думки пройдуть крізь вас, втіляться у якійсь формі й залишаться там, а не у вашій голові.
- 6. Прогуляйтеся** - Просто прогуляйтеся чи сходите куди-небудь: на виставку, в улюблене кафе, у кіно — це допоможе знайти душевну рівновагу.
- 7. Складіть список вдячності** - візьміть аркуш паперу і напишіть усе хороше, що є у вашому житті, зробивши це з позицій вдячності.

Вправи для подолання негативних думок

<https://happymind.help/negativni-dumki/>

Самодопомога: когнітивні стратегії

- **Розмова з самим собою.** Прислухайтесь до самого себе, перебудуйте те, як ви формулюєте свої думки з негативного ладу на позитивний.
  - Наприклад, сказати: «Я цього не роблю» замість «Я не можу це зробити», або дати собі дозвіл відчувати себе певним чином чи пробачити себе.

- Перехід до більш позитивної розмови з собою може потужно вплинути на те, як ми думаємо, відчуваємо і поводимося.
- **Когнітивна реструктуризація.** Заміна непотрібних думок більш збалансованими і більш об'єктивними.
  - Почніть з визначення ситуації, негативних почуттів і думок.
  - Оцініть думки та визначте докази для їхнього оскарження.
  - Застосовуйте раціональне мислення, щоб утримати себе від повернення до негативних думок.
- **Щеплення від стресу.** Заздалегідь підготуйтеся до реалій майбутнього досвіду.
  - Визнайте, що стрес існує і вплине на вас.
  - Керуйте своїми очікуваннями від події та від себе.
  - Передбачте інтенсивність емоцій та міжособистісних взаємодій, які ви, ймовірно, відчуєте.
  - Практикуйтеся або подумки готуйтеся до того, з чим ви можете зіткнутися.

Практика колективної допомоги

- Колективна допомога на робочому місці полягає в тому, щоб взяти на себе інтерес і відповідальність за благополуччя оточуючих.
- Колективна допомога безпосередньо пов'язана з самодопомогою.
  - Наприклад, щоб ефективно допомагати іншим, важливо піклуватися про себе.
  - Подібним чином, демонстрація турботи і піклування про інших дає їм дозвіл самим піклуватися про себе.
- Ваша команда може не звернутися безпосередньо до вас за підтримкою, якщо вони відчувають себе вигорілими, перевантаженими або стресовими.
- Як член команди, ви можете використовувати свої навички спілкування та співпереживання, щоб спілкуватися зі своїми колегами та просувати практику самодопомоги.

Групова ППД

- Ви можете зв'язатися зі своєю командою, щоб дізнатися, як подія вплинула на людей.
- Використовуйте той самий формат, що й під час персональної ППД; ви можете задавати такі запитання, як:
  - «Чи вплинула ця подія якимось чином на ваше почуття безпеки?»
  - «Чи вплинула ця подія на вашу здатність відчувати себе спокійно або впевнено? Якщо так, то як?»
  - «Вам не потрібно говорити, хто саме, але чи є у вас хтось, хто може бути поруч з вами?»
  - «Чи помітили ви якісь відмінності у вашій здатності приймати рішення або виконувати завдання?»
  - «Ви відчуваєте приреченість?»

Стратегії надання психологічної допомоги окремим членам команди

- Звертайтеся до тих людей, які потребують допомоги і турботи
  - Дайте їм зрозуміти, що ви турбуєтеся про них
  - Дозвольте їм говорити без перебивання
  - Захистіть їхню конфіденційність, переконавшись, що ніхто не може підслухати розмову
  - Підтверджуйте їхні почуття і думки
  - Не засуджуйте

Шлях до психологічної резилентності

За матеріалами Американської асоціації психологів

Психологічна резилентність – це процес успішної адаптації до негараздів, травм, трагедій, загроз або значних джерел стресу, таких як проблеми із сім'єю та в особистих стосунках, серйозні проблеми зі здоров'ям або на роботі, а також фінансові фактори, які викликають стрес. Це поняття прийшло в психологію з фізики, де воно означає здатність пружних тіл відновлювати свою форму після механічного тиску. Для людини – буквально «прийти в норму» після важких переживань. Дослідження показали, що резилентність є звичайним, а не надзвичайним процесом, адже люди зазвичай демонструють резилентність. Бути резилентним не означає, що людина не відчуває труднощів або страждань. Емоційний біль і смуток часто зустрічаються у людей, які зазнали великих негараздів або травм у своєму житті. Насправді, шлях до резилентності, ймовірно, буде пов'язаний зі значним емоційним стресом. Резилентність – це не риса характеру, яку люди або мають, або не мають. Вона включає в себе поведінку, думки і дії, яким можна навчитися та розвинути в будь-кого.

Фактори резилентності

Виникненню резилентності сприяє сукупність факторів. Багато досліджень показують, що основним фактором резилентності є турботливі та підтримуючі стосунки всередині сім'ї та поза нею. Відносини, які створюють любов і довіру, є прикладом для наслідування, вони пропонують заохочення та схвалення, допомагають зміцнити резилентність людини. З резилентністю пов'язано кілька додаткових факторів, у тому числі:

- о Здатність складати реалістичні плани та вживати заходів для їхнього виконання.
- о Позитивний погляд на себе і впевненість у своїх силах і здібностях.
- о Навички спілкування та вирішення проблем.
- о Здатність керувати сильними почуттями та імпульсами.

Все це фактори, які люди можуть в собі розвинути.

Стратегії побудови резилентності

Розвиток резилентності – це особистий шлях. Не всі люди однаково реагують на травматичні і стресові життєві події. Підхід до формування резилентності, який працює для однієї людини, може не спрацювати для іншої. Люди використовують різні стратегії. Деякі варіації можуть відображати культурні відмінності. Культура людини може впливати на те, як вона передає почуття і справляється з негараздами – наприклад, як людина взаємодіє зі своїм оточенням, включаючи членів родини і громадські ресурси. Зі зростанням культурного розмаїття громадськість має більший доступ до низки різних підходів до формування резилентності.

10 способів формування резилентності

1. **Встановлюйте зв'язки.** Хороші стосунки з близькими членами сім'ї, друзями або іншими людьми є важливими. Прийняття допомоги і підтримки від тих, хто може про вас попіклуватися і вислухати вас, зміцнює резилентність. Деякі люди вважають, що активність у громадських групах, релігійних організаціях чи інших місцевих групах надає соціальну підтримку та може допомогти повернути надію. Допомога іншим у час їхньої потреби також може принести користь тому, хто допомагає.
2. **Уникайте сприйняття криз як непереборних проблем.** Ви не можете змінити той факт, що відбуваються дуже стресові події, але ви можете змінити те, як ви інтерпретуєте та реагуєте на ці події. Спробуйте подивитися за межами сьогодення на те, як майбутні обставини можуть трохи покращитися. Зверніть увагу на будь-які м'які способи, за допомогою яких ви, можливо, вже відчуваєте себе трохи краще, коли маєте справу зі складними ситуаціями.
3. **Прийміть той факт, що зміни є частиною життя.** Певні цілі можуть бути недосяжними

в результаті несприятливих ситуацій. Прийняття обставин, які неможливо змінити, може допомогти вам зосередитися на обставинах, які ви можете змінити.

4. **Рухайтесь до своїх цілей.** Розробіть кілька реалістичних цілей. Робіть щось регулярно, навіть якщо це здається невеликим досягненням, що дозволяє вам рухатися до своїх цілей. Замість того, щоб зосереджуватися на завданнях, які здаються недосяжними, запитайте себе: «Яку одну справу я можу виконати сьогодні і знаю, що це допоможе мені рухатися в тому напрямку, в якому я хочу йти?»
5. **Робіть рішучі дії.** Дійте у несприятливій ситуації настільки, наскільки зможете. Робіть рішучі дії, а не повністю відсторонюйтеся від проблем і стресів із бажанням, щоб вони просто зникли.
6. **Шукайте можливості для самопізнання.** Люди часто дізнаються щось про себе і можуть виявити, що вони в якомусь відношенні виростили в результаті подолання біллю від втрати. Багато людей, які пережили трагедії та труднощі, повідомляли про налагодження стосунків, про відчуття сили, навіть якщо вони відчували себе більш вразливими, про підвищене почуття власної гідності, більш розвинену духовність та поцінування життя.
7. **Виховуйте позитивний погляд на себе.** Розвиток впевненості у своїй здатності вирішувати проблеми та довіра до своїх інстинктів допомагає розвивати резилентність.
8. **Тримайте речі в перспективі.** Навіть стикаючись з дуже болючими подіями, намагайтеся розглядати стресову ситуацію в більш широкому контексті і зберігати довгострокову перспективу. Уникайте надмірного роздмухування події.
9. **Підтримуйте обнадійливий світогляд.** Оптимістичний світогляд дозволяє очікувати, що у вашому житті відбудуться хороші речі. Спробуйте візуалізувати те, чого ви хочете, а не турбуватися про те, чого боїтеся.
10. **Бережіть себе.** Зверніть увагу на власні потреби і почуття. Беріть участь у заходах, які вам подобаються і які ви вважаєте розслаблюючими. Регулярно займайтеся фізичними вправами. Турбота про себе допомагає тримати розум і тіло підготовленими до вирішення ситуацій, які вимагають резилентності.

Корисними також можуть бути додаткові способи зміцнення резилентності. Наприклад, деякі люди записують свої найглибші думки і почуття, пов'язані з травмою або іншими стресовими подіями в їхньому житті. Іншим налагоджувати зв'язки і відновлювати надію допомагають медитація і духовні практики.

Зберігайте гнучкість

Резилентність передбачає збереження гнучкості та балансу у вашому житті, коли ви маєте справу зі стресовими обставинами і травматичними подіями. Це відбувається кількома способами, в тому числі:

- Дозволяйте собі випробувати сильні емоції, а також усвідомлювати, коли вам може знадобитися уникнути цих переживань, щоб продовжувати функціонувати.
- Робіть крок вперед і вживайте заходів, щоб впоратися зі своїми проблемами і задовольнити вимоги повсякденного життя, а також відступіть, щоб відпочити і відновити сили.
- Проводьте час з близькими, щоб отримати підтримку і схвалення, а також піклуйтеся про себе.
- Покладіться як на інших людей, так і на себе.

© 2014 Американська асоціація психологів

750 First St. NE, Вашингтон, округ Колумбія 20002-4242

Практика релаксації: коробкове (чотирикутне) дихання

- Коробкове дихання – це форма глибокого дихання в йозі.
- Ця техніка дуже легка і її можна практикувати де завгодно.
- Переваги:
  - Знижує стрес.
  - Активізує парасимпатичну нервову систему (тілесну систему, що відповідає за відпочинок і травлення).
  - Заспокоює розум.

Крок 1: Вдихніть, повільно рахуючи до чотирьох. Відчуйте, як повітря потрапляє в легені.

Крок 2: Затримайте дихання на 4 секунди. Намагайтеся уникати вдиху або видиху протягом 4 секунд.

Крок 3: Повільно видихайте через рот протягом 4 секунд

Крок 4: Затримайте дихання на 4 секунди. Намагайтеся уникати вдиху або видиху протягом 4 секунд.

Повторюйте, поки не відчуєте себе зосередженим знову

Рольові ігри: практика ППД

Сценарій 1

- Ви вже кілька днів працюєте в притулку. Колега збирається закінчити свою зміну і заявляє: «Я не думаю, що коли-небудь зможу викинути з голови образи всіх цих людей, які страждають від болю, я не знаю, чи зможу я спати».

Сценарій 2

- Ваш колега щойно повернувся з місця катастрофи, де загинули багато людей. Колега ридає і трясеться від плачу.

Використовуючи кроки дій ППД, описані раніше, надайте підтримку своєму колезі.

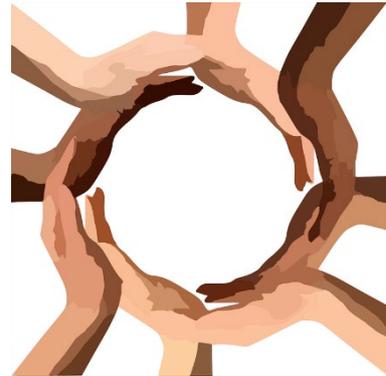
1. Безпека;
2. Спокій і комфорт;
3. Відчуття зв'язку з громадою;
4. Розширення власних можливостей;
5. Надія

Обговорення підсумків рольової гри

- Як надавач допомоги:
  - Що пройшло добре?
  - Що було складним?
  - Що ви могли б зробити по-іншому?
  - Що ви відчували, опинившись у цій ролі?
- Як отримувач допомоги:
  - Що у надавача допомоги вийшло добре?
  - Що б ви порадили йому робити по-іншому?
  - Як вони змусили вас почуватися?
  - Чи відчули ви, що вас бачать і чують?

Особистий план дій з ППД

- Зверніться до листку особистого плану дій з ППД
- Перерахуйте 2-3 конкретних дії, які ви будете робити на практиці:
  - Самодопомога
  - Колективна допомога

Листок особистого плану дій з психологічної першої допомоги (ППД)

Інструкції: Перелічіть 2 або 3 стратегії, які ви будете використовувати для практики самопомоги та допомоги у групі. Майте на увазі, що стратегії самопомоги найбільш ефективні, коли вони застосовуються часто. Будь ласка, визначте практики, які, на вашу думку, будуть працювати для вас – і почніть з малого.

Перелічіть конкретні дії, які ви будете виконувати.

Коли я відчую стрес або перевантаження, я планую подбати про себе таким чином...

- 1.
- 2.
- 3.

Коли я бачу, що член моєї команди у стресі або перевантажений, я планую подбати про нього/неї таким чином...

- 1.
- 2.
- 3.

ОСНОВНІ ВИСНОВКИ

- ППД – це підхід, який побудований на концепції резилентності людини.
- ППД допомагає створити співчутливе середовище для тих, хто пережив різні кризові ситуації, та представників сил реагування.
- ППД призначена для забезпечення базового догляду, комфорту та підтримки особам, які переживають стрес, пов'язаний з кризовими ситуаціями.
- Головні принципи ППД – дивитися, слухати і направляти.
- Існує ряд стратегій, які можуть бути використані для вирішення проблеми стресу та вигорання.
- ППД також повинна включати самодопомогу і колективну допомогу на вашому робочому місці.

Список літератури (станом на травень 2023)

- <https://www.who.int/publications/i/item/9789241548618>
- <https://www.cstsonline.org/education-and-training/training-programs/caring-for-those-who-work-with-the-dead>
- https://www.cstsonline.org/assets/media/documents/CSTS_FS_Psychological%20First%20Aid_Support_Well_Being_of_%20Disaster_Victims.pdf
- https://www.ptsd.va.gov/professional/treat/type/ППД/ППД_2ndEditionwithappendices.pdf
- https://cdn.ymaws.com/www.papsy.org/resource/collection/8F65CE7F-36A3-4A2E-9AE8-1546D0092397/W07_-_Psychological_First_Aid_ILTParticipantGu.pdf
- <https://earlytraumagrief.anu.edu.au/files/Red-Cross-Psychological-First-Aid-Book.pdf>
- <https://emergency.cdc.gov/coping/responders.asp>
- https://www.ptsd.va.gov/professional/treat/type/SFA/docs/SFA_HCW_Instructor_Manual_508.pdf
- https://www.nctsn.org/sites/default/files/resources//ППД_field_operations_guide.pdf
- <https://www.samopomi.ch/get-tested/perceived-stress-scale-pss>
- <https://vseprovse.org.ua/7-sposobiv-ochistiti-rozum-vid-negativn/>

Сесія 8: АСПЕКТИ ПІДХОДУ «ЄДИНЕ ЗДОРОВ'Я» ПІД ЧАС НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

Цілі навчання

Наприкінці цієї сесії учасники зможуть:

- Обговорити зв'язок людини і тварин та наслідки для управління НС у галузі ГЗ;
- Описати проблеми притулків і транспортування під час евакуації і розміщення людей з домашніми улюбленцями та іншими тваринами;
- Описати питання впливу стихійних лих на свійських тварин і проблеми охорони здоров'я, пов'язані з безпритульними тваринами та трупами тварин;
- Назвати основні ризики зоонозних захворювань від інфікованих тварин;
- Пояснити вплив загибелі тварин на продовольчу безпеку;
- Пояснити, як загибель або захворювання домашніх чи диких тварин можуть бути «маркером» загроз для здоров'я людей;
- Переглянути комунікацію при надзвичайних ситуаціях між спеціалістами у галузі охорони здоров'я людей і тварин, а також між ЦГЗ і Міністерством аграрної політики.

Що означає «Єдине здоров'я» в контексті громадського здоров'я?

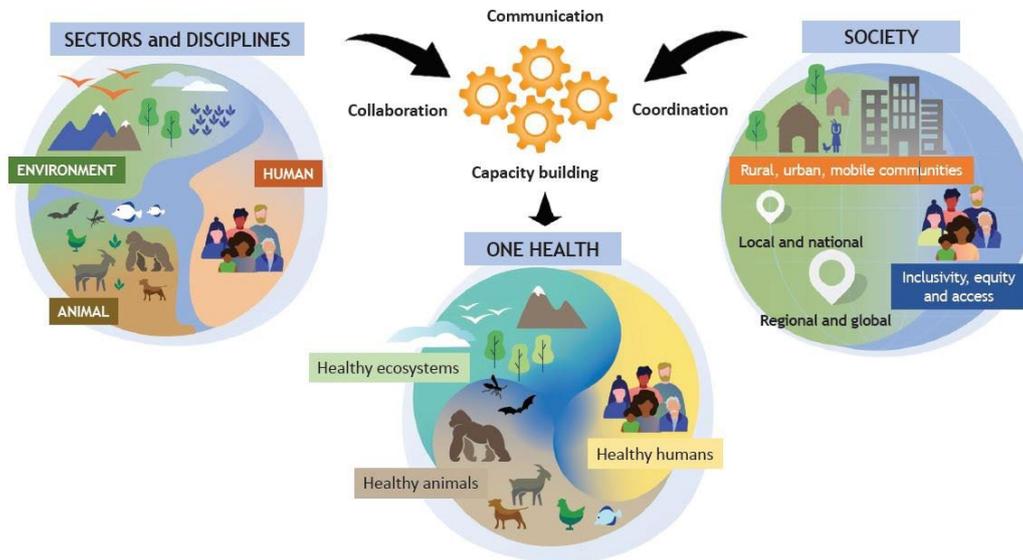
Визначення «Єдиного здоров'я»

- One Health – це інтегрований, об'єднуючий **підхід**, спрямований на стійкий баланс і оптимізацію здоров'я **людей, тварин і екосистем**.
- Він визнає, що здоров'я людей, домашніх і диких тварин, рослин і навколишнього середовища в цілому (включно з екосистемами) **тісно пов'язані та взаємозалежні**.
- Цей підхід мобілізує численні сектори, дисципліни та спільноти на різних рівнях суспільства для спільної роботи для сприяння добробуту і подолання загроз здоров'ю та екосистемам, одночасно задовольняючи колективну потребу в чистій воді, енергії і повітрі, безпечній і поживній їжі, вживаючи заходів про зміну клімату та сприяння сталому розвитку.

Група (ОННЕР) ОННЛЕ, Adisasmito WB, Almuhairi S, Behravesch CB, Bilivogui P, Bukachi SA та ін. One Health: Нове визначення для сталого та здорового майбутнього. PLOS Pathog. 2022 Jun 23;18(6):e1010537.

Єдине здоров'я в системі управління НС у сфері громадського здоров'я

- Надзвичайні ситуації у сфері громадського здоров'я можуть впливати на людей, тварин і навколишнє середовище
- Необхідна міждисциплінарна співпраця для запобігання та реагування щодо подій у сфері громадського здоров'я

<https://www.who.int/news/item/01-12-2021-tripartite-and-unep-support-ohlep-s-definition-of-one-health>

ЗООНОЗНІ ХВОРОБИ: зв'язок між людьми та тваринами

Зоонозні хвороби

Приклади зоонозів

- Сибірка
- Бруцельоз
- Сап
- Туберкульоз
- Лістеріоз
- Лептоспіроз
- Туляремія
- Ку-лихоманка
- Хламідійні захворювання
- Токсикоінфекції (колібактеріози, сальмонельоз, кампілобактеріоз)
- Грип свиней і птиці
- Сказ
- Ящур
- Кліщовий енцефаліт
- Ехінококоз, токсоплазмоз
- Філяріатози

Трансмисивні віруси і бактерії

- Трансмисивні хвороби:
  - Вірус Західного Нілу (коні та люди, в основному, через комарів)
  - Плямиста лихоманка Скелястих гір (кліщ)
  - Хвороба Лайма (кліщ)
  - Конго-Кримська геморагічна лихоманка (кліщ)
- Заходи контролю:
  - Переривання життєвого циклу комах
  - Ідентифікація місць проживання комах
  - Видалення стоячих водойм, аби запобігти розмноженню комарів (злив і скидання)
  - Нанесення інсектицидів в місцях розмноження комах (або на себе, коли виходите на вулицю)

Біологічні загрози: Трупів тварин

- Трупів тварин можуть наразити людей на небезпеку:
  - Інфекційні захворювання (сибірка та ін.);
  - Неприємні запахи;
  - Джерело ектопаразитів;
  - Біологічні рідини (джерело біологічних забруднень);
  - Загроза механічних ушкоджень (гострі зуби та кігті).
- Ймовірність взаємодії людини з трупом тварини може зрости під час надзвичайної ситуації у сфері громадського здоров'я.
- Засоби індивідуального захисту та правильна утилізація трупів тварин мають вирішальне значення.

https://www.aphis.usda.gov/wildlife_damage/reports/Wildlife%20Damage%20Management%20Technical%20Series/Carcass-Disposal-WDM-Technical-Series.pdf;

https://training.fema.gov/emiweb/downloads/is111_unit%2012.pdf

Питання безпеки свійських тварин, харчових продуктів і громадського здоров'я

- Пошкодження місць поховання худоби та інших санітарних об'єктів (виділення і розповсюдження спор *B. anthracis*).
- Проблемна утилізація трупів тварин.
- Неправильна утилізація відходів.
- Порушення і забруднення водних об'єктів (поширення хвороб, що передаються через їжу/воду).

Сибірка

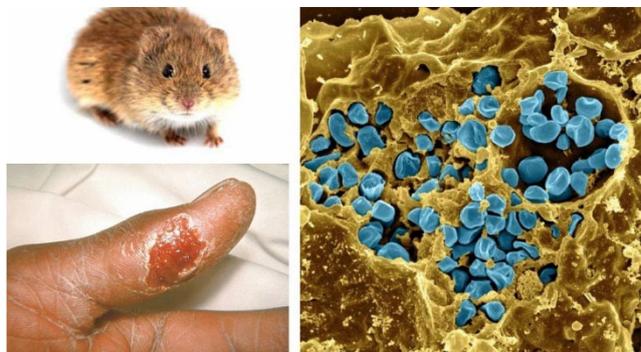
- Смертельна бактеріальна інфекція, спричинювана контактом зі спорами збудника *Bacillus anthracis*.
- Часто вражає велику рогату худобу, овець і кіз.
- Майже 25 000 повідомлень про спалахи сибірки в Україні з 1920 по 2014 рр.
- В Україні існує понад 13 500 місць сибіркових поховань.
- Порушення історичних місць поховань може спричинити спалахи хвороби.

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8875922/>

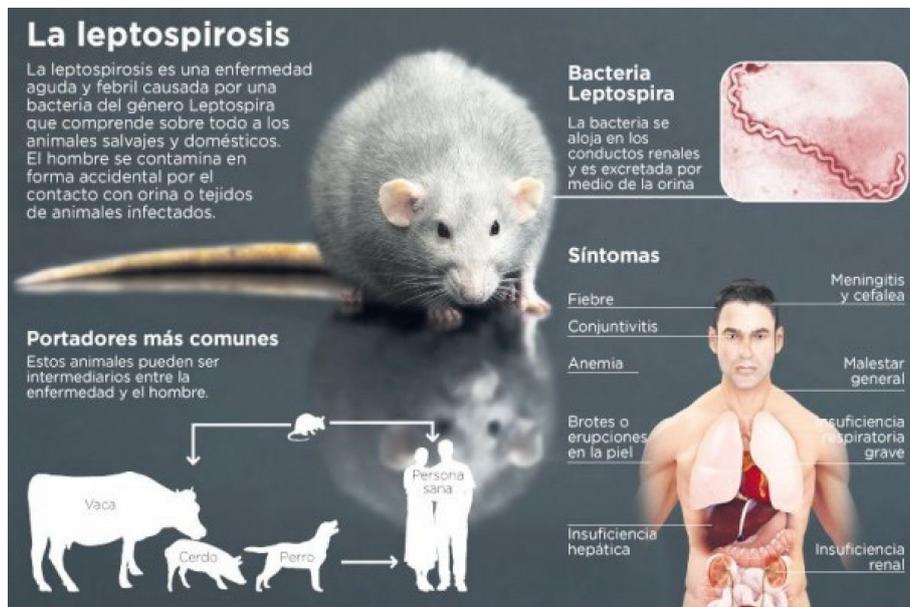
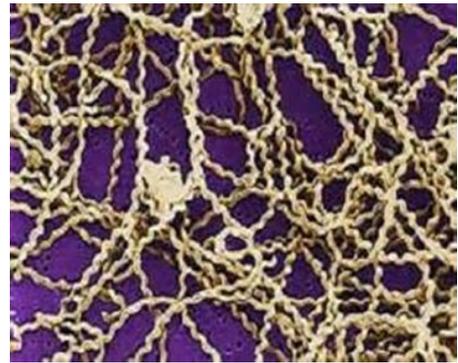
Туляремія (*Francisella tularensis*)

- Природно-вогнищева хвороба людей, що реєструється в Україні постійно у вигляді спорадичних випадків.
- У 72 % випадків туляремія супроводжується перебігом середньої тяжкості, у 8 % випадків вона перебігає в тяжкій формі.
- За останні 10 років в Україні зареєстровано 25 випадків туляремії у людей у 6 областях (Сумська – 13, Волинська – 5, Київська – 3, Херсонська – 2, Миколаївська – 1, Черкаська – 1), в основному, серед осіб віком 18-59 років. За 3 місяці 2022 р. випадків туляремії зареєстровано не було. У 2021 р. був зареєстрований один випадок у Волинській обл.
- Випадки зараження людей на туляремію були пов'язані з контактами із тушами інфікованих тварин, контамінованими харчовими продуктами та водою, а також через укуси членистоногих переносників (кліщі, комахи).

Лептоспіроз (*Leptospira interrogans*)

- Переноситься дикими тваринами, від яких збудник виділяється з сечею.
- Може потрапляти до відкритих водойм і ґрунтових вод (особливо це стосується колодязної води в сільській місцевості).
- Харчові культури можуть бути контаміновані через сечу заражених тварин.
- Симптоматика:
  - Грипоподібні симптоми: висока температура, головний біль, озноб, блювота і діарея;
  - Жовтяниця (жовті очі та шкіра), почервоніння очей, хоча деякі люди не мають симптомів. Це захворювання може викликати ниркову або печінкову недостатність, а також менінгіт.
- Заходи профілактики: миття овочів та фруктів перед вживанням, вживання води тільки з перевірених і надійних джерел.

БЕЗПЕКА ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ

Продовольча безпека: визначення

- «Наявність у будь-який час як фізичного, так і економічного доступу до достатньої кількості їжі для задоволення харчових потреб, необхідних для продуктивного і здорового життя»
- Чотири стовпи продовольчої безпеки:
  - Доступність
  - Наявність
  - Утилізація
  - Стабільність (збереженість)

[https://www.usaid.gov/agriculture-and-food-](https://www.usaid.gov/agriculture-and-food-security#:~:text=Продовольча%20безпека%20означає%20відсутність%2C%20голоду%20або%20траху%20голоду;)

[security#:~:text=Продовольча%20безпека%20означає%20відсутність%2C%20голоду%20або%20траху%20голоду;](https://www.usaid.gov/agriculture-and-food-security#:~:text=Продовольча%20безпека%20означає%20відсутність%2C%20голоду%20або%20траху%20голоду;)

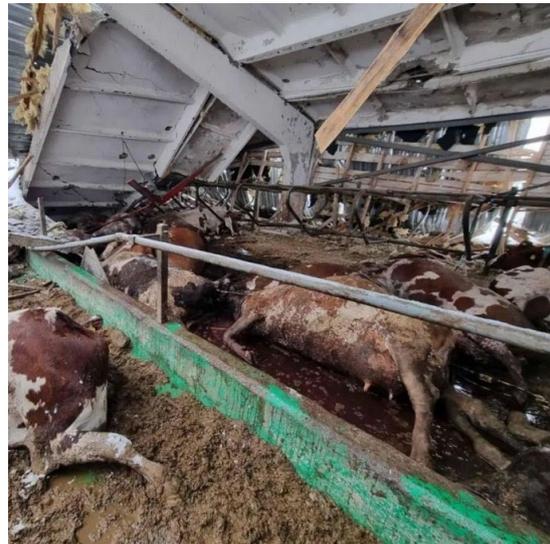
https://www.fao.org/fileadmin/templates/cfs/Docs1314/GSF/GSF_Version_3_EN.pdf

Управління НС у сфері ГЗ та продовольча безпека

- Вплив російської агресії на сільське господарство в Україні:
  - Фермери не можуть вчасно посіяти/зібрати зернові;
  - Сільськогосподарські землі в місцях бойових дій потребують розмінування;
  - Нестача палива і необхідних добрив;
  - Порти заблоковано;
  - Руйнування тваринницьких господарств.
- Вплив змін клімату на глобальну продовольчу безпеку.
- Нова надзвичайна ситуація у сфері громадського здоров'я, а саме інфекційна хвороба, що вражає худобу, може ще більше загрожувати продовольчій безпеці України.

Продовольча безпека: втрата поголів'я худоби

- Знищення тваринницьких приміщень і цілих господарств у Харківській, Київській, Сумській, Чернігівській та інших областях.

Продовольча безпека: втрата поголів'я худоби

- Знищення технічної, матеріальної і кормової бази

Підвищений ризик втрати поголів'я худоби

- Неможливість проведення відповідних ветеринарно-санітарних заходів (відсутність дезінфекції, боротьби з паразитами та гризунами)
- Порушення логістичних потоків і затримка лабораторної діагностики (питання активного епідагляду).
- Затримки з профілактикою інфекційних та інвазійних хвороб із зоонозним потенціалом (вакцинація/ лікування худоби).

Питання

- Як вплинула на продовольчу безпеку України російська агресія?
- Які існують способи мінімізації цього впливу?/Як зменшити ці втрати?

Надзвичайні ситуації в галузі громадського здоров'я та домашні тварини

Зв'язок між людиною і твариною: визначення

- «Взаємовигідні та динамічні відносини між людьми та тваринами, на які впливає поведінка і які мають важливе значення для їхнього здоров'я і благополуччя».
- Люди високо цінують тварин і не хочуть залишати їх у надзвичайних ситуаціях.
<https://www.avma.org/one-health/human-animal-bond>

Зв'язок між людиною і твариною в умовах НС

- Зв'язок між людиною і твариною може вплинути на здатність людей шукати допомогу або притулок, якщо вони змушені залишити тварину.
- Допомагає людям відновитися після кризи.

Ураган Катріна 2005

Оостуйзен К., Хаазе Б., Равуло Ж., Ломакс С., Ма Г. Роль зв'язків між людиною і твариною для людей, які переживають кризові ситуації. *Тварини (Базель)*. 2023 Mar 5;13(5):941. doi: 10.3390/ani13050941. PMID: 36899798; PMCID: PMC10000229.

Притулки для людей з тваринами

- Притулок для людей і домашніх тварин (pet-friendly shelter) — це громадський об'єкт для помешкання переміщених осіб разом з домашніми тваринами.
- Зазвичай дозволяється власникам домашніх тварин піклуватися про своїх власних тварин, зменшуючи матеріально-технічне забезпечення та потреби персоналу цих притулків.
- Притулки забезпечують евакуацію власників тварин разом з тваринами, на випадок загроз у безпечне місце під час надзвичайної ситуації.
- Державні норми охорони здоров'я та безпеки в більшості країн світу зазвичай не дозволяють людям і домашнім тваринам перебувати в одному приміщенні.
- Тварини, які перебувають у стресовому стані, частіше демонструють агресивну поведінку, тому існує підвищений ризик травмування та можливого зараження через укуси та подряпини.
- Утримання домашніх тварин разом з проживанням людей також становить серйозний ризик для здоров'я деяких людей, особливо людей з ослабленою імунною системою та людей з астмою чи алергією, спричиненою шерстю, пір'ям або шерстю домашніх тварин.

Притулки для людей з тваринами у надзвичайних ситуаціях

- Не завжди можна розділити людей і тварин
  - Під час надзвичайних ситуацій не завжди є місце для розділення тварин і людей
  - Більшість власників домашніх тварин вважають за краще мати своїх улюбленців поруч і регулярно спілкуватися з ними, що зменшує стрес як для власників, так і для домашніх тварин.
- Якщо це можливо, створюється простір або кімната, призначену спеціально для тварин (за видами), яка розташована всередині притулку для людей, може функціонувати як притулок для тварин.
  - Це допомагає захистити людей від потенційних зоонозних захворювань.
- У спільних притулках розподіляють обов'язки власників домашніх тварин щодо догляду за ними, зокрема, годівля, догляд та прибирання, що зменшує кількість персоналу та волонтерів, необхідних у притулках.
- **Дедалі складнішим стає питання догляду за тваринами та дотримання відповідних санітарних умов.**

Chadwin R. (2017). Evacuation of Pets During Disasters: A Public Health Intervention to Increase Resilience. *American journal of public health*, 107(9), 1413–1417.

<https://doi.org/10.2105/AJPH.2017.303877>

Організація притулків для тварин (міжнародний досвід)

Усі співробітники притулку бути навчені щодо роботи в системі управління притулком і реагувати на надзвичайні ситуації:

- Серцево-легенева реанімація (СЛР) та базова перша допомога дорослим;
- Перша допомога тваринам;
- Техніка безпеки для зниження ризику травматизму;
- Реагування тварин на катастрофу;
- Система управління інцидентами (СУІ);
- Національна система управління інцидентами;
- Національний план реагування.

Тварини-сентинелі

- Тварини можуть бути чутливими індикаторами загрози зоонозних захворювань або екологічної небезпеки.
- Незрозуміла загибель тварин може свідчити про хімічну, біологічну, радіаційну, ядерну (CBRN) або іншу екологічну небезпеку.
- Приклади:
  - **Собаки:** отруєння свинцем
  - **Коти:** отруєння ртуттю
  - **Дикі птахи:** індикація вірусу Західного Нілу і грипу
  - **Худоба:** бойові отруйні речовини і бойові біологічні речовини
  - **Багато видів:** радіаційне опромінення

Рейф Д.С. Тварини-вартові для охорони навколишнього середовища та громадського здоров'я. Public Health Rep. 2011 травень-червень;126 Suppl 1(Suppl 1):50-7. doi: 10.1177/003335491112605108. PMID: 21563712; PMCID: PMC3072903.

Питання для роздумів

- Чому важливо розслідувати випадки загибелі або випадки захворювань домашніх і диких тварин?

МІЖСЕКТОРАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ У РАЗІ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Комунікація у надзвичайних ситуаціях

- Принцип "Єдине здоров'я" (One Health) визнає важливість спілкування між секторами під час надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я
- Під час надзвичайних ситуацій у сфері громадського здоров'я комунікація між працівниками охорони здоров'я та сільськогосподарським сектором має вирішальне значення
- Існуючі протоколи зв'язку існують між:
  - ЦГЗ,
  - МОЗ України,
  - Державною службою України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів
  - Мінагрополітики України.

Система епідеміологічного нагляду і реагування в Україні

Законодавча база в Україні

- Закон України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів»
- Законопроект № 3318 «Про ветеринарну медицину і благополуччя тварин»
- Закон України «Про систему громадського здоров'я» (Стаття 34. «Біологічна безпека та біологічний захист»)
- Повний огляд і аналіз законодавства «Експертна оцінка: гармонізація законодавства України у сфері біологічної безпеки та захисту з міжнародними стандартами» (2018, ОБСЄ)
- Закон України «Про біологічну безпеку і біозахист»

Вивчення випадку

Після руйнування Каховської дамби стався розлив води з річки Дніпро та підтоплення сусідніх сіл і територій. Внаслідок цього спричинилася масова міграція гризунів із підтоплених територій. Навесні 2024 р. у селищі М., що знаходиться на 70 км західніше зони підтоплення спостерігалось масове нашествя гризунів на лани та в сільськогосподарські приміщення. Внаслідок цього за 1-2 місяці зареєстровано випадки гострого ренального синдрому у підлітків в агломерації селища М., а також гіпертермія та жовтуха у свиней, що вільно випасалися поблизу селища.

1. Які інфекційні захворювання могли поширитися?

---

2. Зусилля яких спеціалістів можуть знадобитися для вирішення цих питань?

---

3. Яких заходів треба вжити аби мінімізувати ризики подальшого поширення інфекційних хвороб внаслідок руйнації Каховської дамби?

---

4. Які служби необхідно задіяти для локалізації ймовірної біологічної загрози? Як це організувати?

---

5. Використовуючи принципи щодо комунікації про ризики та залучення громади, засвоєні на сесії 6, розробіть повідомлення, яке буде передано місцевій громаді про ситуацію та те, як залишатися в безпеці.

Алфавітний перелік термінів та скорочень

Український варіант/аналог	Англійський варіант/аналог
Адміністративний департамент	Department of Administration – DoA
Аналіз і відображення вразливостей і ризиків	Vulnerability and Risk Analysis and Mapping – VRAM
Біологічні патогенні агенти - БПА/БА	Biological Pathogenic Agents/Selected Agents –BPA, BA, SA
Бойові отруйні речовини - БОР	Combat Poisonous Substances – CPS
Виявлення загроз і небезпек та оцінка ризиків	Identification of Threats and Hazards and Risk Assessment – THIRA
Відділ моніторингу та реагування на небезпеки – ВМРН	Department of Emergency Monitoring and Response
Вода, санітарія та гігієна	Water, Sanitation, and Hygiene - WASH
Всесвітня геодезична система – ВГС-1984	World Geodetic System - WGS1984
Всесвітня організація охорони здоров'я - ВООЗ	World Health Organization - WHO
Географічні інформаційні системи - ГІС	Geographic Information System - GIS
Громадське здоров'я - ГЗ	Public Health - PH
Група оперативного реагування - ГОР	Rapid Response Team - RRT
Департамент (Міністерство) громадських робіт	Department of Public Works – DoPW
Департамент (Міністерство) громадської безпеки	Department of Public Safety – DoPS
Департамент (Міністерство) освіти	Department of Education – DoE
Департамент (Міністерство) охорони здоров'я та соціальних послуг	Department of Health and Human Services – DoHHS
Департамент (Міністерство) природних ресурсів	Department of Natural Resources - DoNR
Державна комісія з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій – Комісія з ТЕБ та НС	State Commission on Technogenic and Environmental Safety and Emergencies - SCTESE
Державна служба України з надзвичайних ситуацій – ДСНС України	State Emergency Service of Ukraine – SES of Ukraine
Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів - Держпродспоживслужба України	State Service of Ukraine on Food Safety and Consumer Protection – SSUFSCP
Державне агентство водних ресурсів України – Держводагентство	State Water Resources Agency of Ukraine - SWRA of Ukraine/ Derzhvodaagentsstvo
Державне агентство зони відчуження - ДАЗВ	State Agency of the Exclusion Zone – SAEZ/DAZV
Експерт з тематики	Subject Matter Expert – SME
Єдине здоров'я - ЄЗ	One Health - OH
Загальна робоча картина	Common Operation Picture – COP
Загальний персонал	General Staff

Засоби індивідуального захисту - ЗІЗ	Personal Protective Equipment - PPE
Засоби масової інформації - ЗМІ	Mass Media - MM
Звіт про ситуацію	Situation Report – SITREP
Знання, навички, вміння	Knowledge, Skills, and Abilities - KSAs
Інститут досліджень екологічних систем (ESRI). У 1969 році Джек і Лаура заснували ESRI	Environmental Systems Research Institute, Inc. (ESRI). In 1969, Jack and Laura cofounded ESRI
Інформування про кризові та надзвичайні ситуації – ІК та НС	Crisis Emergency Risk Communication - CERC
Інформування про ризики надзвичайних ситуацій і залучення громадськості – ІРНС та залучення громадськості	Risk Communication and Community Management – RCCM
Кабінет Міністрів України – КМ України, КМУ	Cabinet of Ministers of Ukraine - CM of Ukraine, CMU
Командувач (офіцер) з питань інциденту	Incident Commander
Міжвідомча координаційна група –МКГ	Multiagency Coordination Group – MAC Group
Міжнародні медико-санітарні правила - ММСП	International Health Regulations - IHR
Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України - Міндовкілля	Ministry of Environment Protection and Natural Resources of Ukraine - Ministry of Environment
Міністерство охорони здоров'я України – МОЗ України	Ministry of Health of Ukraine – MoH of Ukraine
Надзвичайна ситуація - НС	Emergency/Emergent Situation
Начальник відділу з планування	Planning Section Chief
Начальник логістичного відділу	Logistics Section Chief
Начальник оперативного відділу	Operations Section Chief
Начальник фінансового та адміністративного відділу	Finance/Administration Chief
Небезпечні хімічні речовини - НХР	Dangerous Chemical Substances - DCS
Нормативні документи - НД	Regulatory documents
Об'єднана інформаційна система – ОІС	Joint Information Systems – JIS
Обласна військова адміністрація - ОВА	Regional Military Administration – RMA/OMA
Огляд (оцінка) після дій	After Action Review – AAR
Оперативний центр з реагування на надзвичайні ситуації - ОЦРНС	Operational Center for Emergency Response - OCER
Офіцер з безпеки	Safety Officer
Офіцер з інформування громадськості	Public Information Officer– PIO
Офіцер з питань зв'язку	Liaison Officer
Оцінка контексту	Context Assessment – CA
Оцінка ризику	Risk Assessment – RA
Перша медична допомога - ПМД	First Medical Aid - FMA
Перша психологічна допомога – ППД	Psychological First Aid - PFA
Північноамериканська система відліку 1983 року - NAD 83	North American Datum – NAD83
План дій на випадок інциденту	Incident Action Plan – IAP

Плани дій на випадок надзвичайних ситуацій	Contingency Plans – CP
Рада національної безпеки і оборони-РНБО	National Security and Defence Council – NSDC
Серцево-легенева реанімація - СЛР	Cardiopulmonary Resuscitation - CPR
Система управління інцидентами - СУІ	Incident Management System - IMS
Система координації при інцидентах – СКІ	Incident Coordination System – ICS
Стратегічний інструмент для оцінки ризиків	Strategic Risk Assessment tool – StAR
Уніфіковане командування	Unified Command
Управління надзвичайними ситуаціями у сфері громадського здоров'я - Управління НС у сфері ГЗ	Public Health Emergency Management - PHEM
Управлінський персонал	Command Staff
Хімічні, біологічні, радіаційні та ядерні небезпеки – ХБРЯ небезпеки	Chemical, Biological, Radiological and Nuclear hazards – CBRN hazards
Центр громадського здоров'я МОЗ України - ЦГЗ	Public Health Center of the MoH of Ukraine–PHC
Центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф - ЦЕМД	Center for Emergency Medical Care and Disaster Medicine - CEMC
Центр контролю захворювань - ЦКЗ	Center for Diseases Control and Prevention - CDC
Центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України - ЦКПХ	Center for Diseases Control and Prevention of the MoH of Ukraine – CDC/rCDC
Центр управління надзвичайними ситуаціями в сфері громадського здоров'я - ЦУ НС у сфері ГЗ	Public Health Emergency Operations Centre – PHEOC
Центральні органи виконавчої влади - ЦОВВ	The Central Bodies of the Executive Power - Central Executive Committees/CEC
Центри екстрених операцій – ЦЕО	Emergency Operations Centers – EOC
Центри оперативного реагування на надзвичайні ситуації у сфері громадського здоров'я – ЦОРНС у ГЗ	Public Health Emergency Response Centers - PHERC
Шейп-файл - популярний векторний формат файлів для програмного забезпечення геоінформаційної системи (ГІС)	Shapefile is a popular vector file format for geographic information system (GIS) software
ArcGIS Pro - повнофункціональний професійний настільний ГІС-додаток від компанії ESRI	ArcGIS Pro is a full-featured professional desktop GIS application from ESRI
CSV (значення, розділені комами) – це текстовий файл спеціального формату, який дає змогу зберігати дані в таблицях	CSV (Comma-Separated Values) is a text file in a special format that allows you to store data in tables
Macintosh або Mac — це лінія персональних комп'ютерів, які розробляє та продає компанія Apple Inc	Macintosh or Mac is a line of personal computers developed and sold by Apple Inc

QGIS (Quantum GIS) - це професійна ГІС-програма, створена на основі пишається тим, що є вільним програмним забезпеченням із відкритим кодом	QGIS (Quantum GIS) - is a professional GIS program built on proud to be free and open source software
StackExchange — це мережа веб-сайтів із запитаннями та відповідями (Q&A) на теми в різних галузях, кожен сайт охоплює певну тему, де запитання, відповіді та користувачі підлягають процесу нагородження репутацією	StackExchange is a network of question-and-answer (Q&A) websites on topics in diverse fields, each site covering a specific topic, where questions, answers, and users are subject to a reputation award process
UTF-8 (формат перетворення Юнікоду)	UTF-8 (Unicode Transformation Format)

ПЕРЕЛІК

нормативної документації щодо НС в сфері ГЗ:

Кодекс та закони України:

1. Кодекс цивільного захисту України № 5403- VI
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>
2. Закон України «Про систему громадського здоров'я» № 2573-IX
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text>
3. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» № 1550-III
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text>
4. Закон України «Про екстрену медичну допомогу» № 5081-VI
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17#Text>
5. Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» № 1645-III
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text>

Постанови та розпорядження КМУ:

1. Постанова КМУ від 24 березня 2004 р. № 368 «Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/368-2004-%D0%BF#Text>
2. Постанова КМУ від 9 січня 2014 р. № 11-2014-п «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF#Text>
3. Постанова КМУ від 26 січня 2015 р. № 18 «Про Державну комісію з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/18-2015-%D0%BF#Text>
4. Постанова КМУ від 11 березня 2015 р. № 101-2015-п «Про затвердження типових положень про функціональні та територіальні підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/101-2015-%D0%BF#Text>
5. Постанова КМУ від 14 березня 2018 р. № 223 «Про затвердження Плану реагування на надзвичайні ситуації державного рівня»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/223-2018-%D0%BF#Text>
6. Постанова КМУ від 13 вересня 2022 р. № 1030 та із змінами і доповненнями від 7 липня 2023 р. № 690 «Деякі питання ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки» <https://ips.ligazakon.net/document/kp221030?an=4>

Накази:

1. Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики, Наказ Держспоживстандарту України від 11 жовтня 2010 р. № 457 «Національний класифікатор України. Класифікатор надзвичайних ситуацій ДК 019:2010» <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va457609-10#Text>
2. Наказ МВС України від 6 серпня 2018 р. № 658 «Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0969-18#Text>
3. Наказ МОЗ України від 6 грудня 2022 р. № 2213 «Про затвердження Положення про функціональну підсистему забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення єдиної державної системи цивільного захисту та Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства охорони здоров'я України» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1601-22#Text>
4. Наказ МОЗ України та МВС України від 03 квітня 2018 р. № 275/600 «Про затвердження Інструкції щодо організації взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій і Міністерством охорони здоров'я України в разі виникнення надзвичайних ситуацій» (координація ДСНС, УНПЦ ЕМД та МК, ЦГЗ, ЦКПХ) https://zakononline.com.ua/documents/show/373931_373996
5. Наказ МОЗ України від 03 серпня 2020 р. № 1777 «Про затвердження Заходів та Засобів щодо попередження інфікування при проведенні догляду за пацієнтами» (описані ЗІЗи) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1110-20#Text>
6. Наказ МОЗ України від 18 серпня 2021 р. № 1742 «Про затвердження Порядку проведення епідеміологічного обстеження (розслідування) епідемій та спалахів інфекційних хвороб» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1558-21#Text>
7. Наказ МОЗ України від 30 липня 2020 р. № 1726 «Про затвердження Порядку ведення обліку, звітності та епідеміологічного нагляду (спостереження) за інфекційними хворобами та Переліку інфекційних хвороб, що підлягають реєстрації» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1332-20#Text>
8. Наказ МОЗ України від 08 квітня 2014 р. № 248 «Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14#Text>
9. Наказ МОЗ України від 14 січня 2020 р. № 52 «Про затвердження гігієнічних регламентів допустимого вмісту хімічних і біологічних речовин в атмосферному повітрі населених місць» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0157-20#Text>
10. Наказ МОЗ України від 14 липня 2020 р. № 1596 «Про затвердження гігієнічних регламентів допустимого вмісту хімічних і біологічних речовин у повітрі робочої зони» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0741-20#Text>

11. Наказ МОЗ України від 01 лютого 2022 р. № 190 «Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства охорони здоров'я України» (описані позачергові повідомлення) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0614-22#Text>
12. Наказ МОЗ України від 03 березня 2022 р. № 405 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо надання першої психологічної допомоги та профілактики посттравматичного розладу» <https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-03032022--405-pro-zatverdzhennja-metodichnih-rekomendacij-schodo-etapnosti-nadannja-medichnoi-dopomogi-poranenim-ta-travmovanim>
13. Наказ МОЗ України від 08 квітня 2022 р. № 597 «Деякі питання забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення під час ліквідації наслідків збройної агресії Російської Федерації проти України» <https://moz.gov.ua/en/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-08042022--597-dejaki-pitannja-zabezpechennja-sanitarnogo-ta-epidemichnogo-blagopoluchchja-naselennja-pid-chas-likvidacii-naslidkiv-zbrojnoi-agresii-rosijskoi-federacii-proti-ukraini>
14. Наказ МОЗ України від 27 травня 2011 р. № 322 «Про затвердження Методичних рекомендацій з проведення деконтамінації постраждалих внаслідок дії хімічних, радіаційних чинників та біологічних агентів» <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0322282-11#Text>
15. Наказ МОЗ України від 17 листопада 2023 р. № 1976 «Про затвердження Порядку дій роботодавців у разі виявлення небезпеки впливу на працівників хімічних речовин та біологічних агентів» <https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-17112023--1976-pro-zatverdzhennja-porjadku-dij-robotodavciv-u-razi-vijavlennja-nebezpeki-vplivu-na-pracivnikiv-himichnih-rechovin--ta-biologichnih-agentiv?preview=1>
https://moz.gov.ua/uploads/10/52044-dn_1976_17112023_dod.pdf
16. Наказ МОЗ України від 21 грудня 2023 року № 2172 «Про затвердження Плану реагування на надзвичайні ситуації Міністерства охорони здоров'я України у сфері медичного захисту населення та санітарного та епідеміологічного благополуччя населення». Із змінами та доповненнями наказ МОЗ України від 12 лютого 2024 року № 233 <https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-12022024--233-pro-vnesennja-zmin-do-nakazu-ministerstva-ohoroni-zdorov%e2%80%99ja--ukraini-vid-21-grudnja-2023-roku--2172>
<https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-21122023--2172-----pro-zatverdzhennja-planu-reaguvannja-na-nadzvichajni-situacii-ministerstva-ohoroni-zdorov%e2%80%99ja-ukraini-u-sferi-medichnogo-zahistu-naselennja-ta-sanitarnogo-ta-epidemiologichnogo-blagopoluchchja-naselennja>

ДОДАТКОВІ ПОСИЛАННЯ

Сесія 1:

Закон України «Про систему громадського здоров'я» № 2573-IX від 06.09.2022

Закон України «Про екстрену медичну допомогу» № 5081-VI від 30.12.2022

Кодекс цивільного захисту України № 5403-VI від 02.10.2012

Постанови Кабінету Міністрів України № 11 від 09.01.2014 «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту» та № 101 від 11.03.2015 «Про затвердження типових положень про функціональні та територіальні підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту»

Наказ МВС України № 658 від 06.08.2018 «Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій»

Наказ МОЗ України № 2213 від 6.12.2022 «Про затвердження Положення про функціональну підсистему забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення єдиної державної системи цивільного захисту»

Наказ МОЗ України № 1742 від 18.08.2021 «Про затвердження Порядку проведення епідеміологічного розслідування (розкриття) епідемій і спалахів інфекційних хвороб»

Наказ МОЗ України № 1726 від 30.07.2020 «Про затвердження Порядку ведення обліку, звітності та епідеміологічного нагляду (спостереження) за інфекційними хворобами та Переліку інфекційних хвороб, що підлягають реєстрації»

Наказ МОЗ України № 1777 від 03.08.2020 «Про затвердження заходів і засобів щодо попередження інфікування при проведенні догляду за пацієнтами»

Das S, Kataria VK. Біотероризм: Перспектива громадського здоров'я. Медичний журнал Збройних сил Індії. Липень 2010; 66(3):255-260

Взаємодія біологічної небезпеки <https://www.ready.gov/biohazard>

Засоби індивідуального захисту (ЗІЗ) <https://phc.org.ua/news/zasobi-individualnogo-zakhistu-dlya-medichnikh-pracivnikiv>

Зменшення радіологічної/ядерної загрози для населення
https://www.cdc.gov/nceh/radiation/emergencies/index.htm?CDC_AA_refVal=https%3A%2F%2Femergency.cdc.gov%2Fradiation%2Findex.asp

ВООЗ <https://www.who.int/home>

Центр контролю та профілактики хвороб США <https://www.cdc.gov/index.htm>

Європейський Центр контролю та профілактики хвороб https://european-union.europa.eu/index_en

Реагування на радіаційні загрози <https://www.osce.org/files/f/documents/9/8/511663.pdf>

Сесія 3:

Кодекс цивільного захисту України № 5403-VI від 02.10.2012

Закон України «Про систему громадського здоров'я» № 2573-IX від 06.09.2022

Постанова Кабінету міністрів України № 11 від 09.01.2014 «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту»

Наказ МОЗ України та МВС України № 275/600 від 03.04.2018 «Про затвердження Інструкції щодо організації взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій і Міністерством охорони здоров'я України в разі виникнення надзвичайних ситуацій»

Наказ МОЗ України № 2213 від 06.12.2022 «Про затвердження Положення про функціональну підсистему забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення єдиної державної системи цивільного захисту»

Наказ МОЗ України № 1777 від 03.08.2020 «Про затвердження заходів і засобів щодо попередження інфікування при проведенні догляду за пацієнтами»

План реагування на надзвичайні ситуації функціональної підсистеми забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення єдиної державної системи цивільного захисту + Регіональні плани реагування на надзвичайні ситуації

Наказ МОЗ та МВС України №275/600 від 03.04.2018 «Про затвердження Інструкції щодо організації взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій і Міністерством охорони здоров'я України в разі виникнення надзвичайних ситуацій» (координація ДСНС, УНПЦ ЕМД та МК, ЦГЗ, ЦКПХ)

СОП з процедур реагування на надзвичайні хімічні ситуації, МОЗ України
<https://moz.gov.ua/>

ВООЗ <https://www.who.int/>

CDC <https://www.cdc.gov/index.htm>

EU CDC <https://www.ecdc.europa.eu/en>

Сесія 5:

Стратегії геопросторового аналізу та картографування для дрібних і детальних даних про COVID-19 за допомогою ГІС, Анхель Мірамонтес Карбаллада і Хосе Бальса-Баррейро

AccessMod 5 (модельовання фізичної доступності до медичної допомоги)
<https://www.accessmod.org/>

Що таке картографічні проекції?
<https://desktop.arcgis.com/en/arcmap/latest/map/projections/what-are-map-projections.htm>

Калашнікова Т. М. Оцінка просторової взаємодії територіальних економічних систем Дніпропетровської області на основі індексів Морана / Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика, Випуск 13/2017

Геоінформаційні системи і бази даних: монографія / В. І. Зацерковний, В. Г. Бурачек, О. О. Железняк, А. О. Терещенко. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2014. – 492 с.

MIT OpenCourseWare <https://ocw.mit.edu> RES.STR-001 Geographic Information System (GIS) Tutorial IAP 2022

Як створити шейп-файл у QGIS

<http://knowledgecentre.resilientfoodsystems.co/assets/resources/pdf/how-to-create-a-shapefile-in-qgis.pdf>

Геоінформаційні системи <http://www.geoguide.com.ua/survey/survey.php?part=gis>

Просторовий аналіз ГІС даних та його застосування <https://eos.com/uk/blog/prostorovyi-analiz/>

Лицеїсти дослідили Каховську катастрофу за допомогою ГІС-технологій

<https://armyinform.com.ua/2023/11/16/liczeyisty-doslidyly-kahovsku-katastrofu-za-dopomogoyu-gis-tehnologij/>

Нульова видимість: Програма фінансування для забезпечення правильного безпечного дорожнього трафіку у Луїзвіллі. <https://www.esri.com/about/newsroom/blog/prioritizing-louisville-road-safety-projects>

Сесія 6:

Веб-сайт CDC Crisis & Emergency Response Communication (CERC)

<http://emergency.cdc.gov/cerc/>

Вебінари CDC CERC (кожен вебінар триває приблизно 1 годину):

- Вступ до комунікації в умовах кризових та надзвичайних ситуацій (CERC)
- Психологія кризи
- Повідомлення та аудиторії
- Залучення громадськості
- Речник
- Канали зв'язку

Інструменти та шаблони CERC - <https://emergency.cdc.gov/cerc/resources/templates-tools.asp>

Coursera - Спілкування під час глобальних надзвичайних ситуацій

<https://www.coursera.org/learn/communicating-during-global-emergencies>

ВООЗ - <https://openwho.org/courses/risk-communication>

Сесія 7:

Перша психологічна допомога: посібник фасилітатора з орієнтації працівників на місцях <https://www.who.int/publications/i/item/9789241548618>

Турбота про тих, хто працює з загиблими. Адаптація першої психологічної допомоги до поточної обстановки <https://www.cstsonline.org/education-and-training/training-programs/caring-for-those-who-work-with-the-dead>

Перша психологічна допомога: як підтримати благополуччя потерпілих від катастрофи

https://www.cstsonline.org/assets/media/documents/CSTS_FS_Psychological%20First%20Aid_Support_Well_Being_of_%20Disaster_Victims.pdf

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР): Національний ПТСР центр (USA)

https://www.ptsd.va.gov/professional/treat/type/ППД/ППД_2ndEditionwithappendices.pdf

Перша психологічна допомога: допомога іншим під час стресу

https://cdn.ymaws.com/www.papsy.org/resource/collection/8F65CE7F-36A3-4A2E-9AE8-1546D0092397/W07_-_Psychological_First_Aid_ILTParticipantGu.pdf

Перша психологічна допомога. Австралійський посібник.

<https://earlytraumagrieff.anu.edu.au/files/Red-Cross-Psychological-First-Aid-Book.pdf>

Екстрені служби: поради щодо догляду за собою

<https://emergency.cdc.gov/coping/responders.asp>

Перша психологічна допомога для медичних працівників

https://www.ptsd.va.gov/professional/treat/type/SFA/docs/SFA_HCW_Instructor_Manual_508.pdf

Перша психологічна допомога дітям

https://www.nctsn.org/sites/default/files/resources//ППД_field_operations_guide.pdf

Оцінка шкали сприйманого стресу

<https://www.samopomi.ch/get-tested/perceived-stress-scale-pss>

Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?» <https://www.howareu.com>

7 способів очистити розум від негативних думок

<https://vseprovse.org.ua/7-sposobiv-ochistiti-rozum-vid-negativn/>

Вправи для подолання негативних думок <https://happymind.help/negativni-dumki/>

Відео симуляції Full_simulation_video_JohnsHopkinsUnivers:

<https://www.youtube.com/watch?v=KeYjMu9bPbM>

Перша психологічна допомога курси

https://prometheus.org.ua/course/course-v1:JohnsHopkinsUniversity+PFA101+2023_T3

